

NAAR DE
ACHTERHOEK
DER AARDE

DR. H. J. T. BIJLMER

NAAR DE ACHTERHOEK DER AARDE

J. J. O'Brien

NAAR DE ACHTERHOEK DER AARDE

DE MIMIKA-EXPEDITIE NAAR
NEDERLANDSCH NIEUW GUINEE

DOOR

Dr. H. J. T. BIJLMER

PRIVAAT DOCENT AAN DE UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM.

SCHOLTENS & GILTAY — AMSTERDAM

INHOUD

	Pag.
Voorwoord	7
Nieuw Guinee	9
Een voorproefje	18
Het reisgezelschap	26
Expeditie-huishoudkunde	36
De bergen in	46
In het land der Tapiro-Dwergen	59
Nederland's kleinste onderdanen	72
Aan de Mimika kust	98
Kustpapoea's en Kannibalen	111
Naar de boven-Jera	125
Uitzicht-bivak	135
Het Charles Louisgebergte	145
Auki	164
Pania	175
De Mannekoe	191
Papoeasche raskenmerken, Semietische trekken en Dwergeigenschappen	203
De Papoea en de evolutie der Menschheid	220
De thuisreis	229
De toekomst	237

VOORWOORD.

Dit boek ontleent zijn verschijnen aan de expeditie naar het Mimika-gebied in Zuidwest Nieuw Guinee, welke door mij in 1935—'36 werd ondernomen in opdracht van de Maatschappij ter Bevordering van het Natuurkundig Onderzoek der Nederlandsche Koloniën. Gaarne betuig ik deze Maatschappij dank voor de bereidwilligheid, waarmede zij mij toestond van de opgedane ervaringen en de gemaakte foto's voor dit boek gebruik te maken¹⁾. Het doel der expeditie was het onderzoek der Tapiro-Pygmeeën, wier woonplaatsen, sedert hun ontdekking in 1910, nimmer waren bezocht, en verder exploratie van het bergland achter de Mimika-kust ten einde nieuwe stammen van dwergpapoea's op te sporen.

De expeditie genoot de zeer gewaardeerde steun van Hunne Excellenties den Minister van Koloniën Dr. H. COLIJN en den Gouverneur Generaal van Nederlandsch Indië Jhr. Mr. B. C. DE JONGE.

Groote dank ben ik verschuldigd aan den Resident der Molukken Dr. B. J. HAGA, die, in overleg met mij, de uitrusting der expeditie te Ambon geheel onder zijn

¹⁾ Het wetenschappelijk verslag der expeditie verschijnt in Nova Guinea, 2de serie, Dl III, Uitg. E. J. Brill, Leiden

hoede nam. Mij uitgezonderd, stelde hij alle krachten, die aan de tocht hebben deelgenomen, uit het personeel der residentie ter beschikking, terwijl hij ook het transport van en naar de moeilijk genaakbare Mimika-kust met eigen middelen regelde.

Ook mijn beide trouwe tochtgenooten behooren hier met eere te worden genoemd. De Civiel-Gezaghebber S. VAN DER GOOT was sedert jaren met land en volk van Nieuw Guinee bekend en aan hem heeft de expeditie te danken, dat zij bij herhaling van een groot aantal kust-papoea's als dragers gebruik heeft kunnen maken. Dit heeft de uitvoering der plannen in hooge mate vereenvoudigd.

De tweede europeesche reisgezel, pater TILLEMANS, was eigenlijk geen expeditielid. De missie als zoodanig had met deze zuiver wetenschappelijke expeditie geenerlei bemoeienis. Maar pater TILLEMANS was als pastoor en eenige Europeaan van Kaukenau onze natuurlijke gastheer, althans zoo bleek zijn opvatting en zeer tot ons genoegen! Bovendien kende hij de weg naar de bergen op verschillende plaatsen en door zijn toedoen kregen wij gewillige gidsen. En vooral, hij sprak de kustpapoea-taal, zoodat zijn aanwezigheid bij alle ontmoetingen en onderhandelingen van groote waarde was. Als gids en tolk heeft hij de expeditie zeer aan zich verplicht.

Ten slotte een hartelijk woord van dank aan allen, die met raad en daad tot het aangename en vlotte verloop van deze reis, die van Amsterdam uit en thuis juist zeven maanden vorderde, het hunne hebben bijgedragen.

Amsterdam, November 1938. DR. H. J. T. BIJLMER.

HOOFDSTUK I.

NIEUW GUINEE.

Daar, waar de Oude Wereld aan de Nieuwe grenst, ligt een duister land als een scherf van de uiteengebarsten aardkorst dobberend in een verlaten uithoek van de Stille Oceaan. Het is het eiland Nieuw Guinee, vier en twintig maal zoo groot als Nederland en een der grootste eilanden der wereld. Eeuwenlang achteloos voorbijgegaan, boeit het opeens de blik van de bewoners dier uitgestrekte vastelanden, waarop de menschheid haar triomfen vierde, maar welke toch allengs, eigen vastheid en de wijsheid van Homo Sapiens ten spijt, minder waarborg voor rust blijken te geven. De dobberende scherf — immers men weet op Nieuw Guinee niet wáár het land begint en het water ophoudt, terwijl bovendien voortdurend heele brokken kust verzinken en ontstaan — die dobberende scherf vangt eindelijk de aandacht. Nieuw Guinee wordt belangrijk of neen, het is het reeds. Want de Stille Oceaan is reeds lang niet meer stil. Nieuw Guinee is van quantité négligeable een mogelijkheid geworden. Een mogelijkheid voor goud en voor petroleum, het hart en het bloed van onze Westersche cultuur. Een mogelijkheid verder voor een bevestiging van

militaire macht, voor een wachtpost dus, een uiterste voorpost van Europa in de Zuidzee. Ten slotte een mogelijkheid voor een volksplanting van menschen, die op de oude continenten de gronden vonden afgegraasd. Of zijn goud voorspoed zal brengen en zijn olie nuttige kracht zal ontwikkelen, we kunnen het slechts hopen. Of zijn kusten de bloedige wraaktochten van het heden voor modern oorlogsgeweld zullen verwisseld zien, we kunnen het slechts vreezen. Of op zijn grond een welvarende kolonie zal kunnen gedijen, we kunnen het slechts wenschen. De rol van Blank en Geel ligt hierbij in het duister. Eén ding staat vast, de rol, die Zwart er bij te spelen krijgt, is die van figurant. En toch is Zwart het ras, dat tot op het huidige oogenblik nog veelal onbeperkt heerscht op dit van Australië afgescheurde brokstuk gronds.

Nieuw Guinee is het domein der papoea's. Wild en oorspronkelijk is dit volk, dat zijn leven slijt in de eindelooze wouden en moerassen, welke het land overdekken. Van huiveringwekkende geheimzinnigheid zijn de daar heerschende gebruiken, waarbij koppensnellen en kannibalisme nog als deugdzaam tijdverdrijf opgeld doen. Het volk van Nieuw Guinee draagt de stempel van een land, dat tot de uithoeken der wereld mag worden gerekend en dat voor een groot deel, met het nabije Australië, gespeend bleef van de groote cultuurgolven, die van Azië de Zuidzee kwamen binnenrollen. Het is begrijpelijk, dat zich hier een eigenaardig menschengeslacht handhaafde en dat Australië, Nieuw Guinee en de omringende eilandguirlandes als een enclave werden omsloten door een andere wereld, van waar licht-huidige, sluikharige en naar verhouding edele en kunst-

zinnige volken neerzien op de zwarte, naakte, krul- en kroesharige wilden, die als vertegenwoordigers uit een grijs verleden op deze vergeten aardbrokken achterbleven. Maar deze wilden zijn niet allen gelijk; in Australië wonen de krulharige Australiërs, in Nieuw Guinee de kroesharige Papoea's. En uit het diepste binnenland van dit eiland wordt gewag gemaakt van dwergen.

De expeditie, waarvan dit boek verhaalt, had ten doel de bakermat dezer dwergen te bezoeken. Het is een kwart eeuw geleden, dat een engelsche expeditie, uitgezonden door de „British Ornithological Society” met het plan de hoogste berg van Nieuw Guinee te beklimmen, n.l. de Carstensz sneeuwtop, in aanraking kwam met een volksstam van zeer kleine papoea's, de z.g. Tapiro-Pygmies. Ruim twintig volwassen mannen bleken gemiddeld 144.9 cm. groot, wat zeker klein is als men overweegt, dat de gemiddelde Nederlander bijna drie decimeter langer is. De wetenschappelijke wereld kwam in rep en roer en de vermaarde engelsche professor Alfred Haddon, zelf op Nieuw Guinee geen onbekende, gaf als zijn meening te kennen, dat men hier waarschijnlijk met een volk te maken had, dat in hoofdzaak als Negrito's kon worden beschouwd. Deze Negrito's plegen te worden aangemerkt als behoorend tot een derde en laatste tak der oostelijke negervolken, waarvan ik reeds Papoea's en Australiërs als de beide andere takken noemde. Zij vormen de resten van een oeroud ras van kleine negertjes, waarvan nog slechts enkele stammen op de Philippijnen, Malakka en de Andaman Eilanden bekend zijn. Het is een dwergenras en vindt zijn tegenhanger bij de westelijke negervolken in de Negrillo's, de Afrikaansche dwergen, die

hun jachtgebied in de oerwouden der Congo deelen met gorilla's en chimpanzee's.

De Engelschen, — en het was Wollaston, die als lid der genoemde expeditie de Tapiro's beschreef — waren niet de eersten, die over dwergpapoea's berichtten. In 1907 kwam onze landgenoot Mr. H. A. Lorentz op zijn eerste sneeuwtop-expeditie in vluchtige en weinig aangename aanraking met een bergstam van zeer kleine papoea's en bij zijn tweede expeditie in 1909 slaagde hij en van Nouhuys er in om met een dergelijk volkje, de Pesechem, op vriendschappelijke voet te komen. In uiterlijk en leefwijze gelijken deze geheel op de een jaar later ontdekte Tapiro's; slechts is hun lengte wat grooter gebleken, n.l. 152,5 cm. In de loop der jaren van 1907—1915, toen in Nieuw Guinee van wetenschappelijke en militaire zijde door Nederland energiek werd geëxploreerd en in de jaren na de oorlog, toen in 1920—'22 en in 1926 opnieuw groote expedities naar dit eiland uitgezonden zijn, werd herhaaldelijk met dwergachtige bergstammen kennis gemaakt, zoodat de dwergpapoea allengs als de bewoner van centraal Nieuw Guinee kon worden aanvaard. Maar gemiddelde maten onder de 150 cm. — de grens, welke de anthropoloog aan een dwergstam stelt — waren toch zeldzaam en zoo bleef om de Tapiro-dwergen een nimbus van geheimzinnigheid zweven.

Het is welhaast onbegrijpelijk, dat er 25 jaren moesten verlopen, eer het land der Tapiro's als reisdoel op het programma van een expeditie werd gesteld. En dit, terwijl ze woonden op luttele afstand van een kust, de z.g. Mimikakust van Zuidwest Nieuw Guinee, die sedert jaren

gold als vertrouwd en waarvan door de ervaringen der reeds genoemde Britsche Carstensztop-expeditie bekend was, dat de bewoners in vriendschappelijk contact met het dwergvolk in de bergen stonden. Dit laatste was voor mij aanleiding geweest om in het jaar 1931, toen ik daartoe als gewestelijk officier van gezondheid der Molukken in de gelegenheid was, te probeeren om de Tapiro-dwergen met een bezoek te vereeren. De aanwijzingen uit Wollaston's boek volgende, gelukte het, een reisgezelschap van vijf Tapiro's te ontmoeten, maar door hun tegenwerking slaagden we er niet in hun woonplaatsen in de bergen te bereiken.

Mijn tocht was echter niet te vergeefs geweest. Ik had daarbij kennis gemaakt met pater Tillemans, missionaris in de Mimikastreek en deze had zich ernstig voor ons dwergvraagstuk geïnteresseerd. Waar ik slechts over een paar weken tijds beschikte, deed hij het over jaren. In 1934 kon hij dan ook berichten de weg naar drie verschillende kampongs van bergpapoea's, waaronder een der Tapiro-dwergen, te hebben gevonden. Hij had bereikt, wat slechts een eenzaam, ongewapend en dus in het oog der „wilden“ volkomen ongevaarlijk persoon bereiken kan: men had hem tenslotte de weg naar de bergen vrij gegeven, hem in de kampongs toegelaten en er hem als vriend behandeld. De poort was geopend. Niet alleen van het land der Tapiro's, maar ook van het geheele bergland ten westen daarvan, dat eveneens door dwergpapoea's of Kapaukoe's, zooals de plaatselijke benaming luidt, bleek te worden bewoond.

Een prachtige kans voor onderzoek was daarmee gegeven. Het centrale bergland van Nieuw Guinee, dat met zijn

kam de 4000 M. en met zijn hoogste toppen de 5000 M. overschrijdt en dat in zijn ongetelde dalen de talrijke nederzettingen van het bergvolk bevat, komt in Zuidwest Nieuw Guinee tot dicht bij de kust. Deze kust biedt, dank zij de daar sedert 1926 gevestigde missie en het sedert 1927 gevestigde bestuur, een veilige operatiebasis. Met een minimum aan koppen en kosten kan men van daar uit het land der dwergpapoea's gaan verkennen.

En welk een land! In 1920 was ik er geweest, als dokter bij de Nederlandsche Wetenschappelijke Centraal Nieuw Guinee Expeditie, welke ten doel had van uit het Noorden het hooggebergte binnen te dringen om de Wilhelmina-sneeuwtop te bereiken. We kwamen toen, zooals hierboven reeds aangeduid, bij dwergpapoea's, die wel-is-waar een paar honderd kilometer verder naar het Oosten wonen, maar die toch kinderen waren van hetzelfde land als de Tapiro-Pyg-mies en van hetzelfde bloed. Ze zijn wat grooter, 154.7 cm. gemiddeld, maar toch kennelijk papoea's in „zakformaat”, tegenover het kustvolk, waarvan er een, Sorikkèmè, de een meter negentig nabij kwam! De menschen noemen zich Timorini en bewonen een ruim dal, dat Swartvallei werd gedoopt, naar den vermaarden generaal H. N. A. Swart, den man, die zooveel voor de ontwikkeling van de Indische Buitenbezittingen heeft gedaan en die ook aan de voorbereiding van de expeditie een belangrijk aandeel had genomen. Zij wonen geheel geïsoleerd. Een tocht naar hun verblijfplaatsen heeft heel wat meer voeten in de aard, dan een reisje naar Tapiroland. De gouvernementsschepen Deneb, Albatros en Edi brachten onze expeditie, 400 koppen sterk, langs de Mamberamorivier van de noord-

De baai van Ambon

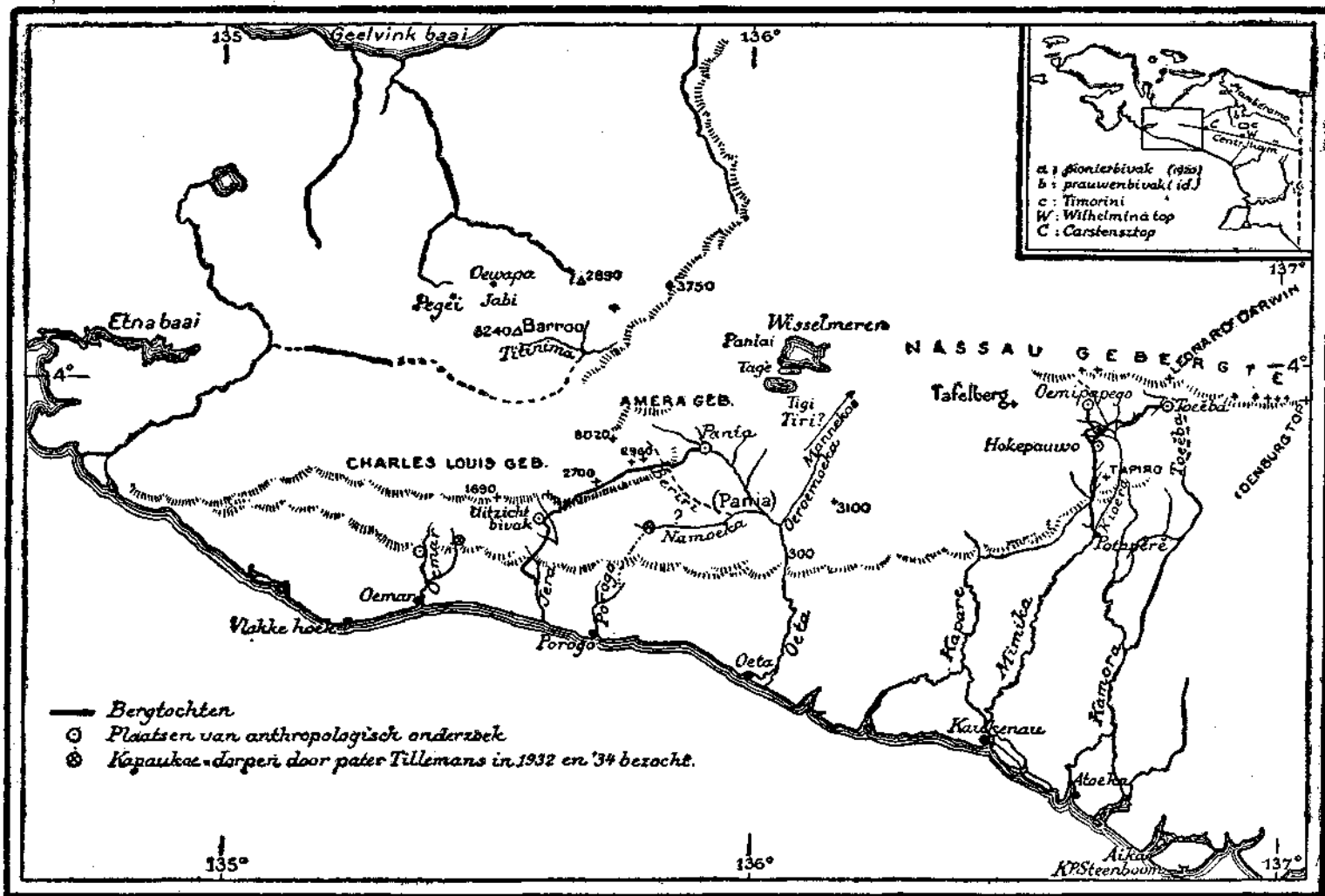

De baai van Ambon bij avond

Het fort Nieuw Victoria te Ambon

Kaartje van de Mimikakust. De eerste landtocht ging van Potapèrè aan de Mimikarivier naar Oemipapego en Toëbba; de tweede van de Jera- rivier naar Pania. Het kaartje rechts boven geeft de ligging van het exploratie-gebied ten opzichte van het eiland Nieuw Guinee en bovendien de woonplaats der in 1920 bezochte Timorini.

kust tot diep in het binnenland, waar Pionierbivak werd opgericht. Vandaar ging de tocht in prauwen, geroeid door voor dat doel uit Borneo overgekomen Dajaks, in vier dagen door de stroomversnellingen naar de Meervlakte en verder per motorboot in drie dagen tot Prauwenbivak. Dit bivak lag aan de voet van het centrale bergland op het punt, waar de Idenburgrivier, uit het Oosten komend, zich naar het Noorden ombuigt. Vandaar begon de marsch, welke ons over de Doormantop van 3550 M. hoog, na tien dagen in de valleien voerde, waar de stam der Timorini woont. De zeeofficier Doorman had reeds in 1914 hun dorpjes van af de top, die sedert zijn naam zou dragen, met de kijker ontdekt, maar onze expeditie was de eerste, die na een onvergetelijk uitzicht van de kale steenklompen van diezelfde bergreus, onderdook in het woud, om, loopend op de speurneus van kapitein van Arkel, na vier dagen op te duiken aan de rand van de „bewoonde wereld”. Maar een wereld uit vervlogen eeuwen! Want weef- en pottenbakkerskunst bleken er onbekend en men velde het woud en bekapte zijn planken met een steenen bijl! Geen stukje metaal werd er gezien; het steenen tijdperk, in Europa in voorhistorische nevelen verzonken, was hier in volle bloei!

Men overdrijft dus niet, als men het hoogland van Centraal Nieuw Guinee iets heel bijzonders noemt. Dat men daar steen gebruikt in plaats van metaal, is daarbij niet het belangrijkste. Ook de kustpapoea kende het ijzer niet, vóódat het hem van elders werd gebracht. Maar het is hem gebracht en dat maakt het verschil! Den bergpapoea van Nieuw Guinee werd niets gebracht van wat in zijn

omgeving aan hogere cultuur bekend was. De nog gebruikte steenen bijl is het bewijs, dat dit volk nog onberoerd door de beschaving zijn dagen slijt. En het is daarom, dat de studie ervan zoo buitengewoon belangrijk is.

Welnu, het land lag in het Zuiden open. Het wachtte slechts op den reiziger, bij wien de gedachte op zou komen om de door pater Tillemans gevonden toegangswegen te betreden.

HOOFDSTUK II.

EEN VOORPROEFJE.

Op de achttiende October van 1935 duikt de Griffioen op uit het waas van regen, dat de vlakke kust van Nieuw Guinee aan het oog heeft onttrokken. De Griffioen is een dier groote solide motorbooten, die de regeering van Nederlandsch Indië in de meest afgelegen streken aan haar ambtenaren ter beschikking stelt om hun inspectietochten te verrichten. Ongeveer 25 M. lang en 5 M. breed, met een ruime tweepersoons hut onder het voordek, bieden deze vaartuigen een alleszins voldoende accomodatie voor een meerdaagsch verblijf. Voor deze gelegenheid is zij echter maar nauwelijks toereikend. Op de voorplecht zitten een tiental bruine gestalten huiverend in elkaar gedoken; het zijn eenige van onze dragers, uit de Molukken afkomstig. Op het dak der kajuit, dat als een soort promenadedek, gereserveerd voor de „toewans”¹⁾, een halve meter boven het gewone dek uitsteekt en dat 4 bij 6 M. meet, zitten de civiel gezaghebber van der Goot, de Ambonneesche commandant der Veldpolitie Pariama, een Menadoneesche school-

¹⁾ „Toewan” is het in Nederlandsch Indië gebruikelijke maleische woord voor heer.

opziener en schrijver dezes, terwijl op het achterdek een paar matrozen en twee man veldpolitie de vischlijnen hebben uitgeworpen. Aan een sleeptouw komen twee ranke prauwen, kunstig uitgeholde boomstammen, met elk een papoea op de voor- en achterplecht, achter onze boot schuimspattend aangeslingerd. De naakte mannen voelen zich volkomen op hun gemak; ze zien zelfs kans een paar smeulende stukken hout, onontbeerlijk om hun strootjes¹⁾ aan te steken, droog te houden en om, onder het manoeuvreeren door, een vischlijntje te laten vieren. De een na de ander worden kolossale zilverglanzende visschen van wel een meter lang aan boord getrokken onder gejuich van alle opvarenden. Moluksche inboorlingen, water en visch, die hooren bij elkaar, die zijn in volkomen harmonie.

In de ochtend hebben we Kaukenau, de hoofdplaats, bestuurs- en missiepost der Mimikakust verlaten onder stroomende regen. Maar tegen elf uur is het weer opgeklaard. De zee is kalm, met flinke vaart schieten we door het water. De zon straalt van de hemel, Nieuw Guinee wikkelt zich los uit gordijnen van regen en nevels. De centrale kam teekent zich af tegen de horizon en als we klokke elf onze eerste kom expeditiekoffie drinken, worden we onthaald op de aanblik van de sneeuwvelden op de flanken van de Carstensztop. Het is koud en alles huivert op het dek bijeen, maar koffie plus Carstensz brengen bij van der Goot en mij de gemoederen op temperatuur!

Dit ons reeds bij de aanvang van de reis gegunde majesteitlijke uitzicht op het land, waarin we de komende

¹⁾ Een strootje is een indische cigaret.

maanden onze weg zullen hebben te zoeken, is het tweede goede voorsteekje op deze expeditie. Het eerste gewerd ons onmiddellijk bij aankomst, nu drie dagen geleden. De overtocht per gouvernementsstoomer Fomalhaut, het schip, dat de expeditie van Ambon naar Mimika bracht, was zoo onstuimig, dat we voor de altijd lastige ontschepping aan de kust van Nieuw Guinee het ergste hadden gevreesd. Maar de vijftiende October, de dag waarop we het land in zicht kregen, verraste ons met een kalme zee!

En nu, op onze eerste tocht op zoek naar dwergen, lacht vrouw Fortuna ons ten tweede male toe. Want de blinkend witte sneeuwtoppenreeks, waarvan de Carstensz als hoogste en meest oostelijke het plotselinge einde vormt, is niet zoo heel vaak vanuit zee te zien. Het was dezelfde aanblik, van juist dezelfde plaats, die de echte Carstensz, kapitein van het jacht Aernhem, in 1623 als eerste de sneeuw in Tropisch Nederland deed ontdekken. Ontdekking, welke in het vaderland nauwelijks geloof vond en die eerst bevestigd werd in 1909, toen onze landgenoot Mr. H. A. Lorentz, vergezeld door van Nouhuys, de eeuwige sneeuw van Nieuw Guinee betrad, zij het wat meer naar het Oosten, op de Wilhelminatop.

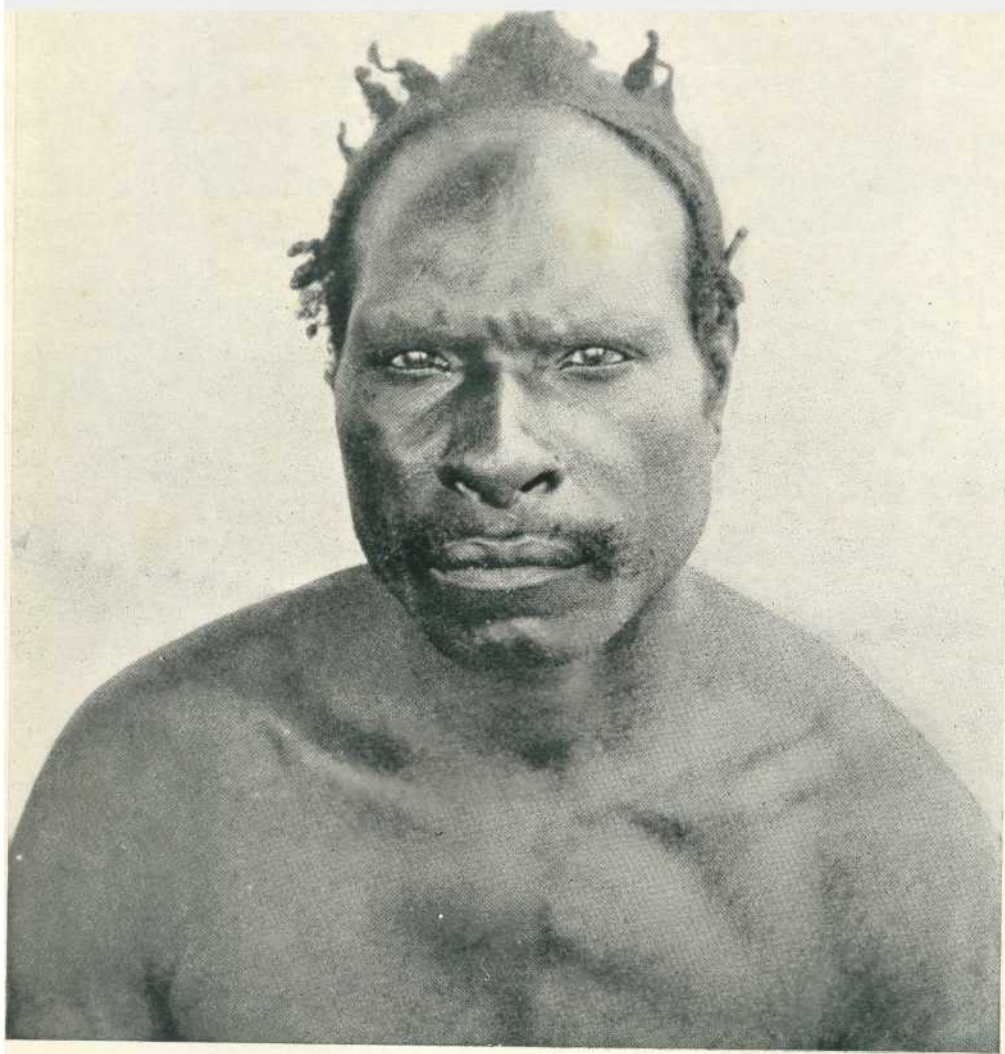
Ons tripje, op vijf dagen gesteld, is maar een voorproefje. Men ziet op de kaart, dat het centrale bergland achter Porogo tot dicht bij de kust is genaderd. Toch houdt het bergvolk zich daar nog afzijdig, zooals dat zijn aard eigen is. Bij Oemar, nog verder naar het Westen, zou het echter zijn isolement hebben opgegeven en aan de rivier zijn komen wonen. Pater Tillemans had hun twee jaar geleden een bezoek gebracht en opgemerkt, dat hier eigenlijk een

De Oemar geeft een karakteristiek beeld van een rivier door het Nieuw Guineesche oerwoud

Het eerste expeditiebivak aan de oever der Oemar

Papoea van de Mimika-kust

overgangsvorm van berg- tot kust-type aanwezig was. Daar hij tevens had vastgesteld, dat achter Porogo het onvervalschte bergvolk woonde, was het van belang, om deze uit wetenschappelijk oogpunt merkwaardige situatie nader in oogenschouw te nemen.

De drie en twintigste October zou de Fomalhaut de Mimika nogmaals aandoen en wij hopen dan terug te kunnen zijn. Na vertrek van het schip zou pater Tillemans zich vrij kunnen maken om ons de weg te wijzen naar de Tapirodwergen, waartoe hij zich tot onze groote vreugde bereid had verklaard.

De afstand van Mimika naar Oemar is ruim 120 kilometer. Met prauwen zou ons dat vier of vijf dagen hebben gekost, terwijl de motorboot er ons in een dag brengen kan. Waar deze slechts bij uitzondering beschikbaar is, hebben we de tocht als eerste nummer op ons program geplaatst.

We komen 's avonds nog juist voor donker te Oemar aan, maar van landen kan wegens het lage getij geen sprake zijn. De zware deining wiegt ons spoedig in slaap.

De volgende morgen worden onze beide medegenomen prauwen ieder met tien roeiers uit de kampong bemand. De eerste riviertocht neemt een aanvang. Het is goed roeiweer, zonder regen, maar met bedekte lucht is het niet al te warm. De natuur is grootsch, echter zonder veel afwisseling. De stilte wordt maar zelden verstoord door het schel gekakel van een vlucht kaketoe's of het zwaar gonzende geluid van het overvliegen van een neushoornvogel. Een enkele buizerd op een tak, hier en daar een reiger aan de oever, een jonge krokodil en daarmee houdt het op.

De nacht heeft de bekoring van de eerste in de rimboe. Om een viertal houtvuurtjes hurken groepjes van papoea's, bezig met allerlei potjes en pannetjes, terwijl andere op hun ligmatjes liggen te praten. Gezaghebber van der Goot en ik zitten op onze baleh-baleh in het licht van de opvouwbare kaarslantaarns met ons bordje rijst op de knieën en aan de oever staat een veldpolitie-man in vol ornaat op wacht. De rivier stroomt ruischend langs de voorkant van de kampplaats, terwijl aan alle zijden torenhoog het gitzwarte woud verrijst, met zijn koor van krekels. Het is half negen als we achter de klamboe kruipen en een uurtje later is ook het gebabbel om ons heen verstomd. Allen hebben zich ter ruste gelegd op het takkenvloertje onder de tentzeilen.

De nacht op expeditie eindigt even vroeg als ze begint. Ruim een uur vóór zonsopgang is het volk al weer bezig met het koken van de rijst voor het middagmaal, dat onderweg moet worden gebruikt, met het klaarmaken van de ochtendkoffie en van de slappe thee om de veldflesschen te vullen. Om half zeven is alles reisvaardig en steken de prauwen van wal.

De rivier is nu vol grintbanken, en boomstammen geven veel moeite. Om tien uur bereiken we reeds de tuinen der bergpapoea's, die hier inderdaad tot de rivier zijn afgedaald. Om half elf is de simpele nederzetting bereikt en na een gemoedelijke kennismaking kunnen we ons bivak gaan betrekken. Het is ontzettend heet en zonnig; ik weet de tijd, gedurende welke ik voor het opslaan van het kamp moet wachten, niet beter te besteden, dan me van overtollige kleeding te ondoen en in het water te gaan zitten. Op

een beschaduwd hoekje van een zandig stukje oever ben ik begonnen deze regelen te schrijven, de beenen in het koele nat. De dag is goed, de eerste bergpapoea's zijn gevonden, juist volgens „dienstregeling“. En die klopt in Nieuw Guinee maar zelden.

De opfrissing was aangenaam, maar ik moest haar duur bekoopen! In het zand zitten talrijke oranjerode „zandvlooien“, een speldeknop groot, en deze kruipen in de poriën van de huid, waar ze de volgende dag een ontzettende jeuk veroorzaken. Met wat joodtinctuur krijgt men deze lastige gasten wel dood, maar men moet oppassen zich de huid niet stuk te krabben, wat tot langdurige wonden aanleiding geeft.

We hebben met deze Oemar-kapaukoe's geen moeite. Ze brengen ons rijkelijk suikerriet en laten zich gewillig meten. De menschen wonen in twee huizen, midden in de zeer uitgestrekte aanplanting van wel een kilometer lang. Zooals we uit de beschrijving van pater Tillemans verwachten mochten, zijn het geen echte bergpapoea's en hoewel het onderzoek juist daarom voor mij belangrijk was, zal ik de lezers de bijzonderheden sparen.

De 22ste October ziet ons op de Griffioen terug, tevreden met onze serie foto's, onze eerste film en de voldoening over een goed geslaagd begin, dat, hoe eenvoudig het ook was, een behagelijk gevoel van vertrouwen in de toekomst achterlaat.

De volgende dag komt Kaukenau in zicht en tegelijkertijd verschijnt aan de ooster horizon de Fomalhaut, die intuschen zijn gewone dienstreis naar Boven-Digoel heeft gemaakt. Het schip komt het gezelschap halen, dat tegelijk

met onze expeditie aan wal was gegaan. Niet minder dan de bisschop van de Groote Oost, de controleur, de dokter en de schoolopziener van de afdeelingshoofdplaats Fak-Fak hadden van de zeldzame scheepsgelegenheid gebruik gemaakt om in Mimika op inspectie te gaan. De kust had dus een goede ambtelijke beurt gehad; de pastoor, de bestuursassistent en de talrijke goeroes ¹⁾ hadden ongewoon drukke dagen achter de rug.

Het bezoek van den bisschop was natuurlijk iets zeer bijzonders voor de papoeasche geloovigen geweest. Dagen lang was de kampong op de komst van dezen hoogwaardigheidsbekleeder voorbereid, hetgeen bij mijn aankomst een niet onvermakelijk gevolg had gehad. Men stond vanaf het krieken van de dag gereed, in kleurrijke baadjes en met wapperende vlaggen, vol met ingestudeerde liedjes en plichtplegingen. De boot was helaas pas tegen de middag gekomen. Tot overmaat van ramp was de zee nog wat ruw en werd het hooge gezelschap aangeraden pas tegen de avond aan wal te gaan. Maar een deel der expeditiegoederen was reeds in de langs zij gekomen prauwen overgeladen en waar midden op een tropische dag een nat pak niet in het minste deert, waar men verder alleen dan zeker is van een goede behandeling van zijn bullen, als men er zelf bij is, en waar ik tenslotte aan land mijn werk had en niet aan boord, besloot ik maar vast mee te varen.

Pater Tillemans, oude bekende van vier jaar geleden, ontving mij aan de steiger hartelijk, vernam, dat Monseigneur pas 's avonds komen zou en kon dus niets anders

¹⁾ Een goeroe is een inlandsche onderwijzer.

doen dan met mij naar zijn huis te wandelen. Tableau! De vele honderden langs de weg geschaarde zwarten meenden, dat ik de lang verwachte bisschop was en ondanks de met luider stem gegeven uitleg van den onthutsten missionaris, welke echter grootendeels in een luidruchtig eerbetoon verloren ging, werden we door een joelende menigte naar huis gebracht. Helaas moest ik later vernemen, dat mijn voorkomen een lichte desillusie had gewekt; men had zich een „toewan biskoop” wel wat majesteitlijker voorgesteld dan zoo'n gewone man in een zwaar waterbeschadigd rimboepak! Gelukkig was men 's avonds rijkelijk schadeloos gesteld door den echten bisschop, die in een smetteloos witte toga en met een van amethisten flonkerend kruis aan een gouden ketting op de borst, de menigte met diep ontzag en eerbied had vervuld.

In de namiddag lichtte de Fomalhaut het anker. We hadden menig gezellig uur met het vertrekkende gezelschap gesleten en op het schip hadden we het vette der aarde genoten. Voor vier maanden was dat voorbij. Maar aan het noodige zou het ons niet ontbreken. Wij, dat wil zeggen, gezaghebber van der Goot en ik, sergeant Pariama en negen man veldpolitie mitsgaders 25 maleische gestraften, die als dragers zouden dienst doen, bleven te midden van 370 blikken en 80 kisten en andere collies op het strand van Mimika achter. De blikken bevatten rijst en nog eens rijst, verder katjang idjoe en gedroogde zoute visch, om slechts de hoofdzaken te noemen. Voor een tijdsduur van vier maanden plus nog een maand reserve konden we geheel op eigen voorraad teren.

HOOFDSTUK III.

HET REISGEZELSCAP.

Het zal menigeen belang inboezemen, iets over de inrichting van een expeditie te vernemen. Bij een dergelijke onderneming moet men vooreerst rekening houden met de veiligheid. Nu kan het reizen in Nieuw-Guinee niet als bepaald gevaarlijk worden aangemerkt, maar toch moet het onverantwoordelijk worden geacht om het land in te trekken zonder een klein gewapend geleide. De meeste papoeastammen zijn wel voor een gemoedelijk contact te vinden en niet zonder aanleiding vijandig gezind; de talrijke expedities naar de binnenlanden hebben zelden menschenlevens gekost. Maar zoo nu en dan zijn de papoea's bij eerste kennismaking wat minder toeschietelijk en nemen ze een dreigende houding aan. Meestal is een rustig gedrag van de andere zijde, mits door de aanwezigheid van een paar geweren onderstreept, voldoende om alles naar wensch te doen verlopen. Men moet de indruk vestigen van een zekere macht, waarmee nu maar niet naar willekeur kan worden omgesprongen. De ervaring heeft geleerd, dat een geleide van vijf karabijnen in gewone omstandigheden daartoe voldoende is. Daar voor bewaking

van transporten en voedseldepots twee man toereikend kon worden geacht, werd onze gewapende macht op een totaal van tien man gesteld. Deze bewakingsdetachementen van twee man toonen wel duidelijk aan, dat in deze contreien eigenlijk niet van gevaarlijke wilden kan worden gesproken.

Als dragers voor de expeditie had de Resident van Ambon, Dr. B. J. Haga, mij op mijn verzoek 25 inlandsche gestraften meegegeven. Vroeger noemde men deze lieden dwangarbeiders en het is mij nooit recht duidelijk geworden, waarom men deze doeltreffende benaming heeft afgeschaft. Naar mijn gevoelen is dwangarbeid voor uit de arbeidersstand afkomstige menschen humaner dan celstraf en iets noodeloos beleedigends kan ik in dat woord niet zien. Dwangarbeiders zijn op expeditie steeds mijn goede kameraden geweest. Ik ben er van overtuigd, dat het volkomen gerechtvaardigd is, om deze menschen als dragers op exploratietochten te gebruiken, mits ze op lichaamskracht en gezondheid zijn gekeurd. Een ernstig, zij het laat woord van protest tegen wat Wollaston in zijn boek „Pygmies and Papuans” in 1912 schreef, wil ik hier niet achterwege laten. Hij schreef: „It is doubtful whether it is justifiable to send convicts to work in a country so full of risks as New Guinea. A native of Java is a poor creature, particularly susceptible to beri beri and other diseases of the tropics, and when I saw convicts die, as did unfortunately happen, I came to the conclusion that the balance went heavily against the system. It must however be recorded that the convicts are extremely well treated”.¹⁾ Het is

¹⁾ „Het is twijfelachtig of het gerechtvaardigd is om gevangenen in een land zoo vol gevaren als Nieuw Guinee te werk te stellen. Een

echter zeer de vraag, of het sterftecijfer van dwangarbeiders bij de exploratie van Nieuw-Guinee hooger is geweest dan dat in de gevangenissen op Java! Het verrichten van koeliediensten in de rimboe is voor den gestrafte een veel normaler arbeid dan steenenkloppen en grasjes-trekken. Het is begrijpelijk, dat luiheid of angst voor het onbekende de gestraften aanvankelijk tegen het mee-trekken op expeditie doen opzien, maar de ervaring heeft mij bij herhaling geleerd, dat ze het achteraf als een buitenkansje waardeeren. Ze worden praktisch, zooals Wollaston ook opmerkt, gelijkgesteld met soldaten en politie en leven vrij en blij als deze. Als medicus kan ik uit langdurige ervaring getuigen, dat inlanders aan zichzelf zelden zooveel zorg besteden als hun bij een expeditie ten deel valt! Wollaston's opmerking, dat het niet aangaat zulke „zielige" (poor) Javaantjes te pressen voor de gevaarlijke wildernis van Nieuw Guinee, klinkt zoo gevaarlijk overtuigend! Maar de werkelijkheid spreekt een andere taal en onze 25 jongens, die wij allen bij name kenden, zouden weinig met de hun door Wollaston aangewreven stumperigheid ingenomen zijn.

Ik achtte een aantal van 25 dragers voldoende. Dit hangt natuurlijk samen met het totaal aan deelnemers. Het aantal europeesche deelnemers was op twee gesteld, namelijk degeen, die het wetenschappelijk onderzoek zou

inboorling van Java is een armzalig schepsel, bijzonder gevoelig voor beri-beri en andere ziekten van de tropen en toen ik gevangenen zag sterven, zooals helaas gebeurde, kwam ik tot het besluit, dat de balans zwaar tegen het systeem pleitte. Het moet echter worden gezegd, dat de gevangenen uitermate goed worden behandeld.

Drie van onze dragers (incl. gestraften)

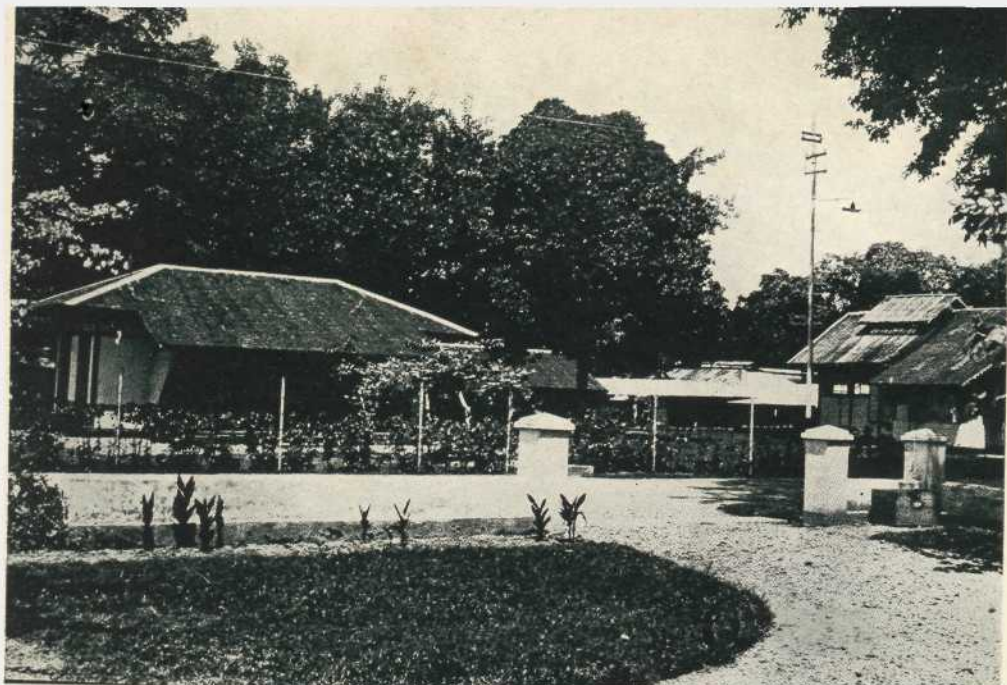
Een onzer expeditieprauwen

Onze dragers bouwen Paumēgobivak

Bivak in Oemipapego

Het militaire hospitaal te Ambon, in de apotheek waarvan de verpakking der expeditiegoederen voor een groot gedeelte plaats vond

„Ajer Blanda” te Ambon; rechts de apotheek

doen en een bestuursambtenaar. Deze is, als een met officieel gezag bekleede persoonlijkheid, eigenlijk onmisbaar, zoowel voor de discipline onder het (immers Gouvernements-) personeel als voor de omgang met het aan dit gezag reeds gewend zijnde kustvolk. Verder is bij een expeditie naar onbekende volksstammen het Gouvernement steeds de grootste belanghebbende en het ligt voor de hand, dat het bij het contact met nieuwe stammen van de partij moet zijn. Als derde Europeaan zou ten slotte pater Tillemans meegaan, voor zoover dat noodig of wenschelijk zou blijken, als gids en tolk. Hij is een onmisbare metgezel gebleken.

De werkverdeling van de 25 dragers was als volgt:

Per Europeeschen deelnemer één drager voor bultzakje en kleeven.....	3
Voor extra voeding der Europeanen	1
Voor keukenbenodigdheden der Europeanen	1
Voor foto- en filmgerei, meetinstrumenten	1
Voor ruilartikelen en medicijnen	1
Voor dekzeilen voor het geheele kamp	3
Voor de bagage van den inlandschen commandant der veldpolitie	1
	—
	11

Op de „staf” kwamen dus 11 dragers; rekenden we nu op één uitvaller, dan bleven er 13 over voor voedseltransport. Men moet de leden van een expeditie onderscheiden in twee categorieën: degenen, die niet en degenen die wel direct nuttige last, dat is voedsel dragen. De eersten worden

niet oneigenaardig als „doodvreterers” betiteld; zij eten de expeditie „dood”, zonder dat van hen eenige aan het leven daarvan dienstige prestatie is te verwachten. Zij bezwaren de expeditie dus in hooge mate. Tot deze ietwat lugubere categorie behoren niet alleen de leden van de staf, maar ook de gewapende geleiders en de dragers van de niet consumabele bagage, i.c. de bovengenoemde elf. Daar voor de eigenlijke exploratietochten op 5 man politie werd gerekend, moest ons aantal doodvreterers dus op 19 worden getaxeerd. Een man eet één KG. per dag; een mansvracht is 20 KG. De 13 dragers voor vivres kunnen dus 260 KG. voedsel meevoeren en waar ons totaal aan koppen $19 + 13 = 32$ zou bedragen, zou onze troep dus bij een dagelijksch verbruik van 32 KG. acht dagen op eigen kracht kunnen teren. Maar daar bij vertrek van de basis iedere deelnemer, de politie inclus, drie dagen vivres „bij den man” krijgt uitgedeeld, mocht de actieradius op elf dagen worden gesteld. Dat wil dus zeggen, dat men zich 5 à 6 dagen van zijn basis kan verwijderen op zoek naar een nieuw steunpunt, alvorens men over terugkeeren behoeft te denken. In het gebied der bergpapoea's, waarvan mij de verhoudingen uit eigen ervaring eenigermate bekend waren, leek mij deze tijdsduur voldoende. Ik meende erop te mogen rekenen in 3 à 4 dagen steeds een nieuw bewoond centrum te hebben gevonden en dan de dragerstrein terug te kunnen zenden; natuurlijk met achterlating van de overgebleven lasten, welke de voorhoede in staat zouden stellen, rustig af te wachten, tot de dragers weer met een nieuw transport naar boven zouden komen. Bovendien was er veel kans om in de bereikte centra voedsel van de

bevolking te kunnen betrekken. Ook bestond de mogelijkheid, ter plaatse papoeadragers in te huren. Ik meende dus met een kern van 25 dragers te kunnen volstaan en ben daarmee niet bedrogen uitgekomen.

Het voordeel van ons bescheiden aantal politiesoldaten en dragers was, dat de expeditie daardoor een interne aangelegenheid bleef van de residentie der Molukken, waartoe Nieuw-Guinee behoort. Ook het vaak zoo kostbare vervoer naar dit afgelegen eiland kon voordeelig worden geregeld. Ik had het oog gericht op de gouvernementsstoomer, die maandelijks naar Digoel ging en daarbij Mimika op korte afstand passeerde. De resident was zoo vriendelijk, mijn verzoek in te willigen om ons door deze boot te laten brengen en halen.

Het is mijn overtuiging, dat expeditiës als de hier beschrevene de gemeenschap niet op groote lasten mogen komen te staan. Welnu, deze onderneming is opgezet en uitgevoerd als een wetenschappelijk geleide patrouille, te verrichten met de eigen hulpkrachten en -middelen van het gewest, waarin ze plaats had. Resident Haga heeft deze opzet warm toegejuicht en de uitvoering ervan mogelijk gemaakt; aan hem komt de eer toe, te hebben bewezen, dat met wat goede wil, in wat men gewone dienst zou kunnen noemen, dingen te bereiken vallen, waarvoor men vroeger kostbare hulp van buiten vanzelfsprekend achtte.

Het is een groot gemak om onder het mede te nemen militaire of politiepersoneel een verbandmeester te hebben; de dokter heeft een groote steun aan hem. De medicus der expeditie verzuime ook nooit om het gewapend, zoowel als het ongewapend geleide persoonlijk te inspecteeren, even-

tueel daarvoor bij de bevoegde autoriteiten toestemming te vragen. Een klein gebrek wordt door dengeen, die vele maanden met den drager er van zit opgescheept, dikwijls anders gezien dan door hem, die er na de keuring van af is! En men sta er op, dat voor vertrek een volledige inenting tegen typhus, cholera en dysenterie mitsgaders een pokkenvaccinatie plaats vindt. Is men arts, dan doet men nog beter voor te stellen om deze zelf te mogen verrichten.

Wat verder de geneeskundige verpleging op de rimboetochten betreft, deze draait geheel om de chinine. Dit is een medicijn, die men niet telt bij tabletten, maar bij flesschen (à 500 tabletten) en niet meeneemt bij flesschen, maar bij kisten. Hieraan te kort te komen beteekent een misdaad tegenover zijn menschen. Een ruime reserve is noodig; het omslaan van een prauw mag nooit derving van chinine ten gevolge hebben. Want wat men op Nieuw Guinee aan malaria te verwerken krijgt, weet men nooit vooruit. Het grootste deel der kust is er mee vergeven; de lage binnenlanden zijn nog gevaarlijker. Het centrale bergland is wellicht malariavrij, maar alvorens dit bereikt is, kan de expeditie reeds zwaar zijn besmet. De Mimikakust is niet beter dan de rest, maar ze heeft het voordeel, dat het bergland dichtbij is. Omdat wij langs de Mimika weldra op drommen malariamuskieten stuitten en onze beide bergtochten door een verblijf aan de kust moesten onderbreken, hebben we de reeds aan de kust ingezette prophylaxis ook in het bergland meestentijds volgehouden: twee tabletten à 0.2 gr. 's avonds na de maaltijd. Wij hebben aan chinine nauwelijks meer verbruikt, dan voor de prophylaxis noodig was. Dit bewijst, dat wij praktisch

geen malaria hebben gehad. Uit de omstandigheid, dat zich ook geen andere ziekten voordeden, blijkt verder, dat een groep van 40 personen, onder moeilijke omstandigheden bij alletereenvoudigste kost en veel kou en nattigheid, vier maanden door het oerwoud kan zwerven zonder noemenswaard door ziekte gehinderd te worden. Een enkele koorts- of buikpatiënt en nu en dan een voetwond, dat was alles.

Het medicijngebruik had, afgezien van chinine, weinig om het lijf. Men moet zorgen, altijd wat aspirientjes, buik- (opium) en hoesttabletjes bij zich te hebben. Men doet er wonderen mee, de enkele keer, dat er om gevraagd wordt. Met aspirine zij men zuinig; men geve liever extra chinine, als malaria niet met zekerheid is uit te sluiten, wat, ook bij hoofd- of rugpijn, maar zelden het geval is. Een paar opiumtabletten bij een van streek zijnde buik, wat bij dit ruwe leven nogal eens gauw voorkomt, geven bijna altijd rust; een paar hoesttabletjes helpen meestal weinig, maar stellen den vrager altijd tevreden. Verder zorge men voor eenige fleschjes jood-tinctuur. Deze medicijn is onvolprezen. Alle hinderlijke voeteuvels bestrijdt men met penseelen van de dikke, pijnlijke, ontstoken of verwonde plekken. De heelende werking is inderdaad aanmerkelijk, maar de suggestieve verbluffend: de zware vrachten worden de volgende dag weer gemoedelijk opgenomen, blijkbaar in de vaste overtuiging dat de „obat" helpt, vooral als ook voor vertrek nog een likje wordt toegediend. Bij voorkeur doe men dergelijk eenvoudig medisch werk zelf; 's ochtends nog een bemoedigend woord, 's avonds een belangstellende informatie en ziet, men houdt het

troepje loopende en de stemming gewillig. De onwil is de ergste ziekte van den drager en in de meeste gevallen kan de grens tusschen onwil en ziekte niet duidelijk worden vastgesteld!

De gelukkige omstandigheid, dat men weinig kans heeft om met ernstige ziekten te doen te krijgen, mag geen reden zijn, de medicijnen er voor thuis te laten. Een injectiespuit met een volledige serie van de gebruikelijke ampullen, alles tezamen slechts weinig ruimte innemend, had ik altijd bij me, evenals eenige buisjes tetanus-, slangen- en dysenterieserum. Het oerwoud als zoodanig vormt allerm minst een excuus om een zieke te laten bezwijken, die elders door enkele injecties gered had kunnen worden. Het spuitje laat zich immers in een bivak evengoed toedienen als in een kliniek.

Bij dit medisch relaas moet ook de klamboe nog even genoemd. Klamboes werden verstrekt aan alle deelnemers. In het lage land moest op het juiste gebruik danig worden gelet. Men doet zeer onverstandig om daar zonder klamboe te slapen, ook al merkt men niets van muskieten. Die komen dikwijls pas zeer laat de menschen lastig vallen. In het gebergte bleek de klamboe minder noodig voor de muskieten, maar des te meer voor de koude. Uit den aard der zaak is het in het klamboehokje veel warmer dan buiten en op een hoogte van 2000 tot 3000 M. valt de nachtelijke koude in de open bivaks lang niet mee.

Alvorens van de medische verzorging af te stappen, wil ik nog even het belangrijke vraagstuk aanroeren, of een arts eigenlijk wel bij een expeditie noodig is. De leek denkt daarbij aan de gevaren, waarmee in zijn fantasie de wildernis

de mensch bedreigt: verwondingen, beenbreuken, verstuikingen, slangenbeet, geheimzinnige ziekten. Welnu, dáárvoor is mijn medische hulp, ditmaal en vroeger, nauwelijks noodig geweest. En toch vind ik de functie van een arts bij een expeditie in Nieuw Guinee zeer belangrijk. Want, al mogen de vijanden niet geheimzinnig zijn, ze zijn daar niet minder werkelijk om. De voornaamste zijn malaria, beri-beri en..... onwil van de menschen. Om te voorkomen, dat deze vijanden vaste voet bij de troep krijgen, is een zeker beleid noodig, dat op de eerste dag der expeditie aanvangt, en dat verreweg het best is toevertrouwd aan een arts. Want malaria en beri-beri zijn verraderlijke klanten, die, naar mijn ervaring, door leken, al zijn deze geruime tijd in Indië, zelden worden doorzien. Vooral de laatste kan makkelijk worden voorgewend en de eerste kan in zijn naweeën sterk worden overdreven; beide kunnen bij nonchalante behandeling niettemin tot het leven bedreigende toestanden aanleiding geven.

HOOFDSTUK IV.

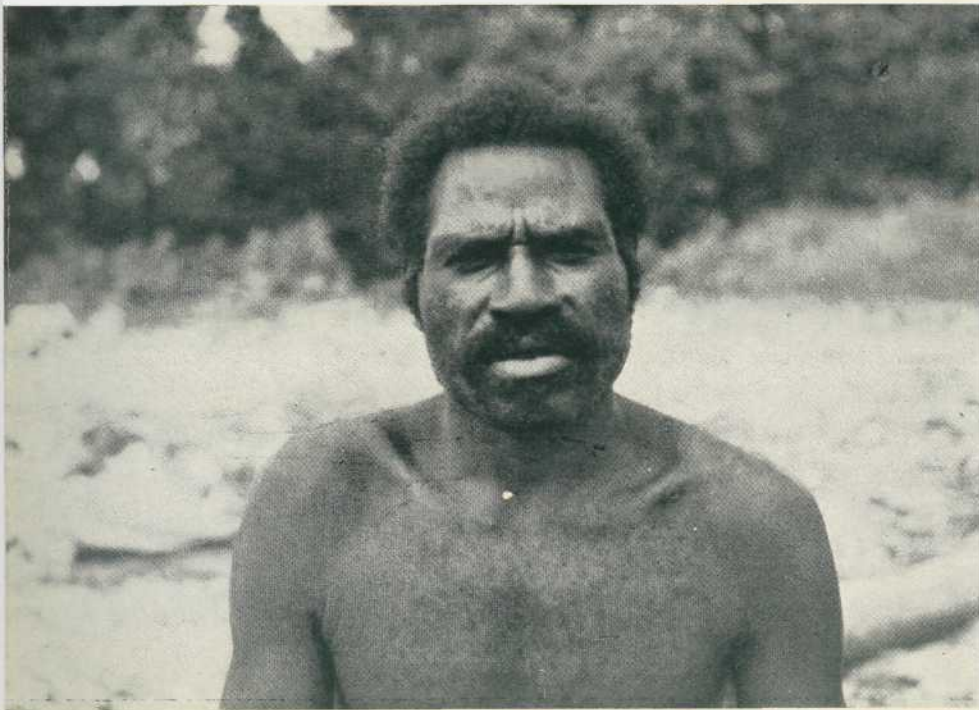
EXPEDITIE-HUISHOUDKUNDE.

Naar het voorbeeld van militaire en politiepatrouilles namen we geen tenten mede. Bij het commando tot bivak maken verspreiden soldaten en dragers zich in het bosch om hout te kappen en na een half uurtje is een voldoende aantal stammetjes bijeen. Daarvan wordt het geraamte van een langwerpige barak opgezet en daarbinnen wordt over de volle lengte een baleh-baleh — rustbank — gemaakt. Ten slotte worden over de dakspanten twee militaire tentzeilen uitgerold, ieder ongeveer 20 M. lang en 1.25 M. breed, zoodat een breedte van een goede 2 M. wordt bestreken. Al naar de grootte van het gezelschap maakt men een of meer van zulke barakken. Wij hadden ook een paar politie-tentzeilen bij ons. Deze zijn ruim 4 bij 4 M.; de barak wordt dan vierkant en krijgt een twee-vlakkig dak, in tegenstelling met de eerste soort, die een naar één zijde hellend dak heeft en aan de voorzijde open is. In de tropische oerwouden is dit laatste voldoende; er is weinig wind en de regen valt loodrecht. Wij bleken er ons ook in het hooggebergte nog heel goed mee te kunnen behelpen en de vierkante dekzeilen zijn bij ons op de beide basisbivaks

De boven-Mimika

Kustpapoea van Mimika

De Paumēgo ter plaatse van ons bivak

in het bergland achter gebleven ter indekking van de staftent, waarvan wij ons daar de weelde nog konden veroorloven. Op de verdere exploratie-tochten lagen we steeds broederlijk onder één zeil met de politie en als de groep zeer klein was, ook met de dragers. Voor de verlichting gebruikten wij de militaire opvouwbare kaarslantaarns. Ze zijn licht en zeer makkelijk vervoerbaar; ze behoeven bovendien geen petroleum of benzine, welke het transport ernstig belasten. De kaarsen zijn niet zwaar en geven een heldere vlam; alleen zijn ze duur in het gebruik. Voor vaste bivaks zijn gasoline-lampen uitstekend bruikbaar.

De voeding van één kilogram per dag wordt gevormd door één katti rijst (650 gr.), 100 gr. katjang-idjoe, ongeveer 200 gr. gedroogde gezouten visch, deng-deng of sardines, verder wat javaansche suiker, koffie, zout en de onontbeerlijke lombok. Als rijst moet altijd zilvervliesrijst worden genomen, daar in het zilvervlies een onontbeerlijke vitamine aanwezig is. Gebrek daaraan veroorzaakt beri-beri, een ziekte, die eertijds bij expedities in Nieuw Guinee net zoo berucht was als scheurbuik op de vroegere pooltochten. Gewone witte, dat wil zeggen geslepen rijst is door gemis aan bedoelde vitamine een onvolwaardig voedsel bij langdurig gebruik, als bovendien afwisselende en vitamine-rijke bijvoeding ontbreekt, zooals dat bij expedities het geval is. Wel kan het gebruik van witte rijst door katjang-idjoe, een bepaald soort groene erwtjes, welke zeer rijk aan vitamine zijn, worden aangevuld, maar deze moet dan in hoeveelheden worden gebruikt, die zelden op de duur met smaak worden genuttigd. Niettemin doet men goed om ook aan zilvervliesrijst een rantsoen katjang-idjoe toe te voegen.

Want vooreerst is deze rijst spoedig aan bederf onderhevig; het is daarom verstandig, steeds een hoeveelheid witte rijst, die veel duurzamer is, in reserve te houden. Maar bovendien is het wenschelijk, om tegenover een op Nieuw Guinee van ouds gevreesde vijand als beri-beri twee pijlen op zijn boog te hebben en zich zoowel in zijn hoofd- als in zijn bijvoedsel veilig te stellen. Als beri-beri op een rimboetocht uitbreekt, of als de menschen zich op beri-beri-klachten gaan beroepen — het gevreesde kaki lemnes, d.w.z. slappe beenen, — zonder dat men die kan ontzenuwen, is de onderneming tot mislukking gedoemd. En de leider heeft dat dan vaak aan zijn verkeerd beleid te wijten.

Het bezwaar van katjang-idjoe is, dat het een weinig smakelijk kostje is. Maar de weinig verwende veldpolitie bleek op een flinke portie er van zeer gesteld en dit te meer, naarmate dit kostje op grootere hoogte in kou en vochtigheid als krachtvoer meer tot zijn recht kwam. Toch is ook bij deze expeditie het gebruikelijke rantsoen van 100 gr. per dag niet opgegaan, maar dat was vooral aan transportmoeilijkheden te wijten. Zelfs mijn beide europeesche reisgezellen waren zeer op katjang-idjoe gesteld; ikzelf heb dit gerecht maar matig kunnen waardeeren.

Ook met de zilvervliesrijst hadden we geen moeite. Witte rijst smaakt ongetwijfeld beter en vooral de inlander is fel op het verschil, maar voor dergelijke kleinigheden mogen groote belangen niet wijken en als de keus is uitgesloten, blijkt, dat het verstrekken van zilvervliesrijst op geen bezwaren stuit.

Ons dierlijk voedsel bestond uit zoute visch — ikan krè —

en sardines. Deng-deng — gedroogd vleesch — bleek niet te Ambon voorradig, hoewel het voor de afwisseling smakelijk is en als anti-beri-berivoedsel meer waarde heeft dan visch. De sardines waren van een zeer groot model en spotgoedkoop. Niettegenstaande dat, stond deze „walvisch in blik” bij ons goed aangeschreven. Ikan-krè is kost waar men aan moet wennen. De soms keiharde en bremzoute hompen visch zijn echter bijzonder geschikt om aan de droge klont koude rijst, die men als twaalfuurtje uit zijn eetketeltje te verwerken krijgt, de noodige smaak en pittigheid te geven. De katjang-idjoe placht naast of door de rijst als een soort sajoer gegeten te worden; de javaansche suiker, waarmee ze eigenlijk als pap moet worden klaargemaakt, hadden we maar zelden bij ons en kon slechts als versnapering in de hoofdbivaks dienen.

De beschreven voeding was die der dragers, maar tijdens de marschen ook die van ons allemaal. De politiesoldaten konden zich op de basisbivaks aan allerlei door henzelf meegebrachte voedingsmiddelen te goed doen, maar op de eigenlijke exploratietochten waren zij afhankelijk van wat wij de dragers lieten meevoeren en dat was uit de aard der zaak niets anders dan wat boven is opgesomd. Boven de van gouvernementswege verstrekte rantsoenen van politie en gestraften had ik op kosten der vereeniging, welke de expeditie uitzond, gezorgd voor een ruime hoeveelheid koffie en tabak. Het kwam mij voor, dat deze versnaperingen voor de te verwachten ontberingen een passende vergoeding zouden beteekenen en zoo is het ook uitgekomen.

De voeding der Europeanen kan in principe dezelfde

zijn als die van de troep; wij leefden als deze op droge rijst met visch. Maar daarnaast zorge men voor eenige kleinigheden om dit zeer eentonige menu wat te veraangenamen. Het lijkt mij onjuist, om zich op het standpunt te stellen, dat de leiders zich broederlijk tevreden moeten stellen met het simpele kostje van soldaten en koelies. Voor dezen toch is rijst met visch en lombok een normale maaltijd; zelfs een, welke ze in de kampong lang niet altijd in die hoeveelheid en met dergelijke regelmaat krijgen. Maar Europeanen zijn nu eenmaal andere kost gewend. Daarom zorgde ik steeds voor een zeer nauwkeurig gevuld stel petroleumblikken¹⁾, tezamen ongeveer een eenmansvracht, dat voor het gebruik van ons drieën bestemd was en waarin zich kaas, chocolade, suiker en melk, benevens kwatta-reepen, cornedbeef en havermout bevonden. We begonnen de ochtend met een kop — een kwart liters mok — koffie of chocolade, en deden daarna ons ontbijt met een portie havermout. Na het einde van de marsch, in de namiddag, wachtte ons de mok koffie weer als eerste verkwikking; 's avonds werd thee gedronken. Als dagelijksche versnapering was een reep kwatta voor ieder en een half blikje Eyssenskaas voor ons drieën beschikbaar. De beide hoofdmaaltijden waren als die van de troep; alleen werd er per dag een blikje cornedbeef bij verdeeld of een ander blikje, dat daarmee in volume overeenkomt. Het effect van een goede kop koffie of thee op zijn tijd is bij kou en allerlei narigheid verbluffend. Het verdeelen van de kaas, het beknabbelen van

¹⁾ Het petroleumblik (inhoud 18 L.) is op expedities en patrouilles het universeele verpakkingsmiddel.

onze reep kwatta waren dagelijks weerkerende genoeglijkheidjes, die nimmer hun uitwerking op onze stemming misten. De toevoeging van de luttele portie cornedbeef, of gebakken spiering, of „echte” sardientjes aan de rijst met zoute visch gaf juist genoeg afwisseling om de belangstelling voor onze maaltijden op een behoorlijk peil te houden en deze niet tot een simpele voeding te laten afzakken. Blik 36, dat al de genoemde heerlijkheden bevatte, heeft bij onze tochten onsterfelijke vermaardheid verkregen. De zorg aan zoo'n blik besteed wordt duizendvoudig beloond. Het is verkeerd om het bij de aanvang van een nieuwe tocht zoo maar met wat koffie, suiker, melk enz. af te laden om dan aanvankelijk van de hoge boom te leven, al gauw nu het een en dan het ander te moeten derven en ten slotte tot koeliekost af te zakken. Blik 36 heeft ons nooit in de steek gelaten en ongetwijfeld een belangrijke invloed op onze blijvende goede stemming uitgeoefend.

Het melkprobleem is volkomen opgelost door het gebruik van poedermelk. Een groot voordeel is de verpakking in dichtgesoldeerde bussen met deksel. Ook gemalen koffie en witte suiker moeten in goed sluitende bussen worden meegenomen; wij gebruikten daarvoor die van tennisballen, welke op Ambon rijkelijk beschikbaar waren en door hun slank formaat bijzonder handig bij de vulling van een petroleumblik uitkwamen.

Het spreekt vanzelf, dat het menu op onze verschillende basis-bivaks, die met prauwen dan wel met transporten door kustpapoea's konden worden bereikt, wat meer variatie vertoonde. Als in den vervolge het vliegtuig in dienst van expedities zal worden gesteld, zullen deze hoofdkampen

verder het binnenland in kunnen worden verlegd. Maar ten slotte zal het eigenlijke werk steeds moeten worden verricht door exploratiegroepjes te voet, met op zijn minst een actieradius als de hierboven beschrevene. Men make zich niet de illusie, dat men in het oerwoud of in het hooggebergte bij tegenslag nog altijd „even het vliegtuig kan pakken”, zooals men dat in het vaderland de bus doet! Colijn en zijn mannen hadden bij hun Carstensztop-expeditie opvoer en verkenning per vliegtuig uitstekend geregeld, maar bij het laatste, tevens moeilijkste en gevaarlijkste stuk waren zij evengoed op zichzelf aangewezen. De exploratiegroepen op de grond zullen altijd met juist dezelfde problemen van voeding en verpleging te maken hebben, als die wij voor onze kleine expeditie hadden op te lossen.

Menigeen leeft in de vaste overtuiging, dat men in de wildernis wel van de jacht kan leven; men zette dit echter uit zijn hoofd. Men is overdag te bewegelijk en na de marsch te vermoeid om nog aan jagen te denken. Een toevallig geschoten varken, kangeroe of casuaris moeten als meevallers worden beschouwd. Is men eenmaal bij de bergpapoea's aangeland, dan zal men niet zelden tamme varkens kunnen koopen, terwijl zoete aardappelen (oebi, kladi) in groote en pisang in kleinere hoeveelheden steeds verkrijgbaar zijn.

Wat de kleeding betreft, voldeden de militaire uniform of de daarmee overeenkomende gesloten burgerjas (toetoe), lange broek met beenwindsels en breedgerande strooehoed mij immer uitstekend. In het oerwoud met zijn stronken en doorns en in de bergen met hun steile steenhellingen is men het veiligst uit met een volledige en stevige lichaams-

bedekking en zeker aan de beenen. Bovendien vormt deze de beste bescherming tegen beten van allerlei gedierte, slangen inclusief. Heeft men eenmaal een wond, dan is het ongemak eindeloos. Waar het heele mechanisme van een rimboetocht zoo kwetsbaar is, zij voorkomen het wachtwoord.

Wat de onderkleeren en het nachtgoed betreft, is het erg plezierig om een volledig stel in het bultzakje te laten rollen. Als dan eindelijk de baleh-baleh klaar is, het dekzeil gespannen en de bultzak ontrold, is alles meteen bij de hand en is men in een ommezien in droge schoone kleeren. De volgende ochtend worden die weer zuinig verwisseld met het natte rommeltje van de vorige dag; de schoone kleeren zouden immers binnen het uur in niets meer van de vuile verschillen.

Het lag niet in onze bedoeling om particuliere bedienden mede te nemen. De gezagvoerder stelde er echter prijs op om zich, zooals in dienst gebruikelijk, door zijn „djongos“ te laten vergezellen. Wij hebben er weinig plezier van beleefd! Een inlandsche bediende is namelijk op de tournee's van zijn heer gewoon om als intermediair tusschen dezen en het volk op te treden; hij laat water en hout aanrukken, vuur aanmaken en boodschappen doen, en bestuurt verder de werkzaamheden, terwijl hij zichzelf slechts met de persoonlijke verpleging van zijn meester inlaat. Met een dergelijke luxe-betrekking kan bij een expeditie geen rekening worden gehouden. Het bleek al spoedig, dat we het best geholpen werden, als we onzen lijfkoelie (dengen, die het bultzakje droeg) tevens bij aankomst onze slaappleats in orde lieten maken; dat verder de drager van het keukengerei meteen

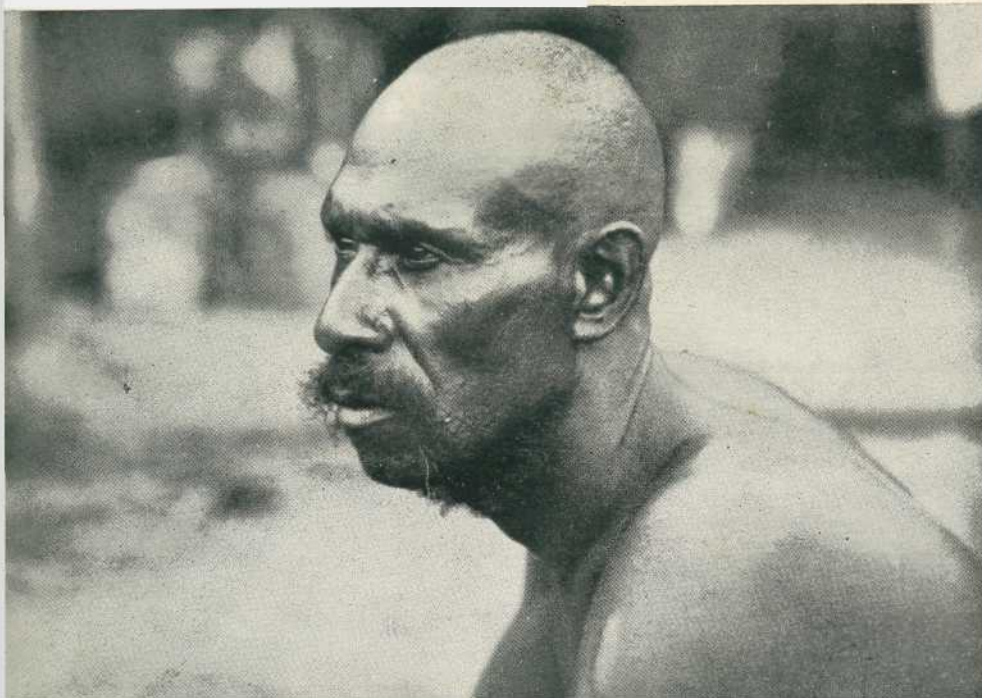
de kok was en de drager van blik 36 het koffiezetten etc. behartigde. Het voordeel was, dat de kok nooit op zijn pannetjes behoefde te wachten en wij nooit op de koffie. De betreffende dragers ondervonden van die werkzaamheden weinig nadeel, omdat ze vrijgesteld waren van de kampbouw, die telkens na de dagmarsch nog een paar uur hard werken vorderde. Toen de bediening in handen was van den djongos, onzen braven Johan, ging ze aanmerkelijk minder vlot. Niemand voelde er veel voor om op bevel van Johan hout te halen en een stookplaats in te richten, terwijl Johan zelf het niet over zich kon verkrijgen om bij het werk kameraadschappelijk zijn partij mee te blazen. Tegenover de vele kleine diensten, welke Johan ons vooral in de basisbivaks heeft bewezen, heeft hij ons op marsch veel zorg gebaard. Men kan zich die besparen, want onder de dwangarbeiders zijn dikwijls bijzonder handige en willige krachten te vinden. Een voordeel is daarbij, dat deze nederigste „ambtenaren” van het Indische Gouvernement zich nergens te goed voor voelen en de hun gegeven opdracht als een onderscheiding waardeeren. Het verdient echter wel aanbeveling om voor het vertrek te letten op iemand onder hen, die eenig verstand van koken heeft, hoewel die kunst bij onze onderneming nauwelijks in praktijk behoefde te worden gebracht!

Een zeer belangrijk onderdeel van onze uitrusting vormden de ruilartikelen. Ik had mijn keus laten vallen op bijl-klingen, keukenmesjes, zakmesjes, roode en gele kralen, spiegeltjes en armbanden. De prullige armbanden zijn alleen goed voor kinderen; spiegeltjes worden ook door volwassenen gewaardeerd; de kralen, althans de mooie roode en gele

De boven-Porogorivier

De Nati

Het „bandjir” bivak van
1931 aan de Kaparehoek

snoeren, die ik had kunnen bemachtigen, werden als ruilmiddel op hooge prijs gesteld. Mesjes zijn natuurlijk meer waard en ons eigenlijke kapitaal werd gevormd door bijlen. Voor de ruilmiddelen was één koelie aangewezen, maar de 72 bijklingen, die $1\frac{1}{4}$ kg. per stuk wogen en dus bijna 100 kg. ijzer vertegenwoordigden, vroegen om een aparte oplossing. We vonden er het volgende op. Door iederen afgeladen drager bij vertrek één of desnoods twee bijklingen tusschen zijn vrachtje te steken, kregen we de 36 bijlen, die we voor ieder der bergtochten mede te voeren hadden, zonder morren naar boven en zonder dat er ook maar één dragerskracht aan behoefde te worden opgeofferd!

HOOFDSTUK V.

DE BERGEN IN.

Het is 30 October. Vier dagen lang zijn we in tien prauwen de Mimika opgevaren en daarna de zijrivier Paumego tot zoover als stroomsnelheid en diepte dit veroorloofden. Toen werd prauwenbivak gebouwd, om daarin een deel der medegenomen vivresvoorraad, voldoende voor zes weken, op te slaan. En nu zijn we van ochtend de marsch ingegaan, na Paumegobivak onder dekking van twee man veldpolitie te hebben achtergelaten.

De reis naar de Tapirodwergen is begonnen. Een voor oningewijden nauwelijks zichtbaar pad slingert zich door het oerwoud. Een forsche papoea, man van gezag en invloed aan de kust, gaat voorop met eenige van zijn trawanten. Eén voor één volgen dan sergeant Pariama en twee man politie, met de getrokken klewang links en rechts takken en wortels weggappend, om ons de doorgang te vergemakkelijken. Dan komen de gezaghebber, de pater en ik, daarachter weer twee man politie en vervolgens de vijf en twintig zwaar beladen koelies en een zestigtal eveneens beladen papoea's, dezelfde, die tot gisteren onze roeiers waren. Twee man politie sluiten de rij, welke zich,

over een paar honderd meter uitgestrekt, langzaam voortkronkelt door het halfduistere woud.

In spelonkige ruimten rijzen de tallooze stammen omhoog, met het zonlicht gelukkig ook de felle hitte temperend. Een rottende bladermassa overdekt de nimmer droge grond, reuzen van stammen liggen geveld door ouderdom of verstikking. Het is stil in het oerwoud, het geluid draagt er niet ver. De lange stoet van een kleine honderd menschen, waarvan men er echter niet meer ziet dan zijn naaste vóór en achterloopers, verraad't zich slechts aan het oor door het kraken van een tak of het uitschieten van een wat luid gesproken woord. Uren lang gaat het zoo voort. Meest zwijgend, want men moet te veel kijken waar men loopt, uitwijken voor gedoornde takken en bladeren, balanceeren over gevallen boomstammen, om een gesprek te kunnen gaande houden. Het blijft bij een enkele opmerking. Maar vervelend is zoo'n marsch toch niet. Men is een en al actie en altijd gespannen op wat er komen zal. En er is stemming in een maagdelijk woud, ook al is zoo'n bosch nu juist niet mooi te noemen. Er heerscht een sfeer, die boeit.

Daar opent zich het groen en zonnegloed tintelt op een over rolsteen bruisende rivier, tusschen blanke oevers van zand en pluimend riet. Een zware pootafdruk verraad't een juist gevluichte casuaris, hier, zonder mededinging van groote zoogdieren, de koning van het woud. Ons pad gaat verder langs of door het water, over zand en steenen en nu pas krijgt men gelegenheid de eindelooze dragersrij te overzien. Steeds denkt men de laatste te hebben gehad of daar komen weer nieuwe gestalten uit de boschrand te voorschijn. En meestal duikt men opnieuw

weg in de wal van groen zonder de laatste te hebben geteld. Het voornemen, om van tijd tot tijd als een goede herder zijn oog te laten gaan over de heele kudde, blijkt praktisch onuitvoerbaar. Het hoeft ook niet, de schaapjes passen in de rimboe uitstekend op zichzelf.

Zooals ik al vertelde, volgen we een papoeapad, maar zonder inheemsch geleide zou ons dat totaal onmogelijk zijn. Want over de steenen en door het water is er geen pad te zien, ten minste niet voor ons. Maar de zwarte gids weet altijd onfeilbaar het punt te vinden waar, voor ons geheel onverwachts, het spoor aan de oever weer moet worden opgenomen.

Bosch en rivier wisselen elkaar steeds af. En altijd is het weer mooi, als men, komend van onder het schemerige bladergewelf, oogenknipperend de schel verlichte rivierloop aanschouwt. Men haalt weer ruimer adem en voelt met welbehagen het koele water om de voeten spoelen. Toch is men ook weer dankbaar, als de heete zonnegloed met de koelte van het woud mag worden verwisseld.

Vrouw Fortuna had ons reeds twee maal toegelinkt, maar vandaag zou ze pas toonen, hoe goed ze het wel met ons meende. Het is nog pas de eerste dag, dat we het bekende terrein van Mimika, de invloedssfeer van bestuur en missie hebben verlaten en de weg naar het onbekende hebben ingeslagen. En ziet, daar wijst de „nati”¹⁾, onze papoeasche voorlooper, ons reeds op de sporen van een kleine menschenvoet! Terwijl wij aan een boschkreek de bekende „zachte steen” hebben uitgezocht om eens even

¹⁾ „Nati” is de titel van een papoea-hoofd.

uit te blazen, gaat de „nati” op onderzoek uit.

Hij blijft niet lang weg en onder gejuich der wachtende troep, brengt hij twee waschechte Tapirodwergen voor ons mee! Het zijn de echte; de lange gele schaamkalebassen bewijzen het ons. Maar hierbij laat vrouw Fortuna het niet; de ontmoeting brengt nog een bijzondere verrassing. Want pater Tillemans herkent in den een dengene, die hem een jaar geleden de weg naar de Tapiro-kampong had gewezen, terwijl ik in den ander een van het viertal terugzie, dat ik in 1931 op patrouille had ontmoet! Voor mij komt dit weerzien waarschijnlijk meer onverwachts, dan voor mijn ouden vriend. Die weet immers niet beter of er zijn maar een paar blanken op de wereld en hij zal dus wel gedacht hebben van „daar heb je hem weer”. We zien met genoegen, dat Wari, zooals de voormalige leidsman van pater Tillemans heet, nog een van hem cadeau gekregen snoer kralen om de hals draagt; die hadden hem dus blijkbaar geen ongeluk gebracht.

Een vriendschappelijk samentreffen onder wilden heeft dit gemeen met dat bij beschaafde Europeanen — men zou deze zin ook om kunnen keeren — dat men onmiddellijk de inwendige mensch gedenkt. Onze kapaukoe's kregen van alle kanten hompen sago toegestopt en zaten onmiddellijk te schransen. Van hun kant boden ze tabak aan. Niettemin informeerden ze zijdelings of onze colonne voldoende van dat onontbeerlijke genotmiddel meevoerde, want ze voelden er niets voor om met hun beperkte voorraad ons heele gezelschap te moeten onderhouden. Men ziet, 's menschen hersenwindingen draaien overal op dezelfde wijze!

We krijgen te verstaan, dat Wari en zijn makker tot een jachtgezelschap behooren, dat in de buurt moet zijn. Welgemoed gaan we verder. Al gauw hebben we een drooge rivierbedding bereikt en daar ontmoeten we werkelijk een half dozijn jagers. In de draagnetten bevinden zich twee gedooide kangeroe's en een levend biggetje. De eerste dienen tot spijs, het laatste moet mee naar de bergen om aan de veestapel te worden toegevoegd. Dit bewijst, dat de veeteelt der kapaukoe's zich nog slechts ten deele van de natuur heeft losgemaakt!

Gezamenlijk gaan we verder. Aan het eind van de droge kali¹⁾ ligt het eindpunt van de dag. Maar de marsch over de geweldige keien in de brandende middagzon valt allesbehalve mee. De spierwitte steenen verblinden de oogen. Van loopen is geen sprake, het is een aan één stuk springen van steen op steen. Onze stoet raakt uit elkaar, want de dragers houden het niet vol, zonder er zoo nu en dan eens even bij te gaan zitten.

Om half drie 's middags klinkt ons het ruischen van een groote stroom als muziek in de ooren. De Kapare is bereikt en dat op juist dezelfde plaats, waar we vier jaar geleden, toen onze patrouille langs de rivier zelf naar boven was gekomen, het uiterste bivak hadden gebouwd. Druppelsgewijze komen de vermoeide dragers binnen en het duurt nog wel een uur, voor we allemaal bij elkaar zijn.

We hebben deze plaats de naam van Kaparehoek gegeven en als zoodanig kan men ze op het kaartje vinden. De Kapare heeft hier een rolsteenbed van een paar honderd

¹⁾ Kali: rivier.

meter breed, dat door rietvelden in verschillende stroomgeulen is uiteengerafeld. Komend uit het Noordwesten, buigt zij zich met een rechte hoek naar het Zuidwesten om en juist op deze plaats vloeit een schilderachtige bergstroom, de Korewap, die uit het Noordoosten komt, met de hoofdstroom samen. Bij dit punt wordt even binnen de boschrand ons bivak opgeslagen.

Intusschen heb ik mijn doorweekte kleeven uitgetrokken en zit in de koele stroom tusschen de steenen heerlijk uit te rusten. De zon speelt over de blanke uitgestrektheid van keien, riet en kabbelend water. Het oerbosch vat dat alles in zijn groene greep; heuvelkammen teekenen met forsche lijn de achtergrond. De woudzoom, die zich op de buitenbochten voordoet als een versch aangesneden wond vol duister gapende spelonken, waaruit ontwortelde boomen kris en kras naar buiten steken, maar die zich op de binnenbocht vertoont als een mollig groene kartelrand van op de stroom weer terrein winnend leven, is een toonbeeld van de eeuwige strijd, welke tusschen bosch en rivier wordt uitgestreden. Strijd en vernieling zijn hier aan de orde van de dag; toch moet men deze begrippen niet te ernstig nemen. Het gaat slechts om een dartel spel tusschen het soms wel noodlottige, maar toch leven brengende water en het zich in weelderige overmoed her en der spreidende groen, beide ongebonden zich uitlevend in dit onbetoomde land. De strijd om het bestaan woedt hier meedoogenloos, maar past volkomen bij de oerstaat, waarin dit gebied verkeert. En hij beklemmt me allerminst. De primitiefsten onder de menschen zitten gemoedelijk bij elkaar en lachen ons vriendelijk toe, terwijl ze ons doen en laten

met bewondering en belangstelling gadeslaan. Tevreden zien we op deze dag terug; de kennismaking met de Tapiro's is vernieuwd, de vriendschap is opnieuw bevestigd.

Nog steeds komen nieuwe groepjes dragers door de rivier aanwaden, zweetend en zuchtend, maar met hun last alle zorgen van zich af zettend om in de meest gemoedelijke stemming een strootje te gaan rollen, vóór ze hun aandeel in de kampwerkzaamheden gaan nemen. De vuurtjes knetteren lustig op, ons koffiewater staat te kook en overal langs de oever is ons volk bezig om zijn rijst te wasschen.

Helaas maakt een fiksche regenbui aan dit gezellig gedoe een voortijdig einde. Het bivakterrein wordt in een modderpoel herschape en alles wat niet tijdig onder de zeilen kan worden geborgen, raakt doorweekt. Mijn genoegelijke droom in de geest van een „terug naar de natuur” wordt volkomen weggespoeld en verdrongen door klef-vochtige ongeriefelijkheid. Maar de koffie brengt weldra de troost, die voor deze geurige drank spreekwoordelijk is.

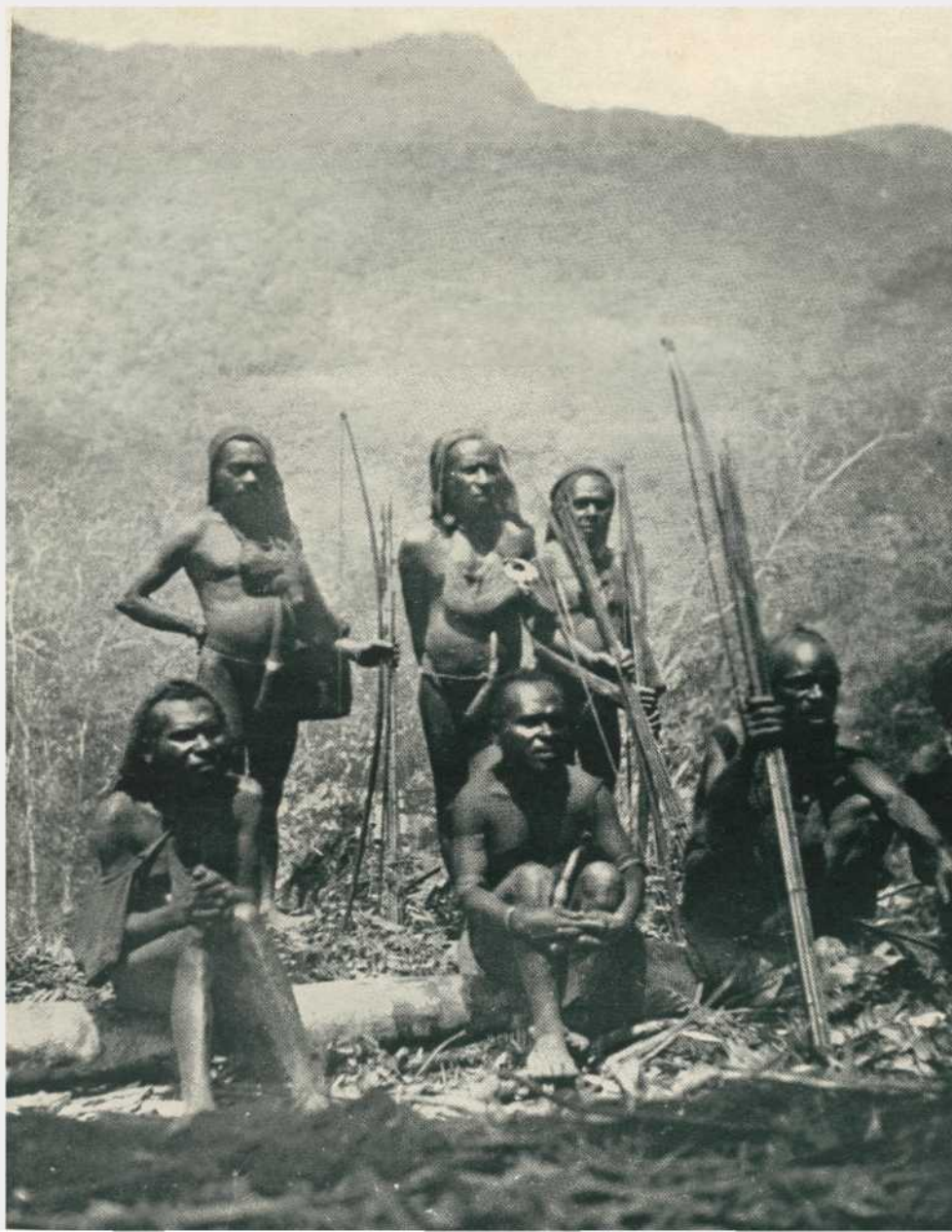
De nacht gaat rustiger voorbij dan die van vier jaren geleden. Toen lag ik met vijf soldaten bij een geweldige regen onder een lekkend tentzeil, op een paar meter afstand van de banjerende rivier, die met het uur steeg. Door een ongelukkig toeval zaten we zonder lantaarns. De nacht was stikdonker en donderend hoorden we de wilde stroom langs ons heen razen zonder hem te kunnen zien. Met mijn everready poogde ik van tijd tot tijd het duister te doorboren, om te kijken of ons plekje veilig bleef. Mocht gevaar dreigen, dan lag het pikzwarte woud als een reuzespons voor ons gereed..... Wel veilig,

Manatai en zijn echtgenoot

Onze eerste rust bij het opgaan van de Korewap. De dragers hebben hun pikolans — jukken — neergezet en zitten op de steenbedding uit te blazen

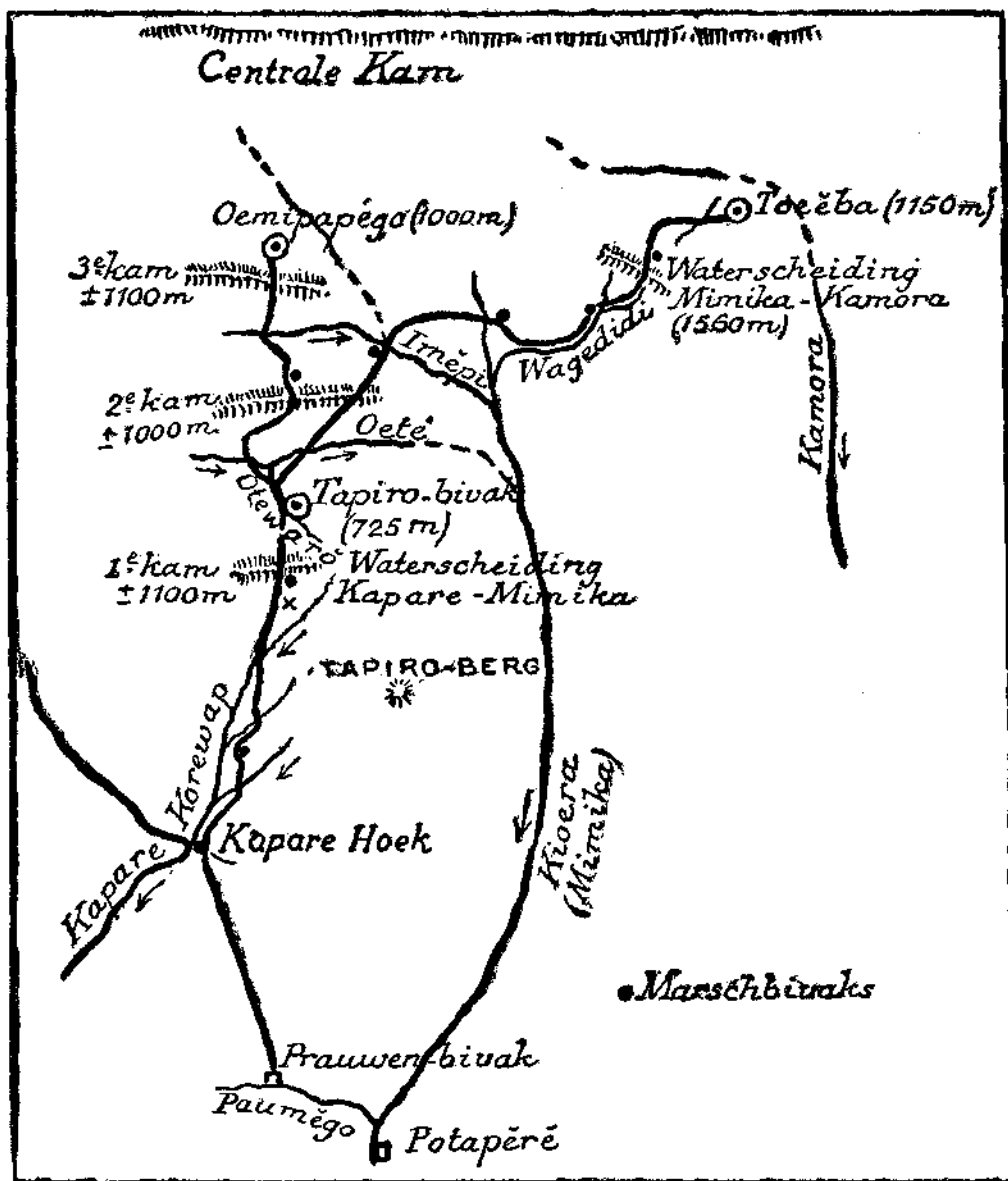
Tapiro Dwergpapoea's van Toëba

maar druijpnat en het vooruitzicht was weinig aantlokkelijk. Gelukkig is het niet zoover gekomen.

De volgende morgen, 31 October, trekken we langs de Korewap naar boven, onder geleide van de kapaukoe's, die we van nu af aan gerust als onze gastheeren kunnen beschouwen. De kustpapoea komt hier niet meer; we betreden het rijk van den bergpapoea. Gisteren gingen we nog door geheel vlak terrein, nu worden we weldra door heuvels omkneld. Dit dwingt ons om over groote afstanden door het water of over de rotsblokken van de Korewap te loopen, hetgeen de opmarsch der dragers in hooge mate vertraagt.

In de namiddag wordt het rivierbed voorgoed verlaten en de noordelijke oever beklommen om daar een bivakplaats uit te zoeken. We komen net te laat, de regen breekt los en voor we „onder de zeilen" zijn, is de heele troep doorweekt. Dat is het ongemak van een tocht in de bergen; zoodra de zon de hoogste stand voorbij is, wordt het weer onzeker. Ditmaal houdt de regen aan tot de volgende morgen, zoodat zelfs de afmarsch er door wordt vertraagd.

De laagvlakte ligt achter ons. Het pad volgt de bedding van een rotsbeek in noordoostelijke richting, duikt links af in het bosch en overkruist na een paar uur de westelijke bronrivier van de Korewap. Dan volgt een zware klim; met handen en voeten gaat het naar boven. Voor de koelies begint hier het acrobatenwerk. Juist als de adem me staat te begeven, komt er een vervallen hut der kapaukoe's in zicht, die een ongezochte aanleiding geeft om even halt te houden. Nu moet blijken wat onze dragers waard zijn.

Kaartje van de tocht naar de Tapiro-dwergpapoea's. De marschroute volgt de lijn van Prauwen-bivak over de Kapare-hoek naar Tapirobivak en vandaar eensdeel naar Oemipapego en anderdeels naar Toeëba. Het kruisje geeft de plaats aan, waar de in 1910 door Wollaston ontdekte vestiging zich moet hebben bevonden.

Ze vallen voorloopig niet mee; we moeten ontzettend lang op hen zitten te wachten.

Als de troep eindelijk bij elkaar is, kunnen we niet anders doen dan eetrust houden, want het is intusschen middag, met de gevolgen van dien, want nevels stijgen op en de lucht verduistert. Haastig nemen we ieder een klomp rijst op ons bord en verdeelen daarbij een blik sardientjes. Maar het is al te laat. De regen valt bij stroomen. Na enkele oogenblikken slaan de koude waterstralen regelrecht door het bladerdak. Dekking zoeken is onmogelijk. Het duurt niet lang of we voelen ons als in de badkamer onder de douche, het water gutst tappelings langs onze bloote huid. Ondertusschen eten we onze rijst, die er door het hemelwater wel smeüiger, maar niet smakelijker op wordt. Als moeder natuur het op haar heupen krijgt, dan maakt ze korte metten!

Onder deze omstandigheden duurt de maaltijd niet lang en de aluminium eetketels worden al gauw weer vastgesjord. We trekken verder, een goed pad op een smalle graad, die regelmatig stijgt. De heele stoet gaat geruischloos zijns weegs, een ieder sjokt in elkaar gedoken en gelaten voort, de ruischende regen smooft alle geluid in een dreigend gonzen. Op verbetering van het weer valt niet te rekenen. Daar we ons op een kam bevinden, kan ieder oogenblik de afdaling worden verwacht, wat dan het vooruitzicht geeft op een goed bivak in het dal, maar ons pad voert steeds hoger. Dit maakt de bivakkwestie moeilijk, want op een kam is water schaars. We nemen dus weinig voor lief en besluiten om bij een kleine waterader ons nachtleger op te slaan.

Het is een miserabele plek; op een helling van wel dertig graden moeten we drie barakken in elkaar zien te knutselen. De gezaghebber en Pariama voeren daarbij hun mannen aan, pater Tillemans en ik kunnen daarbij weinig helpen, want het kappen van hout is een arbeid, waaraan de ongeoefende zich niet straffeloos waagt. Zoo zit er voor ons niets anders op dan eindeloos wachten in de meest troosteloze omgeving, welke zich denken laat. Met geen gelijk plekje om zich te vertreden, geen mogelijkheid van zitten, zwaar bemodderd, nat en koud, kan men slechts pogen om zijn bewustzijnsgraad tot een minimum terug te brengen en zichzelf een uurtje uit te schakelen. Dit is geen rhetoriek maar de nuchtere waarheid en het geeft een beeld van de expeditie op zijn smalst! Het loopen verveelt nooit, ook al is de weg eentonig; met de voortdurende beweging vloeien ook de gedachten regelmatig voort, ja men denkt zelfs heele problemen op rustige wijze af, als het pad niet te veel gymnastiek vereischt. Maar bij wachten in de regen weigert het brein zijn arbeid.

Tot de verlossing komt! Eens komt het oogenblik, dat het tentzeil over de baleh-baleh's kan worden getrokken en dat de bultzakjes kunnen worden uitgerold. Met een zucht van verlichting gaan de natte kleeren van het lijf, om met een droog stel ondergoed en een flanellen pyama, welke we op de bultzak gereed vinden liggen, te worden verwisseld. Als dan tot slot de dampende koffie komt, is alle leed geleden. Het gevoel, dat ons met dit levenwekkende vocht doorstroomt, als we broederlijk naast elkaar op onze matrasjes zitten en ons volk, eindelijk droog geborgen, om de rijstpotten hurkt, ten slotte zegevierend over de

neerplassende regen in het grijze, nu grenzenloos triestige bosch om ons heen, doet alle ellende vergeten. De route van de dag wordt uitgestippeld, de kansen van de volgende berekend. De warme avondrijst wordt met grager maag genuttigd dan de koude middagportie en een cigaret of pijp verhoogen na de maaltijd het gevoel van huiselijkheid, dat zich bij zulk hondenweer zelfs in het schamelste bivak baanbreekt. En eenmaal onder de dekens, blijkt het eentonig gespetter in het druipende oerwoud een voortreffelijk slaapliedje.

We zijn drie dagen op marsch. Vandaag, de tweede November, zullen we, zoo zeggen onze gidsen, de nederzetting der Tapirodwergen weldra hebben bereikt. Eerst nog naar boven. Ons kamp ligt 1000 M. hoog; vandaar gaan we steil bergop. Een goed gesternte heeft ons gisterenmiddag deze modderige klauterpartij in de regen bespaard! Op 1100 M. bereiken we de waterscheiding en dan gaat het meteen naar beneden. De eene honderd meter na de andere geven we onze moeizaam veroverde hoogte weer prijs.

Met een gevoel van verlichting worden we eindelijk opgevangen door een breede steenbedding, waarin een veel smallere bergstroom klaterend zijn weg zoekt. In de welkome zonnegloed slaat de damp van onze natte plunje, en terwijl we met welbehagen op de warme steenen rusten, laten we onze modderbeenen tot over de knieën in het water schoon spoelen. Het rimboepak weerspiegelt het wel en wee van de tocht; in de regel nat en bemodderd, wordt het zoo nu en dan aan den lijve door rivier of regen schoon gespoeld en door de zon gedroogd. Deze gang van zaken, slechts mogelijk in de tropen, bespaart veel arbeid, al ben

ik bang, dat huismoeders hem bedenkelijk achten. Maar heusch, „thuis” in het kamp waren we altijd keurig schoon!

De kapaukoe's leggen ons uit, dat we het stroomgebied van de Kapare hebben verlaten en dat we ons hier aan een der bronrivieren van de Mimika bevinden. Dan wijzen ze schuin naar boven en hun arm volgend, ontwaren we tot onze groote vreugde een huis, dat boven op de steile rechteroever is gebouwd, een dertig meter boven het water. De woonplaatsen der dwergen zijn bereikt.

HOOFDSTUK VI.

IN HET LAND DER TAPIRO-DWergen.

Op deze middag van de tweede November hebben we het heel wat geriefelijker dan de vorige dag. Het kamp ligt aan de rand van een tuin der Tapiro's, vlak bij een kleine bron. Dit plekje, met zacht glooiende bodem, werd ons goedgunstiglijk door onze gastheeren afgestaan, onder beding, dat we de vruchten des velds ongemoeid zouden laten.

In een dankbaar aanvaard zonnetje zijn alle expeditieleden druk bezig met de bivakbouw. Onze bagage ligt her en der verspreid. Op een omgevallen boomstam maken wij een praatje met de „notabelen” van de nederzetting, waarvan Manatai de voornaamste is. Deze oude heer, die er met zijn kale schedel, zijn snorrebaard en zijn buikje eerbiedwaardig maar toch gemoedelijk uitziet, is de voormalige gastheer van pater Tillemans. De begroeting was dan ook allerhartelijkst en ging tot een volledige omarming toe. Deze laatste viel ook den gezaghebber en mij ten deel, zoodat het „uw vrienden zijn ook mijn vrienden”, reeds bij deze primitieven goede zede blijkt te zijn.

Van schuchterheid is weinig of geen sprake. In het huis,

dat we, na de bivakbouw in gang te hebben gezet, met een bezoek vereeren en waar we blijkbaar ook worden verwacht, komt weldra een troep van tien mannen, twaalf vrouwen en zeven kinderen bijeen. Het is maar een eenvoudige hut van vier bij vier meter, die uit één enkele kamer bestaat. In het midden wordt een vuurtje onderhouden en de vrouwen beijveren zich om zoete aardappels onder de asch te roosteren en daarna rond te reiken. Ook wij worden daarbij niet vergeten. Mannen en vrouwen kijken ons onbevangen aan en zelfs de kinderen toonen nauwelijks vrees.

We kunnen niet anders dan verheugd zijn over het voorspoedige verloop van de tocht. Weliswaar klopte deze met onze berekening, maar de wildernis is nu eenmaal vol „onbekenden”, welke niet zelden als tegenslagen plegen uit te vallen. Ook in ons geval ging niet alles, zooals we ons hadden voorgesteld, want het bleek, dat men ons niet naar de vestiging had gebracht, welke men verleden jaar pater Tillemans had getoond. Bovendien klopte noch deze laatste, noch die van nu met de plaats op de kaart van Wollaston, waar de kampong moet hebben gelegen, welke deze in 1911 vanuit het Korewapdal had gezien en ook bereikt, maar die ik vier jaar geleden tevergeefs had gezocht.

Dit blijkt echter door onze nieuwe vrienden te kunnen worden opgehelderd. Wollaston had een dorpje bezocht op of omtrent de plaats, waar wij gisteren onze stortbad-lunch hebben gebruikt en die op ons kaartje met een kruisje staat aangeduid. Het ingevallen huis, dat zich daar bevindt, ondersteunt deze mededeeling. Wollaston had, bij het opgaan van de Korewap, bij de splitsing blijkbaar de westelijke tak gekozen, terwijl wij de oostelijke hebben

Pater Tillemans en een Tapirodweg. Rechts een veldpolitieman en op de achtergrond een onzer dragers

De kapaukoe's probeeren, of de rivier doorwaadbaar is

De brug over de Imēpi is geslagen. Op de voorgrond Johan, de papoeasche „djongos”

gevolgd, om pas een dag later, na een wandeling door het bosch langs een kapaukoepad, dat inderdaad veel gerieflijker bleek dan het zwaar begaanbare rivierbed, de westelijke tak te bereiken. Vanuit deze laatste hadden Wollaston en zijn kameraad Rawling de open plek op de helling ontdekt, die in deze contreien steeds een „tuin“ van het bergvolk beteekent. De kapaukoe's plegen van woonplaats te verwisselen, als de grond van hun akker raakt uitgeput en om die reden hadden ze zich nu naar de andere zijde van de gisteren door ons overgetrokken waterscheiding verplaatst.

De bereikte vestiging, die met de naam Hokepauwo — aan de rivier Otewaro — blijkt te worden bestempeld, is van weinig belang, want ze bestaat slechts uit één huis. De bijbehorende akker is echter een paar hectaren groot.

De hut kan zeker niet tot voortdurende woning strekken van al de menschen, die we er hebben aangetroffen. De pater bepraat zijn oude vrienden dan ook net zoolang, tot ze zich bereid verklaren om ons naar een verder gelegen nederzetting te geleiden, zoodra wij hier met ons werk klaar zijn. Ons werk, dat is het rustig opnemen, beschrijven, meten en fotografeeren van het volkje om ons heen.

Zoo zijn we dan 5 November gereed voor de verdere tocht. Eerst terug naar de rivier om die een uurtje stroomafwaarts te volgen, dan steil naar boven, om over een tweede kam van een duizend meter hoogte heen, weer af te dalen in een keteldal. Het motregende reeds bij ons vertrek en ondanks een paar droge buien is het weer er niet beter op geworden; bij onze afdaling stortregent het. De koelies hebben met

hun klauterpartijen de grootste moeite en zijn stukken achter. Als we dan ook door een gordijn van regen een hut ontwaren, te midden van een groot tuincomplex, besluiten we om onze dagmarsch te eindigen.

Het hutje bestaat uit niet meer dan één vertrek van drie bij drie meter. In minder dan geen tijd laten onze geleiders een vuurtje opvlammen. Plat op de vloer gezeten, is onze houding nu juist niet makkelijk en de atmosfeer van rook en natte mensen is allerminst behagelijk. Maar het is buiten zoo kil en troosteloos, dat we met weinig tevreden zijn en al gauw van het uitzonderlijke der situatie genieten. We liggen hier immers gemoedelijk rondom een vuurtje in een dwergenhuys, eendrachtig met de primitiefste onder de nog levende menschen! Wat lijkt de afstand groot tusschen hen en ons, beoordeeld van een sofa thuis en wat schrompelt ze ineem, op een sombere regendag heul zoekend bij hen op een vloer van boombast! Wat blijken deze lieden gewoon en hartelijk, met gevoelens als de onze, wat zitten we hier ongedwongen als kameraden bij elkaar!

Ik heb uit een van mijn intusschen aangekomen blikken een paar kwattareepen opgedoken, die hier hun naam van manoeuvrechocolade alle luister bijzetten. Zoo lekker als ze hier smaakten in de kapaukoehut, smaakten ze nergens. De bergpapoea's zijn niet tot proeven te bewegen. Zij toonen in het algemeen een min of meer vreesachtige afkeer van onze versnaperingen, terwijl ze van de hoofdspijzen, zooals rijst, katjang-idjoe en gedroogde visch, wel willen proeven.

Het bivakmaken is bij dit weer geen grapje; het bijeen-

brenge van een voldoende hoeveelheid droog hout voor de kookvuren geeft groote moeite. Maar ons speciale koffieketeltje hangt intusschen aan een rotan boven het vuur in de hut en weldra genieten we, terwijl we aan de buitenkant al wat beginnen op te drogen, aan de binnenkant van het heete vocht, dat verkwikking brengt aan onze kille leden. Want het duurt een heele tijd, voor we onder ons tentzeil van kleeven kunnen verwisselen.

Het weer klaart in de namiddag gelukkig wat op. We zijn hier op een hoogte van 865 M. in een typisch bergklimaat. Er komt wat zon door de nog ijl bedekte lucht en groote nevelwolken drijven langs de flanken der tegenover ons liggende berghelling; ze omvatten en verwazen de boomkruinen en maken de indruk alsof het bosch in brand staat.

De lucht is frisch. We liggen met de rug tegen de helling, welke we zoo juist zijn afgedaald. De tegenover ons liggende dalwand is niet meer dan honderd meter van ons verwijderd. Het is daar één onafgebroken boschvlak, slechts gekleefd door een waterval van tientallen meters hoog, waarnaar we ons bivak „watervalkamp” hebben gedoopt.

Het eenige open terrein is de oude tuin van het bergvolk, welke ons van de overkant scheidt. Het woud is in dit klimaat niet veel hooger dan een vijftien meter en bestaat uit magere met mos omfloerste stammen, met knoestige en grillig gewrongen takken en weinig omvangrijke, in toeven staande kruinen van kleine harde bladeren. Terwijl ik dit schrijf, hebben de drijvende nevels zich verdicht tot een mist, welke de typische atmosfeer scheidt van het

„nevelwoud”. De tuin, vroeger een oebiveld,¹⁾ maar nu overwoekerd met allerlei struikgewas, vervaagt, waardoor de enkele daarin staande gebleven armzalige, maar toch voor dit terrein typische boomen te scherper afgeteekend staan. Ons kamp met zijn drie lezende en schrijvende „toewans”, de drie man veldpolitie, waarvan één op wacht staat en de hun potje kokende koelies, tezamen een toonebeeld van vredige rust na de vermoeienissen van de dag, zal weldra in nevel en duister verzinken, en dan nog slechts schamel verlicht zijn door een paar kaarslantaarns en onze kookvuurtjes. Alles is gehuisvest onder een met zeilen gedekt afdak van twaalf bij twee meter, waaronder we eendrachtig op een even lange en breede baleh-baleh naast elkander zitten en straks ook zullen slapen. De kokerij vindt onder afzonderlijke afdakjes plaats. Op onze uitgerolde bultzakjes zitten we tamelijk gemakkelijk en het zoo langzamerhand befaamd geworden blik 36 houdt er de moed bij ons in. Na volbrachte arbeid hebben deze namiddagen in het bivak, met hun slipje beschaving in blik, te midden van de uiterste verlatenheid in deze weinig herbergzame wildernis, hun nimmer missende bekoring!

De volgende dag gaan we verder noordwaarts. Het kost ons anderhalf uur om door de nog geen kilometer lange oude tuinen heen te komen. De bodem is namelijk met vroeger omgekapte boomgeraamten overdekt, terwijl het meer dan manshoog opgeschoten onkruid alle gezicht op de grond beneemt. Het wordt op die manier een struikelen en klauteren, springen en balanceeren van belang.

¹⁾ Oebi: de z.g. zoete aardappelen, welke het hoofdvoedsel van de kapaukoe's uitmaken.

De beklimming van de boschhelling valt echter mee; helaas moeten we daarna naar een rivier afdalen, wat onvermijdelijk een nieuwe klim ten gevolge heeft. Vier honderd meter stijgen, tot op een nieuwe richel van 1100 M. hoog, is werkelijk geen sinecure voor onze dragers, die dan ook over een groote afstand verspreid raken. Maar deze derde kam sedert het verlaten der Korewap is gelukkig de laatste. De afdaling brengt ons weldra in een bewoonde nederzetting, welke aan de naam Oemipàpego schijnt te beantwoorden en van waaruit we vrij uitzicht hebben op de centrale kam. Met steile, kale, op verschillende plaatsen wit blinkende rotswanden lijkt deze in dit gebied niet makkelijk beklimbaar. Maar dat behoeft ook niet; we zijn hier gekomen voor de menschen en niet voor de bergen.

Te midden der akkers liggen hier twee huisjes; een grooter en een kleiner. In het eerste worden we ontvangen. Het bestaat weer uit een enkel vertrek. Wegens de helling van de bodem is het op palen gebouwd en voor de deuropening bevindt zich een bordesje bij wijze van voorgalerij.

Terwijl we hier het gereed maken van ons bivak afwachten, bevolkt zich het andere huisje met vrouwen en kinderen. De vrouwen hebben groote hoeveelheden oebi meegebracht en begeven zich onmiddellijk aan het bereiden van de maaltijd.

De hier zich verzamelende inboorlingen zijn grootendeels dezelfde, die ons reeds in de eerste nederzetting ontvingen; toch zijn er ook nieuwe gezichten bijgekomen. Het valt ons op, dat bij de nieuwelingen de lichaamslengte geringer is, hoewel het type niet verschilt van dat van de eerste groep. Gaf deze laatste als gemiddelde voor elf man 152.2 cm.

zoodat we reeds meenden, dat het dwerggemiddelde 144.9 van Wollaston onjuist was, het nieuwe troepje van tien man uit Oemipapego leverde 148.8 cm. op!

Dit doet ons sterk verlangen naar kennismaking met nog verder wonende stammen. Als zoodanig worden er ons nog twee genoemd, die van Toeëba en die van de boven-Korewap. Toeëba ligt het meest in onze richting; de Korewap-kapaukoe's zouden, bij het teruggaan, misschien nog langs een omweg te bereiken zijn.

We zetten dus vooreerst alles op Toeëba. Onze gastheeren voelen echter niets voor dat uitstapje. Het was veel te ver, wel vijf dagen loopen van Hokepauwo.

Nadat we in Oemipapego onze waarnemingen hebben beëindigd, gaan we dus eerst naar ons eerste Tapirobivak terug, waar we juist op tijd komen om een nieuw levensmiddelentransport te ontvangen. De kustpapoea's zijn namelijk tijdens onze afwezigheid naar Paumogobivak heen en weer geweest. Ze kunnen nu worden afgedankt, want we hebben voldoende vivres om met een vol transport van ons eigen volk naar Toeëba te kunnen gaan, terwijl er dan nog genoeg overblijft om naar Paumogo terug te keeren.

De berekening en verdeling van wat medegenomen moet worden vult een geheele dag. Intusschen praat pater Tillemans wat hij praten kan om gidsen voor Toeëba te krijgen. Het mooiste, dat we hebben, onze keurige stalen bijklingen, wordt als prijs uitgelofd. Het lukt. De volgende morgen, 12 November, tijgen we op weg en nu blijkt het, dat een der gidsen zelf een man van Toeëba is, die zich blijkbaar zoolang mogelijk tegen het prijsgeven van zijn

woonplaats aan onze onbescheiden blikken heeft verzet!

Gingen we de vorige maal noordwaarts, nu buigen we, nadat we eveneens de rivier Otewaro een uurtje hebben gevolgd, naar het Noordoosten. De tweede kam — zie kaartje op blz. 54 — is hier aanmerkelijk lager, de bronrivier Imēpi van de Kioera, welke we daarna bereiken, des te breder. We maken hier een der mooist gelegen bivaks van de geheele reis. De twintig meter breede stroom bruist schuimend over kolossale rotsblokken en laat nog een flinke strook zandig strand om te wasschen en te plassen over, benevens een aardig grasveldje voor onze kampplaats. Het is nauwelijks twaalf uur, maar deze plek is te mooi om voorbij te loopen, temeer daar het terrein er wel niet beter op zal worden.

Bovendien zouden we het water voor de overtocht wel wat lager wenschen. Helaas, het blijkt de volgende morgen nog gestegen. De kapaukoe's achten het doorwaden gevaarlijk en adviseeren tot het maken van een brug, nadat ze zorgvuldig de kansen hebben overwogen. Nu ze eenmaal ons geleide op zich genomen hebben, toonen ze zich ook bezorgd. Dit verwondert ons eigenlijk niet, want het is ons voldoende gebleken, hoe kameraadschappelijk de omgang met zulke „wilden" is, als men eenmaal in hun kring is doorgedrongen!

Onze Moluksche maleiers, waterratten als ze van huis uit zijn, hebben de brug na ongeveer twee uur gereed. Het zijn maar een paar boomstammen met een rottan als leuning er langs. Om die stammen aan de overkant te bevestigen, hebben een paar kapaukoe's, een heel eind hooger op, de rivier moeten doorwaden en tegenover ons op de rotsblok-

ken post gevat. Ze geven dus niet alleen goede raad, maar dragen metterdaad het hunne tot de uitvoering ervan bij.

Het is verder weer het oude liedje. Van de rivier gaat het natuurlijk eerst naar boven om dan na veel gescharrel weer te dalen naar een steenbedding. De rivier, welke hier door stroomt en die niet anders dan als een volgende tak van de Kioera kan worden beschouwd, loopt noordzuid en ons pad is dan ook zoo langzamerhand naar het Oosten gebogen. Van een statig dal is hier geen sprake; het water gutst over een sterk hellende rotsglooiing eenvoudig naar beneden.

Terwijl we, op de rotsblokken gezeten, argeloos onze rijst nuttigen, worden we onthaald op een koude douche; met emmers wordt plotseling het regenwater over onze rijstbordjes uitgegoten. Maar na regen komt zonneschijn en voor we verder gaan, kunnen we ons nog even op de in de felle zon weldra warm geworden steenen drogen. Als we echter die namiddag midden in het woud aan een beekje kamp maken, druilt de regen weer neer en is een genoegelijk praatje onze eenige troost.

De derde dag brengt afwisseling. Al spoedig volgt een van die afdalingen over honderden meters, waarbij wij, onbeladen, beide handen en voeten onophoudelijk noodig hebben om alle takken en wortels als houvast en steunpunt te benutten, ons daarbij afvragend hoe het mogelijk is, dat onze dragers er zonder gebroken ledematen af komen. Aan de kostbare lading durven we maar niet eens te denken.

Beneden gekomen, wacht ons opnieuw een prachtig breed rivierdal, waar we ons neerzetten om de dragers op

te wachten. En met het optimisme, dat voor een dergelijke tocht onontbeerlijk is, rekenen we er maar weer op, de blikken één voor één ongeschonden uit de woudzoom te zullen zien opdagen. Ik zeg de blikken, want zolang die er zijn, zijn ook de armen en beenen van de dragers nog op hun plaats. Inderdaad blijkt na anderhalf uur wachten alles weer compleet.

Na een welverdiende rust gaat het door het bed van deze vierde tak van de Kioera, — de Wagedidi, — recht naar het Oosten. Het is een geleidelijk stijgen over groote keien onder een brandend zonnetje. Maar juist is die namiddag aan de bivakbouw begonnen, of een wolkbreuk van ongekende hevigheid barst los. Ons kamp ligt op een landtong tusschen twee takken van de Wagedidi, waarvan merkwaardigerwijze de eene leigrijs en de andere helder rood water bevat. De waterstand stijgt snel, maar we zijn op ons hoog stukje rotsgrond volkomen veilig. Vóór zoowel als achter ons giert het water in teugellooze vaart voorbij, de lucht vervullend met een oorverdoovend geraas, onderbroken door het afknappen van boomen, die door de stroom werden ondergraven en nu holderdebolder de reis naar beneden aanvaarden. Helaas vergalt het hemelwater ons het genot van het grootsche schouwspel; het lekt en spat van alle zijden binnen, zoodat we alle aandacht noodig hebben om onze bullen droog te houden.

De volgende morgen wordt de linker bronrivier gevolgd. De vorming van het dal is nog in volle gang, het water stroomt tusschen twee puinhellingen, die hier en daar nog versche afschuingen vertoonen. Het voortgaan door de rivierbedding wordt hoogerop zelfs gevaarlijk; de onge-

veer dertig meter hooge naakte dalwanden met hun versche scheuren en op vallen staande rotsblokken doen het verstandiger achten, naar boven te klimmen.

We zijn hier een heel eind boven de 1000 M. en het oerwoud heeft plaats gemaakt voor laag bosch en rietvelden. De oorzaak hiervan is niet zoozeer de hoogte als wel de plaatselijke gesteldheid van de bodem, waar het bosch blijkbaar geen vat op krijgen kan. Alles is hier nog aan het glijden! Als we het einde van het dal hebben bereikt, of beter gezegd het beginpunt der rivier, voert het pad ons verder door moerassige velden, afgewisseld met laag bosch, langs een schilderachtig meertje en om een paar spiegelgladde steenhellingen heen, naar de kam. We noteeren daar 1560 M. hoogte en staan op de waterscheiding tusschen de stroomgebieden van Kioera en Kamora.

Het is intusschen middag en de zon, die ons een heerlijke ochtendmarsch bezorgde, gaat naar gewoonte schuil achter de opkomende nevels. Als we de afdaling aan de noordzijde beginnen, zien we door het wolkengordijn nog even het zilveren waterlint van een uit het Noordoosten komende rivier, diep beneden ons. Daarachter de centrale kam, culmineerend in de 4200 M. hooge Darwinberg. En naar rechts, ver in het Oosten, de blanke sneeuw van de Idenburgtop! Het panorama wordt ons maar kort gegund. Onder stroomende regen wordt de afdaling een zeer onaangenaam karwei. Voor de zooveelste maal staan we gedrieën een paar uur later, tandenklapperend en tot op de huid doorweekt, de langzame groei van het bivak gade te slaan.

Gelukkig worden we de volgende ochtend door de zon

verwelkomd. Op kleine stijgingen volgen lange dalingen en weldra bevinden we ons tusschen verlaten tuinen. Wolken beletten ons, de situatie te overzien, maar het is duidelijk, dat we niet ver van een nederzetting af kunnen zijn. 's Middags bereiken we deze inderdaad en hier hebben we nu voor het eerst met iets te maken, wat men een dorp zou kunnen noemen: drie huizen bij elkaar op een vlak en van alle plantengroei ontdaan stukje grond.

Daar het water op die plek spaarzaam is, bouwen we ons kamp een eind verder aan de rand van een tuin. Het gebied van Toeëba is bereikt en ook hier leggen de bewoners ons niets in de weg, nu zij zich eenmaal voor het voldongen feit onzer aanwezigheid zien gesteld.

In de loop der beide volgende dagen komen een vijftig mannen, vrouwen en kinderen voor onderzoek, en de 24 zich daaronder bevindende volwassen mannen blijken gemiddeld 147 cm. lang te zijn. Het lijdt toch wel geen twijfel of Wollaston heeft terecht van dwergen gesproken, al is zijn gemiddelde dan wat geflatteerd. Immers, de door ons bereikte woonplaatsen liggen veel dieper in het bergland dan de eenige, welke door hem in één dagmarsch van uit het dal der Korewap werd bereikt en het totale aantal der door ons gemeten mannen is meer dan dubbel zoo groot als het zijne. Daarenboven is bij nader onderzoek gebleken, dat Wollaston wel een twintigtal menschen heeft gezien, maar daarvan slechts enkele heeft kunnen meten, zoodat aan zijn gemiddelde geen bindende waarde kan worden toegekend.

HOOFDSTUK VII.

NEDERLAND'S KLEINSTE ONDERDANEN.

Hij, die zich voorstelt, dat dwergen toch wel anders moeten zijn dan gewone menschen, heeft het mis. Vooreerst spreekt het vanzelf, dat de betiteling dwerg volkomen willekeurig is, aangezien men voor hun lichaamslengte eenvoudig de willekeurige grens van 150 cm. heeft aangenomen, welke nog geheel binnen de variatiebreedte van de normale mensch valt. Als men bedenkt, dat 155 cm. vroeger als minimum lengte was toegelaten voor een Nederlandschen soldaat, dan begrijpt men, dat een lengte van ongeveer 150 cm. toen zelfs voor ons, groote Noord-Europeanen als we zijn, geen zeldzaamheid was. In de Maleische Archipel is 155 cm. soms de doorsnee-lengte van een heele stam.

De ervaring leert, dat, hoewel een lichaamslengte van onder de 150 cm. als gemiddelde een zeer groote uitzondering is, deze toch eigenlijk niet anders dan als laatste schakel van een aaneensluitende rij van de voor de verschillende volken der aarde geldende gemiddelden van lichaamslengte kan beschouwd worden. Ja, ik geloof, dat een maleisch dwergvolk niet eens bijzonder de aandacht zou hebben getrokken,

omdat we nu eenmaal aan kleine en tengere Maleiers gewend zijn. Maar merkwaardigerwijze wonen in Nederlandsch Nieuw Guinee de zoogenaamde dwergpapoea's in de nabuurschap van stammen van forsche gestalte en hetzelfde is het geval bij de dwergstammen van Centraal Afrika. En omdat de hoofdvertegenwoordigers van het Zwarte Ras, Negers, Papoea's en Australiërs, over het algemeen niet klein zijn, kwam men er toe, de ten opzichte van de omwonenden zoo bijzonder kleine rasgenoten als dwergen af te scheiden, iets wat ook wetenschappelijk te billijken is. Maar de gedachte aan kabouters kan men gevoegelijk laten varen!

In de inleiding vermeldde ik reeds dat de dwergpapoea's van Nederlandsch Nieuw Guinee overal in het hooggebergte werden aangetroffen. Slechts nog eenmaal echter met een gemiddelde beneden de 150 cm. en dit geldt de Goliathdwergen, welke omstreeks 1910 door een der militaire exploratiedetachementen werden ontdekt en een gemiddelde van 149 cm. opleverden. Ze wonen op de flanken van de Goliathberg en ontleenen daaraan hun wonderlijke benaming. Maar afgezien van dit volkje, bleek het gemiddelde steeds tusschen de 150 en 155 cm. gelegen. Wij vonden voor een totaal van negen en veertig volwassen Tapiromannen even minder dan 149 cm. en mochten daarom gegronde hoop koesteren in een goede dwerghoek terecht te zijn gekomen!

Over het algemeen maken de Tapiro's een tengere indruk. Zooals de meeste natuurmenschen, zijn ze broodmager en daardoor komt hun dikke „aardappelbuikje" des te onvoordeeliger uit. Maar ze zijn zeer behoorlijk

gespierd en vaak slank en sierlijk gebouwd. De armen vallen op door hun lengte, maar de echte pygmeeën onder hen kenmerken zich door korte beenen. In tegenstelling met de Maleiers hebben ze groote handen en voeten; ze komen daarin met de kustpapoea's overeen.

Het groote onderscheid in lengte is niet het eenige verschil tusschen kust- en bergvolk; dit laatste heeft ook een kenmerkende schedelvorm. De schedel van den bergpapoea is namelijk veel breeder. Er bestaat dus gereede aanleiding om op Nieuw Guinee van twee soorten papoea's te spreken. We zullen echter zien, dat de kloof minder diep is, dan men denkt.

Bij kennismaking met de papoea's vallen zelfs den ondeskundigen reiziger onmiddellijk twee dingen op: de aanleg voor een zware baard en het herhaaldelijk voorkomen van sterk semietische trekken. Nu is het wel merkwaardig, dat de kleine bergpapoea's, zoowel als het groote kustvolk, deze eigenschappen vertoonen; dit was allerminst te verwachten. Ook in de eigenschappen van huid en haar bestaan nauwelijks verschillen. Verder ontwaart men overeenkomst in het gelaat. Het lijdt geen twijfel of beide typen behooren tot het Zwarte Ras en daarbij wordt het ons des te duidelijker, dat dit hoofdras aan de basis van het huidige menschdom staat. Men ziet bij den papoea physionomieën, die het grofste vertegenwoordigen, dat binnen het domein der menschheid mogelijk is. Groote, breede, plumpe neuzen en grove, vooruitstekende monden met dikke lippen maken menig gelaat bij uitstek ruw en leelijk. Ook vrouwen en kinderen vertoonen deze eigenschappen dikwijls in optima forma. Maar het merkwaardige feit doet zich voor, dat

niet zelden juist bij de papoea's, dank zij een zeer groote variatie, een meer edele gelaatsvorm zich baanbreekt, die in een welbesneden gezicht met fijnere neus en nauwelijks uitstekende mond tot uiting komt.

De cultuur is in Tapiroland wel zeer primitief, maar toch nauwelijks primitiever dan bij de naburige kustbewoners. In geheel Nieuw Guinee is in de streken, waar melanesische en indonesische beschavingsinvloeden ontbreken, de weverij, de pottenbakkerij en het bewerken van ijzer onbekend. De papoea is van huis uit een mensch van het steenen tijdperk. Naast steenen bijlen en schaven gebruikt hij allerlei steek- en snijwerktuigen van been. Zijn wapens, in de door ons bezochte streken slechts pijl en boog, in andere ook speren en knotsen, zijn van hout, met punten van hetzelfde materiaal of van bamboe.

Zijn kleeding is van de allereenvoudigste soort. Een enkele maal wordt boombast gebruikt. Onberoerd gebleven stammen gaan soms volkomen naakt en voor het overige wordt meestal met een allereenvoudigste bedekking volstaan. Bij de vrouwen wordt dit op zijn mooist een rokje van koordjes, gras of bladerreepjes. Voor de mannen bestaat de bedekking niet zelden alleen maar uit een zeer merkwaardig voorwerp, namelijk een over het geslachtslid gestulpte koker. Men gebruikt daarvoor een uitgeholde kalebas, een hol stuk bamboe of zelfs maar een schelp, welke aan een koord om het middel worden vastgebonden. Voor de dwergpapoea's zijn langgerekte kalebaskokers kenmerkend. Echter zijn kokers, die uit korte, meer peer-vormige kalebassen bestaan, reeds vlak achter de noordkust bij niet dwergachtige stammen in de mode.

Over het algemeen is men van oordeel, dat volks- en cultuur-stroomen op Nieuw Guinee van noordoost naar zuidwest hebben plaats gehad. Dit komt goed overeen met het feit, dat bij alle dwergpapoea-stammen als betaalmiddel een schelpje wordt gebezigd, dat van de noordkust afkomstig is en daar zeer veel wordt gevonden, terwijl het aan de zuidkust geheel onbekend is. Dit zou verder de reden kunnen zijn, waarom de dwergachtigste stammen juist aan de zuidkant van het centrale gebergte wonen en daar zoo'n scherpe tegenstelling vormen met de forsich gebouwde kustbewoners. In dat geval zouden de dwergen de meest primitieve en dus verst verdrongen stammen vertegenwoordigen.

De versiering is bij de papoea's — en ik bedoel hier nog steeds dit ras in zijn geheel — die van een natuurvolk, waarbij de kunstnijverheid nog in de kinderschoenen staat. Eenvoudige van biez en gevlochten armbanden, snoeren van tanden, zaden of schelpen, pluimen van casuaris- en paradijsvogelveren en verder alles, wat de natuur hun aan aantrekkelijke kleuren en vormen in de handen speelt, ziedaar de siervoorwerpen, die over alle stammen zijn verspreid. De kunst der onbeïnvloede stammen gaat niet veel verder dan het aanbrengen van zeer eenvoudig snijwerk aan prauwen, speren en andere houten voorwerpen en het snijden van groteske menschelijke figuren. Wat de bergpapoea betreft, zoo kunnen we wel zeggen, dat de hoogere vormen van sierkunst, die uit Melanesië, dus komend van het Oosten en het Noordoosten, een groot deel der kustpapoea's hebben beïnvloed, niet tot zijn gebied vermochten door te dringen.

Uit een en ander wordt het begrijpelijk, dat ik mij bij mijn ontmoetingen met bergpapoea's altijd onder papoea's bleef voelen, zij het dan, dat wegens de bijzonder kleine gestalte de betiteling dwergpapoea volkomen op haar plaats leek.

Hoe staat het nu met de geestelijke gesteldheid van deze kleine bergmensen? Zijn deze mannen, zonder kleeven, bijkans zonder huisraad en met een minimum aan kunst, zijn deze „wilden" halve beesten? Allerminst. Wild kan men deze mensen toch wel terecht noemen, daar ze immers geenerlei aanraking hadden met Westersche of Oostersche cultuur en hun geheele leven slechts de hen omringende natuur is aangepast. Wild, zooals we een niet gekweekte bloem wild noemen. Maar allerminst in de zin van bloeddorstig of boosaardig. Want het zijn echte mensen. Al naar de omstandigheden zijn ze vriendelijk of nurks, gemoedelijk of balsturig, ijverig of laks, voortvarend of gemakzuchtig en hun reactie is juist zooals we dat van onze medemensen gewend zijn. Zij hebben over recht en onrecht, trouw en ontrouw, of om het in één begrip samen te vatten, over rechtschapenheid dezelfde opvatting als wij. Onze woorden vatten elkaar niet door het verschil van taal, maar onze gedachten verstaan elkaar als grootheden van dezelfde orde. Als mensen begrijpen we en worden we begrepen. En we onderkennen hier nogmaals, wat we ook bij onze vorige kennismaking met de dwergpapoea's van het Swartdal in 1920 opmerkten, namelijk dat, als de vrees is uitgeschakeld, gemoedelijkheid de grondtoon van den „wilde" is. Hij vecht als het moet, maar hij vindt het rustiger om niet te

moeten vechten. Hij houdt van vroolijkheid en vindt twist en tweedracht net zoo ongeriefelijk als wij.

Het is in Nieuw Guinee een algemeen verschijnsel, dat de kleine man van de bergen er niet van houdt om zijn moeilijk bereikbare woonsteden aan de algemeene bekendheid prijs te geven. En we zien het merkwaardige, dat de bergpapoea's wel afdalen naar de bovineinden der rivierdalen om daar op grooter wild te jagen, maar dat het groote kustvolk zich niet in de bergen waagt. Nu behoeft men dit niet meteen op te vatten als een maatstaf voor flinkheid. De kustpapoea heeft alles bij de hand: visch en allerlei week- en schaaldieren in de zee en de rivieren, benevens sago in het bosch, waar hij tevens volop varkens en casuarissen vindt. De beschavingsgoederen, die zijn hebzucht opwekken, namelijk ijzer, katoentjes en snuisterijen, kreeg hij des te eerder, naarmate hij zich minder ver van de kust verwijderde!

Voor den bergpapoea geldt juist het omgekeerde. Groot wild is in de bergen schaars en vooral varkens schijnt hij beter in het laagland te kunnen vangen. Waar hij op zijn jachttochten in aanraking met het kustvolk kwam, leerde hij het ijzer kennen en dat wekte ook zijn begeerte op. Zoo kwam hij tot handel, waarbij hij de door hem gekweekte tabak tegen bijlen inruilde. Niet; dat de kustpapoea geen tabak zou kunnen kweeken, maar deze, liever lui dan moe, heeft een broertje dood aan de aanleg en het onderhoud van tuinen en vindt het dus wel makkelijk; dat onmisbare genotmiddel voor wat oude rommel aan te kunnen schaffen.

Als men zoo'n handel bijwoont, merkt men, dat de kleinen geenszins de minderen van de grooten zijn. Vier

jaar geleden, bij mijn eerste kennismaking met de Tapiro's op de reeds hierboven genoemde patrouille, had ik daartoe gelegenheid gehad. Onze ontmoeting bleef toen beperkt tot het opvangen van een met tabak beladen handelsgezelschap van vier mannen en een kind en de ruilhandel had diep in het binnenland plaats, in een loodsje van een chinees van Mimika, die ons zijn maleischen agent als gids had medegegeven. Deze agent, Joezoef genaamd, liet alvorens zich in de zaken te mengen, de kleinen met de grooten tezamen hun gang gaan.

De Tapiro's zaten achter hun rollen tabak en de koopers verdrongen zich om hen heen. Deze boden onder veel geschreeuw allerlei oud en gehavend ijzerwerk in ruil. Maar het mankeerde de kleine rasbroeders allermintst aan een kritische blik en ze toonden zich lang niet scheutig. Het werd een razen en tieren, waar hooren en zien bij verging en waarbij het kustvolk aanvankelijk de boventoon voerde. Totdat het den voorman der dwergen te bar werd. Woedend maakte hij aan het gehaspel een einde en onder een daverende woordenvloed bracht hij de schreeuwers aan het verstand, dat hij de lange reis niet had gemaakt om zich met rommel af te laten schepen. Het psychisch overwicht zou ontegenzeggelijk aan de zijde der kleinen zijn gebleven, ware het niet, dat de vrouwen der grooten de partij van hun bedremmelde echtgenooten overgenomen hadden en met een stroom van woorden en gebaren, die al het reeds vertoonde in de schaduw stelde, de schaal weer in evenwicht brachten. Ook in duister Nieuw Guinee blijkt het rhetorisch overwicht der zwakke sexe een feit en zelfs kannibalen hebben er zich in te schikken.

Het ruilen vlotte niet meer en het was Joezoef, die wijsgeerig en zwijgend dit oogenblik had afgewacht en ten slotte met het leeuwendeel der tabak ging strijken. Tot voordeel van de dwergen, want die kregen daarvoor nu splinternieuwe bullen.

Dezelfde praatjesmaker, die in het boven beschreven tooneel de hoofdrol speelde, ontmoetten wij ditmaal in functie, namelijk als belangrijkste notabele van Toeëba. Hij was nog niets veranderd. Ongetwijfeld was hij het geweest, die ons indertijd had belet om hem en zijn metgezellen naar de bergen te vergezellen. Hij behoorde niet tot de groep van Hokepauwo en Oemipapego, maar hij kwam ons tegemoet, toen we van de waterscheiding naar Toeëba afdaalden. We zeulden, zooals de lezers zich herinneren zullen, in een miezerige regen langs een modderig pad naar beneden, toen een luid kakelende stem ons opschrikte. Het gelaat vuurrood geschilderd, deed Jaroepaja, zooals de schelm bleek te heeten, zijn intrede. De man ging zoo heftig te keer, dat we een oogenblik dachten, dat hij ruzie met ons zocht. Het kan zijn, dat hij zijn angst onder brutale luidruchtigheid wilde maskeeren, want hij had, zooals de lezer merken zal, wel reden om bang voor ons te zijn.

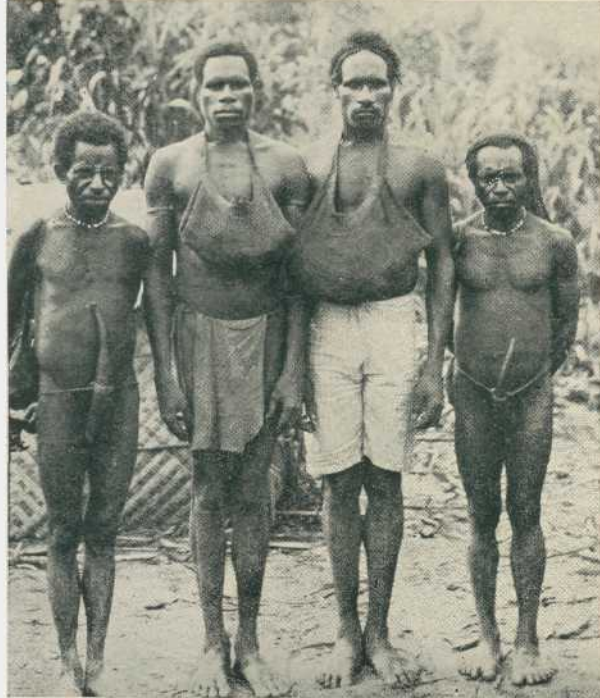
Natuurlijk had de mare hem bereikt, dat een der blanken van vier jaar geleden teruggekomen en op weg naar zijn dorp was; daarentegen wist ik niet, wien ik te zien zou krijgen. En hij kon moeilijk vergeten zijn, dat hij in de nacht van de geschetste ruilpartij met de zijnen was wegeloopen om ons plan te verijdelen, hem naar zijn woonplaats te vergezellen. De vier mannen hadden zich toen

Het grootste der beide huisjes van Oemipapego

Het kleinste der beide huisjes van Oemipapego

Het portret van Jaropaja (1931), met een andere Tapiro-pygmeë tezamen gefotografeerd met twee kustpapoea's. Een der foto's, die we als introductie bij ons hadden

Groep Tapiro-pygmeëën uit Toeëba

namelijk één voor één in het bosch verwijderd, maar in plaats van terug te komen, zooals wij hadden verwacht, begonnen ze de nog bij ons achtergebleven knaap toe te roepen, zich bij hen te voegen. De jongen ging natuurlijk heftig te keer, toen hij merkte door zijn reismakkers alleen te zijn gelaten. Met hem bevond zich de heele schat aan pas verworven bijlen in onze handen en dat was ook de reden, dat we er geen bezwaar tegen hadden gemaakt, dat de kapaukoe's zich even in het bosch verwijderden. Nu was goede raad duur. Wij wilden goede maatjes blijven en toonden onze goede bedoelingen door kind plus goederen in een onzer prauwen naar de plaats te laten roeien, waar het geroep vandaan kwam en daar aan land te zetten. Tot belooning vloog een pijl uit het duister van de nacht over de boot!

Het is dus alleszins begrijpelijk, dat Jaroepaja een hernieuwde kennismaking weinig op prijs stelde, want het leed geen twijfel of hij was de aanstoker van het kwaad geweest. Bij de begroeting gaf hij in het geheel geen teeken van herkenning. Ondanks de roode verflaag zag ik echter plotseling, wien ik voor had en ik duwde hem het portret onder de neus, dat ik vier jaar geleden van *hem* en een zijner reisgenooten had gemaakt! Met deze foto had ik altijd veel succes; ik had haar laten vermenigvuldigen en ik droeg steeds eenige afdrukjes bij wijze van introductie bij me. Met stomme verbazing herkenden de kapaukoe's hun eigen rasgenooten en konden in mij, die zich de wezenstrekken van hun kameraden op wonderbaarlijke wijze had weten toe te eigenen, niet anders zien dan een ouden vriend. Maar Jaroepaja keek slechts schichtig

naar zijn beeltenis en scheen er merkwaardigerwijze weinig belang in te stellen!

Wij maakten het hem verder niet moeilijk. Het bewijs, dat hij eertijds de pijl had afgeschoten, hadden we niet en zoo behoefden we geen oude koeien uit de sloot te halen. Het was voldoende, dat de nijdige druktemaker ons in zijn eigen land voor zijn neus zag staan en dat hij ons nu verder naar zijn eigen huis mocht brengen. Wat hij deed, zij het onder veel kabaal. Maar er was niemand, ook niet onder zijn stamgenooten, die zich iets daarvan aantrok!

De snaak was overigens niet onvermakelijk. De pater informeerde belangstellend, of er in zijn land veel oebi groeide. „Dacht je dan, dat we van sago leefden?” kaatste hij met kennelijke minachting voor het volk van de kust terug. Toen vroeg de pater naar zijn naam. Nu verbiedt een algemeen verbreid bijgeloof aan inboorlingen om hun naam te zeggen. Jaroepaja redde zich uit de moeilijkheid door terug te snauwen of de pater deze nog niet wist, want die kenden ze in Soerabaja al! Nu geldt Soerabaja voor de Groote Oost als de plaats, waar alle draden tusschen Oost en West samenkomen en waarvan alle contact met de blanken uitgaat. Soerabaja ligt als een onbekende zon achter de horizon der wilden. Deze naam doet aan alle verre kusten de ronde en wekt de gedachten aan een sprookjesland. Daar geweest te zijn is het hoogst bereikbare voor een sterfelijk mensch. Het snoevend antwoord van onzen pygmeë, die net 147 cm. boven de modder van zijn weinig herbergzaam vaderlandje uitstak, was dan ook hoogst vermakelijk.

Zoo zijn we dan van onze beschouwingen over dwerg-papoea's in het algemeen weer terecht gekomen in het land der Tapiro-Pygmeëen en dit zullen we nog wat nader bekijken.

De tuinen bestaan uit meestal sterk glooiende stukken grond op de dalwanden, waar de boomen zijn gekapt. De stammen laat men liggen, hetgeen zoo'n tuin voor ons zeer moeilijk begaanbaar maakt. Voor hen heeft dit het tegengestelde effect; zij gebruiken de stammen als paden, waarlangs ze zich met groote behendigheid, van stam op stam overgaande, voortbewegen, om zoo de halsbreekende ongelijkheid van het terrein te ontgaan.

Tusschen de overal verspreid liggende boomgeraamten plant de Tapiro zijn knollen: pataten, oebi, kladi. In de nabijheid der huizen staan kleine boschjes suikerriet. Aan vruchten plant men bananen en ketimoen — een soort komkommer.

In Tapiroland zagen we zelden schuttingen om de tuinen, zooals ik die vroeger bij de Timorini heb gezien. De tuinen zijn ook slechter aangelegd, want daarginds wordt de grond afgebrand, alvorens te worden bebouwd.

Ook de huizen zijn anders dan die der Timorini. Bij deze waren ze rond met een kegelvormig dak; hier zijn ze vierkant met een tweekantig dak. Evenals bij eerstgenoemden zijn het éénkamerwoningen. Bij de papoea's kent men van ouds het mannenhuis en bij de bergstammen heeft zich nog steeds het beginsel gehandhaafd van een gescheiden wonen van mannen en vrouwen. Bij de Timorini vindt men in iedere kampong een wat grooter huis, waar de mannen

de nacht doorbrengen en meerdere kleinere huisjes, waar de vrouwen, kinderen en varkens een onderkomen vinden. Hier bij de Tapiro's is deze scheiding minder duidelijk. In Oemipapego was het grootste huis voor de mannen en het kleinste voor de vrouwen en ook in Toeëba bleek het grootste der drie huizen voor de mannen bestemd. Maar dat nam niet weg, dat ook de vrouwen er vrij toegang hadden en zich om het vuur schaarden, om tezamen met de mannen hun knollen te roosteren. En wederkeerig hadden ook de laatsten vrij toegang tot het vrouwenhuis.

Het gaat daarbinnen allergemoedelijkst toe. In het midden van de hut is een vuurplaat van steenen, waaromheen mannen, vrouwen en kinderen gezellig zitten te babbelen. De meegebrachte knollen worden onder de heete asch gepoft, nadat ze eerst geschraapt zijn, zooals wij dat onze nieuwe aardappels plegen te doen. De vrouwen gebruiken daarvoor een steenen mes, wat niet veel anders is dan een platte, wat aangescherpte steen in de vorm en grootte van een lemmet. Met een houten tang worden de gare aardvruchten door de liefhebbers te voorschijn gehaald en uit het vuistje opgepeuzeld. Als wij een huisje binnenkwamen, mochten we naar hartelust mee-eten.

Rondom het huis staan meestal eenige tabaksplanten. De bladeren hangen binnen aan het dak te drogen. De droge tabak wordt in een 2 cm breede en vele dM. lange reep van een gedroogd blad gevouwen. Deze „cigaret zonder eind” wordt netjes opgerold en in de tasch meegenomen. Wil men eens opsteken, dan breekt men er een stuk van willekeurige lengte af. Merkwaardigerwijze rookt men zijn cigaret niet aan een van de einden, maar ergens

aan de zijkant; men zuigt de rook eenvoudig door de naad heen.

Al naar gelang de gesteldheid van de grond dit medebrengt, bouwt men het huis op palen. De beide huisjes van Oemipapego staan ongeveer drie kwart meter boven de zeer sterk hellende grond. Ze hebben dubbele wanden van een laag rechtop staande en een laag dwarse planken; daarenboven zijn ze hier en daar nog gedicht met groote platen boombast. Uit dit laatste materiaal bestaan ook de vloer en het naar alle zijden overstekende dak. De vloer verlengt zich aan de voorzijde tot een smal voorgalerijtje, dat men langs een gekerfde boomstam bereikt. Van dat galerijtje voert een deuropening naar binnen. Ramen zijn er niet, een schoorsteen is er evenmin. De rook verdwijnt door alle kieren en spleten en het is een alleraardigst gezicht om zoo'n hut aan alle kanten te zien dampen. Het zou mij onmogelijk zijn, er een nacht in door te brengen en pater Tillemans, die bij zijn vorige tocht door gemis aan tentmateriaal genoodzaakt was om van de gastvrijheid der papoea's gebruik te maken, heeft er de meest onaangename herinneringen aan.

Maar wij mogen niet klagen. Bij het slechte weer tijdens de bivakbouw hadden wij dankbaar van de nederige woning onzer gastheeren gebruik gemaakt. En de gepofte oebi, die ik er uit, — weliswaar niet gemanicuurde — vrouwenhanden mocht ontvangen, smaakte mij best, waartoe nog bijdroeg de eenvoudige hartelijkheid, waarmee de oerwoud-schoonen zich van hun plicht als gastvrouw kweten. Het zal weinigen te beurt gevallen zijn om in de twintigste eeuw naar steentijdswijs bediend te worden! Maar toch, hoe

wonderlijk het schijnen mag, mijn buurvrouw aan de haard verschilde in wezen niets van welke gastvrouw ook. Gul en gemoedelijk stak ze me met uitnoodigend gebaar de oebi toe, na deze eerst nog even met haar steenen mes huismoederlijk van de zwartgeblakerde korst te hebben ontdaan. Eeuwen van cultuur scheidde ons, maar de daardoor veroorzaakte kloof raakt het innerlijk maar weinig. Het werd me duidelijk, hoe gekunsteld onze opvattingen over praehistorie zijn; hoe weinig men er zich van bewust is, dat de europeesche steentijdmenschen van duizenden en duizenden jaren terug blijkbaar gewone menschen zijn geweest. Wat doet het er eigenlijk toe of een boom met een ijzeren dan wel een steenen bijl wordt omgehakt? Waar hij een mensch in de weg staat, daar wordt hij geveld! Dààr zit hem de hoofdzaak.

Het steenen tijdperk is hier overigens in zijn nadagen. De steenen bijl is reeds geheel door de ijzeren vervangen. Dit in tegenstelling met de Timorini en andere stammen ten noorden van de centrale kam; daar was nog geen stukje metaal doorgedrongen. De praktische zin dezer menschen blijkt uit het feit, dat zij wel het ijzeren gereedschap bij het kustvolk halen, maar de baadjes en broekjes de moeite niet waard vinden. Naakt gaan ze door weer en wind, tot op hoogten van drie tot vier duizend meter! Maar zij hebben dan ook het beste pak, dat bestaat, de bloote, van kinsbeen af op temperatuurswisseling getrainde huid. Deze, en een vuurtje bij rust of bij slaap, zijn hun voldoende.

Wonderlijk, hoe snel dit volk onder alle omstandigheden vuur aanmaakt! Iedere man draagt een streng rotan om

de bovenarm bij wijze van armband, dat zijn z'n lucifers. In zijn tasch heeft hij verder een gevorkt stuk hout en het droge, rafelige merg van een bepaalde vrucht. Een plukje ervan in de spleet van het hout, dit gelegd op wat saamgeraapte dorre blaren, terwijl de van de arm afgewikkelde rotan er om heen wordt geslagen, en de lucifer kan worden aangestroken! Terwijl de kapaukoe het hout met zijn voet tegen de grond houdt geklemd, trekt hij er met bei zijn handen het rotankoord langs heen en weer en in een ommezien ontwikkelt zich door de hitte der wrijving rook in de oksel van het hout. Het smeulende merg wordt met de droge bladeren opgenomen en in de holte der handen tot een vlam aangeblazen. Dit onder wat droge spaanders en een vuurtje knettert vroolijk omhoog. Van natte of uitwaaiende lucifers heeft de bergman in zijn vochtig en vaak guur land geen last. Al valt de regen in stralen neer, hij weet altijd voldoende droog hout van doode boomen en struiken bij elkaar te krijgen.

Zoo juist sprak ik van de tasch der bergpapoea's. De bedoelde tasschen, waarvan de lezer er verscheidene op de foto's kan zien, zijn onmisbare attributen. Ze zijn gevlochten van touw en zijn eigenlijk meer netten. Het touw wordt op de dij uit plantenvezels gedraaid. De grootte van de tasschen wisselt van heel klein — de grootte van een damesportemonnaie — tot zoo groot, dat er een mud aardappelen in geborgen kan worden. Deze grootte, die aan een band over het hoofd meer in het bijzonder door de vrouwen worden gedragen, dienen tot vervoer van de vruchten des velds, en oude schijnen door de mannen gaarne als hoofdbedekking te worden gebruikt.

De kleinere draagt men om de hals, voor, achter of op zij, al naar het uitvalt.

De meer belangrijke persoonlijkheden zijn in het bezit van een siertasch, welke schuin over de borst pleegt te worden gedragen. Ze is aan de bovenrand met een meer of minder uitgebreide rij van varkensslagtanden met de daarbij behorende varkensstaartjes versierd. Het touwwerk is in strooken omwoeld met een geel biesje, wat een aardig patroon geeft. Dit komt echter ook bij andere netten voor; de gele en de meer zeldzame donkerroode banden kunnen de zwartgrijze tasschen een zeer fleurig aanzien geven. De kleine taschjes zijn zelfs niet zelden geheel met het gele biesje bewerkt en zijn dan werkelijk keurige stukjes handnijverheid.

In deze „portemonneetjes” kan men, naast allerlei klein goed als beenen naaldjes en onderkaakjes van buidelratten, waarvan de uitstekende snijtand als mes dienst doet, ook het eigenlijke geld van deze menschen vinden. Dit bestaat uit de reeds genoemde kauri's, de katjesschelpjes, welke op de noordkust van Nieuw Guinee zeer veel voorkomen en daar in groote strengen als sieraad worden gedragen. Bij de expeditie van 1920 was het ons gebleken, dat de kauri's, daar ticalè geheeten, bij de Timorini in Centraal Nieuw Guinee als kostbare munt dienst deden. Voor één zoo'n schelpje liep men daar een heele dag met een blik rijst op zijn rug en voor een achttal kreeg men een varken. De schelpjes waren dus op een of andere wijze van de noordkust tot in het diepe binnenland doorgedrongen en dat wel bij een stam, die zelve niet het minste contact met het kustvolk scheen te onderhouden.

Zouden de kauri's zelfs óver de kam tot bij onze dwergen kunnen zijn aangeland? Wollaston schreef er niets over en pater Tillemans noch ik hadden er vroeger iets van gemerkt. Maar ik had het toch raadzaam geacht om voor alle zekerheid 1200 katjesschelpjes van Ambon, tegen de prijs van vier voor een cent, mee te nemen. Wat een plezier hebben we daarvan gehad! Toen ik ze de Tapiro's toonde, vielen ze er gretig op aan. Manatai bleek er twee snoeren van in zijn tasch te hebben, van resp. 40 en 60 stuks. Zoo heel zeldzaam waren ze dus niet, maar toch voldoende om ons, vreemdelingen, tot welgestelde reizigers te maken. Hier, waar de ijzerhonger in volle omvang woedde, waren messen en bijlen het betaalmiddel voor belangrijke diensten, zooals het wijzen van de weg of het leveren van aardappelen en varkens. Maar de schelpjes waren toch van groot nut, want ik kon er bijna alle ethnografica tegen inruilen en zij waren de gewone prijs voor het zich onderwerpen aan mijn anthropologisch onderzoek. Dit bestond in hoofdzaak uit het meten van de lichaams-lengte en het bepalen van verscheidene maten aan het hoofd, verder uit het nemen van foto's en films. Voor een oermensch is dat zeker geen kleinigheid. Zich over te geven aan een vreemden man met een uitschuifbare blinkend stalen meetstaaf van 2 M. lengte, zijn hoofd, zijn neus en zijn kaken te laten omklemmen door scherp gepunte passers, dat moet tooverij zijn van de ergste soort! En dan de camera! Roerloos te blijven staan, terwijl het glazen oog uit de kleine monstermachine op je wordt gericht....

Desalniettemin lieten zij het toe. Maar vier jaar geleden

had ik immers reeds een groep van de hunnen gefotografeerd en twee der aanwezigen bleken dit procédé zonder ongelukken te hebben overleefd. En wat het meten betrof, wist niet de oude Manatai te vertellen, dat vroeger, lang geleden, een witmensch als wij, zijn nederzetting had bezocht en hem, zonder nadeelige gevolgen, met dergelijke tooverstaven te lijf was gegaan? Mooier bewijs, dat we Wollaston's Tapiro-Pygmeeën voor ons hadden, konden we niet verlangen! Ja, ik verbeeldde mij zelfs, dat ik een der dwergen, wiens portret in Wollaston's boek is vereeuwigd, in levende lijve voor mij zag; na de kwart eeuw, die sedert was verlopen, viel dit echter niet met zekerheid uit te maken. Ten slotte moet men ook niet vergeten, dat de Tapiro's niet onbekend zijn met de kust, waar sedert jaren blanke missionarissen zijn gevestigd.

Ondanks het niet zeer fraaie weder verlopen de dagen van ons verblijf in Tapiroland op genoegelijke wijze. We houden het maar zelden een heele dag droog; na de middag komt altijd weer de regen dreigen en bij dreigen laat Pluvius het hier zelden. Dat heeft zijn voor- en nadeelen. We wonen maar aan een bronnetje van miniatuur afmeting; niettemin moet het drink-, kook- en badwater leveren voor een kleine veertig man. Alleen de regen vermag de waterstand op peil te houden en deze bespaart ons tevens niet zelden de wandeling naar de badplaats. Weliswaar is die maar kort, nog geen veertig meter, maar bij regen is het pad weinig meer dan een moddergeul. Neen, dan maar liever even buiten de tent in de stralende regen en — klaar is kees. Op zulke oogenblikken waardeert

men in het rimboeleven zijn weinige ingewikkeldheid!

De dag van thuiskomst uit Toeëba in ons Tapirobivak is bijzonder feestelijk. Een kustpapoeatransport komt juist binnen en brengt ons de post, de eerste sinds ons vertrek uit de beschaafde wereld. Brieven, kranten en — een groot pak! Het eerste halve uur zitten drie hoofden aandachtig gebogen over velletjes papier, met ontzag aangestaard door de Tapirovrienden. Want papier is voor een papoea de belichaming van een geheimzinnige toovermacht. Zij beseffen, hoe de blanken uit de vreemdsoortige krassen en punten allerlei bijzonders weten te halen; hoe zij blijkbaar iets van hun geest aan die merkwaardige bladen kunnen binden. Een stukje papier is voor hen een geschenk, dat met graagte wordt aanvaard en dat zorgvuldig in de tasch wordt opgeborgen.

Na het lezen der brieven gaat onze belangstelling uit naar het pak, dat een blikken trommel blijkt te bevatten. Mijn laatste gastvrouw in de bewoonde wereld heeft haar goede zorgen tot in de Nieuw Guineesche bergen uitgestrekt; van uit Ambon wordt ons door de familie, bij wie ik daar logeerde, een heerlijke spekkoek gestuurd. De koffie laat niet lang op zich wachten en het is te begrijpen, dat een koek zelden mèèr tot zijn recht is gekomen! Dan verdwijnen de hoofden achter de krant. De wildernis wijkt terug, met al zijn verschrikkingen van „wilde” menschen en beesten, gevaren en ontberingen, om een oogenblik plaats te maken voor een fata morgana van het beschaafde Europa, waar „tamme” menschen en dieren het zoet vloeiende leven genieten in rozegeur en maneschijn. . . . We kijken elkander eens aan. . . . Wat zitten we hier veilig!

Daar ginds een Middellandsche Zee vol oorlogsschepen, een troep zich haastig wapenende trawanten, het oog gericht op een laaiend vuur ergens in Oost Afrika, bezorgd speurend of de rond knetterende vonken het eigen dak niet aan kunnen tasten, of er geen warrelend sprankje vuur neer kan komen op een der tot berstens toe gevulde kruithuizen van hun vaderland. . . . Periculum in mora, daarginds, voor rust, welvaart, en cultuur. . . . Dan wij! De „wilde” menschen lachen ons vriendelijk toe, van wilde beesten merk je nooit iets, van gevaren blijft aldus niet veel over, en van ontberingen? Zoo die er al eens geweest mochten zijn, dan verdwijnt de laatste herinnering eraan met het tweede stuk taart, dat onze onvergelykelijke gastvrouw van verre ons toereikt, over zeeën, rivieren, bergen en dalen heen. En na onze middagmaaltijd strekken we ons uit voor een dutje met gezichten van „wie doet me hier wat?”. Maar toch zijn we niet heelemaal gerust, want we voelen, niet zonder beklemming, dat we hier veiliger zitten, dan de menschen, die we thuis achterlieten.

De volgende dag nemen we afscheid. Dat is eenvoudig. De zeilen worden opgerold, de barang — bagage — opgenomen, een fluitsignaal weerklinkt en de menschengang kronkelt zich van de rand van de tuin naar de rivier omlaag. De kapaukoe's nemen nauwelijks de moeite om ons na te kijken. Het mooie is van ons afgekeken, de buit aan bijlen, messen, kraaltjes en spiegeltjes is binnen en dan, opgeruimd staat netjes! Ze zijn toch maar weer liever heelemaal baas op hun eigen terrein.

Onder aan de rivier scheppen we even adem en deelen de troep in. Dat wil zeggen, dat we staf en politie zoodanig

tusschen de dragers verdeelen, dat het geheel overzichtelijk blijft. Want we moeten naar boven, van het rivierdal recht naar de kam van de aangrenzende heuveirug. En het gaat weer als vroeger; er wordt geen woord gezegd en alles wat men hoort is wat blazen en zuchten, het breken van een tak, het geratel van een losgeraakte steen, begeleid door de waarschuwingskreten der dragers en eindigend in een doffe slag als de steen weer tot staan is gekomen. Totdat het voor ons begint op te lichten, ten teeken, dat de kam nabij is. De helling vermindert, men ziet weer de rug van zijn voorman in plaats van zijn hielen en met een zucht van bevrijding wordt de top bereikt.

Dan, na even uitblazen, beginnen we te zakken. Floep, daar verdwijnt het hoofd van de eerste over de rand en weldra bungelen we weer van tak op tak naar omlaag, met de voeten steun zoekend aan iedere steen en op iedere wortel, want de grond is een slijkmassa, waaraan iedere vastheid vreemd is. En zoo zeulen we langs het armzalige stukje grond, waar de restanten van het „regenbivak” van 1 November nog in elkander hangen. We loopen door en rusten pas bij de ingevallen hut, waar we indertijd onze stortbadlunch genoten. Dan weer steil naar beneden en zoo voort, tot we 's middags het boven-Korewapbivak bereiken.

We besluiten, hoewel even weifelend, door te loopen, want het is hier een ongeriefelijke kampplaats. We hebben de helling mee, het weer is prachtig en als we de Kaparhoek halen, kunnen we ons morgen op Zondag een welverdiende rustdag veroorlooven. Daar, in de heerlijke rivier, in de warme zon en op de gloeiende steenen kan dan alles eens

goed worden gewasschen en gedroogd. We gaan dus verder en na een laatste half uur zwaaien tusschen takken en wortels, staan we op de groote keien van de Korewap.

Tegen half vijf komt de „hoek” in zicht, maar helaas is intusschen de zon achter zware wolken schuil gegaan. Versnelling van de pas mag niet meer baten, Pluvius giet zijn emmertjes leeg en als verdronken katten bereiken we onze oude kampplaats. Daar staan we, na tien uur onderweg te zijn geweest, te wachten op onze koelies, die de zeilen dragen en die pas in de loop van het volgende uur een voor een de eindpaal bereiken. Helaas, daarmee wordt het niet veel beter; ons terrein staat reeds blank en wordt door de talrijke voeten in een modderbrei herschapen.

Waar de tijd, tusschen het troosteloze waterballet om mij heen en de warme maaltijd in een droog stel kleren, nog eindeloos lijkt en ik met mijn heele hebben en houden van vocht verzadigd ben, zoek ik maar heul in de rivier. Als men toch in het water zitten moet, doet men dit beter in een bruisende stroom, dan in een nat pak kleren. Men verslaat een vijand meestal het best met zijn eigen wapens!

De avond valt, de koffie heeft zijn plicht gedaan, de regen is opgehouden en de ondergaande zon overgiet nog even het landschap met haar laatste stralen. Ons humeur laat dus niets te wenschen over.

Twee dagen later zijn we terug op Paumogobivak en stappen we in de gereed liggende prauwen om onmiddellijk door te varen naar de hoofdstroom, de Mimika. Dat is maar een uurtje verder en daar, bij Potàpere, het eerste dorp der kustpapoea's, hadden we bij het opvaren een alleraardigst bivak. Vandaar zullen we in één vaardag

de kust kunnen bereiken. Met stroom mee gaat dat vlug; drie dagen deden we over het varen tegen de stroom in!

Het is nog vroeg in de middag als we te Patàpere aankomen. Terwijl ons bivak weer wordt opgetakeld, nemen de pater, de gezaghebber en ik een bad aan de overzijde van de hier al vrij breede stroom, die daar een prachtig strand heeft. Terwijl we in het water zitten, kijken we naar de blauwe bergen, die achter ons de gezichtseinder afsluiten en waar we onze kleine vrienden achterlieten. Tapiroland, simpel en primitief, waar de menschen nog zijn ingevoegd in de natuur, wier overmacht zij gelaten erkennen! Tòch heeren der schepping, met akkers, met huisdieren als honden en varkens, met wapens en met werktuigen. Maar vooral, met een menschelijk brein, dat werkt als het onze. Vandaar, dat het meest bijzondere van een ontdekkings-tocht naar primitieve menschen is, dat ze net zijn als wij. . . . Niettemin een ontdekking van verstrekkend belang.

We krijgen 's avonds veel bezoek en wel van de vrouwen van het dorp, die ons trossen pisang komen brengen, meer in het bijzonder met de bedoeling om daarvoor een beetje tabak terug te krijgen. Mooi zijn deze vertegenwoordigsters van het zwarte ras geenszins, maar vriendelijk zijn ze wel. En een oude tooverheks begint zelfs een loflied te zingen, waarbij zij allerhande aanhalige gebaren maakt. Dat mag op haar leeftijd, want zij werpt zich op als een moeder. Zij doet, alsof ze ons onder de kin wil strijken en voert daarbij eenige danspassen uit. Het gezang van deze menschen doet niet onaardig aan.

De volgende namiddag leggen we om vier uur aan de steiger van Mimika aan. Het is 26 November en daar de

Fomalhaut begin December op zijn gebruikelijke reis naar boven-Digoel de Mimika weer aan zou loopen, hebben we eenige dagen aan de kust ter onzer beschikking. Pater Tillemans heeft deze bestemd voor een reisje naar het Oosten om eenige groote, aan zee gelegen kampongs te bezoeken. Natuurlijk maken we gaarne van de gelegenheid gebruik om van de partij te zijn. We reizen nu „van alle gemakken voorzien”, want de pater gaat met zijn motorboot en in iedere kampong heeft hij een eenvoudig huisje met een provisiekast! Hiermede is tevens alle luxe van een missionaris in deze contreien geteekend. Pater Tillemans werkt nu zes jaar aan deze kust. Eerst was hij eenige maanden in de leer bij een ouderen collega, toen kreeg hij een eind naar het Westen, in Oeta, een eigen pastorie. Dat wil zeggen, hij werd daar, vergezeld van een broedertimmerman, aan land gezet en moest maar zien, zoo gauw mogelijk onder dak te komen. Na eenige jaren werd hij naar Mimika overgeplaatst ter vervanging van zijn voorganger, terwijl een andere pater voor Oeta werd bestemd.

Pater Tillemans woont in een eenvoudig houten huis, vierkant, op palen gebouwd en door een galerij omgeven. Zijn eenige medebewoner is een maleische kok, die op reis tevens dienst doet als motorbootbestuurder en verder zijn de papoea's zijn dagelijksche aanspraak. Deze laatsten hebben het niet druk. Het onderscheid tusschen zonen wekdagen, tusschen werken en vacantie is bij hen maar vaag. De strijd om het bestaan is, sedert de echte strijd hier uit de tijd is geraakt — en dat is hij al lang op de Mimikakust — tot een kalm vischpartijtje verdoezeld, afgewisseld met de tijd voor sagokloppen. Zoo komt

Tapiro-meisje in ons Hokepauwobivak

Tapirodweg

Tapiro's te Oemipapego

het, dat het lanterfantien hier naarstig beoefening vindt.

Het huis van den pater is een aantrekkelijk punt, want niet alleen is deze man een vaderlijke vriend voor allen, steeds klaar met raad en daad, maar bovendien valt er nog al eens wat af, zooals een pruikje tabak, een lapje katoen of een tierelantijntje. En hoewel het voortdurend af en aan loopen van mannen en vrouwen en kinderen niet altijd aangenaam is, laat de pater het toe, omdat het hem gelegenheid geeft, de taal te leeren en te ervaren wat er in de gemeederen van dit volkje omgaat.

HOOFDSTUK VIII.

AAN DE MIMIKA KUST.

De zuidwestkust van Nieuw Guinee behoort sedert tientallen jaren tot de weinige gedeelten van dit eiland, waar men op een vriendschappelijke ontvangst van de bevolking rekenen kan. Het staat van ouds onder de suzeiniteit van den Sultan van Tidore en had daardoor aanraking met maleische handelaren. De eerste wetenschappelijke expeditie aan de Zuid, die van het Koninklijk Nederlandsch Aardrijkskundig Genootschap in 1904—'05, profiteerde daar reeds van, wat niet wegneemt, dat zij nog allerprimitiefste toestanden aantrof. Geen ijzer en geen lijnwaad werden gevonden, de steenen bijl en de schaamkoker, zij het hier niet uit een kalebas, maar uit een hol stuk bamboe bestaande, bleken nog in zwang te zijn. Heden ten dage zijn ze verdwenen. Pater Tillemans kent nog één oude heer, die zijn bamboekoker trouw is gebleven en weigert om die door de nu algemeen gedragen schaamdoeken te vervangen. De mode laat hem koud.

Niettemin is kleeding schaars gebleven. De papoea voelt zich nog steeds het best in het gewaad, dat de natuur hem toebedeelde. Men ziet het op de foto's. Daarop staan

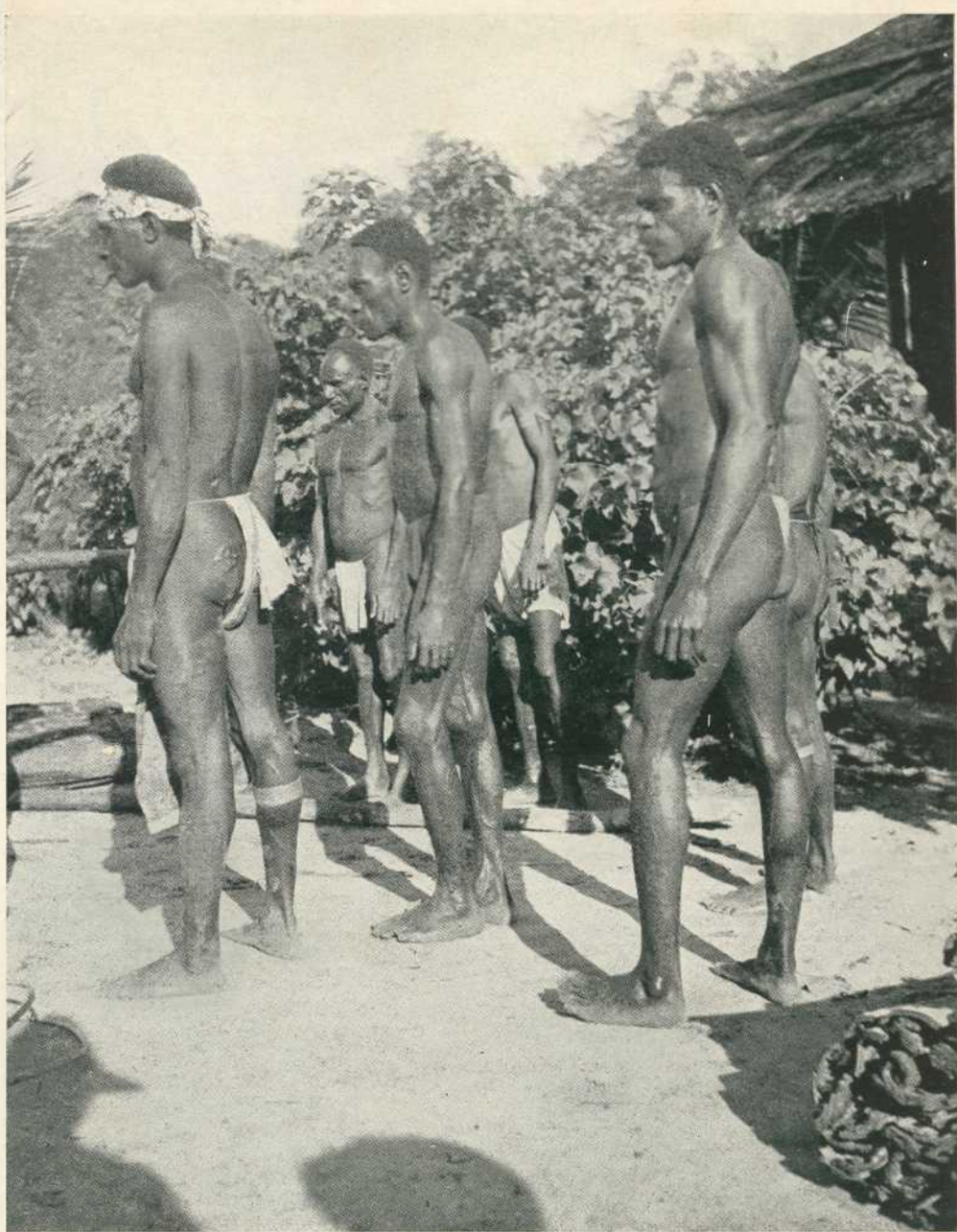
mannen en vrouwen van de missiepost Mimika afgebeeld; de beide meisjes — ze zullen zestien of zeventien jaar zijn — zijn zelfs oud-leerlingen van de missieschool. Ze zijn op weg naar het bivak om ons een groote papaja, een indische vrucht, voor de middagtafel te brengen. Een strak tusschen de beenen doorgehaalde lap katoen, die zich ook van achteren weer driehoekig uitspreidt, om aan het lendekoord te worden bevestigd, is het eenige kleedingstuk, dat door de vrouwen gedragen pleegt te worden en dat door zijn felroode kleur fleurig tegen de zwarte huid afsteekt. Natuurlijk hebben vele dezer Mimikaners, die immers reeds nipten aan de kelk der beschaving, een broekje of rokje voor „gala”, maar dat schijnt hun voor dagelijksch gebruik toch niet lekker te zitten.

Ziet de gespierde slanke bouw van den papoea op de voorgrond, met, naar europeesch model, het betrekkelijk kleine hoofd en de lange beenen en men zal toegeven, dat hij ook zonder kleeren toonbaar is. Mèt kleeren is hij dat meestal niet. Als vuile kleffe vodden hangt dat, wat eens een jas of broek of hemdje was, hem om het lijf. Want aan wasschen doet de papoea niet; bovendien ontbreekt hem daarvoor de zeep. Men moet het dan ook als een groot voordeel beschouwen, dat de moderne methoden van missie en zending tegenover de kleeding een vrijer standpunt innemen dan vroeger het geval was. Pater Tillemans begrijpt evengoed als wij, dat het de ondeugd der ijdelheid meer dan de deugd der zedelijkheid is, die de inboorling naar kleeren doet grijpen. En voor het dagelijksch leven huldigt hij daarom het 's lands wijs 's lands eer.

Het land van Mimika is er niet een, dat van melk en

honing overvloedig. Een laag vlak strand strekt zich eendeloos uit van Oost naar West, sierlijk omzoomd door een rij tjemara's, slank opgroeiende naaldboomen, die met hun ragfijn loover in eeuwige beweging zijn. Hoewel ze als „indische dennen" bekend staan, hebben deze casuarinen niets te maken met het europeesche naaldhout, dat immers tot de coniferen behoort. Achter deze bedriegelijk fraaie boomenrand komt het eindelooze woudmoeras, dat het overgrootste deel van Zuid Nieuw Guinee tot een schier onbegaanbare wildernis maakt. De talrijke riviermonden vormen uitgebreide zandplaten, bezaaid met door bandjirs afgevoerde boomstammen, welke als kale, bleeke, grillig getakte reuzengeraamten op het landschap de stempel drukken van de oerstaat, waarin de natuur gebiedt in onbeperkte heerschappij en waar de mensch zich nog laat leven als machteloos onderdeel daarvan. Deze woont aan de mond der rivieren en zijn prauw, een uitgeholde boomstam, is hem nog belangrijker dan zijn huis. Dit bestaat uit een armzalig afdakje van takken en matten, zooals een der foto's laat zien. Deze toont de oorspronkelijke verblijven aan de mond van de Mimika met een paar typische tjemara's op de achtergrond. Helaas vallen deze boomen niet zelden ten offer aan de zee. Deze kan heele stukken van de kust verzwelgen, waardoor de woudzoom, als een aaneenschakeling van duistere holten, doorlijnd met witte stammen, in al zijn somberheid openkomt.

Het Plaatselijk Bestuur heeft in Mimika en omgeving de oude woningen opgeruimd en vervangen door nieuwe. De oude verblijven, welke men overigens langs de kust nog allereerst aantreft, bestaan uit een geraamte van 10 tot 20 M.

Kustpapoea's van Mimika

Meisjes van de Mimika-kust, met
een vrucht op weg naar ons bivak

David, de altijd vroolijke zoon van den „nati”,
die met zijn vader mee mocht naar de Tapiro's

lang en ongeveer anderhalve meter hoog, met wanden van gevlochten pandanbladeren en daken van atap. Ze staan op het bloote zand en hebben verder geen vloer noch inwendige verdeeling. Aan de voorzijde laten open vakken van ongeveer een vierkante meter gelegenheid tot in en uitgaan, luchtversching en het ontsnappen van de rook. Een nederzetting bestaat uit drie of vier van zulke huizen, als men die tenminste zoo wil noemen, want het zijn nauwelijks meer dan hokken. Elk huis herbergt verscheidene gezinnen en deze wonen daar gemoedelijk bijeen. Ze hebben echter elk hun eigen ingang. De kampongs liggen bij voorkeur aan de riviermonding op de hoek, welke deze met het zeestrand maakt. Het strand is hier aan de zuidwestkust zeer breed en bestaat uit mooi wit zand; bij laag water kan men het uren lang als een goede weg gebruiken. De nederzettingen staan over het algemeen in de brandende zon; dit, gevoegd bij het praktisch volslagen gemis aan kleeding en huisraad der bewoners, rechtvaardigt de slotsom, hoe wonderlijk ze ook moge schijnen, dat deze manier van wonen niet onhygiënisch kan worden genoemd.

Helaas geldt dit in mindere mate voor de kampongs, welke in het binnenland zijn gelegen. Deze liggen altijd aan de rivier en de bewoners zijn dezelfde als die van het strand. Een paar maal in het jaar gaan deze sago-kloppen. Gedurende een dergelijke periode vindt men het strand volkomen onbewoond. De geraamten der huizen herinneren dan slechts aan de vroegere kampongs; wanden en dakbedekking zijn in de prauwen medegenomen, om boven opnieuw dienst te doen. Ook aan de rivieroever

zoekt men de zandige plaatsen uit, maar toch heerschen daar vochtigheid en modder in die mate, dat de kampongs een vies en onoogelijk aanzien krijgen en broedplaatsen worden van ontzettende hoeveelheden vliegen en ander ongedierte.

In Atoeka, Kokenau en Oeta zijn door het Bestuur modelkampongs aangelegd. De huizen bestaan uit vierkante gezinswoningen van vijf bij vijf meter, voorzien van een spits dak. Wanden en dak zijn gemaakt van vlechtwerk en atap. De straten van het dorp, die uit niets dan puur zand bestaan, zijn in de volle zin van het woord brandschoon en zee en rivier geven een eenvoudige oplossing voor vuil en faecaliënafvoer.

Het papoeagezin leeft meest buitenshuis. Men gaat wat visschen met zijn prauwen in rivier of zee, men zoekt schaal- of weekdieren langs het strand, als dit bij eb over honderden meters in zee is drooggevallen of men kapt zijn brandhout uit de overvloed van drijfhout. Aan land- en tuinbouw doet men zoo weinig mogelijk, evenals aan veeteelt. Varkens, met honden de eenige huisdieren, ziet men weinig op de Mimikakust. Wat de akkerbouw betreft laat men het bij wat slecht onderhouden tuinen met pisang, ketimoen en soms wat tabak. De toebereiding van het voedsel vordert geen arbeid; de sago wordt in ballen in het vuur geroosterd door de gaande en komende man, en zonder verdere omslag genuttigd. Aldus vliedt de dag rustig henen; aan geregelde arbeid doet de kustpapoea niet.

Zooals reeds werd vermeld, trekt men zoo nu en dan het binnenland in om de sagovoorraad aan te vullen. De

sagopalm groeit op de Zuid Nieuw Guineesche laagvlakte in onmetelijke hoeveelheid. Ze groeit in het moeras, maar aangezien ze zoet water noodig heeft, moet men een eindje de rivier op, om ze te vinden. De boom, voor het winnen der sago uitgekozen, wordt omgekapt en is dus voor de toekomst verloren. De uit één stam geklopte sago — van boom tot afgewerkt product kost ongeveer een week arbeid —, levert voor een gezin een paar maanden voedsel op. Als de papoea dus twee maal per jaar een maandje het binnenland intrekt, kan hij de rest van zijn tijd op zijn lauweren rusten. Wel maakte de natuur het deze menschen makkelijk! Voedsel voor eeuwen ligt opgetast in het oerwoud, wat het plantaardige deel betreft, terwijl het strand het dierlijke deel voor het oprapen geeft. Zelfs jacht en visserij is dus maar spel en tijdverdrijf. Onze zwarte broeders leven werkelijk in een soort luilekkerland. Maar niettemin een land, zoo wild en primitief, dat het alleen bewoonbaar is voor een volk, dat gespeend is van alle hoogere beschaving.

Volgens de missionarissen is de gezinsband bij de kustpapoea's boven verwachting hecht, de omgang tusschen man en vrouw is doorgaans hartelijk en huwelijkstrouw is een hooggeschatte deugd. Dat neemt niet weg, dat de man er geen been in ziet om zijn vrouw met een eind hout, liefst smeulend uit het vuur gehaald, een pak slaag toe te dienen. Ook de vrouwen gaan onder elkaar graag tot handtastelikheden over, maar de mannen bevechten ze slechts met de mond. Het moge zijn, dat zij wat harder moeten werken dan hun echtgenooten, maar daarvoor voeren zij in de kampong dan ook het hoogste woord. Ook hier kan het hoofd slecht

draaien als het nekje stijf is en menigmaal beweest een klaterende waterval van woorden, dat deze zwarte dameshalsjes niet in soepelheid uitmunten. Echter, door een en ander lijdt de opgewekte stemming in de kampong nauwelijks. Het heilzame van een kastijding vindt blijkbaar algemeen erkenning in deze nog op ouderwetsche leest geschoeide samenleving. Inderdaad kan men het slechts betreuren, dat het sterke geslacht van zoo'n periodieke opwekking tot plichtsbetrachting blijft gespeend; wellicht kwam dit de hierboven vermelde hartelijkheid nog ten goede.

Ook de huwelijkstrouw moet met een korreltje zout worden genomen; bij groote feesten pleegt men het niet zoo nauw te nemen en sommige feesten duren geruime tijd!

De gezinsgrootte beweegt zich tusschen de grenzen, welke we in eigen land gewoon zijn. Drie of vier kinderen vindt men dikwijls, vijf of zes komen voor en zelfs zeven of acht worden er nu en dan in een gezin aangetroffen. Maar ook gezinnen met een of twee kinderen zijn geen uitzondering. De kindersterfte is bij een primitief volk als de papoea's natuurlijk bijzonder groot.

Een slechte omstandigheid voor de bevolkingstoename moet verder worden gezien in het feit, dat er meer mannen dan vrouwen zijn, zoodat de eersten dikwijls lang ongetrouwd moeten blijven. Volgens de boeken der missie is de sterftekans voor de mannen aanmerkelijk grooter dan voor de vrouwen, zonder dat hier een reden voor kan worden aangegeven. Het mannen-overschot vindt hierin echter onvoldoende compensatie. Als een der oorzaken voor een tekort aan vrouwen kan gelden, dat de papoea de vrou-

welijke kinderen minder op prijs stelt en dat het een ingekankerde gewoonte is om deze desgewenscht te vermoorden door de pasgeborene het mondje vol zand te stoppen. Natuurlijk poogt het Bestuur deze praktijken te onderdrukken, maar haar invloed is nog te gering, om dit reeds geheel te hebben kunnen bereiken.

De jonge mannen worden in hun huwelijkskeus ook aanmerkelijk beknot door de heerschende polygamie, welke het de oude invloedrijke mannen mogelijk maakt om een ruime keus uit het opgroeiende geslacht te doen, alvorens de jongelieden daartoe de gelegenheid krijgen.

Het is moeilijk om over de gezondheidstoestand dezer bevolking een oordeel te vellen. De „struggle for life” met zijn „survival of the fittest” geldt hier in volle omvang. Men komt niet te weten, van hoeveel menschenmateriaal datgene wat men voor zich ziet, het overschot is. Malaria is de geesel van het land en zij heft ongetwijfeld een zware tol. Het is van algemeene bekendheid, dat deze ziekte door muggen van een bepaalde soort wordt overgebracht. Deze komen in Nieuw Guinee in grooten getale voor, maar toch werd 's avonds door ons zoo goed als niets van die hinderlijke beesten gemerkt. Het is echter kenmerkend voor de mug, die in dit eiland voor de malaria verantwoordelijk is, dat ze weinig hinderlijk is, omdat ze door moeilijk hoorbaar zoemen en een weinig jeukende steek nauwelijks de aandacht trekt. Ze is daar des te gevaarlijker om! Meer dan de helft van de ruim 250 door mij onderzochte schoolkinderen had een vergroote milt ten gevolge van malaria.

Naast deze ziekte is framboesia de ernstigste kwaal, waardoor de bevolking wordt bezocht. Bijna iedereen loopt

dit lijden in zijn kindsheid op. Het uit zich door groote zweren, aanvankelijk vooral in het gezicht, later over het geheele lichaam verspreid. Hoewel deze ziekte over het algemeen vanzelf geneest, kan men er jaren aan sukkelen, terwijl ze tot zeer ernstige misvormingen en blijvende invaliditeit aanleiding kan geven. Naar men weet, is salvarsan het prompt werkende geneesmiddel ervoor. De Nederlandsch Indische Dienst der Volksgezondheid had mij met een groote hoeveelheid van dit heilbrengende medicijn uitgerust en ik heb honderden injecties aan jong en oud kunnen toedienen.

Reeds was bij de papoea's de heilzame werking bekend. In 1931 had ik ook salvarsan gespoten en naar aanleiding daarvan mocht ik later uit een brief van pater Tillemans vernemen, dat mijn tocht een dankbare herinnering bij het kustvolk had achtergelaten. Zoo schreef hij: „al heeft de tocht naar de bergen misschien niet de gewenschte uitslag voor U gebracht, uw bezoek hier heeft heel wat goed gedaan aan onze menschen. Verschillende, die anders misschien, wie weet hoe lang, niet hadden kunnen loopen of iets doen, zijn nu totaal opgeknapt en allen weten het te vertellen. Mochten zulke bezoeken hier meer plaats hebben: wat zou een hoop misère voor de menschen en voor de kinderen weggenomen worden!“ Het spreekt vanzelf, dat ik deze aanhaling niet doe tot eigen roem, maar om te laten zien, welk nuttig werk hier met weinig moeite kan worden verricht. Tegenwoordig is de geneeskundige voorziening van Nieuw Guinee veel verbeterd en wordt ook de Mimika-kust meer regelmatig door een arts bezocht.

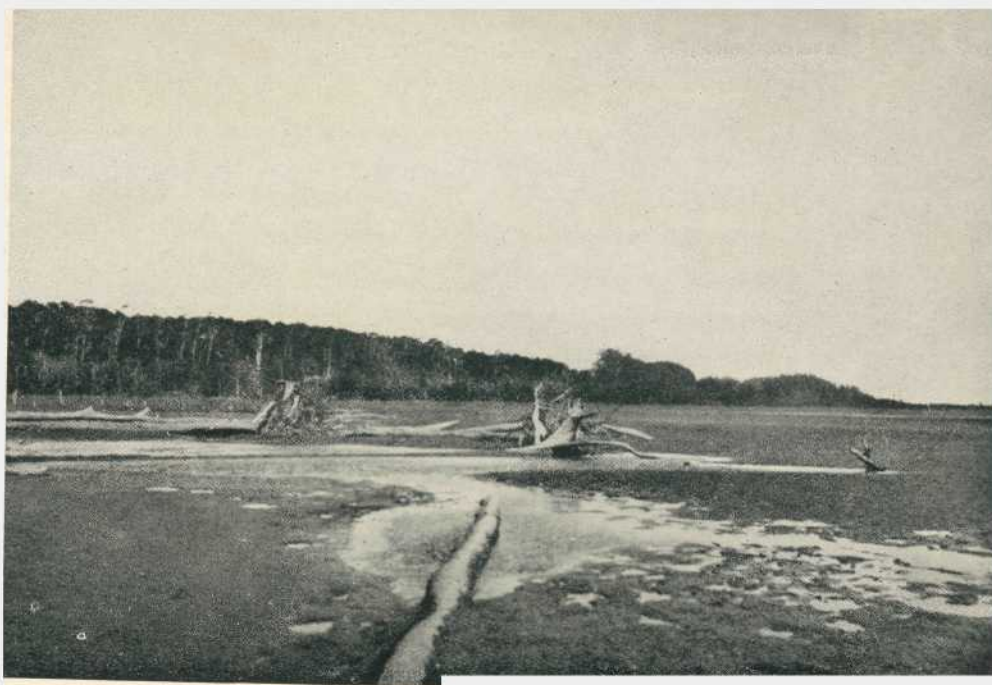
De influenza-epidemie van 1918 blijkt in deze streken geweldig te hebben huisgehouden. De leeftijdsklasse van die jaargang ontbreekt bijkans geheel, hetgeen dus zeggen wil, dat er toen bijna geen levende kinderen werden geboren of wel, dat er maar weinig toenmalige zuigelingen de catastrofe hebben overleefd.

De haardracht is voor den papoea een gewichtige aangelegenheid. Waar kleeding en versiering hem daartoe weinig gelegenheid geven, kan hij in zijn coiffure althans de mode volgen! Zij is in groote lijnen typeerend voor bepaalde stammen en streken, maar bovendien een zaak van persoonlijk smaak. Het zijn vooral de jonge mannen, die als echte dandies tijd noch moeite sparen om zich een kunstig kapsel te verzekeren. De bekende ragebol, het rondom het hoofd wijd uitstaande kroeshaar, is aan de zuidkust niet in zwang, maar slechts kenmerkend voor sommige deelen van de noordkust. In de Mimikastreek dragen de mannen en vrouwen het haar meest kort. Baarden zijn daar uit de mode, net als bij ons. Men kan de jongelui uren lang bezig zien met elkaar het korte kroeshaar in overlansche reepen tot platte tressen te vlechten. Daarbij kan men, in het midden of op zij, reepen overslaan, zoodat rechtopstaande kammen en toefen van ongevlochten kroeshaar met de tressen afwisselen. Bij de bewerking gebruikt men gaarne olie en daar de met moeite verkregen coiffure onbepaalde tijd blijft zitten en het geheel langzaam maar zeker met zand en klei doortrokken wordt, kan men zich indenken, dat de sierlijkheid zich weldra aan groote onwelriekendheid paart. Dit is echter het laatste wat den papoea afschrikt. Van nature heeft hij reeds een zeer doordringende

huidlucht, welke zoo kenmerkend is, dat men van een raseigenschap kan spreken. De kwaliteit van die geur is natuurlijk niet onpartijdig vast te stellen. Er wordt gezegd, dat Japanners, die als Mongolen eveneens een van blanken afwijkende huidgeur hebben, die van de laatsten afschuwelijk vinden. Met onzindelijkheid heeft deze lucht niets te maken, de papoeahuid is immers de heele dag in contact met zon en water. Hoewel opzettelijk wasschen overbodig wordt geoordeeld, kan men de inboorling allerminst van watervrees betichten. Naast zand is het zijn tweede element.

Het zwarte ras, waar ter wereld ook, houdt van luidruchtige vroolijkheid en zoo vindt zang en dans ruime beoefening. Een papoeasch deuntje is een verademing na het schelle gekrijsch, ook hier te lande van gramfoonplaten bekend, dat we in Indië van de bevolking gewend zijn. Nu is ook dit oordeel partijdig en Chineezen en Japanners, wier vocale prestaties aan de maleische herinneren, vinden wellicht Westersche zang ongenietbaar. Maar het blijft merkwaardig, dat de muzikaliteit van het zwarte ras ons zooveel nader staat dan die van het gele. Ik hoorde een papoeasche moeder eens haar kind in slaap zingen op een wijsje, dat alleraardigst klonk!

Het dansen wordt voornamelijk beoefend op het groote feest dezer streek, het neusdoorboringsfeest of karapau. Dit wordt gehouden als er in de kampong een troepje jongens tot volwassenen moet worden bevorderd. Deze jubilarissen valt dan de eer te beurt om te midden van een groot festijn de doorboring van het onderste gedeelte van het neustusschenschot te ondergaan. Er wordt een groot huis opgericht, dat, evenals het feest, de naam karapau

Typisch strandbeeld van Nieuw Guinee

Papoea-verblijven aan de mond der Mimika

De modelkampong Atoeka

Papoea's zijn dol op zand

draagt en waarin ieder der jongens een eigen hokje krijgt met een soort troon, waarop hij tijdens de ceremonie mag zitten. Voor het huis komt de „omitroe” te staan, een zes tot tien meter lange, à jour bewerkte paal, waarin de uitgesneden mannen- en vrouwenfiguren de beeltenissen voorstellen van de verwanten, die gedurende het sedert het vorige feest verlopen tijdvak zijn gestorven. Zelfs kinderen worden daarbij niet vergeten. Is het aantal dooden te groot, dan behelpt men zich met één gezamenlijke beeltenis.

De eigenlijke feestnacht is die voor de neusdoorboring. De drie dagen daarvoor zijn de vrouwen de baas en volgens onzen zegsman laten ze zich danig gelden. De neusdoorboring geschiedt bij het krieken van de dag. Met een scherpgepunte houten stok wordt de neus met handkracht doorstoken. In de meer westelijk gelegen dorpen is deze pinkdikke boorstok wel vier meter lang en de gewoonte eischt, dat deze geheel door het gat wordt getrokken. Het is dan ook niet te verwonderen, dat de jongelui, overigens zeer trots op het feest ter hunner eer, nogal eens op het laatste oogenblik hun heil in de vlucht trachten te zoeken. Dit lukt hun maar zelden. Dikwijls bezwijmen ze tijdens de bewerking, en ook de volgende dagen plegen zij door de optredende infectie maar matig in feeststemming te zijn. Vaak zweert het gat naar onder door en een papoea met een open spleet in plaats van een gat in zijn neustusschenschot is een gewone verschijning.

Intusschen is het feest nog maar in zijn begin. Het dansen, door de mannen uitbundig en onder luid gezang, door de vrouwen rustig en zwijgend uitgevoerd en verder

het eten, drinken en vroolijk zijn gaan door, zoolang de lepel in de brijpot staat. En dat is lang in een land, waar de brij oftewel sago geen geld en nauwelijks arbeid kost. Tot twee, drie maanden viert men soms feest! De sagoe-weer of palmwijn wordt daarbij duchtig aangesproken en mannen, vrouwen en kinderen geven zich zorgeloos aan de feestroes over. Bestuur en missie staan machteloos om deze vloed van onbezonnen vreugd te keeren. Wel worden zij uitgenoodigd om van de partij te zijn en men zag met lede oogen, dat de pater een hem joviaal als partner aangeboden jeugdige feestgenootte meende te moeten weigeren!

HOOFDSTUK IX.

KUSTPAPOEA'S EN KANNIBALEN.

De algemeene indruk, welke de kustpapoea maakt, is niet zeer gunstig. Onze roeiers maakten daarop een uitzondering. Deze mannen, allen in de kracht van hun leven, vormden een keurtroep, die niet als model voor het geheel kan gelden. Bij de prauwvaart voelt de papoea zich in zijn element; dan is hij levendig en vlug en roeit uren achtereen. Hij houdt van water en kan zwemmen als een rat. Maar ondanks hun levendigheid zijn de papoea's, volgens betrouwbare zegslieden, dom en lui; het zijn onnadenkende optimisten, die leven van de hand in de tand. Toen ze ons op een tocht in de bergen als dragers begeleidden, bleken ze hun mondvoorraad te hebben achtergelaten! Het is ons niet duidelijk geworden of zij dit hadden gedaan uit louter onnadenkendheid, dan wel met de opzet ons te dwingen, hen naar hun haardsteden terug te laten gaan. In dat geval zijn ze bedrogen uitgekomen. Pater Tillemans is door jarenlange ervaring tot het inzicht gekomen, dat op een papoea nooit te rekenen valt. Op school vergeten de kinderen het geleerde zeer snel en ook op de

missie-ambachtsschool voldeden de kustpapoea's slecht.

Eerlijkheidshalve moet worden vermeld, dat in Papua, het Britsche gebiedsdeel in Oost Nieuw Guinee, toch wel het een en ander met den papoea te bereiken bleek te zijn. De Nederlander neemt niet zonder verwondering kennis van wat de Brit en de Duitscher — in het tegenwoordige Mandaatgebied, dat immers voor de oorlog Duitsch was — van hun zwarte onderdanen maakten. Men moet daarbij niet vergeten, dat de Nieuw Guineesche bezittingen voor Duitschland en Australië een geheel andere beteekenis hadden dan voor Nederland. Men vervalt wel eens te spoedig in de fout om het eigen land nalatigheid aan te wrijven! Nieuw Guinee is voor Nederlandsch Indië een uithoek en de Regeering besteedde zijn zorgen aanvankelijk dichter bij huis en had daar volkomen gelijk in. Maar voor Australië was „Papua” de belangrijkste kolonie en voor Duitschland was Kaiser Wilhelmsland en vooral de Bismarck-Archipel het voornaamste gedeelte van zijn Zuidzeegebied. Vandaar de betrekkelijk intensieve bemoeiingen en het zou een vergissing zijn, deze aan de befaamde „vooruitziende blik” van den vreemdeling of aan bijzondere belangstelling voor den papoea toe te schrijven! Daarbij komt, dat het Nederlandsche gebiedsdeel het grootste aantal echte papoea's bevat, terwijl de beide andere delen zich door hun sterkere melanesische inslag gemakkelijker laten besturen.

Toch blijkt ook met den onvervalschten papoea nog wel wat aan te vangen. Het meest kunnen we hieromtrent leeren uit de boeken van hem, die reeds een dertigtal jaren in Papua verblijf houdt en het grootste deel

van die tijd als Luitenant-Gouverneur de leiding heeft gehad: Sir Hubert Murray. Het verschil in belangstelling, dat Papua tegenover Nederlandsch Nieuw Guinee van de zijde van het moederland ondervindt, kan wel niet beter tot uitdrukking worden gebracht dan door dit feit: een Europeaan van hooge rang meer dan een kwart eeuw in zijn functie! Nu zal men menschen als Murray zelden ter beschikking hebben, maar eenige navolging verdient dit voorbeeld ongetwijfeld.

Luitenant-Gouverneur Murray heeft een staf van blank personeel onder zich; daarnaast heeft men echter den papoea zelf als eenige werkkraft. Want de australische wetgeving verbiedt de invoer van vreemde arbeiders. Zoo bestaat ook de geheele politiemacht uit inboorlingen. De zwaarste patrouilles, zoowel die voor exploratie als die voor opsporing van misdadigers, werken geheel met inheemsche krachten onder leiding van een of twee blanken — de zoogenaamde patrol officers — en als men leest, wat er op dit gebied in de laatste jaren zooal gepresteerd is, krijgt men een hooge dunk van de betrouwbaarheid en het uithoudingsvermogen dezer zwarte kroeskoppen. Dat deze landskinderen bij gebleken bruikbaarheid veel vóór hebben op de landsvreemde inlanders, waarmede men anders moet werken, spreekt vanzelf. De manschappen kloppen bij voedselgebrek desnoods zelf hun sago en weten overigens alles wat eetbaar is te vinden; met het terrein zijn ze volkomen vertrouwd, handel en wandel der bevolking heeft voor hen geen geheimen en het contact met deze wint in hooge mate aan soepelheid. Bij onze expeditie was toevallig ook een papoeasche politiesoldaat van de

partij en deze is een van de beste krachten gebleken.

In het australische gebied treft men den papoea verder aan als handwerksman, ook daar, waar nauwkeurigheid noodzakelijk is. Bovendien bekleedt hij de lagere rangen in de overheidsdienst. Niet zonder verwondering lezen we in Murray's boek „Papua of to day”: „and the „lazy” and „stupid” Papua has proved himself thoroughly competent at any work he was put to, from tapping rubber to driving an oillaunch, from administering anaesthetics in the operating ward to the installation of telephones”.¹⁾

Het belangrijkste emplooi voor den papoea is intusschen dat van arbeider op plantages of in mijnen. Gouverneur Murray geeft grif toe, dat het arbeidsvraagstuk veel makkelijker geweest zou zijn, ware import van vreemde koelies toegestaan, maar het zou den papoea de kans hebben benomen, te toonen, wat hij waard is. Erger nog; de invoer van eenige duizenden maleiers of chineezen zou den papoea onverbiddelijk naar het onderste plan dringen, in plaats van hem langzaam tot een hooger levenspeil op te heffen. Last not least bespaart Australië zich de moeilijkheid om zich in de toekomst op Nieuw Guinee voor een rassenprobleem te zien geplaatst. Het is gebleken, dat de papoea zich vrijwillig in steeds grootere hoeveelheid aanmeldt voor werk op de plantages en de goud-

¹⁾ En de „luie” en „domme” papoea bleek volkomen in staat tot welke arbeid ook, van het tappen van rubber tot het drijven van een motorboot, van het narcotiseeren in de operatiekamer tot het installeeren van een telefoon.

velden en dat zijn arbeid daar zeer wordt gewaardeerd.

Het blijkt derhalve, dat onder strenge tucht van den papoea wel wat te maken is. Van huis uit is hij zeker geen orde gewend. In de kampong, waar jong en oud door elkaar loopt, krijgt men de indruk van een ruw en smerig slag volk, waarvan vooral de vrouwen een armzalige indruk maken. Ook als men de „hoofden” ziet aantreden, toegetakeld in wat vuile europeesche kleedij, vestigt zich de overtuiging, dat men hier met een zich nog op zeer lage trap bevindend volk te doen heeft, grof naar lichaam en geest. Luiheid, waartoe bij deze heeren rijkelijk gelegenheid bestaat, chronisch sagoweer-misbruik en de zedelijke ongebondenheid, waartoe de heerschende vorm van veelwijverij de weg opent, zijn hier zeker niet zonder invloed.

Men vergeete niet, dat men hier met een volk te maken heeft, wiens naaste bureu nog koppensnellers en kannibalen zijn. Op eens kan de kreet weerklinken „manowe”¹⁾ en de heele kampong siddert van schrik. Want de menscheneters hebben er de schrik hier danig in en de verhalen, die ik ter plaatse mocht vernemen, doen begrijpen, dat hier kort geleden nog merkwaardige avonturen zijn beleefd. Hier volge het relaas van een oorlog in optima forma, die pas na twee jaren met een vernietigende driedaagsche slag eindigde.

In October 1929 kwam een groote bende wilden uit het Oosten met prauwen langs de kust. Atoeka ligt aan de

¹⁾ Manowe is de naam, die aan de kannibalen wordt gegeven, die ten oosten van de Mimikastreek wonen.

oostelijke oever van de monding der Atoekarivier, juist achter het zeestrand. Van die zijde langs de kust komende, ziet men het plaatsje pas op het oogenblik, dat men de riviermond bereikt en als de bewoners niet juist op het strand bezig zijn, zien zij de bezoekers eveneens pas op het laatste moment. Op de bewuste Octoberdag pagaaiden eenige tientallen zwaar bemande prauwen plotseling de hoek om. Wat er in zoo'n geval gebeuren gaat, is aan geen twijfel onderhevig: de kampongbewoners, al overtreffen zij de aanvallers drievoudig in aantal, nemen als één man de vlucht. Onder veel misbaar en luid gegil van „manowe” sprongen mannen, vrouwen en kinderen in de prauwen en roeiden naar de overkant, de westelijke rivieroever dus. Daar voelde men zich veilig, want er lag ook een kampong en aan die zijde heeft men de Nederlandsche bestuurspost Mimika, die een drietal uren verder ligt, in de rug. De vijand landde onder luid gejoel bij de verlaten kampong. Aan de overzijde van de riviermond, welke hier een paar honderd meter breed is, stonden de vluchtelingen luidkeels te schelden en uitdagend met pijlen te dreigen. Toen durfden ze; met dezelfde zekerheid, waarmee men hun vlucht kon voorspellen, weet men immers ook, dat de aanvallers het niet in hun hoofd zullen halen om met hun prauwen over te steken tot doelwit van de pijlen der op de oever verzamelde menigte. Het is alles heel eenvoudig: de onverwacht aangevallene denkt niet aan verweer, ook al zou dit bij eenige organisatie niet hopeeloos zijn en de aanvaller denkt niet over een aanval, als hij ziet, dat hij wordt opgewacht. De vluchtelingen lieten alles in de steek en de manowe hadden dan ook een rijke buit.

Alleen de maleische goeroe was met zijn vrouw in de kampong achtergebleven; hij had aan de noodkreten zoo gauw geen geloof gehecht. Toen hij zich op de hoogte van de toestand wilde stellen, drongen de wilden reeds tot zijn huis door. Men wilde hem te lijf, maar hij, als rechtgeaard Moluksch inboorling niet op zijn mondje gevallen, dreigde in een vloed van woorden met de „Kompenie, ¹⁾ poef, poef”. En ziet, de klank dezer simpele woorden had zooveel uitwerking, dat men het veiliger vond om zijn vingers niet aan dezen kennelijken beschermeling van de Kompenie te branden. Men trok haastig af, maar niet, alvorens de chineesche toko ²⁾ geheel te hebben leeggehaald en in een grenzenlooze ijzerhonger zelfs de spijkers uit de schoolbanken te hebben gerukt!

October en November is de kalme tijd aan deze gedurende acht maanden van het jaar niet te benaderen kust. Zoowel in oost- als westmoesson staat op het langzaam afhellende strand een zware deining en slechts bij breede riviermonden heeft men eenige kans op binnenkomen. Toch maken ook daar de zandbanken het water vaak te woelig. De papoea's hebben voor de zee afzonderlijke prauwen, veel breeder en grooter dan die voor de rivier, doch evenals deze zonder uitleggers.

Als het in hun kraam te pas komt, zijn ze voor geen kleintje vervaard. Althans verschenen onze „manowe” in Februari, het midden van de westmoesson, reeds weer voor

¹⁾ „Kompenie” (compagnie) is de bij inlanders algemeen gebruikelijke benaming voor het Indische Gouvernement.

²⁾ Maleische naam voor winkel.

de mond der Atoekarivier. Maar de „kompenie” had intuschen een politiepost van tien man te Atoeka opgericht. Deze deden, op de schildwacht na, juist een rustig spelletje in de eenige toko der aan hun toevertrouwde veste, toen de bekende alarmkreet weerklonk en het „sauve qui peut” zich daar onmiddellijk bij aansloot. De politiedienaren trokken zich ijlings in hun omheind kampeement terug en openden het vuur. Dit deed de belagers afdeinzen, echter niet zonder medeneming van de inderhaast veroverde buit, waaronder een half dozijn vrouwen en kinderen.

Dit was te bar. Binnen een maand ging de gezaghebber van Kaimana — dat een paar honderd kilometer meer naar het Westen ligt en waaronder Mimika ressorteert — achter de roovers aan. Dit was makkelijker gezegd dan gedaan. Ten oosten van de Oetakwa zijn nog ontelbare riviermonden, welke op de voor Nieuw-Guinee kenmerkende wijze achter de kust onderling door kreeken samenhangen. Hoe dit zij, men slaagde er in, de schuldige stam te bereiken. Deze hield zich verscholen, maar liet een der geroofde vrouwen, volgens haarzelf de eenige, die nog niet tot feestspijs had gediend, in een prauwtje de rivier afdrijven. Dit dus bij wijze van tegemoetkoming. Natuurlijk vond de gezaghebber de zaak hiermee niet afgedaan. Nu zonden de papoea's een varken op dezelfde wijze. Nog was de „kompenie” niet tevreden en de politiemacht ging tot landing over. De papoea's vluchtten het bosch in en de onzen restte niets anders, dan met alle in beslag genomen prauwen huiswaarts te keeren.

Het vernieuwen van een papoeasche armada kost echter

niet zooveel als van een europeesche. Dit bleek zonneklaar, toen, met het mooie weer van Mei, de kentering de branding kwam kalmeeren, Atoeka wederom met een vlootbezoek vereerd werd. Nauwelijks twee maanden geleden had de kompanie haar tanden laten zien! Atoeka vluchtte leeg, maar de politiemacht, tot vijftien man versterkt, hield het strand bezet. Onder deze omstandigheden voelden de avontuurlijke menscheneters niets voor een landing en lieten het bij vlagvertoon. Het moreele effect was echter niet gering en boven Atoeka bleef een wolk van dreiging hangen.

Men trachtte daarna de onruststokende onderdanen tot de orde te roepen, door een militaire patrouille naar hun gebied te zenden. Ze ontweken in het oerwoud, hun kampong en bezittingen in de handen der soldaten latende. Helaas is het verschil tusschen een bezittende en een bezitlooze papoea zoo klein, dat hem dit zelve nauwelijks interesseert. In het minst niet ontmoedigd, voeren de manowe in Mei 1931 dan ook weer uit. Berichten van moord en brand in het Oosten bereikten Mimika. De inlandsche bestuursassistent aldaar schroomde niet onmiddellijk met de beschikbare politie de vijand tegemoet te trekken. Ten oosten van Atoeka liet hij drie booten met manschappen ter bewaking der bevolking achter, en ging zelf met één boot door. Hij liep echter de roovers mis, want deze waren reeds een der vele rivieren opgevaren, om hun slag te slaan. De drie daar liggende kampongs hadden echter stand gehouden en den aanvaller afgeslagen. De laatste keerde terug en ontmoette, even voorbij de mond van bedoelde rivier, de eenzame boot van den bestuursassistent met vier

politie mannen. Wel dreigden ze, maar de politie hield met haar geweren de haar insluitende vloot van 21 prauwen op een afstand. Men retireerde naar het Westen; dus huis-toe; de manowe lieten echter niet af. Dit werd hun verderf, want nu zouden de drie politieprauwen hun vloot zeker opvangen.

Bij het vallen van de nacht werd de papoeavloot, zooals te doen gebruikelijk, op het strand getrokken, den bestuurs-assistent aan zijn lot overlatend. Men behoeft niet te vragen, hoe deze zijn nachtrust besteedde. Bij het kriecken van de dag zagen de „manowe” ook de drie andere politieprauwen voor de kust. Van inschepen kon geen sprake meer zijn, slechts de vlucht in het bosch restte hun. Alle eenentwintig prauwen werden ingerekend. Het zag er voor de roovers niet rooskleurig uit, want ze waren nu niet gevlucht in hun eigen bosch, maar in dat van de vijand. De tweede dag kwam deze in drommen opzetten. De „manowe” werden in het strandbosch aangetroffen, terwijl ze een vlot poogden te bouwen. Ze vluchtten in de boomen. Maar de verbitterde bewoners der streek, die zich maandenlange terrorisatie hadden moeten laten welgevallen, kenden geen genade. Toen de „manowe” hun pijlen hadden verschoten, waren zij vrijwel weerloos. Als wilde dieren werden de vluchtelingen door hun rasgenooten genadeloos uit de boomen geschoten, of wel de boomen werden eenvoudig omgehakt. Met moeite kon de politie een algemeene slachting voorkomen en wat nog leefde gevankelijk naar Ambon brengen. En zoo keerde van dit laatste krijgsbedrijf geen man naar huis. Een paar dagen later stuitten negen booten met vrouwen, die sago aan hun mannen kwamen brengen,

op het slagveld. Ze dropen haastig af. De kruik gaat zoolang te water tot ze breekt!

Ik heb deze oorlog aan Nieuw Guinee's zuidkust in geuren en kleuren geteekend om te doen zien, hoe volslagen „wild” de papoea van de vlakte tusschen Oetakwa en Digoel nog is. Nogmaals, men verwijte dit niet aan ons gouvernement; dat had heusch nog wel wat anders te doen, dan dergelijke afgelegen streken te gaan „beschaven”. Nu wordt dat anders en reeds is aan de Oetakwa een bestuurspost gevestigd. Helaas, de bestuursassistent, in dit verhaal vermeld, viel een paar jaar na het gebeurde nog ten offer aan de kapmessen van diezelfde „manowe” toen hij, zich samen met deze aan de grens van zijn gebied bevindend, een oogenblik in goed vertrouwen de waakzaamheid uit het oog verloor.

Ik hoorde dit verhaal eenige jaren geleden van het begin tot het einde uit de eerste hand in datzelfde Atoeka, dat nauwelijks bekomen was van angst en schrik. Men toonde mij de geplunderde chineesche toko en ik zat op de voorgalerij, vanwaar de goeroe, die nog ter plaatse was, zijn aanvallers met een beroep op de kompanie en zijn snaphanen in toom gehouden had. Voor mij lag de kampong, rijen kubieke hutten op het bloote zand, zwarte silhouetten daartusschen, snappend, lachend en ruzie makend. De pater en de goeroe vertelden. Om van te rillen.... voor een gevoelige ziel bij de hollandsche haard, maar het is kinderspel, als men ter plaatse is! Groote, zwarte, volslagen zorgeloze kinderen leven hun simpel leventje uit tusschen bosch en water. Met hun lief — wekenlange feestroes en pikante rooftocht bij de

buren — en hun leed, — als de buren een avontuur op hun kosten trachten te beleven. Toch valt ook met hun angst en hun verdriet, en ik denk vooral aan de name-looze ellende van onbetoomde ziekte, niet te spotten. En even huiverde ik toch wel, toen ik me in de late namiddag ging verpoozen op het stille strand en de blik naar het Oosten richtte. Bij een boom stond sedert de laatste aanval dag en nacht een schildwacht. Want uit de strakke horizon zouden ieder oogenblik zich de zwarte stippen weer los kunnen maken, snel aangroeiend in aantal en grootte. „Manowe”.....

Dat verschillende papoeastammen kannibalen zijn, is aan geen twijfel onderhevig. De aan haar stam weergegeven vrouw hing een levendig verhaal op van het opeten van haar medegeroofden. De missionarissen van Mimika vernamen later verdere bijzonderheden uit de mond der „manowe” zelve. De gevangen koppensnellers zijn namelijk later weer aan hun volk teruggegeven en hebben, voordat zij de reis naar hun streek aanvaardden, eenige tijd te Mimika verblijf gehouden. Bij onze komst waren er zelfs nog een paar gezinnen vrijwillig achtergebleven; die hadden blijkbaar de smaak van onze beschaving te pakken. Niettegenstaande dat, wisten ze van de smaak van menschevleesch nog smakelijk te vertellen. Althans kregen we een enthousiaste uiteenzetting over de toebereiding er van — het hoofd wordt geheel in sago gepakt en met deze tezamen ge-roosterd — mitsgaders een aanwijzing, waar de sappigste stukken zijn te vinden. De welgedane moeder, op een der foto's weergegeven, ziet er zeker naar uit, dat zij een kluijfe op zijn tijd had weten te waardeeren en een harer

veelbelovende spruiten toonde door ijverig gegeven toelichtingen, dat hij het eten van een medemensch een smakelijke wijze van feestvieren vond!

Ongetwijfeld heeft het kannibalisme een magische grondslag. Toch geeft gouverneur Murray eenige overtuigende voorbeelden, waaruit hij de gevolgtrekking maakt, dat evenals dit soms bij koppensnellen het geval is, het nuttigen van menschenvleesch is verworpen tot een gebruik uit lust. Hij verhaalt over twee voor dit feit veroordeelden: „ik geloof niet, dat deze beiden wat gaven om ritueel; zij aten menschenvleesch, omdat ze het zoo lekker vonden”.

Het koppensnellen is al evenmin een zachtaardig gebruik. Het hoofd van de mensch heeft voor de primitieven een magische kracht en een gesnelde kop is een trophée, waarvan de kracht den sneller ten goede komt. Rang en stand, succes bij de vrouwen en aanzien bij de nazaten hangen ten nauwste van het aantal der gesnelde koppen af. De vrouwen zijn hierbij, ook in duister Nieuw Guinee, waar zij weinig meer dan lastdieren en slavinnen zouden zijn, die worden verkocht en bij erfenis vermaakt, allesbehalve „quantités négligeables”. Volgens Murray zouden ze zeer veel tot verzachting der zeden kunnen bijdragen, als koppensnellers niet zoo'n „chance” bij haar hadden! Met dapperheid heeft dit snellen, dat meestal gezamenlijk bij nachtelijke overval op een niets vermoedende kampong geschiedt, niets te maken. Het is zelden meer dan sluipmoord, waarbij ook vrouwen en kinderen goede prijs zijn. Niet dapperheid, maar „het nemen van leven” is datgene, waar het op aankomt.

De lezer ziet, dat er naast goeds ook kwaads van onze zwarte broeders te vertellen valt. Het mag hier wel eens nadrukkelijk worden gezegd: de kustpapoea had en heeft zeker niet te lijden van kwalen, hem door de beschaving gebracht; hij werd en wordt van ouds gedecimeerd door eigen levenswijze en de ziekten van zijn land. En hij heeft een vreemde macht om hem op te heffen tot een hooger levensplan. Op deze macht rust de zware taak, hem met dat opvoeren naar hooger plan ook werkelijk een dienst te bewijzen. Het sterkste punt van onze Westersche beschaving is dat laatste nooit geweest.....

HOOFDSTUK X.

NAAR DE BOVEN-JERA.

In de vroege ochtend van de achtste December heerscht er groote bedrijvigheid langs de kust voorbij Porogo. Een half dozijn zwaar bemande prauwen zijn op weg naar het Westen, terwijl de Griffioen, waar wij ons aan boord bevinden, wat verder in zee dezelfde koers volgt. Het doel, de monding van de Jera-rivier, is niet ver en om zeven uur reeds laten wij het anker vallen. Ook de prauwen komen binnen. Het strand, een groote, door de zon fel beschenen zandvlakte, gebroken door de zich hier in zee stortende stroom, die naar de landzijde uitzicht opent op de blauwe heuvels, is in een oogwenk het toonbeeld van bedrijvigheid. Honderd paar handen zijn bezig om de aan wal gebrachte lading uit de Griffioen op het strand te sorteeren en dan over te laden in de prauwen. Een zestigtal gehuurde kustpapoea's en onze vijftientig maleische dragers loopen rumoerig heen en weer; de veldpolitie mannen houden een oogje in het zeil, gezaghebber van der Goot en sergeant Pariama staan druk te commandeeren en de pater brengt de papoea's in hun eigen taal aan het verstand, wat de heeren willen. Schrijver dezès staat op een afstand

rustig te genieten van het gansche tooneel, om dan het oog te laten gaan over het strand, dat, tusschen de schuimguirlandes van de branding en de wuivende pluimenrij van de tjemara's, in zijn eindeloosheid en verlatenheid een treffend beeld geeft van de leegheid van het land rondom. We storen hier niemand. . . .

Om half tien zijn de prauwen geladen. Ingestapt, een laatste overzicht en voor de derde maal vertelt het regelmatige geklik van dozijnen roeispanten tegen het boord der prauwen, dat een tocht naar onbekende binnenlanden zijn aanvang heeft genomen. Als het tikken van een uurwerk weerklinken de pagaaïen, maar waar dit op de Mimika drie dagen van de ochtend tot de namiddag voortging, duurt het nu maar een uur. De zee is nauwelijks achter een bocht verdwenen, of de eerste stroomversnelling komt in zicht. Daar is ze reeds en van nu af aan wordt het prauw uit prauw in. Nu eens springen een paar man buiten boord om de prauw te helpen duwen, dan weer gaan alle roeiers er uit en als het al te bar wordt, moeten ook wij er aan gelooven. Plons, dan maar het water in! De eerste maal overwinnen we niet zonder moeite onze traagheid; onze kleeren zijn nog zoo lekker droog en we zitten net een krantje te lezen — van de Sint Nicolaaspost — met onze rug tegen de bultzakken geleund. Maar we weten vooruit, dat de rivier hoe langer hoe meer moeite zal geven en dat blijven zitten slechts uitstel van executie beteekent. Is men eenmaal te water, dan valt het wel weer mee; het is lekker koel aan de beenen en het manoeuvreeren door het bruisende nat over de bobbelige keien, met nu en dan een eind loopen langs een zandig stuk oever, geeft ten slotte een aangename

afwisseling met het prauwtjevaren, dat al gauw eentonig wordt. Elke bocht is wel anders, maar toch precies hetzelfde! In de rivier steenen en zand en aan de oevers boomen en nog eens boomen, met nu en dan een veldje riet. Daarbij geeft de zon niet mee. Tot 's middags na vijven, als we aan het boord van een der prauwen in het water bungelen om ons eindelijk eens op te frisschen en wij daarna in een droge plunje nog wat napraten over de belevenissen van de dag. Onze kampplaats is aardig gelegen in een vlak ijl bosch, aan een hoog stuk oever, naast een lage zandplaat, welke als badplaats kan worden gebruikt. Jammer, dat men de volgende ochtend voor dag en dauw weer haastig zijn bullen moet pakken om zoo'n plek te verlaten, meestal om haar nooit terug te zien.

De volgende dag wordt het ploeteren door de rivier heel wat moeilijker en niet lang na de eetrust wijzen de papoea's ons de plaats, waarvoor het tot hier toe en niet verder geldt, de plaats, waar de prauwen moeten worden opgelegd en waar het boschpad een aanvang neemt. Weer een uitgelezen plek voor een bivak; mooie, vlakke, ijl begroeide boschgrond, ditmaal geleidelijk overgaande in een aardig strandje aan een wijde kom in de rivier. Hier zal dus ons prauwbivak komen, het Jera-hoofdbivak, waar voedsel en benooidgheden worden opgeslagen. Overmorgen zullen we met alle papoea's en onze eigen dragers volbeladen de bergen ingaan, om vervolgens, als we bij de eerste nederzetting der bergpapoea's zullen zijn aangekomen, het grootste deel van de achtergelaten goederen door een paar transporten op te laten voeren.

Hoe komen we hier eigenlijk aan de Jera verzeild? Pater Tillemans had indertijd een bergkampong boven Porogo bezocht en het lag dus voor de hand om langs het door hem ontdekte pad het bergland in te gaan. Porogo is een kustpapoeadorp, dat bijna honderd kilometer, of ongeveer drie dagen varen per prauw, ten westen van Kaukenau is gelegen. Het is de eerste plaats van daar af gerekend, waar door de bewoners sporadische aanraking met de dwergpapoea's werd toegegeven en omdat de bergen daar de kust, zooals de kaart laat zien, zooveel dichter naderen, had het ons niet verwonderd, dat zij zelfs de weg naar de naastbijzijnde bergkampong beweerden te kennen. Dit was de reden, dat ik mij vier jaar geleden had laten overhalen, om naar Porogo te gaan, toen we na de reeds beschreven ontvluchting van Jaroepaja, gedurende een vierdaagsche tocht in de heuvels, te vergeefs hadden geprobeerd om op eigen kracht de woonplaatsen der Tapirodwergen te ontdekken. De bewoners van Porogo voelden er toen echter niets voor ons de weg bekend te maken en ofschoon pater Tillemans zich bij ons had aangesloten, lieten ze ons wederom vier dagen vruchteloos in het binnenland rondwalen, onder voorwendsel, zelf het spoor bijster te zijn geraakt. De pater, die dit min of meer als een persoonlijke belediging had opgevat, had zijn ontrouwe discipelen echter niet met rust gelaten en hen inderdaad een jaar later zoover gekregen, dat ze hem naar de bergkampong hadden begeleid.

Aldus stond Porogo bij ons op het programma als derde en laatste, maar niettemin zeer belangrijk deel van onze expeditie. En het scheen ons al weer mee te zullen loopen,

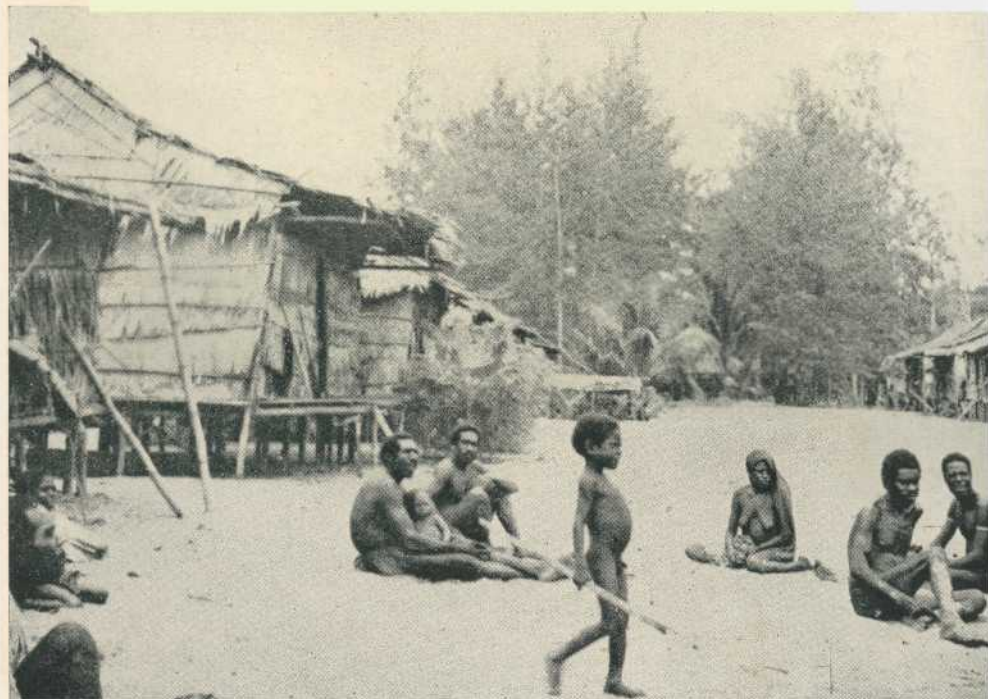
Mimika. Onze beste roeiers

Atoeka-rivier

Porogo

want we hadden bericht ontvangen, dat een jonge man van dwergpapoea-afkomst in Porogo verblijf hield en dat deze wel geneigd was ons tot leidsman te dienen. Inderdaad troffen we Igogo, zooals zijn naam bleek te zijn, ook aan; hij raadde ons echter om niet langs de Porogorivier naar boven te gaan, maar langs de Jera, die een paar uur meer naar het Westen in zee uitmondt. We zouden dan langs een veel gemakkelijker weg de bergen in kunnen trekken en evengoed bij nederzettingen der kapaukoes terecht komen, al waren het dan niet dezelfde, welke pater Tillemans had bezocht. We hebben zijn advies gevolgd en zoo zitten we dus aan de Jera.

De elfde December begint onze wandeling. Slechts twee veldpolitie-soldaten blijven ter bewaking van ons Jera-hoofdbivak achter. De weg leidt langs een pad van de kustpapoea's, die van hier de bergen plegen in te gaan, om damar, een waardevolle soort hars, te verzamelen; het kapaukoepad moet er ergens op uitkomen. Nadat we vanaf de rivier een uur lang steil naar boven zijn geklauterd, loopen we langs een makkelijk pad door een mooi bosch, waarin prachtige woudreuzen herhaaldelijk de aandacht trekken. Men vindt dit wellicht een overbodige opmerking, doch een oerwoud is maar al te vaak een wanordelijke plantenwoestenis, waarin de betrekkelijk schaarsche boomen van groot formaat nauwelijks opvallen. Hier liet het onderhout de bodem veel meer vrij en kwamen forsche stammen in bijzonder groot aantal voor. Het pad loopt op de eerste heuvelrug, van zee af gerekend, pal naar het Westen. Maar later op de ochtend voert een zijweg rechts af in

noordelijke richting: we hebben werkelijk het kapaukoe-pad bereikt.

Het terrein blijft goed en het weer is prachtig, maar als we 's middags in bivak gaan, kost het toch moeite om voor de bui onder dak te komen. Het is een sombere plaats; aan een klein onopvallend beekje legeren we in een weinig fraai stuk bosch, zooals je dat in het oerwoud treffen kunt, een rommelig stuk zonder eenig karakter.

De volgende dag blijkt, dat we te vroeg bivak hebben betrokken, want na een uur dalen we af naar een prachtige stroom, waarbij we een verrukkelijke kampeergelegenheid zouden hebben gevonden. De rivier is waarschijnlijk dezelfde Jera, die wij gisteren in westelijke richting verlieten en die we nu, na wat meer noordelijk te hebben aangehouden, weer bereikt hebben.

We steken over en gaan langs een scherpe graad meteen naar boven, om dan verder de heele dag in noord-noordwestelijke richting door te loopen. We zijn al in kapaukoe-land. Gisteren reeds passeerden we een hut, blijkbaar een nachtverblijf voor reizigers. Een eenvoudig maar deugdelijk gemaakt dak, met pandan bladeren gedekt, onmiddellijk van uit de vlakke grond opgezet. Vandaag zien we verscheidene vallen. Zoo'n val bestaat uit een rottan lus aan een omgebogen, in de grond gestoken tak, die bij aanraking van de lus naar boven zwiept. Een universeel model blijkbaar. Ook versche voetsporen worden ontdekt.

Hebben de menschen ons gezien? En wat zijn ze van plan? We zijn de eerste blanken, die deze weg volgen en ons bezoek is niet aangekondigd! Maar

Igogo, man van het land en hier volkomen thuis, is onze talisman.

Om elf uur wordt een bergrivier bereikt en de plek is te mooi om niet als eestrust te worden benut. Maar we hebben buiten de waard gerekend, want de rijst is nauwelijks uitgedeeld; of het water komt met bakken van de hemel. Het wordt een verdrongen etentje, gevolgd door een natte klauterpartij naar boven. Want het verademing brengende afdalen naar de altijd met vreugde begroete rivier moet prompt worden betaald met een stevige klim op de andere oever.

Boven gekomen, bevinden we ons op een klein plateau, waar weer een paar oude reishutten ons vertellen, dat we op de goede weg zijn. Er is hier, wat zelden voorkomt in het alles bedekkende woud, eenig uitzicht: recht ten zuiden van ons, over de lage kam, waarlangs we gisteren liepen, glinstert de wijde zee in een heerlijk zonnetje. Ook wij vangen weer een paar stralen op, en we zijn langzamerhand op een hoogte aangeland, zoo tegen de negen honderd meter, dat ze ons in onze van water ritselende kleeren uitstekend te pas komen. 's Avonds wordt zonder regen aan een boschbeek overnacht. Ditmaal is het een schilderachtige plek, die 's nachts door de maan tot een sprookjesland wordt.

De derde marschdag begint. Onze richting blijft als gisteren in hoofdzaak noordwest. Na een paar uur gaans rusten we in de rotsbedding van een bergstroom en daar komt Igogo ons mededeelen, dat we boven, aan de noordelijke oever, reeds de tuin van de kapaukoe's zullen vinden. Zwijgend en voorzichtig klimmen we. Na weinig meer

dan een half uur opent zich het bosch, door menschenhand geveld.

Een groote akker strekt zich voor ons uit, maar er is geen teeken van leven op te zien. We gaan omzichtig verder, langs het nu zeer goed geworden pad. Het stijgt niet meer; we zijn boven en op een spaarzaam begroeid terrein. Igogo wijst, daar rechts van ons, achter een boschje, op een paar honderd meter van ons verwijderd, moeten de huizen liggen. We wachten tot allen zijn verzameld. We hooren niets, dat op menschen wijst. Dan gaan we, met Igogo en Pariama voorop en vergezeld van een paar veldpolitie mannen, terwijl we de dragers achterlaten, gespannen verder langs het pad en achter het boschje om. Gevaarlijk lijkt het ons niet, want onze leidsman is een kapaukoe en toont zich volkomen op zijn gemak. Een kreet „Igogo” galmt door de lucht op het oogenblik, dat we een kampong van niet minder dan vijf huizen voor ons zien en terwijl onze gids door zijn stamgenooten wordt omarmd, breekt een gejoel los, waarin zijn naam voortdurend weerklinkt. Hartelijk worden we in de ontmoeting betrokken. We zijn welkom en onze heele trein mag de kampong binnenkomen.

Inderdaad komen we geheel onverwachts. Veel volk is er niet; we tellen maar een half dozijn mannen en de huizen blijken overigens leeg en gesloten. De plaats voor een bivak is wegens de afstand tot het naaste beekje niet gunstig. Welwillend brengen onze gastheeren ons door een uitgebreid tuinencomplex naar een rug achter de kampong, waar een rotsbeek in ons onmiddellijk bereik is. Wel is de grond daar geheel met knolgewassen beplant,

maar men heeft geen bezwaar, een hoekje van de tuin voor ons op te offeren.

Terwijl ons volk het bivak aan het bouwen is, zetten we ons te midden onzer nieuwe vrienden neer op een omgekapte boomstam, vanwaar we een ruim overzicht over de ladang ¹⁾ hebben. De menschen waren in de akkers verspreid, want zoo langzamerhand zijn er een dozijn verzameld. Alleen mannen, maar de vrouwen blijken er toch ook te zijn. Daar ginds hurken er eenige, met kinderen op hun arm, bij elkaar op een boomstam, ze blijven op een veilige afstand. Dichter bij duikt er een uit het struikgewas op, ook met een kind, dat ik op een jaar of vier schat. Ze is van ons gescheiden door een ondiep ravijntje, waarover een dikke boomstam, bij wijze van brug, juist in haar richting voert. Ik wenk met een snoer kralen. Het vriendelijk lachende gezicht van de moeder en het hunkerende toetje van de kleine geven mij moed; het ziet er niet naar uit, dat die twee er van door zullen gaan. Ik klim op de boomstam en schuifel voetje voor voetje naar hen toe. De vrouw blijft vriendelijk kijken en stelt het kind gerust; een oogenblik later heb ik me naast haar neergezet en het meisje de kraaltjes om de pols gedaan. Ook deze kennismaking is gelukt.

Het volk is klein van stuk en de mannen dragen weer als eenig kleedingstuk de typische kalebas. We zijn dus waar we wezen willen. Igogo heeft woord gehouden; hij heeft ons langs een weg, die werkelijk veel geriefelijker was dan die, welke pater Tillemans zich van de vorige maal

¹⁾ „Ladang” is de maleische benaming voor akker.

herinnert, naar een nog geheel onbekende bergstam gebracht. Het vriendschappelijk contact is gelegd. En terwijl wij ons rustig met de studie kunnen bezig houden, gaan de zestig kustpapoea's terug naar de Jera om een tweede lading levensmiddelen naar boven te brengen. Dit geeft ons zes dagen tijd om land en volk van deze streek op te nemen en brengt ons voldoende voorraad om daarna dieper het land in te trekken.

HOOFDSTUK XI.

UITZICHT-BIVAK.

We wonen hier prachtig. Op zij en in de rug is het oerwoud weggedrongen door het groote tuincomplex, waarin we ons bevinden. We voelen ons in een ontgonnen streek, wat zeldzaam is in dit deel van Nieuw Guinee.

Het uitzicht aan de voorkant is overweldigend. Onze tent staat als op een natuurlijk balkon en de volgende dag beschikken we over een houten bank en tafel, welke daar door een handigen politiesoldaat — het was de papoea! — uit eigen beweging voor ons in elkaar is geknutseld. Vlak voor de bank daalt de grond in sterke helling af naar een klein ravijn, waarachter de reeds genoemde kampong ligt op een klein plateau. De vijf huisjes, heel wat grooter en hechter van makelij dan we dat bij de Tapiro's gewend zijn, staan als op een tafelblad voor ons opgesteld. Hier en daar dwarrelt een rookpluim omhoog en nu en dan beweegt een gitzwart silhouet zich over het pleintje, dat zich voor een der huisjes schoon en vlak als een dansvloer uitstrekt.

Achter de nederzetting daalt de grond nogmaals en nu zonder verdere onderbreking. Over de kampong heen

en tusschen de heuvels door, die links en rechts uiteenwijken, reikt de blik over de vlakte, met zijn millioenen kruinen van de alles overdekkende woudvacht, tot aan de afsluitende zoom van tjemara's, waarachter zee en lucht tezamen vloeien. Een schitterend panorama! De hoogtemeter voor dit kamp, dat we Uitzicht-bivak doopen, geeft een hoogte van 1070 meter aan.

Het vergezicht, dat naar het Zuidoosten ligt, vindt zijn tegenhanger in het Noorden, waar een steile bergrug oprijst. Het is de hoofdruig van het Charles Louisgebergte, welke zich met kale en op vele plaatsen loodrechte kalksteenwanden tot een hoogte van 2500 meter verheft. Juist ten noorden van ons eindigt deze bergwand plotseling om voor veel lagere ketens plaats te maken. Daar lijkt dus wel een goede toegangspoort te zijn voor de dalen, die wij achter het Charles Louisgebergte moeten gaan zoeken en wij verheugen er ons op, dat we de grimmige wal zullen kunnen vermijden. Maar het zou anders uitkomen!

Als de bergpapoea's zich 's middags nieuwsgierig bij onze tent ophouden, besluiten we om hen op een voorstelling met de grammofoon te onthalen. We hadden dit toestel in de eerste plaats meegenomen om het effect ervan op de natuurmensch na te gaan, maar ik wil graag bekennen, dat wij er ook zelf veel plezier aan hebben beleefd! Een tiental dwergpapoea's verdringen zich om onze tafel, zes vrouwen zitten schuchter wat meer naar achter op een boomstam. Als eerste plaat kiezen we Sarie Marijs, gezongen door een zware mannenstem. Bij het hooren der muziek spitsen de toehoorders verwonderd de ooren, maar als het

menschelijk geluid weerklinkt, kent hun verbazing geen grenzen. Tien gezichten — de vrouwen pakken ijlings hun biezen — staren in stomme verbazing naar het wondere toestel.... en nu zijn het menschegezichten in optima forma! Het mogen dan, in het gewone doen, primitieve, wat onnoozele gezichten zijn, nu straalt er ziel en tintelend leven uit. En ieder reageert op zijn manier. Ziet de gespannen aandacht op het gelaat van den een, de onverholen bewondering op dat van den ander, de achterdochtige vrees, de uitgelaten vreugde, de stomme extase, de speurende blik van de anderen! Er zijn er, die zonder angst te toonen, de zaak zeer ernstig opnemen en in gepeins verzinken; er zijn anderen, die na weldra overwonnen aarzeling, het toestel, met hun neus erop, van alle kanten in oogenschouw nemen en die voor een vrijmoedig onderzoek niet terugdeinzen. Naast rustige denkers, ontwaart men pientere onderzoekers in de dop.

Ook de natuurmensch is al niet meer het onbeschreven blad papier, waar de cultuur op schrijven kan, wat ze beeft. Ook hij kent in zijn midden reeds de oppervlakkige en de diepzinnige, het holle vat en den man, waar wat inzit. Ook bij hem is er reeds terdege verschil tusschen iemand en niemand. Niet, dat we hier iets anders vonden, dan door iederen menschenkennner werd verwacht, maar een dergelijke ervaring, om zoo te zeggen aan de bron, is altijd de vermelding waard. Als in een sprookje ontdekken we ten slotte ons zelf: we zijn hier getuige van onze eigen praehistorie!

De vertooning bereikt haar hoogtepunt bij het tweede nummer. Zoolang het bij een mannestem bleef, had men

nog een stoffelijk houvast aan onze aanwezigheid. Toen het toestel geen oplossing bracht, richtte men de aandacht op onze buik; het ligt immers voor de hand, dat het geluid, hoe dan ook, daar zijn oorsprong vindt. Maar als volgende plaat hebben we er een gekozen, waarbij onverwachts de mannestem met die van een vrouw afwisselt. Onmiddellijk wordt die herkend en het effect is geweldig. Zelfs de vernuftelingen moeten de hoop laten varen de oplossing te vinden.

Het zich neerleggen bij het onbegrepene kost echter de eenvoudige mensch niet veel moeite. Bovendien, zoo veel is er wel tot deze zoo dicht bij de kust gelegen streken doorgedrongen, dat blanken menschen zijn met de meest wonderlijke vermogens, wezens, waarvan alles kan worden verwacht, maar ten slotte toch menschen. Dus een soort collega's, waarmee te praten valt en waarvoor je niet onmiddellijk op de loop behoeft te gaan. Trouwens, dit was ons reeds gebleken in 1920, bij de zoo veel meer afgescheiden wonende Timorini's in het Swartdal. Ook deze onthielden ons de positie van goden, waarop we eigenlijk een beetje hadden gerekend. En daar bestond nauwelijks eenig verband met de papoea's uit de vlakke, laat staan met de zeer ver afgelegen kust, zooals we uit het geheel ontbreken van metaal hadden kunnen opmaken. Zooals later zal blijken, hebben we in Pania een mogelijke grond voor de onverwacht juiste waardeering van onze plaats in het rijk der schepping meenen te vinden.

Wel verre van door onze wondermacht te worden afgeschrikt, blijkt men bereid, ja zelfs benieuwd om nieuwe mirakelen te aanschouwen. Een enkele oude van dagen,

wiens misprijzend hoofdschudden bewijst, dat hij van meening is, dat met vuur wordt gespeeld, vindt bij de jongeren geen gehoor. Ook in Kapaukoeland houdt men met zoo'n „ouwe zeurkous" blijkbaar niet veel rekening. Onze kunsten met de magneet, het brandglas en een japansch speelgoedautomobieltje wekken stomme verbazing; daarna alras uitbundige vreugde. Mijn oude foto's der Tapiro's, waarin ze huns gelijken herkennen, dwingen als altijd de grootste eerbied af. En in dit geval ook wel een ietwat drukkend gevoel van overmacht. Want dit wonder betreft hen persoonlijk. Daar staan ze, zij zèlf, althans iets van hen, al begrijpen ze niet wat en dat bevindt zich in ónze macht. Dat is voor een natuurmensch altijd heel erg. Het blijft bij dit volkje, in tegenstelling met wat we bij de Tapiro's gewend waren, heel moeilijk om iemand voor de lens te krijgen. Ze voelen zich blijkbaar niet graag „genomen"!

Hun schroom blijkt ook uit de terughoudendheid der vrouwen. Die blijven op een afstand en als we in de loop van de volgende dagen uit wandelen gaan, houdt men ze steeds voor ons verborgen.

Merkwaardig is ook, dat de kampong, waarop we zoo mooi konden neer- en dus toezien, geheel wordt verlaten. Waar blijven de menschen? Ze hangen elke dag wat rond om ons bivak en ook vrouwen en kinderen blijven in de buurt en zorgen voor de fourage, bestaande uit zoete aardappelen, welke de mannen dan weer aan ons komen versjacheren tegen kralen en spiegeltjes. En vooral tegen kauri's, waar ze ook al dol op zijn.

We hebben de mannen gauw gevonden; zij hebben niet

ver achter ons bivak een afdak opgericht, niet meer dan een windscherm, waaronder ze de nacht op de bloote grond doorbrengen. De vrouwen laten langer naar zich zoeken. Maar op zekere dag hooren we kinderstemmen uit een hoogopgaand boschje, dat men te midden der tuinen onberoerd heeft gelaten. Een pad voert er in en daar verrassen we de dame, met wie ik het eerst kennis maakte, in gezelschap van een paar vriendinnen en eenige kinderen. Een primitief onderdak dient hun als verblijf. Alhoewel er geen mannen in de buurt zijn en zij derhalve, volgens de alom geldende wetten van fatsoen, met veel misbaar de vlucht hadden behooren te nemen, vatten ze de ontdekking luchtig op en zijn zeer tevreden als we hen en de kinderen met kralen behangen! De volgende dag ontdekken we een grootere schuilplaats. Vlak bij de rand van het oerwoud, zoo ver mogelijk van ons kamp verwijderd, vinden we een groote hut vol met vrouwen en kinderen. Er zijn ook wat mannen aanwezig. Deze berusten meesmuilend in onze ontdekking, maar de vrouwen vinden het heel amusant. Ze weten wel, dat er wat voor hen afvalt; ieder krijgt een snoer kralen en op ons verzoek komen de kinderen zelfs naar ons toe om de schat in ontvangst te nemen. Er heerscht al gauw een vroolijke stemming.

Het valt altijd weer op, hoe gemoedelijk de vrouwen in zulke omstandigheden zijn, terwijl de mannen zich wat stroever houden. De eersten gedragen zich natuurlijk en eenvoudig; hun nieuwsgierigheid is dikwijls sterker dan hun vrees. De mannen vinden daarentegen, dat ze gewichtig moeten doen, ten minste zoolang de vrouwen er bij zijn. Zijn ze later met ons alleen, dan pleegt er van die gewich-

tigheid niet veel over te blijven! Ze vinden het wenschelijk, dat de vrouwen de zaak niet te luchtig opvatten en op het meest onschuldige verzoek onzerzijds klinkt dan hun „poeri”, wat zooveel als „verboden” beteekent. Men krijgt daarbij de indruk, dat de vrouwen geneigd zijn voor onze aandrang te zwichten en hun gelaatsuitdrukking verraadt, dat zij het „poeri” hunner echtgenooten met ons „larie” vertalen! Het kost heel wat moeite om de vrouwen onder de meetlat te krijgen en het fotografeeren wordt door de mannen tot het uiterste bemoeilijkt.

Maar het lukt ten slotte. Tijdens een middagwandeling door de tuinen komt opeens een kapaukoe met de mededeeling, dat de vrouwen voor de meting zullen komen. Het lijkt een raadsbesluit! We spoeden ons naar huis en werkelijk, vlot gaan ze onder de meetlat. Ze krijgen natuurlijk ieder een kauri en de boodschapper een mes. Maar de grammofoon is poeri; bij het eerste nummer worden de dames weggejaagd. Van kwaadheid doen we de kist onmiddellijk dicht, zoodat ook de mannen kunnen afdruipe. Later, als er weer wat publiek van beiderlei kunne aanwezig is, beginnen we opnieuw. Niemand zegt wat en twee vrouwen worden zelfs door een der aardigste kapaukoe's naar de tafel geleid, om onder zijn „uitleg” het wonder van nabij te zien. Toch wordt hun de mannenstem te machtig, ze gaan daarbij maar liever op de vlucht. Overigens burgeren onze nummers snel in; een oude heer loopt weldra opgetogen „Sarie Marijs” te zingen!

De huizen van de kampong, die we maar boven-Jera kampong zullen noemen, zijn heel wat beter dan die van de Tapirodwergen. Ze staan op de begane grond, welke

daartoe eerst gelijk gemaakt wordt. Het mooie vlakke pleintje van ongeveer acht bij acht meter, dat ik reeds beschreef, blijkt als vloer voor een nieuw huis bedoeld. De planken liggen klaar, een paar meter lang, netjes bekapt en aan een der einden toegespitst. Zoo'n huis is ongeveer zes tot acht meter lang en vier tot vijf meter breed en bevat verschillende vertrekken. Dat zijn er nu eens drie achter elkaar, dan weer vier of vijf, doordat een kamer in twee naast elkaar liggende hokjes is gesplitst; de laatste zijn dan hoogstens twee bij twee meter groot. Een vast systeem blijkt er niet te zijn. In de tuinen verspreid, staan overal eenzame huizen, soms van het eenvoudige éénkamer model, zooals bij de Tapiro's beschreven, soms grooter en in verschillende ruimten verdeeld. In het laatste geval bevindt zich altijd aan beide korte zijden een deur, d.w.z. een paar platen boombast, door een stok op de plaats gehouden, of aan rottan opgehangen. De meeste huizen zijn ledig; men bewoont waarschijnlijk gezamenlijk het huis of de groep van huizen, gelegen bij de tuin, waarin men aan de arbeid is. Het kampongleven schijnt geen belangrijke plaats in te nemen.

Ofschoon we hier met een belangrijke nederzetting van vijf goede huizen te doen hebben, is hier noch in de naaste omtrek iets van een clubhuis te ontdekken of van iets wat op een tempel of offerplaats lijkt. Ook zien we niets van begraafplaatsen. De huizen bevatten bijna geen huisraad. In het midden van elk vertrek is van platte steenen een haardstede gemaakt en aan het dak hangt meestal een rek voor brandhout. Een enkele maal zien we aan de muur nog een bagagenet gespannen. Pijl en boog steekt men losweg

in de wand. Van steenen of ijzeren werktuigen, nappen of schotels, matten of ander vlechtwerk, steunbankjes of wat dies meer zij, hebben we nooit iets in de huizen gevonden; een paar schepnetten en eenige waterkokers zijn de eenige voorwerpen, die we er hebben aangetroffen.

De tuinen met verschillende knolgewassen zijn hier tamelijk uitgestrekt en zeer goed van onkruid gezuiverd. Alles bij elkaar genomen zijn huis en hof hier heel wat fraaier dan bij de Tapiro's. De menschen zijn echter van hetzelfde slag. Het gemiddelde van de twaalf mannen, die ik hier bij elkaar kreeg, is 152 cm., iets hooger dus dan ginds.

De schaamkoker blijkt hier niet de alleenheerschende mode. Er wordt ook een van vezels gevlochten schaambedekking gedragen, van de soort welke we bij de Oemar-kapaukoe's hadden gezien. De kleedij der vrouwen levert geen nieuws.

De meeste mannen hebben niet alleen het neustusschenshot, maar ook de neusvleugels doorboord. Door het neustusschenshot wordt meestal een eenvoudig stokje gedragen, dat bij groot tenue door een paar varkenstanden wordt vervangen. In de gaten der neusvleugels zien we nooit eenig versiersel bij feestelijke gelegenheden zullen ze echter wel worden benut.

Op zekere dag krijgen we een kikkermaaltijd te zien. Onder een afdakje gezeten, doen een paar kapaukoe's zich te goed aan een lekkernij, die bestaat uit groote kikkers, elk netjes in een blad gerold en tusschen heete steenen gaar gesmoord. Een twintigtal van deze malsche dieren verhuizen in hun geheel naar de magen onzer zwarte

vrienden. Zonder er van te watertanden, zag het er toch wel smakelijk uit. Het is in elk geval een beter gerecht, dan de groote houtwormen, die aan de kust gegeten worden. Dit zijn waarschijnlijk wormvormige larven, welke in grooten getale in doode stammen voorkomen. De potlooddikke dieren worden, nadat het ingewand er uit is gehaald, rauw opgeslurpt en soms ook gebakken genuttigd.

Vrouwelijke kannibalen en hun spruiten. De rechtsche dame wist ons de smakelijkste bereidingswijze van menschenvleesch mede te deelen

Een menscheneter (Manowe)

Vrouw uit Atoeka

Man uit Atoeka

HOOFDSTUK XII.

HET CHARLES LOUISGEBERGTE.

Pania is de naam van een geheimzinnig oord, dat diep in de bergen ligt en waar nog nooit een blanke is geweest. Toen pater Tillemans de kampong in boven-Oemar bezocht, had hij daar een paar mannen van Pania aangetroffen en later bij de kapaukoe's van boven-Porogo eveneens. In beide gevallen was er met die heeren niet veel aan te vangen; ze hadden zich, in tegenstelling met de andere aanwezigen, niet willen laten meten. Hun land lag ver weg in het Noorden en er zouden veel menschen wonen, maar deze waren niet op een bezoek gesteld.

Ook ons heeft men bij herhaling van Pania verteld. Zelfs de Tapiro's, die veel meer naar het Oosten wonen, hebben bij navraag beaamd met Pania bekend te zijn en medegedeeld, dat ze er hun schelpengeld vandaan krijgen.

Het ligt dus voor de hand, dat we op Pania het oog gevestigd hebben. Op de drie plaatsen, waar we het binnenland introkken, zijn de verwachte kapaukoe's gevonden. Het is daarbij zonneklaar gebleken, dat de verschillende nederzettingen door paden zijn verbonden; ook van Uitzicht-bivak stralen goede paden in verschillende richtingen

uit. Het komt ons voor, dat Pania een knooppunt is, dat overal aanraking heeft met het Zuiden; misschien is het de bakermat, waaruit de dwergpapoea's zich over de omstreken hebben verspreid. Het zou immers dicht bevolkt zijn. Tot nu toe hebben we nooit meer dan een paar dozijn volwassen menschen tegelijk gezien, maar in Pania zouden er voor de dozijnen evenveel honderdtallen in de plaats kunnen komen, zoo beweren onze zegslieden. Tot elke prijs moeten we er dus heen; niet onwaarschijnlijk is daar het dwergenland bij uitnemendheid.

Pater Tillemans is hier de man, op wien het aan komt. Behalve Igogo is er nog een enkele kapaukoe, die de kusttaal verstaat. Deze tracht den pater voortdurend aan het verstand te brengen, dat we Pania beter uit het hoofd kunnen zetten. Dat is geen land om naar toe te trekken; het is immers veel te ver en de weg is te koud, want die loopt hoog over de bergen. Bovendien stellen ook volgens hem de menschen daarginds een kennismaking niet op prijs.

Dagen lang poogt de pater onze kapaukoe's te bepraten, tot hij er ten slotte moedeloos onder wordt. Er zit niets anders op, dan dat we op eigen gelegenheid een der paden gaan volgen, welke het best de naar schatting gewenschte richting houdt. Op zekere morgen deelen we dit onze gastheeren mede en gaan uit op verkenning. Men laat ons rustig gaan. Het pad is best, maar loopt verkeerd! Het wordt steeds duidelijker, dat het te veel naar het Westen afwijkt en als we bij een gesloten huis met een groote, goed onderhouden akker zijn beland, besluiten we terug te keeren.

Een oogenblik verpoozend om de omtrek op te nemen,

treft een zoemend geluid ons oor. Een nauwelijks hoorbaar maar bekend geluid, wonderlijk aandoend in dit kapaukoe-land. Een vliegtuig!! Het geluid verdwijnt, zonder dat we het toestel te zien krijgen, maar later zou blijken, dat op diezelfde dag een der machines van de Nederlandsche Nieuw Guinea Petroleum Maatschappij langs de kust heeft gevlogen. Wat jammer, dat wij de groote vogel niet te midden van onze nieuwe kennissen hebben zien overvliegen! Dat zou een heele consternatie hebben gegeven. Nu, twee jaar later, behoort ook die emotie voor bergpapoealand al weer tot het verleden.

De volgende dag tijgen we nogmaals op pad. We kiezen nu een weg, die meer naar het Noorden gaat. Een viertal kapaukoe's vindt het geraden om met ons mee te gaan. Berg af, berg op en weer berg af, dan een groot tuincomplex met een mooi huis op een heuveltop. Het huis is leeg. We dalen weer en bereiken het bed van de hoofdrivier, die deze streek met verscheidene takken doorstroomt. Aan de overkant duiken we het oerwoud in; de kompasnaald blijft zich daarbij bevredigend gedragen. We kijken elkaar hoopvol aan en wisselen dan een blik van verstandhouding met onze zwarte begeleiders. Ze knikken meesmuilend; de weg is gevonden! Ongeruimd gaan we naar huis terug. We kunnen gaan pakken voor de tocht naar Pania.

Zooals hierboven reeds vermeld, rijst ten noorden van ons bivak, op enkele kilometers afstand, het Charles Louisgebergte als een vestingwal omhoog. Aan de westzijde bevindt zich een scherpe inzinking en daarom had bij ons de gedachte post gevat, dat daar een pas zou zijn, welke

ons op de makkelijkste manier naar het Noorden zou voeren. De bezwaren, die de kapaukoe's hadden geopperd, zouden wel in hoofdzaak bedoeld zijn om ons van ons plan af te brengen.

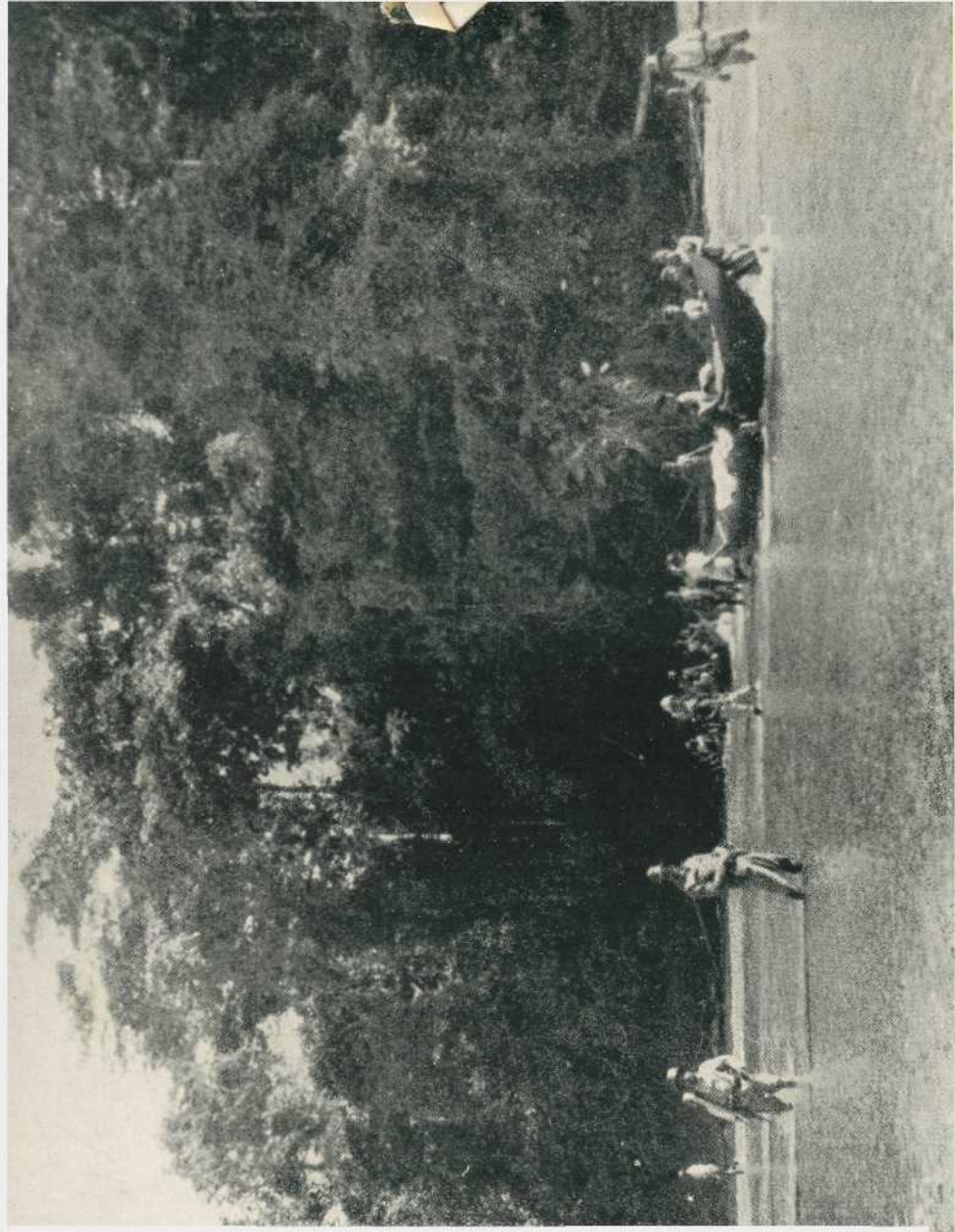
De twintigste December gaan gezaghebber van der Goot, pater Tillemans en ik met Pariama, vijf man veldpolitie en onze geheele sterkte van vierentwintig dragers op marsch. Het bivak wordt achtergelaten onder de hoede van twee politiesoldaten en de laatste koelie, die wegens een lichte voetwond thuis moet blijven. Men ziet, voor gevaar zijn we hier nauwelijks beducht. Een bezetting van drie koppen achten we voldoende voor onze met voedsel rijk gevulde opslagplaats in deze nederzetting van een onbekend aantal „wilden”; zij moet het kamp bewaken, dag en nacht, wat haar wel niet belet zal hebben, de laatste in rustige slaap door te brengen. De veiligheid in Centraal Nieuw Guinea steekt ongetwijfeld die in West Europa naar de kroon!

Onze troep heeft voor elf dagen voedsel bij zich. De eerste paar uur voert de weg door bekend terrein en loopt vrijwel op de boven geschetste inzinking aan. Tijdens de eetrust, welke we bij mooi weer in een schilderachtig rivierbed houden, voert het optimisme hoogtij. Maar daarna buigt het pad naar het Oosten, om de zuidrand van de groote barrière te gaan volgen en de vermeende pas ver links te laten liggen. Naarmate de tocht vordert, wint de gedachte veld, dat we er niet zoo gemakkelijk af zullen komen als we hebben gedacht.

Tegen twee uur in de namiddag noodigen de gidsen ons uit om in bivak te gaan, omdat de beek, welke we juist zijn overgestoken, voor vandaag de laatste kans op water

De inscheping der expeditie aan de mond der Jera-rivier

Naar boven

biedt. Dies kunnen we niet anders doen, dan aan hun raad gehoor te geven. De hoogtemeter wijst 1300 M.; we zijn dus pas een paar honderd meter gestegen. Dit verwondert ons niet, want we hebben de heele dag aan het overtrekken van de bronrivieren van de Jera moeten besteden, om de voet van de bergrug te kunnen bereiken. Nog geven we de hoop niet op, dat deze laatste zal kunnen worden vermeden; als ons pad maar lang genoeg naar het Oosten blijft loopen, zou zich aan die kant de mogelijkheid van een omtrekkende beweging eveneens voor kunnen doen.

Daar komt echter niets van in. De volgende morgen gaan we recht noordwaarts en naar boven. Om acht uur rusten we op ruim 1500, om tien uur op 1800 M. hoogte uit. Het middagmaal wordt op 2000 M. gebruikt. Het bosch wordt lager, er komen stukjes open hei en met graagte zoeken we de zon op, na de klouterpartij door het kletsnatte bosch. De namiddag brengt ons weldra op 2200 M. en daar er nog geen kans op een afdaling is en we de heele dag geen sprankje water hebben ontmoet, wordt de plaats voor het bivak een probleem, dat maar niet, zooals gewoonlijk, aan het toeval kan worden overgelaten. Groote nevelmassa's beginnen zich langs de berghellingen te vormen en het ziet er naar uit, dat de zon de strijd met de wolken niet lang meer vol zal kunnen houden. Intusschen zijn we weer in hoogopgaand bosch terecht gekomen, dat kil, nat en somber, een naargeestige indruk maakt.

Ofschoon het pas half twee is, spreken we af, dat de spits zal doormarcheeren, totdat ze water vindt, om dan onmiddellijk het bivak te gaan opzetten. Nauwelijks zijn we weer op marsch, of de regen breekt los. We schijnen,

op 2500 M. hoogte, de kam te hebben bereikt, maar er volgt geen afdaling langs de andere zij, zooals we dat hebben verwacht. Ons pad blijft boven en voert over zeer ruwe, uitgevreten rotsgrond. De stoet gaat langzamerhand een troosteloze aanblik bieden. De mannen zijn vermoeid van het voortdurend klimmen. Het van water druipende bosch drukt de stemming. Het is al aardig koud op deze hoogte, nu de zon ons in de steek laat, en de ijzige douche, ons van boven toebedeeld, spoelt de laatste fut er uit. Alles is glad en glibberig en ritselend van water. Het wordt vallen en opstaan; de dragers raken uit elkaar. Niemand let meer op zijn makkers, ieder sjokt voort en is slechts bedacht op eigen evenwicht. Pater Tillemans en ik loopen dicht bij de spits en informeerden zoo nu en dan naar water. Alsof we daar te kort aan hadden! Men zou een provincie onder water kunnen zetten met de hoeveelheid, die zonder ophouden uit de hemel gutst. Maar de spelonkige kalkgrond slurpt alles in gaten en spleten naar binnen. We beseffen, dat op deze kam de kans op bruikbaar water klein is. Het wordt dan ook half vier eer Pariama halt houdt. Wel is van vlakke grond geen sprake, maar ergens tusschen de onbeschrijfelijke rommel van rotsblokken en boomstammen siepelt een waterader-tje van luttele decimeters breed. Het is ons een raadsel, hoe en waar hier een kamp verrijzen moet en zelfs Pariama heeft er een zwaar hoofd in. Maar iedere drager, die deze plaats bereikt, zet zijn last neer met een gezicht van tot hier toe en niet verder.

Het duurt een uur eer gezaghebber van der Goot met de laatste koelies opduikt. Pariama heeft intusschen

kans gezien, een plekje schoon te kappen, waarop een bescheiden kamp kan worden opgeslagen. De menschen worden het bosch ingestuurd om hout voor de barakken te kappen. Dat brengt voor hen althans soelaas; van hun lasten ontheven, kunnen ze vrij de armen uitslaan om weer op temperatuur te komen. Helaas kunnen de pater en ik niet anders doen, dan op een omgevalen boom bibberend te staan wachten tot we onder dak zijn. Een onzer dwerggidsen vindt hierin aanleiding zich kostelijk te amuseeren. Deze naakte sinjeur blijkt niet in het minst vermoeid en schijnt zich van het weer niet veel aan te trekken!

De bergpapoea's hebben langs deze voor hen bekende weg overal onderkomens, hetzij een beschutte plek onder een overhangende rots, hetzij een staketsel van een hutje, dat met een paar versche bladeren in een ommezien tot een regenvrij nachtverblijf voor deze weinig ruimte noodig hebbende lieden kan worden omgetooverd. Wat verder hebben de kornuiten van Warekai — zoo heet de man — hun onderdak dan ook reeds gereed, hetgeen hem een welkome gelegenheid biedt om ons over de volgens hem welverdiende ellende de les te komen lezen. Hij houdt een heele toespraak, waarbij hij schaterend van het lachen zich van louter geneucht op de bloote dijen slaat. Zie je nu wel, dat ik gelijk heb gehad om jullie voor deze tocht te waarschuwen en dat jullie beter thuis hadt kunnen blijven? Dit kunnen wij nu wel, maar voor jullie is het hier niets gedaan! En als ik je een goede raad mag geven, ga dan maar gauw terug, want het blijft hier nog dagenlang hetzelfde. . . . Gezien zijn veelzeggende mimiek en uitbundige gebaren moet 's mans

betoog ongeveer aldus hebben geluid. Het is een merkwaardig gevoel om door dezen dwerg te worden uitgeoeterd en uitgelachen als een paar domme kinderen. We houden ons natuurlijk groot en lachen den man uit, maar ondertusschen staan we te klappertanden op de maat van zijn kromme sprongen. We verzekeren, dat we de volgende morgen toch lekker verder gaan. Wat ook gebeurde. Maar wie toen op het appèl ontbrak, was onze praatjesmaker, die er verder de brui aan gaf, ofschoon hij bij voorbaat een bijl had gekregen voor zijn diensten als gids. Daar is het echter niet bij gebleven; toen we later op Uitzichtbivak terugkwamen, is Warekai op het stoepje geroepen. Hij kwam gewillig en heeft op uitdrukkelijke eisch van den gezaghebber de bijl netjes teruggegeven.

De bivakbouw schiet niet vlug op en het is bij zessen eer we onder dak zijn. Kleumerig en mistroostig probeert een elk zich te warmen aan de vuurtjes, die door de vochtigheid nauwelijks branden willen. Het is opgelegd misère. Maar ook op deze dag komt, zij het lang na donker, het oogenblik, dat de weer opgedroogde menschen keuvelend om de borrelende rijstpotten hurken en dat de toewans, in droge pyama's mitsgadets een trui, onder de droge dekens zitten en hun versteende vingers klemmen om de kroes met kokend heete lafenis, de onvolprezen koffie.

Niettemin blijft het een miserabel bivak. De houten van onze baleh baleh zijn krom en ongelijk en zoo blijft het terrein ook in onze droomen zwaar geaccidenteerd.

De volgende dag brengt geen verandering van belang; slechts wordt onze weg ditmaal door een paar beekjes gesneden. Het pad volgt de kam en we beginnen te ver-

moeden, dat de gidsen ons naar waarheid hebben ingelicht. Volgens hen behoeven we voorloopig niet op een afdaling te rekenen.

's Middags maken we kamp bij een bronnetje. Het terrein is wat geriefelijker. Ofschoon we wijselijk vroeger dan gisteren aan de bivakbouw begonnen zijn, breekt de regen los, juist voor de zeilen zijn gespannen, zoodat we ons ongevraagd toch nog een kamer met bad zien toegewezen.

Nu we er niet op mogen rekenen, spoedig een kampong te bereiken, moeten we onze voedselregeling herzien. Een eenvoudige berekening leert, dat het voordeliger uitkomt om de helft van onze troep leëg terug te sturen, ten einde een nieuw transport levensmiddelen naar dit bivak te halen. De drie dagen vivres „bij den man” zijn juist opgebruikt; nu kunnen we de vrijkomende vrachten gebruiken om bij de verder trekkenden deze drie dagen aan te vullen, hetgeen onze actieradius weer op zijn maximum brengt. Zulks te meer, omdat we geen vivres voor de geheele thuisreis behoeven te bewaren, maar slechts voor het stuk voorbij dit tusschenbivak; bij terugkomst zullen we hier immers voldoende voedsel vinden, dank zij het tweede transport van de teruggezondenen. We besluiten om elf dragers onder geleide van twee van onze politie-soldaten terug te laten gaan; wij drieën gaan dan door met Pariama, drie man politie en de rest van de dragers.

Op 23 December gaat ons troepje, 21 koppen sterk, verder het onbekende tegemoet. We blijven op de reeds sedert eergisteren bereikte hoogte van ruim 8000 voet doorgaan, met alle ongemakken, die aan het loopen op een

bergkam zijn verbonden: zware bewolking en meest regen in de namiddag, krom, dus slecht hout voor bivakbouw, schaarschte aan waterloopen en moeite met vuur door de groote vochtigheid, terwijl de kou gevoelig is. Alle bagage wordt langzaamaan vochtig, bultzakjes en dekens inclus, en de tentzeilen gaan lekken. In het tropisch regenwoud is dit alles niet erg; een uurtje zon is bij de groote warmte voldoende om alles te drogen. Maar hier wordt het voor de dragers niet onbedenklijk; ze komen bij de schamele vuren nauwelijks op hun verhaal.

Het pad laat aan duidelijkheid niets te wenschen over en dat geeft ons vertrouwen. Maar makkelijk is het allermint. Ons respect voor de kapaukoe's wordt er niet minder om; waar noodig hebben ze voor stammen en takken als bruggen gezorgd. Voor hen is dit pad blijkbaar een groote verkeersweg. Slechts zelden komen we voor een overgang te staan, die ons te machtig is, zooals een enkele boomstam over een diep ravijn. Wij kruipen dan maar onderlangs over de begane grond, wat voor ons, onbeladenen, niet zoo moeilijk is, terwijl de dragers met hun zware vrachten over de stam balanceeren zonder een zweem van weifeling. We ondervinden hier wel het enorme voordeel van het reizen langs gebaande paden; rustig en zeker gaat het voorwaarts en de snelheid hangt slechts af van de helling van het terrein. Intusschen is die snelheid, door de zware bepakkings der dragers, niet bijster groot en dat is maar goed ook, want alleen hierdoor is het mogelijk, dat de ongetrainde Europeaan den van nature zooveel vlotter loopenden inlander in dit zware bergland een heele dag kan bijhouden.

Waar na de middag het dreigende zwerk geen twijfel

voor de naaste toekomst overlaat, luidt de opdracht: halt bij het eerste water. En al treffen we het in zooverre, dat we reeds om half twee een goede bivakplaats bij een aardig beekje vinden, we zijn toch net na de bui binnen en de menschen komen met lange tusschenpoozen doorweekt aangestrompeld. Maar na de betrekkelijk korte dagmarsch gaan ze met plezier aan de bivakbouw; ze weten, dat hen nog een lang stuk dag, gezellig om een knappend vuurtje, met warme rijst en een strootje wacht.

Zoolang het bouwen van het bivak duurt, genieten we van de gastvrijheid van een der kapaukoegidsen, die in een ommezien voor zich en zijn makkers een hutje heeft gereed gemaakt. Het was een lust, dat aan te zien; kalmpjes drentelde hij wat rond om hier en daar een tak te kappen, die van zijn gading was. De takken werden als dakspanten schuin in de grond gezet en overdekt met pandanbladeren, die zoo nauwkeurig aaneen werden gerijd, dat de waterdichtheid van het dak niets te wenschen overliet. Wat varenbladeren op de grond, een vuurtje in het midden en daarmee was alles gereed. Op een plek van anderhalve meter in het vierkant zitten drie kapaukoe's zich heerlijk te warmen, terwijl ze voor ons nog een plaatsje overlaten en zich vroolijk maken over die vreemde trawanten, die een paar uur sjouwen en ploeteren, om huizen te bouwen, welke ze de andere dag weer moeten verlaten. . . . Ze hebben zeker groote eerbied voor ons, maar even zeker is het, dat ze van oordeel zijn, dat het reizen in hun land ons wat stakkerig afgaat. Ze loopen net als wij al dagenlang in kou en nattigheid, maar ze hebben het onder deze omstandigheden onmiskkenbare voordeel,

naakt te zijn en dus geen last te hebben van natte kleeven, welke de gelegenheid missen om te drogen en de volgende dag toch weer moeten worden aangetrokken. Ze loopen drie maal zoo hard als wij en hebben door de fik-sche beweging van de kou geen last. Als het tijd van rusten is, scharrelen ze hun onderdak in een kwartiertje bij elkaar en voor een eenmans vuurtje draaien ze bij de grootste stortregen hun hand niet om. De lezer ziet hieruit, dat primitieve menschen allesbehalve sukkels zijn, en zich wonderwel aanpassen bij de hen omringende natuur.

De 24ste December is de vijfde marschdag en de vierde, dat we de kam volgen. Om kwart voor zeven wordt het vertreksein gegeven. De richting van het pad is weer oost-noordoost, dezelfde als van de aanvang van de tocht in hoofdzaak is gevolgd. Volgens de kaart blijkt deze kam, die de kapaukoe's voor hun weg hebben uitgekozen, overeen te komen met de oostelijke zelfkant van het Charles Louisgebergte en we kunnen niet ver meer af zijn van de toppen van ongeveer 3000 M. hoogte, die daarop staan aangegeven. Aan de weg verandert weinig. We stijgen langzaam en de bodem blijkt steeds meer uitgevreten. Gat en holen en spelonken gapen van alle kanten. Zonder gebaad pad zou het terrein niet door te komen zijn. Nu loopen we veilig en betrekkelijk snel over ontelbare bruggetjes, alsof een vereeniging voor vreemdelingenverkeer aan het werk is geweest. Maar het blijft acrobatenwerk; behalve handen en voeten zijn alle spieren van het lichaam in voortdurend bedrijf.

Volgens het zoo langzamerhand voor zwaar terrein tot regel geworden marschsystem, hebben we na vier en een

Kustpapoea-meisje van Porogo

De Civiël-Gezaghebber van der Goot

Een vrouw der Jera-kapaukoe's zit bij ons kamp
het resultaat van de aardappelhandel gade te slaan

Bij de Jera-kapaukoe's. De planken voor een nieuw huis liggen en staan gereed

half uur, twee maal een kwartier rust inbegrepen, onze eetrust gehouden. De koude droge rijst met een blik sardientjes is genuttigd. Een maaltijd kan men deze gebruikelijke marschlunch, waarbij om de andere dag de rijst met katjang idjoe wordt vermengd tegen de beri-beri, kwalijk noemen. Het is eenvoudig bijladen van energie, het innemen van kolen voor het vuurtje, dat het mechaniek van spieren aan de gang moet houden. Ook de rust is daarbij van matige hoedanigheid. Daar alles in het woud doorweekt is, plegen we van onze op een paar steuntjes gelegde wandelstokken een soort bank te maken. Of als we toch al nat zijn, gaan we maar zitten, zoo het valt. Meevallen doet het zelden. Maar daarom niet getreurd; dit alles is de natuurlijke keerzijde van een medaille, die een zoo opwekkende voorzijde heeft, dat zelfs de katjang idjoe er smakelijk door wordt.

Het is half twee, we hebben na het middagmaal alweer een uur geloopt, en zijn tot ruim 2700 M. gestegen. Daar komen de nevels, en met de somberheid en kilte, die neerdalen over de wildernis, gaat onze stemmingsbarometer met sprongen naar omlaag. Zal deze poging toch op niets uitloopen? We moeten om onze menschen denken, die op de meest eenvoudige voeding en met een minimum aan kleeding en dekking, waaraan bovendien geen droge draad meer te bekennen valt, al verscheidene dagen onder de ongunstigste weersomstandigheden hun zware arbeid verrichten. Nog is er geen enkele zieke, nog zijn de voeten, in de rimboe de organen waar alles om draait, in goede conditie. Met een beetje joodtinctuur konden uitwendige en met een aspirientje inwendige

klachten tot nu toe worden afgedaan. Maar één zieke bij ons kleine troepje, waarbij van splitsen geen sprake meer kan zijn, zal voldoende wezen om een spaak in het wiel te steken. En voeren de kapaukoe's ons wel naar het gestelde doel? Het verontrust me, dat ze, na vanochtend vooruit gelopen te zijn, niets meer van zich hebben laten zien of hooren. De voorhoede krijgt geen antwoord meer op haar roepen, zooals ze dat tot nu toe gewoon was; bij de rustplaatsen treffen we ze niet meer aan. De gidsen hebben ons in de steek gelaten!

Het is heden de dag voor Kerstmis. Maar van deze Kerstavond stellen we ons niet veel voor. De afstanden in het vrij dicht bewoonde kapaukoeland zijn nooit zoo groot, dat men dagen lang langs een woeste kam zou moeten trekken om een buurstam te bereiken. We zijn gewend, kam op kam af te gaan, maar boven blijven is niet naar 's lands wijs. De kapaukoe's hebben zich hardnekkig tegen onze tocht verzet; de tweede dag heeft Warekai ons nog eens de les gelezen en nu zijn de laatste gidsen er van door. Onze stemming nadert het nulpunt, de kansen dalen.

We loopen op een pad, maar waarheen zal het voeren? De bewoonde valleien lijken verder dan ooit. Om ons heen is het bosch eindeloos en de opengereten grond is hier voor bivak maken totaal ongeschikt. Piekerend loop ik voort, machinaal voortzeulend achter pater Tillemans. En ik doe het bekende schietgebedje; als ponderabele steun ontbreekt, pleegt de mensch zich op imponderabilia te verlaten.

Een juichkreet van den pater wekt me uit mijn somber peinzen. „De steenen"! En omhoog kijkend, zie ik, dat het

beeld is veranderd. Het bosch licht op, zijn grens is onverwachts bereikt. Een laatste helling van groote rotsblokken eindigt in een scherp tegen de lucht uitgebeten rand. De top!

Pater Tillemans had uit de aanwijzingen der gidsen meenen te verstaan, dat er, zoolang we de „groote steenen” niet hadden gepasseerd, geen kans op een afdaling bestond. De steenen, daar zijn ze en daarmee hebben de kapaukoe’s ons wantrouwen beschaamd! Het kan niet anders of daar achter moet zich het dal van Pania bevinden.

Boven teekent zich de gestalte van Pariama, die altijd voorop loopt, reeds af tegen de hemel. Hij tuurt in de rondte als iemand, die eindelijk uitzicht heeft. Naar boven! Het zijn maar een vijftig meter en dan hijschen we ons op de rand.

Een uitgestrekte hoogvlakte, begroeid met hei en varens, strekt zich voor ons uit. Naar het Noordoosten loopt ze nog wat op en we schatten de afstand tot de grens daar op ongeveer vijf kilometer. Daarachter komt slechts lucht dus eindelijk het dal. Geen vrees meer voor ontijdig afbreken van deze tocht. Het doel is in bereik. En het pad der kapaukoe’s lijnt recht voor ons uit er op aan.

De dragers komen langzaam aangedruppeld, een voor een over de rand. Ieder zet zijn last onmiddellijk neer en geniet van de ruimte, van de overwinning op het sinistere woud, van het bereiken van dit punt, dat een veelbelovende mijlpaal is op de goede weg. Het dreigende zwerfwerk boven onze hoofden wordt een oogenblik vergeten. Het is nog droog en daar niemand voor verder loopen voelt, wordt aan de bivakbouw begonnen. En het water dan? Met schrik

schiet me te binnen, dat zonder water een kamp niet mogelijk is. Maar op deze rand, kaal en hoog boven het woud, is het niet te verwachten. Ongerust wend ik me tot Pariama en het is me inderdaad te moede, alsof er een wonder aan de expeditie is geschied, als onze wakkere sergeant blijmoedig antwoordt: „Ada toewan” — is er, meneer — en mij een diepe kuil met water toont op een tiental meters van het pad!

Gezaghebber van der Goot, die steeds met een veldpolitie-man de rij der dragers sluit, werkt zich als laatste op de rand. Er wordt verder geen stap meer gedaan. Alle blikken en pakken staan her en der in de droge hei, en eenentwintig menschen liggen in ongedwongen houdingen daartusschen. De regen schijnt ons nog respijt te geven. Meer dan dat, de zon breekt door! De hei wordt warm, de grond gaat gloeien! Onmiddellijk worden de kleeren, zwaar van vocht, uitgetrokken en met bultzakken en dekens, klam van doorgesijpeld regenwater, uitgespreid op de vlakke grond. In een tenue, dat slechts luttel van dat van het paradijs verschilt, vermeit bruin en blank zich in de zaligheid van het zonnebad, dat op de 3000 M., welke we ons hier boven de zee bevinden, zelfs in de tropen een ware uitkomst is.

Het bivak is spoedig gemaakt, want het terrein veroorlooft ons om op de grond te slapen.

Het landschap is geheel veranderd. Het zeer hooge woud heeft plaats gemaakt voor dwergbosch met groote open vakken. Deze zijn begroeid met hei, die is bezaaid met lage struikjes en een klein soort boomvarens van ongeveer twee meter hoog, op een korte dikke stam. De varenbladeren leveren ons bed, de struikjes de wanden van het lage

nachtverblijf, waarin het heele gezelschap een onderkomen vindt.

Het wordt een Kerstavond van zeldzame bekoring. Langzaam dekt zich de blauwe lucht met wolken toe. Het wordt mistig en gevoelig koud. Het hier niet ontbrekende coniferenloof vervangt het sparregroen en maakt de kerststemming volmaakt. Het kon thuis in Holland zijn, ware het niet, dat de boomvarens de vlakte een exotisch aanzien geven. Onze mannen zitten om de vuren gezellig te praten, gehuld in hun dekens. De drie toewans, in hun warmste kleeren, slurpen hun café au lait en verdeelen daarbij een blikje kaas. Gezaghebber van der Goot diept uit zijn blik een flesch op met een restant likeur, die slechts bij hooge uitzondering wordt gebruikt. Met pijnlijke zorg worden, in het eenige glaasje, onze porties op de druppel afgemeten, om met diepe aandacht te worden opgedronken.

Later begint het te regenen. We turen naar buiten in het vallende duister en laten onze gedachten van dit hooge plateau verglijden rondom de aarde. We turen in de Kerstnacht, die immers om de wereld een web poogt te spinnen van draden, die de menschen samenbinden in vrede en eendracht. En we bedenken, dat we, temidden der primitiefste stammen, in deze uiterste wildernis op meer vrede kunnen rekenen, dan onze blanke broeders ginds achter de westerkim.

Kerstmorgen vindt ons vroeg op marsch. De lage streken ten Zuiden van ons blijven, evenals gisteren, onder een wolkendek verborgen, zoodat we ons niet kunnen oriënteeren. Jammer, want ongetwijfeld zou een prachtig vergezicht, waarschijnlijk tot aan zee, ons deel zijn geweest. We hopen

nu maar op opklarend weer, want dan hebben we nog een kans op uitzicht, als we aan het eind van de vlakke het hoogste punt hebben bereikt. De hei loopt heerlijk zacht. Water blijkt geen zeldzaamheid; we passeeren verscheidene plassen. Van wild of gevogelte zien we echter niet veel. Het wordt acht uur, eer we het hoogstep unt bereiken. De hoogtemeter geeft 3150 M. of ruim 10.000 voet aan. Helaas krijgen we niets te zien. De zon heeft gedurende de marsch met de aanjagende nevels om de voorrang gestreden en onze hoop op uitzicht levendig gehouden. Ze legt het echter af en zoo finaal, dat het dierbare vaderland, dat ons op deze wandeling steeds voor oogen zweeft, ook in somberheid wordt geëvenaard. Een ijzige motregen maakt de gelijkenis volkomen.

Vreemd genoeg, begint het bosch hier al op de hoogvlakte; het blijkt op de hoogte, waarop we ons bevinden, zelfs op dit open terrein nog te kunnen gedijen. Nauwelijks zijn we er in, of de afdaling begint. Intusschen zwelt de motregen aan tot een gietbui. De rust, die tegen half elf noodig wordt, om de dragers wat adem te gunnen, moet onder een stortbad worden genomen. Steenkoud, is ieder blij, weer de marsch in te gaan. Het weer blijft hopeloos. Als we tegen twaalven op een aardig open plekje hei, bij een heldere waterplas en een vervallen reishut der kapaukoe's, tot halt houden worden genoopt om de dragers gelegenheid te geven, de inwendige mensch te versterken, ontzinkt ons de lust tot verder gaan en besluiten we het bivak op te slaan. We zijn nog 2750 M hoog en kunnen de zware afdaling, die ons te wachten staat, bij dit hondenweer niet wagen. Nooit zag ik zoo'n bibberend en

klappertandend stel menschen bij elkaar, terwijl ze hun rijst met regenwater verorberen! Wij drieën bedanken voor het feestmaal — het is Kerstmis! — en wachten liever tot we droog onder dak zijn. Maar de dragers, die voor de bivakbouw nog een uur hard werken voor de boeg hebben, vragen voor alles brandstof op het bijna uitgedoofde vuur van binnen.

Het wordt weer een knus bivak op de grond. Voordat het klaar is, komt de zon warempel door de wolken. Dit is een uitkomst voor het drijfnapte volk en niet minder voor ons. De zon, de meest gewenschte, maar minst betrouwbare bondgenoot in het hooggebergte van Nieuw Guinee! Geen beter herstel van het verkleumde lichaam, dan in deze windlooze atmosfeer even naakt in de zonnegloed. De brandende stralen zijn evenzoovele krachtinjecties gelijk. De bijkans verdronken eerste Kerstdag wordt er door gered!

Het deert ons niet, dat het een uur later weer gaat regenen, want de vuren laaien op volle kracht en de kleeren zijn droog. Bovendien kan niets onze goede stemming meer verstoren; het lijdt immers geen twijfel of morgen zullen we ons einddoel, Pania, bereiken.

HOOFDSTUK XIII.

AUKI.

De ochtend van de tweede Kerstdag brengt een onzekere weersgesteldheid, maar de zon vaagt de nevelen weg en doet ons het beste van de dag verwachten. En dat is niet gering. Vandaag zullen we afdalen in een nooit tevoren bezocht dal, om een bezoek te brengen bij een volk, dat nimmer blanken in zijn midden heeft gezien. Ook Toeëba in Tapiroland en de Boven-Jerakampong zijn voorheen nooit door Europeanen bezocht, maar Pania is een zooveel schooner buit! Dat we bij menschen zullen komen is zeker, maar of het er veel zullen zijn, zooals ons is beloofd, dat moeten we afwachten. De groote hoogte, waarop we ons bevinden, doet ons vreezen, dat het resultaat van onze moeite wel eens karig zal kunnen uitvallen.

Het is anders uitgekomen. De grootste optimist zou zich het verloop van deze stralende dag niet hebben durven droomen. Nog geen kwartier onderweg, bij de aanvang van een steile daling, opent zich een prachtig uitzicht op het zoolang verbeide doel van onze tocht. Reeds van hieruit zien we een vijftal groote tuinen en enkele huisjes. Het kan wel niet anders of we moeten hier het dal van de

Oeta-rivier voor ons hebben. Aan de overzijde rijzen de bergen op, rij na rij, om ten slotte een afsluiting te vinden in de centrale kam. De hoogte daarvan valt moeilijk te schatten, maar is zeker aanmerkelijk meer dan de 2600 M., waarop we ons zelf bevinden. Ze zal de 3500 M. nog wel overtreffen en deze hoofdwaterscheiding blijkt dus ook hier geen quantité négligeable. Recht naar het Noorden gaat de centrale kam, die we in het Noord-noordoosten zien, schuil achter een bergland met toppen van niet veel meer dan 3000 M.; dit komt goed overeen met dat, wat op de kaart als Ameragebergte staat aangeduid.

Hoe komen deze bergen eigenlijk op de officieele kaart, die naar de gegevens van de militaire exploratie van 1907-'15 werd samengesteld? Geen Europeaan is er ooit geweest en ook heeft niemand ze van af het Charles Louisgebergte gezien, zooals wij. Maar in 1913 is door de militaire exploratiedetachementen de Oeta bevaren tot aan de hoek, waar zij, naar het Zuiden ombuigend, uit het bergland de vlakte bereikt. Van af die hoek heeft men, ziende in noordwestelijke richting, het gebergte blijkbaar kunnen aanpeilen en verschillende toppen naar de opgaven van inheemsche gidsen een naam kunnen geven. Zelfs de landschappen Pania en Oeroemoeka staan aangeteekend, zonder dat van een bezoek aan het diepere binnenland sprake is geweest. Dit blijkt ook uit de omstandigheid, dat de Oeta en zijn zijrivieren voorbij de bovengenoemde hoek op de officieele kaart slechts met stippellijnen zijn aangegeven. De daarop voorkomende naam Pania geeft niet meer dan de richting aan, waarin het door onze expeditie bezochte, dieper landwaarts in liggende Pania is gelegen.

Met spoed gaat het verder bergaf. Zooals vermeld, hadden de gidsen ons verlaten. Zij hebben er op vertrouwd, dat we in de „steenent” een voldoende waarborg zouden vinden voor de juiste weg. En we mogen het hun niet kwalijk nemen, dat ze de kerstdagen thuis hebben willen vieren! In elk geval zijn we met hun handelwijze volkomen verzoend, als we bemerken, dat ze onze komst naar behooren hebben aangekondigd. Na een paar uur dalen, houden we halt bij een kapaukoehut en ziet, daar komen luid roepend en gesticuleerend twee jongelui ons van beneden tegemoet. De jeugdige afgezanten voelen zich, na de opwinding der kennismaking, geheel op hun gemak en voegen zich bij onze spits. Dat geeft vertrouwen. We hebben ook Igogo, onzen kapaukoe-gids van de kust, nog altijd bij ons. Maar het heeft heel wat moeite gekost om hem tot hier toe vast te houden. Hij wilde de eerste dagen na ons vertrek van Uitzichtbivak al terug, maar we hebben hem bij ons gehouden om althans eenige steun te hebben, als de van Boven-Jera medegenomen gidsen niet van goeden wille zouden blijken te zijn. Igogo was voor onze sterke aandrang bezwaken, maar hij bleef meesjokken met een gezicht, dat niet veel vertrouwen in zijn diensten wettigde. Hij had ons eerlijk en vlot geholpen van de kust tot Uitzichtbivak, maar het scheen ons toe, dat hij, eenmaal bij zijn stamgenooten, bij de verdere plannen eerder tegen- dan meegewerkt had en we hebben het zeker niet aan hem te danken, dat we gidsen voor Pania hebben gekregen. Zoodat het een groote geruststelling is, dat Pania zelf van zijn belangstelling in onze komst laat blijken.

Tegenover ons, rechts en links op de berghellingen, liggen

de tuinen van het Paniavolk. De grond wordt tot meer dan 2000 M. hoogte bebouwd, zooals uit vergelijking met het punt, waarop wij staan, blijkt. Maar de verwachting, dat we nu ook aan onze kant spoedig bij huizen zullen zijn, wordt niet bewaarheid. Als we om half elf ongeveer duizend meter zijn gedaald, bereiken we een open plek, waar ons een in zijn eenvoud indrukwekkende ontvangst wordt bereid: twee groepen van elk ongeveer twintig man zitten ons zwijgend op te wachten. Een deputatie van veertig man ineens! Dat is heel wat anders, dan wat we gewend zijn; de kans, dat het dal goed bevolkt is, wordt hiermee tot zekerheid. Bijzonder merkwaardig is, dat de geheele troep, waarbij zich ook knapen bevinden, ongewapend is. De menschen staren ons aanvankelijk in stille bewondering aan. Ze komen pas wat los, als ze worden aangesproken. Onder groote belangstelling gebruiken we onze eenvoudige maaltijd, die echter met zijn aluminium eetketels, lepels, vorken en messen op de toeschouwers een indruk van uiterste geraffineerdheid maakt. In deze wereld is alles betrekkelijk.

Op de verdere tocht sluiten de Paniamannen zich bij ons aan. De tuinen laten nog lang op zich wachten en het wordt middag eer het bosch eindelijk wijkt. Intusschen heeft ons pad zich met verscheidene andere vereenigd en van alle kanten komen groepjes mannen. Nog een uurtje loopen we door de akkers, afgewisseld met stukjes bosch. Onze eenentwintig man zijn verspreid tusschen een vele malen grooter aantal zwarten, die zich, vroolijk en luidruchtig nu, onder ons hebben gemengd. Niemand heeft wapens bij zich en er is kennelijk geen vuiltje aan de lucht.

Waar moeten we eigenlijk heen? We moeten voort, beduidt men ons, tot we ten slotte bij een groepje komen, geschaard om een opvallende persoonlijkheid. We reiken deze de knokkels¹⁾ en groeten daarmee knallend op kapaukoe-manier. We zijn welkom en even verder wijst de man ons een flauw hellend open veld, vlak bij een klaterende bergbeek, als bivakterrein aan. De keuze is uitstekend en omringd door wel honderd mannen, bouwen we ons kamp.

Intusschen nemen we onzen gastheer, Auki, wat nauwkeuriger op, want deze ontpopt zich als een hoofd van geen gering gezag. Dit is zeker merkwaardig, maar nog merkwaardiger is, dat deze kapaukoe ons bijna in lichaamslengte evenaart; hij is namelijk 169 cm. lang! Zijn slanke, forsche, zeer donkere gestalte met een wat grove, maar wilskrachtige kop, doet mij denken aan een kaffer-opperhoofd. Hij draagt een volle kroezige ringbaard en heeft als eenige bekleeding de hem tot onvervalschte bergpapoea stempelende lange schaamkalebas voor de buik, als eenige bagage het bekende sierlijk over de schouder geslingerde draagnet, met gele biezen banden en van boven afgezet met een dubbele rij van wel een zestig varkenstanden.

De toeschouwers blijven ons meerendeels, in drie groepen gehurkt, op eenige afstand gadeslaan; wordt het onderling gevoerd gesprek te opgewonden of dringt een ondernemend troepje te veel op, dan is een luid gegeven bevel van onzen „hoofdman” voldoende om rust en orde,

¹⁾ Op deze, voor bergpapoea's kenmerkende begroetingswijze, komen we later terug.

zoo niet geheel te herstellen, dan toch op een redelijk peil te brengen. Voor het eerst zag ik hier bij papoea's iets, dat op discipline leek. De hoofdman blijkt de kusttaal een weinig machtig te zijn, en met hem een zijner metgezellen; beiden hadden vroeger de kust bezocht.

In Pania zijn we waar we wezen willen: een bergpapoealand in optima forma. Zooals het hier is, was het geweest in de Swartvallei, het bergpapoealand achter de Doorman-top, waarvan ik U in de inleiding de ontdekking verhaalde. Daar, evenals hier, een uitgestrekt lengtedal met overal langs de wanden de open plekken in het woud, als evenzoo vele akkers van den kleinen bergman, wiens hutjes her en der verspreid staan. Daar, evenals hier, een talrijke bevolking, toestroomend van alle kanten, langs paden, waarover men uren lang kan wandelen. Daar, evenals hier, vriendelijke menschen, bereid om zich in ons bezoek goeddelijk te schikken en die zich, nu wij hen eenmaal voor het feit van onze komst hebben gesteld, tot gastvrijheid verplicht voelen.

De ontmoeting met de Pania-kapaukoe's draagt een ander karakter, dan die met de vroeger bezochte bergmensen. Bij die laatsten viel wel steeds een zekere mate van nieuwsgierigheid op en een groot verlangen naar onze ruilartikelen, maar hier komt onverholen bewondering voor onze geheele persoon en al ons hebben en houden aan de dag. Degenen, die ons van onderweg al kennen, vertoonen ons aan hun pas aangekomen stamgenooten, die op eerbiedige afstand blijven staan. Daar de gidsen ons waren vooruitgelopen, had de mare van de komst der „roode menschen”, zooals men de blanken noemt, zich reeds verspreid. Men stroomde

samen, zooals men dat elders doet bij aankomst van een circustroep. Bevreesd voor het nieuwe is men niet, maar de belangstelling en bewondering zijn geweldig.

Bij het vallen van de avond laat men ons rustig alleen; slechts een viertal kapaukoe's blijft gemoedelijk hurken om het keukenvuur. Het loopt tegen achten, als ook deze ons verlaten. En zoo eindigt de tweede Kerstdag in feestelijk gestemde gemoedsrust; het doel onzer reis is bereikt. Zeven dagen van onzekerheid zijn bekroond met een succes, dat onze verwachtingen verre heeft overtroffen.

Ofschoon we ons omringd weten door een talrijke menigte, voor wie we geheimzinnige vreemdelingen zijn, leggen we ons hoofd in vrede neer, in de overtuiging, dat ons niets zal geschieden. Natuurlijk zetten we een schildwacht uit en die zal ditmaal wel niet geslapen hebben.

De volgende dag houden we krijgsraad. Na het tusschenbivak hebben we vier dagen geloopt en als we vandaag op bezoek blijven, hebben we juist voldoende mondvoorraad voor de terugmarsch. We zullen dus elke dag, die we hier langer blijven, van het land moeten leven. Oebi is er genoeg, maar met zoete aardappelen alleen, kunnen de dragers niet op hun verhaal komen. Onze voorraad gezouten visch biedt geen overschot. Auki zal dus met varkens over de brug moeten komen en we maken hem duidelijk, dat we anders zullen moeten vertrekken. Maar het blijkt, dat de hoofdman er niet aan denkt om ons direct terug te laten gaan. Integendeel, hij heeft heel andere plannen. Hij noodigt ons uit, eenige tijd te blijven. Hij heeft natuurlijk al lang vernomen, dat we van allerlei verzamelen, dat in zijn oog waardelooze rommel is en dat ik

bovendien de menschen met rare werktuigen te lijf pleeg te gaan. Maar hij weet ook, dat we daarvoor goed betalen. Mijn schat aan kauri's moet onuitputtelijk zijn; verder hebben we allerlei moois aan kralen en ander snuisterijen; maar bovenal, we hebben bijlen!

En Auki is een zakenman. Hij ontvouwt zijn plan. Overal in het rond wonen menschen. Hij zal deze vragen om naar ons toe te komen; dan kunnen we hen zien en onderzoeken. Hij heeft zeven verschillende kampongs op het oog en hij rekest ons voor, over hoeveel dagen die bij ons kunnen zijn. Nog vandaag wil hij een gezantschap wegzenden, dat achtereenvolgens bedoelde plaatsen zal bezoeken. Door knopen in een koordje te leggen, telt hij de dagen af. Na drie dagen kunnen de eerste nieuwelingen komen en vervolgens elke dag een volgend stel. De tiende dag zal de laatste kampong op het appèl kunnen verschijnen. De menschen daarvan komen van heel ver, langs een pad, hooger en moeilijker nog dan dat, waar langs wij zelf gekomen zijn. Maar het zijn dan ook bijzondere menschen; ze zijn blank als wij! Het zijn geen kapaukoe's, zooals hijzelf en zijn kampongenooten en de leden der andere uitgenoodigde stammen, maar het zijn Mannekoe. De benaming kapaukoe zou hun in hun waardigheid te kort doen.

We zijn door het verhaal geboeid. Maar we hebben voedsel noodig! Auki is bereid tot het leveren van onbepaalde hoeveelheden oebi, maar met varkens is hij niet scheutig. Wij wenschen iedere vier dagen een varken. Hij antwoordt, dat hij er vandaag een brengen zal, maar voor de rest kan hij niet instaan. Nu krijgt pater Tillemans een goede inval; hij stelt Auki voor, een achttal lieden te verzoeken om onze

eigen levensmiddelen van ons tusschenbivak te gaan halen. Het is een merkwaardige proefneming: een stel „wilden”, die nauwelijks van de schrik der eerste kennismaking zijn bekomen, op een boodschap uit te sturen, nog wel met inzet van de eigen levensmiddelen. Het lijkt heel wat, maar temidden van dit volk verliest men gauw zijn argwaan en is men geneigd, de dingen niet zoo zwaar te nemen.

Auki is met het voorstel wat verlegen. Zijn zeggingskracht is toch niet zoo groot, dat hij voor dit karwei eenvoudig zijn menschen kan pressen. Het kost heel wat moeite, een achttal jongelieden bereid te vinden om tegen de prijs van een keukenmesje de man en één bijl voor hen samen de tocht te ondernemen. De belooning is zeker niet hoog voor de afstand, maar we moeten zuinig zijn, nu we een paar weken zullen blijven en zooveel gasten tevreden zullen moeten stellen. Zaken zijn zaken, ook voor ons! De jongelui vinden het bod bevredigend en zullen met een brief vertrekken. We hebben uitgerekend, dat de snel loopende onbeladen kapaukoe's de weg naar het tusschenbivak in twee dagen af kunnen leggen; ze kunnen dan juist het van beneden komende koelietransport treffen. Ze moeten de brief aan de politie afgeven en dan zullen ze ieder met een vracht, d.w.z. een met voedsel gevuld petroleumblik, de terugweg aanvaarden. We hebben maar in het midden gelaten, hoe ze dat moeten dragen.

De papoea is zich niet bewust, dat de macht van het papier zit in het daarop geschreven woord. Als de oudste van de jongelui de brief in ontvangst neemt, met een toelichting, hoe hij er mede handelen moet, blijkt hij er dan ook niets van te begrijpen. Gereed voor het vertrek, steekt

hij de brief in de lucht, en declameert daarbij luidkeels de ontvangen instructie, zoo goed en zoo kwaad als dat gaat! De man verkeert blijkbaar in de meening, dat hij deze „bezwering” bij aankomst in ons tusschenbivak ten beste moet geven en is aanmerkelijk opgelucht, als het tot hem doordringt, dat hij het papier slechts zwijgend zal hebben over te reiken.

Het is al tegen elven eer de heeren in een drafje uit het bivak vertrekken. Hoe zou het afloopen? Boven alle verwachting! Want op de morgen van de derde dag, komt het stel welgemoed het kamp in huppelen, ieder met een blik op zijn bloote schouders. In drie dagen, waarvan ze de eerste en de laatste slechts voor een deel hebben gebruikt, hebben ze heen en weer de afstand afgelegd!

Intusschen hebben we niet zonder moeite van Auki het eerste varken losgekregen. Er schijnen er niet veel te zijn; we hebben er op onze omzwervingen maar weinig gezien. Auki vroeg dan ook een zeer hooge prijs, niet minder dan zes bijlen! Een varken blijkt hier dus een kostbaar bezit. We dingen af tot twee bijlen en twee mesjes. Het duurt daarna eenige uren voor het beest wordt gebracht; in de buurt zijn geen varkens aanwezig. De papoea's behouden kop en ingewanden; ook staan ze er op, dat ze het dier zelf slachten. Dit blijkt op ritueele wijze te moeten geschieden. Auki en een naburig kamponghoofd, die maar weinig kleiner is, zijn daarbij de handelende personen. De laatste knuppelt het gebonden dier dood; de eerste slag op de kop, vlak boven de snuit gemikt, is zoo goed geplaatst, dat het kermende dier verstomt; het heeft zijn laatste geluid gegeven. We hebben alle respect voor de wijze,

waarop deze slager in de letterlijke zin des woords, met één tik het dier bewusteloos heeft gemaakt en verder lijden heeft bespaard. Als het bloed het varken uit de mond vloeit, nemen de beide mannen wat droog gras en blaren van de grond, doopen die in het bloed en spreken dit, onder het uitspreken van eenige woorden, met weidsch gebaar naar alle richtingen.

Nooit zal ik dit tooneel vergeten; de beide slanke, welgebouwde gestalten, in monumentale houding gebarend en met stemverheffing hun woorden de omringende natuur toeroepend. Hier spreken menschenkinderen eerbiedig met de Macht, die zij als overmacht erkennen en waarvan de negatie niet ongestraft geschieden kan. De ceremonie eindigt met het afknippen van de staart, welke daarna Auki wordt aangeboden.

Het viel ons mee, dat we in Pania vrijgesteld waren van de bloeddoop, welke ik indertijd in de Swartvallei had moeten ondergaan. Daar had men ons na de kennismaking een biggetje cadeau gedaan. Ook dit werd naar heerschend gebruik gedood, zij het op een andere wijze, n.l. door een pijlschot in het hart. Met de in het bloed gedoopte bladeren kregen alle expeditieleden toen een veeg over hun handen en daarmee waren we als vrienden gestempeld.

HOOFDSTUK XIV.

PANIA.

We hebben in de vallei van Pania niet over gebrek aan bezoek te klagen. Auki is het met mijn meterij volkomen eens; hij stelt zijn menschen gerust en zorgt voor geregelde toevloed. Zoo loopt de anthropologische arbeid vlot van stapel, onder medewerking van prachtig zomerweer. Twee dagen heldere zonneschijn in dit besloten dal doen ons het op deze hoogte van 1400 M. nog koele klimaat op prijs stellen; de zon doorstooft onze kille botten en droogt onze vochtige bullen. Het terrein om ons bivak is gortdroog en we kunnen ons eindelijk eens vrij bewegen zonder in de modder te baggeren. Derhalve is het hier aangenaam werken. De beide eerste dagen kan ik grif honderd menschen meten en mij verder met fotografeeren en filmen bezighouden. Toch gaat alles niet zoo eenvoudig, als we dat bij de Tapiro-pygmeëen gewend zijn; het nauwkeurig richten en instellen van de lens van foto- of filmtoestel op een bepaald persoon veroorzaken steeds angst en onrust. Van rustig poseeren is geen sprake, hetgeen ook zeer begrijpelijk is.

Iedere gemeten man ontvangt een schelpje. Merkwaardigerwijs kennen ze de benaming „tigalè”, die er in het

Swartdal aan gegeven werd. Elke morgen neem ik er een paar handen vol van in mijn broekzak, om dan de heele dag maar te betalen. Ik rammel van het geld in de letterlijke zin van het woord en dit laat niet na een diepe indruk op de kapaukoe's te maken. Als ik mij tusschen het volk beweeg, voelt menig man terloops eens aan mijn zak of die nog voldoende gevuld is. Zoo ja, dan is een bemoedigende glimlach voor zijn makkers het teeken, dat er nog wat te halen valt.

Heelemaal eerlijk bleken de kapaukoe's niet. Ze vroegen vaak eenige schelpjes om op hun waarde te keuren — de kleur geeft een verschil in prijs — en het is tweemaal gebeurd, dat een man er een onder een gebogen vinger probeerde achter te houden.

Auki maakt goede zaken. Onmisbaar als hij bij alle transacties is, geniet hij de winst van den makelaar. Maar hij wil dat voor zijn volk niet weten; dikwijls komt hij 's avonds alleen in ons kamp, om ongemerkt zijn belooning af te bedelen.

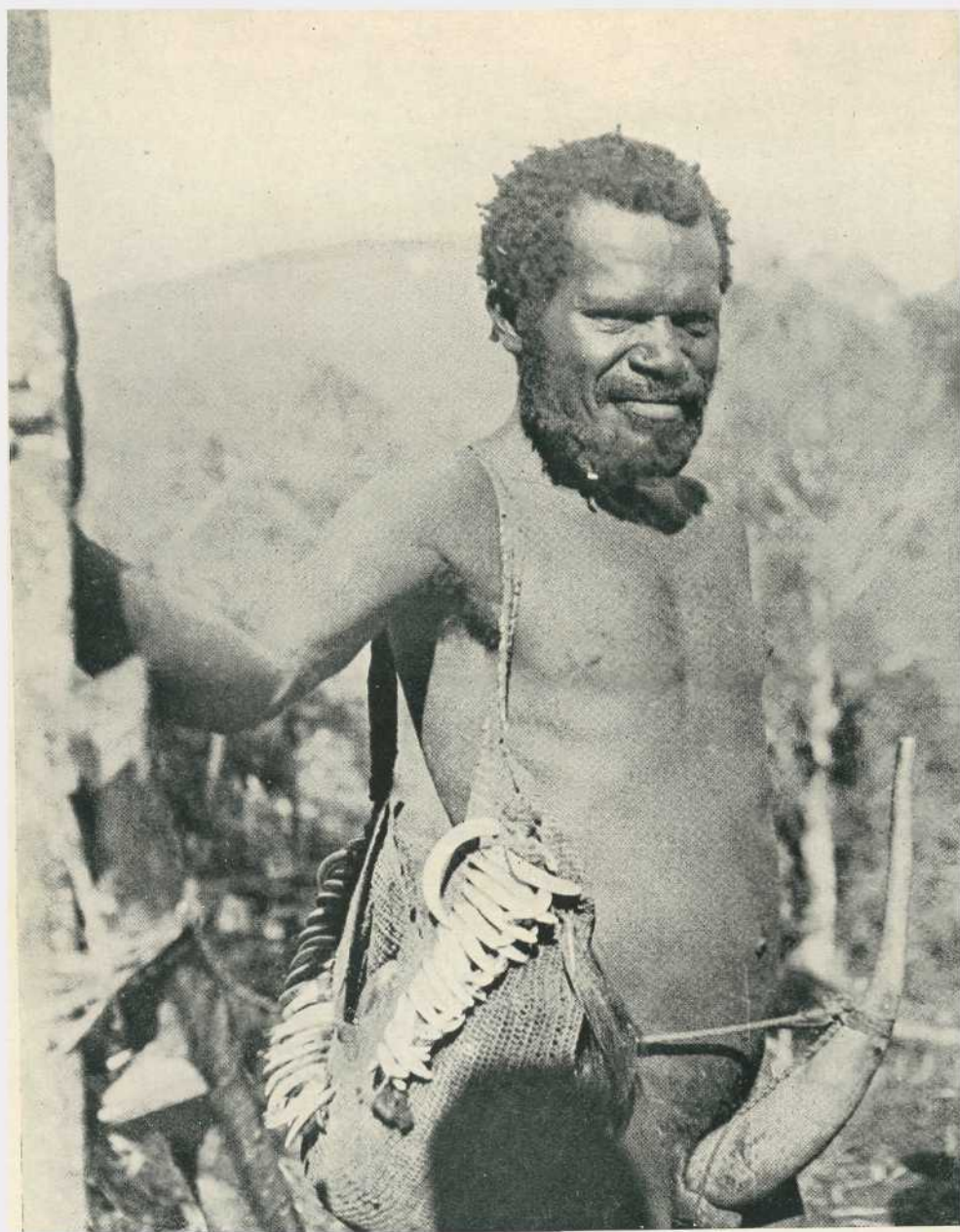
Steeds wandelen groepjes menschen af en aan. De toeloop is zoo groot, dat we onze dragers last geven, een hek op een meter afstand voor onze slaapplaatsen te maken, zoodat we het daarbinnen althans rustig hebben. Alles wordt aan ons bewonderd. De blanke huid wordt grondig gemonsterd en gekeurd op zijn echtheid. Ook onze blonde lokken genieten belangstelling en als ik, zooals vaak gebeurt, met mijn rug tegen het hek geleund, aantekeningen zit te maken, strijkt menigmaal een zwarte hand tersluiks door mijn haar en hoor ik achter me een geheimzinnig smoezen over de bevinding.

Kerstbivak in het Charles-Louisgebergte op 3000 M. hoogte

Tapiro met volkomen Europeesch gelaatsprofiel. Men lette vooral op het hooge voorhoofd, de orthognatie en de dunne lippen

Auki

De magneet, waarmee we spelden laten dansen op een blad papier, doet opgeld. Onze lucifers wekken schrik en bewondering. Gezaghebber van der Goot geeft een demonstratie met het brandglas te midden van een dichte kring nieuwsgierigen; hier op het open veldje in de brandende zon slaagt hij er in het verdroogde gras tot ontbranding te brengen.

Alle vrees is weldra overwonnen. De voortvarende jeugd grijpt zelf naar brandglas en magneet om onze proeven na te bootsen. Hun verhouding tot ons is nauwelijks anders dan die van een kijklustige menigte op een vaderlandsche kermis. Dit ligt voor een belangrijk deel aan de omstandigheid, dat wij niet onnoodig geheimzinnig doen, maar integendeel zoo gemoedelijk mogelijk. Het ontzag, dat we door onze komst, ons uiterlijk en ons heele doen en laten hebben ingeboezemd, is al groot genoeg. Maar onze wijze van begroeting was bijzonder vertrouwelijk en moet de indruk, dat wij vreemdelingen zijn, aanmerkelijk hebben verminderd. De merkwaardige knokkelgroet, zoo juist bij de begroeting van Auki vermeld, had ik in de Swartvallei leeren kennen. Daar reikte men elkaar de knokkels, waarbij de gebogen wijs- en middelvinger van den een tusschen dezelfde gebogen vingers van den ander worden gevat; daarna trekt men de knokkels met een klappend geluid uit elkaar. Men was ons in de Swartvallei met die groet tegemoet gekomen; hier in de Zuid deed men dat niet. Maar toen ik ter begroeting zelf de knokkels reikte, bleek men met deze handelwijze volkomen vertrouwd en werd ze met blijde verrassing aanvaard. Trouwens, ook Wollaston maakte er in zijn Tapiroboek reeds melding van.

Helaas misten we hier de stevige handdruk, waarmede men ons bij de eerste kennismaking in de Swartvallei nog bovendien had verwelkomd en die daar ook overigens de knokkelgroet dikwijls verving of aanvulde. Het was indertijd werkelijk een ontroerend oogenblik geweest, toen we na dagenlange rimboetocht door onbewoonde streken en met slechts de herinnering aan de brute Mamberamopapoea's, in het hart van Nieuw Guinee verwelkomd werden met de groet der blanken! Daardoor waren we opeens kameraden geworden en we zijn het immer gebleven.

Verder moet ook de wijze, waarop we met de katjeschelpen wisten om te springen, bij de kapaukoe's de indruk hebben gewekt dat zij met „insiders" te doen hadden. Zij hadden de kauri's nooit van de zuidkust als betaalmiddel ontvangen en daar kwamen wij, bekend met de waarde, er plotseling mee voor de dag! Neen, we kunnen in hun oogen geen echte vreemdelingen zijn geweest.

De bergpapoea's zijn oolijke snaken. Natuurlijk zijn alle nieuwelingen bij de kennismaking verschrikt en bedremmeld. Maar degenen, die nog een dag tevoren met open monden en uitpuilende oogen als toonbeelden van onnoozelheid stonden toe te zien, gedragen zich nu als pienterlingen, die er als de kippen bij zijn om zelf een demonstratie met de magneet te geven. En Auki neemt de vrijheid om ons zoo nu en dan voor het front te trekken met vriendelijk verzoek de mouwen wat hooger op te stroopen en de borst wat ruimer te ontblooten om ons blanke vel aan de verwonderde blikken van het publiek prijs te geven. We gunnen de menschen, die immers ook onze wenschen inwilligen, het verblindend schouwspel gaarne!

Men brengt ons allerlei, zooals netten, schaamkalebassen, versierselen van vogelveeren, zaden en tanden en ten slotte ook brokken van een lichtgeel mineraal en stukken kwarts. De kapaukoe's hebben spoedig in de gaten, dat wij de beide laatste zaken, door hen bestempeld met de algemeene naam gadowrie — dat zooveel moet beteekenen als ons edelsteen — met zorg in oogenschouw nemen. En daar biedt me een kwajongen een steen aan, prachtig glimmend als zilver. . . . Het was te mooi om waar te zijn, hij had een kiezelsteen in een stuk zilverpapier van onze kwattachocolade verpakt! Het gezelschap houdt zich onnoozel en lacht pas na de ontdekking hartelijk met ons mee. Onverwachte mentaliteit van dezen volgens europeesche tijdrekening praehistorischen bengel, om zich na de prille kennismaking dit grapje te veroorloven! Is het te verwonderen, dat we ons geheel thuis en veilig voelen? En dat de steentijd voor mij voor goed van alle huiveringwekkende geheimzinnigheid is ontbloot, ja integendeel tot een der gemoedelijkste tijdperken der geschiedenis is geworden?

Ook de verhouding van den man en vader tot zijn vrouw en kind schijnt sedert eeuwen niet veranderd. Althans kon de manier, waarop Auki's dochter, een meisje van een jaar of vier, met hangend lipje stond te pruilen, boos en onwillig, toen haar een door vader opgedragen boodschap niet beviel, zoo uit een „beschaafde" huiskamer zijn afgekeken. De treffende gelijkenis werd volmaakt, toen we zagen hoe Auki, een groot man in zijn stam, het tegen zijn dochter aflegde, wat ons echter allerminst verwonderde, toen mama op het tapijt verscheen. Ze was naar kapaukoe-aard klein en tener, maar bleek een kopstuk als haar dochter en zich

ten volle bewust van haar positie als echtgenoot van een gewichtig man. De luidruchtige vader zong opeens een toontje lager en wij, moderne Europeanen, die de eeuw der vrouw en de eeuw van het kind wel aan de wester kim hebben zien glore, maar aan de ooster horizon slechts diepe nacht verwachtten, kijken elkaar eens veelbeteekenend aan. East is East and West is West, maar het is lood om oud ijzer.... De stem van Auki is intusschen verstomd en mevrouw en dochter trekken zich, na door ons met kralen behangen te zijn, minzaam terug. Menschen zijn overal waar je ze ontmoet, net mensen! En vrouwen.... wel daar moet je nu eenmaal altijd respect voor hebben. Dat was in de steentijd ook al zoo.

Ook Auki's moeder hebben we ontmoet. Het was een lieve oude vrouw, trots op haar grooten zoon. Behalve dezen had ze nog twee zoons en twee dochters. Van het gezinsleven der Paniabevolking hebben we verder niet veel te zien gekregen. Auki heeft zijn derde vrouw, zijn eerste is gestorven en de tweede is weggelopen. Hij heeft twee jonge kinderen, beide van de laatste vrouw. Volgens Auki kost een echtgenoot ongeveer vier snoeren van vijftig kaurischelpjes. Voor ons beteekent dat twee kwartjes, maar voor een bergpapoea is dat ongetwijfeld een heel kapitaal. En dan moet hij „voor de hand wegnemen”, want bij keuze loopt de prijs aanmerkelijk op. Zoo hebben we het althans begrepen. Auki zal in zijn uit den aard der zaak moeilijk te volgen betoog wel bedoeld hebben, dat het huwen van een „gewone” vrouw met vier snoeren wordt betaald, maar dat het stellen van bijzondere eischen, de universeele grondwet der economische wetenschap ge-

trouw, onmiddellijk in de waarde verdisconteerd pleegt te worden.

Na de eerste dag van meten en waarnemen, wenschen we een bezoek aan de kampong van Auki te brengen. We hebben deze nog niet ontdekt, maar ze kan niet ver af zijn. We geven onze wensch te kennen. Het is het oude liedje; de kapaukoe's zien het liever niet. We hebben er verder niet lang over gepraat, maar zijn kalmpjes uit wandelen gegaan in de richting, waar we de kampong konden verwachten. Gesteld voor het feit, gaat Auki mee en een stel jongelui vliegen onder luid geschreeuw vooruit. Een goed breed pad voert door het kreupelhout en na zeven minuten is de kampong bereikt.

Zeven groote huizen, van vijf bij acht meter, staan kris en kras neergezet op een klein plateau, met een ruim uitzicht over het dal. Niemand denkt er over om ons de toegang te beletten en vrijelijk bewegen we ons tusschen de huizen. Maar we mogen er niet in. Alleen de mannen zijn buiten; we hooren aan de stemmen, dat de vrouwen en de kleine kinderen binnen zijn en we zien ze ook door de open deuren zitten.

We merken tot onze verwondering, dat het omloopen van een huis wordt verhinderd door een barricade van takken of een paar gespannen touwtjes; men beduidt ons met de meeste nadruk en onder het herhaald geroep van „poeri”, dat we niet voor het gemak onder de touwtjes door mogen kruipen, maar dat we terug moeten loopen. Het wordt ons duidelijk, dat het loopen rondom een huis verboden is; de blijkbaar inderhaast aangebrachte beletselen moeten dit voorkomen. Niet onwaarschijnlijk is dit de reden

geweest, waarom de jongens vooruit zijn gesnel.

Later bleek ons, dat een dergelijk verbod ook ten opzichte van personen geldt. Bij mijn anthropologische werkzaamheden draaide ik nog al eens, zonder het zelf te merken, om een persoon heen, maar voor ik de cirkel had gesloten, wist de betrokkene er zich altijd juist op tijd uit te draaien! Het omcirkelen wordt door hen blijkbaar gevoeld als een afsluiten van de bezielde omgeving; het contact daarmee mag niet door een vreemde ziel verbroken worden. De gedachte is niet dwaas, al is de uitwerking wat kinderlijk; natuurlijk werd ze door ons ten volle gerespecteerd. In de Swartvallei bestond de gewoonte niet.

De huizen van Pania zijn nog grooter dan die bij Uitzichtbivak. De wanden bestaan, hier als daarginds, uit planken van anderhalve meter hoog. Daarop rust het naar alle zijden overstekende tweekantige, flauw hellende dak van platen boombast, voor meerdere dichtheid nog bedekt met varen- of pandanbladeren. Het valt onmiddellijk als een bijzonderheid in het oog, dat deze langwerpige huizen afgeronde hoeken hebben, terwijl ook aan de vier wanden een flauwe ronding is waar te nemen. Bij de Timorini hadden we alleen maar kleine ronde hutten, bij de Tapiro's kleine vierkante; hier nu hebben we een vorm, welke tusschen rond en vierkant het midden houdt!

Er zijn verscheidene vertrekken. Zoowel aan voor- als achterzijde is een vertrek over de volle breedte van het huis afgescheiden en deze beide dienen tot gemeenschappelijke verblijfplaatsen. Tusschen deze in bevindt zich een binnenkamer, die aan weerskanten, dus langs de lange zijden van het huis, door kleine kabinetjes wordt begrensd. Het binnenver-

trek, dat dus in het geheel niet aan de buitenkant van de woning raakt, is de slaappleats van de mannen; de kabinetjes bieden slaapgelegenheid aan vrouwen en kinderen. Deze vrouwenkamertjes hebben hun deur naar buiten of op de voor- of achterkamer; nooit is er directe verbinding met het mannenvertrek. Eigenlijk hebben we hier dus een mannenhuis met verscheidene vrouwenhuisjes onder één dak, terwijl deze bij de Timorini alle afzonderlijk stonden.

Men ziet, reeds bij de eenvoudigste beschaving kent men variatie op eenzelfde thema. Ook met de bovengeschetste indeeling blijkt men het niet zoo nauw te nemen, zooals we dat ook in de Boven-Jera kampong reeds hebben gezien. Zoo ontdekten we later een vierkant huis, dat eenvoudig in vier kwadranten is verdeeld en een ovaal rond, dat in twee helften is gescheiden.

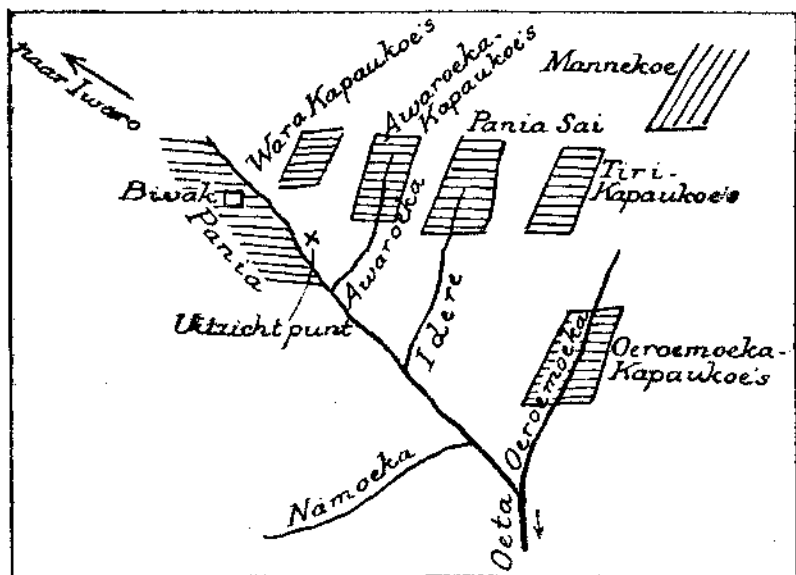
De huizen staan op de begane grond. De tusschenruimten worden nauwelijks onderhouden, allerwegen schiet het onkruid welig op. Wonderlijk is, hoe hier de spin tot huisdier is bevorderd, althans zich tot een levensgemeenschap met deze bergpapoea's heeft geleend. Tusschen de magere kruinen der opgeschoten boomen, welke rondom de kampong staan, bevindt zich een geweldige barrière van spinrag, door ontelbare spinnen van eenige centimeters groot bewoond. Ongetwijfeld vervullen deze kamponggenooten belangrijke hygiënische diensten door vliegend ongedierte de toegang tot het dorp in hooge mate te bemoeilijken. Aangezien de faecaliën in de naaste omtrek van de nederzetting schijnen te worden gedeponeed, mag deze barricade van groote waarde worden geacht tegen de over-

brengers van smetstof, waartoe vooral de vliegen moeten worden gerekend. De spinnen worden volkomen met rust gelaten en wij konden er geen van nabij te zien krijgen.

De tuinen der Pania-kapaukoe's zijn van de goed onderhouden soort, waarmede we reeds in Boven-Jera kennis maakten. We treffen hier voor het eerst weer de solide omheiningen aan, die herinneringen aan het Swartdal opwekken en het land een zooveel ordelijker aanzien geven. Ook het branden is hier weer in zwang, zij het niet in de mate, waarin het ginds in praktijk werd gebracht. Hier wordt slechts het onderhout weggebrand en de groo-tere boomen komen er met eenige schroeiplekken aan hun stammen af, terwijl ze er in de Swartvallei het leven bij hadden ingeschoten en als naakte geraamten allerminst tot de liefelijkheid van het landschap bijdroegen.

De aardrijkskundige ligging van Pania maakt het tot een belangrijk bergpapoëacentrum. De Oeta is een der weinige rivieren of wellicht zelfs de eenige rivier aan de zuidwestkust, die in het bergland een groot lengtedal bezit, dat zich voor een dichtere bevolking leent. Bovendien heeft dit dal verscheidene zijdalen aan zijn rechterzijde, die in de richting van de centrale kam voeren.

De Paniabewoners blijken een goed inzicht te hebben in de geografie van een groot stuk van West Nieuw Guinee. Van de bergruggen ten zuiden der Oeta overzien zij de vlakke en de zuidwestkust; zij blijken van alle riviermonden volkomen op de hoogte te zijn. Naar het Noordwesten reikt hun kennis eveneens tot aan zee — de Geelvinkbaai — en naar het Noorden gaat deze tot over de centrale kam. Dat het niet bij vage noties blijft, maar dat er geregeld ver-

Kaartje, geteekend naar de aanwijzingen van Auki. Het uitzichtpunt is dat, waarvan de foto van het Oetadal genomen werd; het pijltje staat bij het punt, waar de Oeta de vlakte heeft bereikt.

keer met de verre omtrek bestaat, blijkt uit Auki's aanbod om van heinde en ver de menschen te verzamelen. De Mannekoe, de verst wonende der opgeroepen stammen, zouden drie dagen noodig hebben om ons te bereiken, wat, gezien het ons gebleken marschtempo, moet neerkomen op een grootere afstand dan die tusschen ons Pania en Boven-Jerabivak.

Auki geeft zelf een schets van de situatie, door met lucifershoutjes de Oeta en zijn zijrivieren voor ons uit te leggen en daarbij aan te geven, waar de zeven uitgenoodigde volksgroepen wonen. Drie ervan wonen aan de bovenloop van rechter zijrivieren, drie andere wonen

daartusschen of, wat betreft de Mannekoe, dieper het land in. De Ewaro ten slotte komen uit het Noordwesten en gelet op de afstand, komen ze van achter het Ameragebergte. Bij navraag bleek het dal der Titinima hun bekend en de berg Barroo — zie kaart 1 —, reeds in 1913 tijdens de militaire exploratie van uit de Geelvinkbaai door den toenmaligen luitenant Binnendijk beklommen, was naar hun zeggen een der bergen van hun land. Ook de kampongnamen Oewapa en Pegai, welke wij hun noemden, waren hun niet vreemd en een en ander werd bevestigd, door de ongevraagde mededeeling van hun kant, dat zij in het Noorden de zee hadden gezien. De genoemde kampongs liggen in het land der Jabi's. Van deze menschen is bekend, dat ze vrij klein zijn. Zij dragen geen schaamkoker, maar een bedekking, die overeenkomt met het gevlochten kleine matje, dat ik voor een deel der Jera-kapaukoe's beschreef. De vorm van hun huizen is in principe gelijk aan de voor deze streken kenmerkende. We kunnen dan ook gerust zeggen, dat de Jabi's van meet af aan tot de dwergpapoea's gerekend zouden zijn, hadden ze slechts de lange schaamkokers gehad! Onze Ewaro droegen allen deze kokers en waren dus geen Jabi's. Ze waren voor bergpapoea's echter vrij groot en hun aanvoerder evenaarde bijna Auki. We kunnen ze wel veilig als de naaste burenen der Jabi's opvatten en daarmede de schakel tusschen de Jabi's en de bewoners van Centraal Guinee als gelegd beschouwen.

Mag dit al belangwekkend worden genoemd, merkwaardiger is, wat wij omtrent de uit het Noorden te verwachten stammen van Auki te hooren krijgen. Reeds noemde

ik de blanke kleur. Toen we daar bij herhaling op terugkwamen, hield het hoofd de bewering helaas niet vol; de kleur zou als die van onze geelbruine maleiers zijn. Nu is het kleurverschil tusschen deze en de zwartbruine papoea's zeer groot, wat niet wegneemt, dat de huid der laatsten in sommige gevallen zoo licht is, dat ze die van de eersten nabij komt. Ja, we hebben in Pania een dwergpapoea ontmoet, die, na met water en zeep te zijn afgewasschen, de kleur van onzen lichtsten drager bleek te hebben.

Interressanter lijkt ons daarom de volgende door Auki gedane mededeeling. De Tiri-kapaukoe's kwamen uit een vlak land, waar men zich zelfs van prauwen bedient! Auki vertelt ons, dat het daarbij gaat om water zonder stroom, maar wel met golven door de wind. We maken hieruit op, dat hij een meer bedoelt. Deze mededeeling is zeer belangrijk. Men heeft het altijd voor mogelijk gehouden, dat in de breede strook bergland, die Nieuw Guinee over de volle lengte doorsnijdt, hoogvlakten zouden voorkomen. Ten noorden van de Wilhelminatop is er in 1921 reeds een ontdekt, welke echter te hoog voor bewoning ligt. Nu werden ons bewoonde hoogvlakten en bevaarbare meren in het bergland voorgespiegeld! Dit zou overeenkomen met wat de laatste jaren van het australische deel van Nieuw Guinee is bekend geworden; daar zijn verschillende centraal gelegen, goed bevolkte en bebouwde hoogvlakten ontdekt. Ten westen van de door de Amerikaansch-Nederlandsche Centraal Nieuw Guinee Expeditie van 1926 bezochte bergstreek, aan de bovenloop der Rouffaerrivier, ligt nog een uitge-

breid gebied, dat zich ten noorden van de centrale kam vanaf de Carstensztop tot het Weyland gebergte uitstrekt en waarop veel volk is te verwachten. De streek van het Carstensz- en Idenburgmassief is wegens zijn hoogte van om en nabij de vijf duizend meter en zijn ongenaakbaarheid weinig geschikt voor overgangen en het verwondert ons niet, dat we daar slechts kleine bevolkingsgroepen hebben aangetroffen. Hier en meer naar het Westen schijnt de kam veel lager en niets is waarschijnlijker, dan dat de goedbevolkte Paniastreek met het Noorden samenhangt.

De Tiri-kapaukoe's, die werkelijk zijn komen opdagen en wier voorman de vader van Auki blijkt te zijn, hebben het door Auki gedane verhaal bevestigd. De opzet onzer expeditie en het over groote afstanden verspreid zijn van onze dragers en vivres gedoogden helaas niet, dat wij van uit Pania een insteek zouden maken, die de afstand tot onze basis zeker zou verdubbelen; het moest aan een volgende expeditie worden voorbehouden, om, beginnend bij ons eindpunt, een verdere stap in het onbekende te doen. Die stap zou niet lang op zich laten wachten, maar daarop komen we later terug.

De Tiri-menschen boezemen ons natuurlijk in hooge mate belangstelling in. Ze blijken van de kleine en primitief uitziende soort. De twintig mannen, die gekomen zijn, hebben een gemiddelde lengte van 152.9 cm., ofschoon Auki's vader 166.3 cm. is. Ze dragen de gewone schaamkalebassen.

De door Auki geroepen stammen hebben ons geen van alle in de steek gelaten. Ze zijn gekomen van alle zijrivieren en er waren zelfs mensen van de Kapare! Dat

was echter toevallig, want deze waren op doorreis voor een neusdoorstekingsfeest. Deze kustgewoonte schijnt dus ook in de bergen in zwang te zijn. Alle kapaukoe's, die we hebben ontmoet, vertoonden de doorboring van het neustusschenshot. De neusvleugels zijn slechts bij sommigen doorboord. Vroeger, bij de expeditie van 1920, hadden we de vleugeldoorboring alleen bij het kustvolk aangetroffen en ik meende daarin een typisch verschil met het bergvolk te hebben gevonden. Maar ook dat gaat weer niet op.

Zelfs de schaamkalebas laat ons als kenmerk in de steek. In Boven-Jera konden we de schaammatjes nog toeschrijven aan de invloed van het grensgebied, maar hier blijkt ons, dat echte centrale stammen eveneens de matjesdracht kennen. Ze blijkt niet aan bepaalde groepen gebonden, evenmin als dit het geval is met de neusvleugeldoorboring.

Nu we toch weer met de schaambedekking bezig zijn, over de kalebassen nog een enkel woord. De lezer stelt zich ongetwijfeld voor, dat deze vreemde dracht op den blanke wel een zeer zonderlinge indruk moet maken. Dit moge waar zijn bij de eerste kennismaking, doch reeds de tweede dag is men er zoodanig aan gewend, dat ze nauwelijks opvalt. Zoo gewoon, zoo vanzelfsprekend beweegt deze natuurmensch zich met dit potsierlijk kleedingstuk, dat een onbevangen mensch er onmogelijk aanstoot aan kan nemen. Men aanvaardt het als een merkwaardigheid, welke nu eenmaal bij den bergpapoea behoort. Deze is bovendien zeer op zijn fatsoen gesteld; het ruilen van een schaamkalebas kan nooit geschieden, alvorens de bezitter zich heeft teruggetrokken ten einde deze door een

andere te vervangen. Hij voelt zich in zijn kalebas „gekleed“ en zonder deze volkomen ontoonbaar.

De vrouwen hebben een sierlijke draperie om de heupen. De mode is anders dan die in de Swartvallei. Daar dragen de dames, van laag op de heupen tot even boven de knie een rokje van los neerhangende koordjes, dat tot ieders verwondering volkomen afsluit en sierlijk met alle bewegingen meegolft. In Pania zijn de koordjes links en rechts van de dijen guirlandevormig opgenomen, terwijl ze van voren en van achter gedeeltelijk vrij afhangen, gedeeltelijk samen gevlochten zijn. In Tapiroland hadden we reeds met een slordige vorm van deze dracht kennis gemaakt en ook in de Swartvallei hadden we ze een enkele maal ontmoet.

HOOFDSTUK XV.

DE MANNEKOE.

Intusschen wachten we op de laatste stam, de zevende, voor wie we de benaming Kapaukoe niet mogen gebruiken, maar die Mannekoe worden genoemd. De tien dagen, door Auki met zijn knoopjestouw uitgeteld, zijn verstreken en ze zijn niet gekomen. Auki is ermee verlegen, hij voelt zich verantwoordelijk voor de gemaakte afspraak. Dat staat hem ongetwijfeld goed. Ook de volgende dag wachten we aanvankelijk tevergeefs, maar in de namiddag worden de gasten plotseling aangekondigd. Het is tegen vijf uur en we zijn nog aan de anthropologische arbeid. Er zijn drommen volks rondom ons verzameld; gezaghebber van der Goot heeft bij de vijfhonderd koppen geteld.

Opeens wordt het stil. Men beduidt mij met meten op te houden. De menschen wijken uiteen en hurken aan beide zijden van de toegangsweg. Voorop komen een paar mannen met een varken. Tot de verkoop van dit beest was vanochtend reeds besloten; wellicht vond men het plechtiger, de aanbieding met de ontvangst te laten samen-vallen. Dan komen de Mannekoe, tien op een rij. Vuur-rood geschilderd, schrijden ze ernstig, afgemeten, tus-

schen de zwijgende rijen door. De ontmoeting heeft iets plechtigs. We begroeten onze nieuwe vrienden op het open veld naast onze barak en trekken de knokkels. We speuren intusschen naar de lichte huid, maar neen, de ongeverfde romp is donkerbruin als die van Auki! De heeren komen uit het hartje van het eiland; we hadden dus echte dwergen verwacht, zooals de Tapiro's, of misschien echter nog! IJdele hoop, het tegendeel is waar. Het tiental is boven de éénzestig!

Twee zijn er, die klaarblijkelijk de bazen zijn; een breed gebouwde man met forsche, wat ruw uitziende kop en een lange met een zachtmoedig en verstandig uiterlijk. Daar door de kale hoofden het kroeshaar de indruk niet vertroebelt, springt duidelijk in het oog, hoe familiaar deze gezichten aandoen, hoe europeesch van snit ze zijn. De groote schaamkokers en alle andere attributen pleiten niettemin voor de onvervalschte bergpapoeanatuur van deze menschen. Ze zouden ook de smalhoofdigheid blijken te missen, die den kustpapoea eigen is.

De breede stoere doet het woord. Hij ontlaadt zijn kennelijke zenuwachtigheid in een stroom van woorden. Hij houdt een heel betoog, waar we niets van begrijpen! Alle kapaukoe's kunnen elkaar verstaan, maar deze Mannekoe hebben een andere taal. Zelfs Auki staat er voor spek en boonen bij, wat niet wegneemt, dat hij gewichtig kijkt. We staan allen wat beteuterd; wat willen deze lieden van verre, die steeds drukker en opgewondener worden?

Het komt mij voor, dat een geschenk de gemoederen zal ontspannen. Ik geef alle leden van het gezelschap een zwaar snoer kralen. Ze worden bewonderd en na eenige aarze-

Oebi-aanplanting. Dit is een kleine tuin zonder eigenlijke schutting; men kan de pijlvormige bladeren der oebi onderscheiden

Gezaghebber van der Goot werkt met het brandglas

Huis in Pania

ling in de draagzakjes geborgen. De ratelende stem van den voorman zwijgt en we voelen ons opgelucht. Maar lang duurt dat niet, want na wat smoezen met elkaar geeft de een na den ander met afwijzend gebaar de kralen weer terug. Ze zouden er niet lekker van slapen, zoo brengen ze ons aan het verstand!

Dit nu lijkt onvriendelijk. De avond nadert en er zitten vijf honderd trawanten in gespannen aandacht om ons heen. Maar de ietwat benauwende atmosfeer klaart weldra op. De voorman blijkt een weinig de kapaukoetaal machtig en wendt zich tot Auki. Deze geeft een kort exposé aan den pater en zoo komen we dan te weten, dat de Mannekoe het niet netjes vinden om cadeautjes aan te nemen. We moeten hun dat niet kwalijk nemen. Ze zijn gekomen om kennis te maken en niet om te bedelen. Integendeel, ze brengen wat voor ons mee, en wel een biggetje. Niet zonder moeite begrijpen we, dat we dat beestje mede moeten nemen naar de kust en het daar op moeten kweken en voort moeten laten teelen. Als er biggen geboren worden, moeten we er een aan de Mannekoe terugbrengen. Je moet het maar weten! Natuurlijk nemen we het dier in dank in ons kamp op.

De vriendschap is daarmee bezegeld en beide partijen zijn zichtbaar opgelucht. De steentijdperkenaren zullen wel geen hooge dunk van het bevattingsvermogen van ons blanken hebben gekregen. Wij van onze kant beseffen, dat deze menschen noch bruten, noch onnoozele hannesen zijn. Integendeel; de ontmoeting met deze fiere lieden roept ons de verhalen uit Indianenboeken levendig voor de geest.

De Mannekoe trekken zich terug met Auki en zijn volgelingen. En de drie toewans begeben zich ter ruste en voelen zich in Abrahams schoot.

De volgende morgen verschijnen de Mannekoe reeds vroeg in het kamp. Want gisteren hebben ze nog niets van ons hebben en houden gezien. Ze wandelen rond met de ernst en de rust van museumbezoekers. Ze grinniken niet om alles, zooals het publiek, dat tot nu toe onze „kraam” bezichtigde. Auki trekt mijn shirt wat open en is zoo vrij mijn blanke borst te toonen, waarop een verontwaardigd afwijzende blik van den hoofdman hem tot de orde roept. Later, als Auki in onze barak komt en voor het gemak op een blik gaat zitten, barst de Mannekoe-baas, die lang niet gemakkelijk blijkt te zijn, in verontwaardiging uit. Auki moppert iets tegen en poogt zich een air te geven van zich als kind in huis te voelen, maar is toch duidelijk onder de indruk. Ons respect voor het steenen tijdperk is groeiende. Men schijnt daar zelfs van manieren te hebben geweten!

De Mannekoe moeten natuurlijk onder de meetlat. Ze maken niet het minste bezwaar en in volle gemoedsrust treedt de voorman nader. Ik kom in een lastig parket. Iedere kapaukoe kreeg altijd een schelpje tot belooning of beter gezegd, het was de overeengekomen en zeer op prijs gestelde betaling. Maar nu weifel ik toch; moet deze „grand seigneur” wat hebben? Ik neem zijn maten en steek hem vriendelijk een mooie kauri toe... welke met een afwijzend gebaar ter zijde wordt geschoven! Een steentijdman van stand neemt geen fooien aan en blijkt in staat om iemand, die milliënen van cultuur op hem voor heeft,

te beschamen. Een mensch is nooit te oud om wat te leeren!

Des middags zitten de Mannekoe voor onze barak op visite en daarbij krijgen we een merkwaardig verhaal te hooren. De beide hoofdlieden vertellen, dat er vier groepen van menschen zijn. Door een rond gebogen takje stellen zij het land voor, waarin die vier stammen oorspronkelijk besloten waren. Zij zullen daarmede wel Nieuw Guinee hebben gemeend, want het is waarschijnlijk, dat deze bergpapoea's weten, dat dit een eiland is. Met de vier stammen blijken ze te bedoelen de kustpapoea's, de kapaukoe's, de Mannekoe en ten slotte een stam, die blank is, maar die de kring verlaten heeft, ze weten niet waarheen. En nu meenen ze die blanke broeders in ons teruggevonden te hebben. Ze zijn daar blij om, want ze wenschen de afzondering binnen het kringetje niet, ze willen aanraking met wat daarbuiten is. Ze noemen zichzelf niet met de naam Mannekoe, maar met die van Dzoengoenoe en hun land blijkt Goegãpã te heeten.

De zelfgenoegzame houding en het gemis aan vrees, alsmede aan kinderlijke bewondering vinden hiermede een gereede verklaring. Het is jammer, dat de conversatie zoo moeilijk is door het taalverschil, maar ik heb een paar woordenlijsten bij me van vroegere expedities, die ik op hen kan probeeren. Met de eerste heb ik geen succes, maar bij de tweede is het effect verbluffend. Deze lijst betreft de stam van de Awembiak en is in 1926 door Le Roux samengesteld op de expeditie naar de dwergpapoea's ten noorden van de Carstensztop, een gebied ruim honderd kilometer meer naar het Oosten en vele tientallen kilo-

meters meer naar het Noorden. Ik wijs achtereenvolgens op neus, mond, oog, enz., daarbij de namen uit de lijst noemende en in stomme verbazing moeten de Mannekoe beamen, dat het hun eigen taal is, die ze uit mijn mond vernemen!! En daarmee verdwijnt hun laatste twijfel aan het feit, dat we weggelopen blanke papoea's zijn!

Om de juiste verhoudingen in het oog te houden en te voorkomen, dat we nu verder maar tot de papoea's gerekend zouden worden, poogt pater Tillemans met een omstandig verhaal duidelijk te maken, dat ik vroeger in het bergland van het Noorden ben geweest en daar hun taal heb opgeschreven. Waarschijnlijk hebben ze daar niet veel van begrepen en we hebben alle kans, dat onze reis als een lang verbeid familiebezoek in de kronieken der bergpapoea's zal worden vermeld.

De Mannekoe blijven geschenken weigeren. Zelfs onze mooie bijklingen worden afgewezen. Slechts als we in de namiddag de voormannen van alle zeven stammen bij ons noodigen en hun een bijl vereeren uit dankbaarheid voor hun vlotte opkomst en de betoonde bereidwilligheid, laten de Mannekoe zich overhalen deze eveneens als geschenk te aanvaarden. Mocht ik inderdaad familie van deze heeren zijn, dan behoef ik me voor hun manieren althans niet te schamen!

Dat het de Mannekoe met de wensch naar blijvende aanraking ernst is, blijkt, als ze ons twee van de tot hun gezelschap behorende jongens willen meegeven naar huis. We meenen, dat dit niet aangaat, alhoewel vader — de rechtsche op de betreffende foto — er geen bezwaar in ziet; „er zijn thuis nog genoeg kinderen,” zegt hij. Senti-

menteel is men dus niet. Wel ondernemend; terwijl de vader zich bij onze weigering neerlegt, protesteert een der jongens heftig; die is dus voor geen kleintje vervaard!

Op Auki's kaartje ziet men, dat de Mannekoe ergens ten noordoosten van Pania wonen. Dat „ergens" heeft niet lang op nadere bevestiging behoeven te wachten. Ook het meer van de Tiri-kapaukoe's is reeds ontdekt. Het vliegtuig heeft hier de weg gewezen.

Reeds vermeldde ik, dat de Nederlandsche Nieuw Guinea Petroleum Maatschappij met vliegtuigen het in concessie verkregen gebied verkende. Centraal Nieuw Guinee behoort daar niet toe, maar niemand zal het de vliegers euvel duiden, dat zij een kijkje in het centrum namen. Niet, dat het zoo'n kleinigheid is, want de piloot moet rekenen op een kam van ongeveer vier duizend meter en zeer slecht zicht gedurende een groot deel van de dag. Hoe dit zij, de vlucht heeft plaats gehad; nog in 1937 vloog de piloot Wissel van Noord naar Zuid en ontdekte een paar meren, waarvan het grootste sedert als Wisselmeer bekend staat. De meren liggen ongeveer op de plaats, waar zich volgens onze schatting het door Auki bedoelde meer kon bevinden.

De voortvarende Assistent Resident Dr. Cator van Fak-Fak heeft onmiddellijk daarna gepoogd de meren te bereiken, zoowel uit de lucht als langs de begane grond. Uit de lucht gelukte dit het eerst, dank zij de hulp van de Marine. Op 11 November 1937 werden de meren door twee water-vliegtuigen van de Marine bereikt; een hiervan is op het grootste meer neergestreken. De bevolking vluchtte weg van de oevers, zoodat geen aanraking verkregen werd.

Maar reeds een maand later trok Assistent Resident Cator langs de Oeta rivier naar boven om langs de Oeroemoeka het merengebied te bereiken. De Dzjoengoenoë kwamen hem te gemoet en dienden als gidsen. Het eerste meer, dat werd bereikt, was het Tigimeer, dat gelegen is tusschen de Elegeboe en de Oeroemoeka. Daarna troonden de Dzjoengoenoë de expeditie mede naar hun land Goegāpā en toen trok men naar het grootste meer Paniai en het kleinere Tagè, dat ten zuiden daarvan ligt. Aan de groep van meren werd door Dr. Cator de naam Bernardmeren gegeven.

Auki's kaartje is goed met de bevindingen van Dr. Cator in overeenstemming te brengen. Auki teekende de Pania Sai aan het begin der Idere, de Mannekoe in het verlengde van de Oeroemoeka en de Tiri tusschen genoemde rivieren in. Tiri en Tigi beteekenen ongetwijfeld hetzelfde en Pania Sai lijkt veel op Paniai. Het is dus wel zeker, dat Dr. Cator onze Tiri-kapaukoe's in hun woonplaatsen heeft bezocht en het meer heeft aanschouwd, waarvan deze ons verhaalden. Verder lijkt het mij niet onmogelijk, dat de Elegeboe van Dr. Cator een andere naam voor de bovenloop van onze Idere is en dat de Pania Sai, die ons bezochten, de bewoners van de zuidkant van het Paniai-meer zijn geweest. Ten slotte zijn de Dzjoengoenoë van Goegāpā zeker dezelfde menschen als die ons bezochten; immers zoowel stamnaam als woonplaats stemmen overeen met die, welke ik in mijn aantekeningen uit de mond der Mannekoe als de hunne opteekende. Hun bereidwilligheid om de expeditie van Dr. Cator te geleiden en naar hun land te brengen, en de feestelijke stemming, waarmede ze het

planten van de Nederlandsche driekleur, op Oudejaarsavond 1937 — twee jaar na onze kennismaking op 7 Januari 1936 — vierden, bewijzen, dat we ons niet in hun gezindheid jegens ons hebben vergist. Ook Dr. Cator beschrijft hen als een trots en fier volk, dat door de kapaukoe's, die in vrij aanzienlijke getale de merenstreek bewonen, wordt ontzien en dat in karaktertrekken duidelijke verschillen met deze aan de dag legt.

Wij waren, na kennismaking met de verschillende door Auki opgeroepen stammen, overtuigd in Pania een toegangspoort tot het diepere binnenland te hebben ontdekt, die voor latere expedities van groote waarde zou kunnen blijken te zijn en we zijn hierin niet bedrogen uitgekomen. Weliswaar heeft Dr. Cator Pania zelf links laten liggen, door de Oeta rivier als toegang tot het bergland te verkiezen en daarna direct de Oeroemoeka op te gaan, maar het waren toch onze oude kennissen, die hem op zijn weg leidden.

Intusschen was het ook ons tijdens het verblijf in Pania duidelijk geworden, dat de weg langs de Oeta veelbelovend was. Op een onzer wandelingen hebben we een punt bereikt op 1560 M. hoogte, vanwaar uit we het geheele rivierdal in zuidoostelijke richting konden overzien, tot het punt, waar de Oeta-hoek moet zijn gelegen. Op de betreffende foto ziet men de ongeveer dertig meter breede rivier in de diepte en het laagste punt in de heuvelrand geeft de plaats aan, waar we, onder de wolkenbank, de vlakke konden zien, welke zich tot de zee uitstrekt. Het werd ons duidelijk, dat Pania vandaar uit te bereiken is, zonder de bezwaarlijke tocht over het Charles Louisgebergte te moeten maken

en het is begrijpelijk, dat Dr. Cator die plaats als toegangspoort tot Kapaukoeland heeft gekozen. Helaas is de benedenloop van de Oeta zwaar met malaria besmet, hetgeen voor het verkeer met de merenstreek een groot nadeel beteekent. De weg langs de Jera leek ons malariavrij.

Wij zouden haar gaarne als uitgangspoort hebben gebruikt! Maar dat ging niet, omdat de Oeta-hoek twee à drie dagen varen van de mond der Oeta is verwijderd en wij geen vaartuigen tot onze beschikking hadden om die afstand af te leggen. Over een landtocht door Nieuw Guineesch moerasbosch valt niet te denken.

Ons verblijf in Pania overziende, kunnen we niet anders zeggen, dan dat het kalm en genoeglijk was. Slechts eenmaal hadden we een onaangenaam incident. Het was op een wandeling door de tuinen, in gezelschap van Auki. Op zeker oogenblik, toen we langs een zijpad kwamen, dat naar een huis voerde, sprong onverwachts een inboorling luid schreeuwend naar voren, terwijl hij pijl en boog op ons gericht hield. De man was maar een paar meter van ons af en stelde zich aan als een bezetene. Auki nam onmiddellijk onze partij en raasde verontwaardigd terug. Het gelukte ons den man tot rust te brengen en de knokkelgroet met hem te wisselen. De stakker was totaal overstuur; uitgeput, met verwrongen gelaat en badend in zijn zweet, dreigde hij in elkaar te zakken. Het leed geen twijfel, of we hadden hier met een geval van angst te maken en geenszins met kwaadwilligheid. De man vluchtte in de richting van ons bivak.

Auki zat danig met de zaak verlegen. Hij vond het raadzaam, evenals wij, om naar het kamp terug te

keeren, maar hij stond er op, dat wij de volgende dag op onze schreden terug zouden keeren om het huis van den ruziemaker te bezoeken en daardoor te toonen, dat wij ons niet van ons stuk lieten brengen. Een opvatting, die van karakter getuigt en die we allerminst onder deze omstandigheden hadden verwacht.

Onze vrees, dat de vluchteling de kampong of ons kamp op stelten zou hebben gezet, bleek gelukkig ongegrond. De man is dagenlang zoek gebleven. We hebben hem niet teruggezien. Ter voldoening aan Auki's ook de volgende dag herhaalde wensch, hebben we 's mans huis een bezoek gebracht. We troffen er niemand aan.

Dit is in Pania het eenige geval geweest, dat een man ons gewapend tegemoet trad. Zelfs het „comité van ontvangst” had pijlen en bogen thuis gelaten. Alle reisgezelschappen, die natuurlijk niet zonder wapens op weg waren gegaan, hadden deze afgelegd, alvorens bij ons op bezoek te komen. Toen wij op een wandeling eens een jongeling tegenkwamen, die pijl en boog bij zich had, moest hij die op bevel van Auki onmiddellijk wegleggen.

Men leide hier niet uit af, dat in deze dalen alles pais en vree is. Auki beklagde zich over de last, die de lang niet zeldzame vechtpartijen tusschen de stammen hem bezorgde. Menig litteeken bewees ons, dat pijlverwondingen herhaaldelijk voorkomen. Men vroeg ons dan ook, of wij er niet voor konden zorgen, dat aan het herhaalde geharrewar een einde kwam. Natuurlijk bedoelen onze vrienden dat zoo, dat wij ons gewicht aan hun kant in de schaal zouden leggen.

Ook uit andere expeditieberichten is gebleken, dat het

leven der bergstammen niet zoo rustig verloopt, als dat op het eerste gezicht schijnt. Hun vaste woonplaatsen en hun geregelde landbouw pleiten echter voor een heerschende zin voor vrede, terwijl de onbeschermdheid van de zeer verspreid liggende huizen en het gemak, waarmede zij van pijl en boog afstand doen, bewijzen, dat in hun dagelijksch leven met moord en doodslag weinig rekening behoeft te worden gehouden. Het koppensnellen is bij hen niet in zwang.

HOOFDSTUK XVI.

PAPOEASCHE RASKENMERKEN, SEMIETISCHE TREKKEN EN DWERGEIGENSCHAPPEN.

Het anthropologisch onderzoek is in Pania zeer vruchtbaar geweest. Het heeft geen moeite gekost een drie honderdtal volwassen mannen onder de meetlat te krijgen. Daarbij is gebleken, dat de bergpapoea's alle van hetzelfde slag zijn en dat aan de Tapirodwergen eigenlijk geen afzonderlijke plaats kan worden toegekend.

Wel verschillen de kapaukoe's, zooals hiervoor reeds opgemerkt werd, in eenige belangrijke kenmerken van het kustvolk, maar niet in die mate, dat hun de benaming papoea zou moeten worden onthouden.

Het sterkst voor rasovereenkomst pleit wel het in alle streken van Nieuw Guinee voorkomende semietische type. Over de oorsprong daarvan wordt zeer verschillend geoordeeld. Sommigen wenschen de joodsche trekken toe te schrijven aan de Phoeniciërs. Deze zouden, lang vóór Christus, op hun tochten rondom Afrika tot in Oceanië zijn gekomen en daar hun semietische trekken hebben geënt. Van bevoegde zijde wordt het echter onmogelijk geacht, dat deze roemruchte zeevaarders hun reizen zoo ver zouden

hebben uitgestrekt. Een andere lezing is, dat na de val van Jeruzalem, in het jaar 70 n. Chr., er van de vele Joden, die toen de wijk hebben genomen, sommigen tot in Zuid China zouden zijn doorgedrongen. Aangezien er in oude tijden van China uit belangrijke emigratie naar de Maleische Archipel en Oceanië heeft plaats gehad, zouden er Joden van de partij kunnen zijn geweest. Volgens weer anderen heeft er van de negende tot de veertiende eeuw, de bloeitijd der Arabische scheepvaart, die zich tot het Oosten van de Indische Archipel en waarschijnlijk zelfs tot in de Zuidzee uitstreckte, groote kans op inkruising van Semietische trekken bestaan. In al die gevallen geeft men zich gaarne over aan de illusie, dat schipbreukelingen in de bevolking van Nieuw Guinee zouden zijn opgegaan. Men vergeet daarbij, dat die schipbreukelingen juist op Nieuw Guinee weinig aanleiding tot een dergelijk rooskleurig perspectief zouden hebben gevonden! Ze hadden een aanmerkelijk grootere kans om afgemaakt en opgepeuzeld te worden; dan om tot stamvaders te worden verheven!

Ik kan de genoemde opvattingen dan ook niet deelen. Het is niet duidelijk, waarom de joodsche trekken typeerend zijn voor den papoea en niet voor den Maleier, die bij al die invasies van Phoeniciërs, Joden en Arabieren toch het eerst aan de beurt zouden zijn gekomen. Maar vooral het feit, dat de geïsoleerde bergpapoea deze in ruime mate vertoont, weerspreekt ten sterkste de opvatting, als zouden de semietische trekken van buiten zijn gekomen.

Bij de kustpapoea's is het joodsche uiterlijk dikwijls zeer opvallend. De gebogen neus komt daar veel voor, maar ook afgezien daarvan gelijkt het heele gelaat niet zelden op

het Joodsche Aschkenazim type.¹⁾ De foto's van den jongen kustpapoea geven wel het meest sprekende semietische type weer, dat we op onze reis te zien kregen. Op een dier foto's komt toevallig ook het jongetje voor — de eerste van links — die, hoewel een zuivere papoea, werkelijk blond haar vertoont. In zijn familie komt albinisme voor. Het middelste kind is een bastaard van een papoea en een Moluksche maleier, hetgeen men aan het krullende haar kan zien. Het is dus wel een merkwaardig drietal.

Op de foto's ziet men verder eenige semietische typen uit Tapiroland en uit Pania. De convexe neus is bij de bergpapoea's uitzondering en de hier weergegeven typen hebben deze niet. De beide Tapiro-mannen hebben de smalste, en ik mag wel zeggen de mooiste neuzen, die ik heb gemeten. Het zijn neuzen, zooals we ze vaak bij Europeanen zien. De joodsche trek op de gezichten is bijzonder treffend. Men ziet deze overigens op verschillende andere portretten en het gaat dan ook niet aan om van een toevallig optredende gelijkenis te spreken.

Het meest opvallende verschil tusschen kust- en bergpapoea's zit hem in de lichaamslengte. De geringe lichaamslengte heeft de bergstammen terecht de naam van pygmoiden — dwergachtigen — en in sommige gevallen zelfs van pygmeeën — dwergen — verschaft. Het Zwarte Ras is een groote variabiliteit in lichaamslengte eigen. Nu weten we, dat lichaamslengte een eigenschap is, die,

¹⁾ Men pleegt de Joden te verdeelen in Aschkenazim (ten onzent de Duitsche en Poolsche Joden) en Sephardim (de Portugeesche Joden).

hoezeer in grondslag door erfelijkheid bepaald, zeer gevoelig is voor invloeden van allerlei aard, waarbij voeding en plaatselijke omstandigheden een rol spelen. Daarmede wil niet gezegd zijn, dat de dwergpapoea's „Kümmerformen” zouden zijn, d.w.z. stakkers, die door verkommering, dus gemis aan voldoende voeding, het verblijf in een ongezonde streek of iets van dien aard, niet goed zouden zijn uitgegroeid. Maar ik bedoel ermee, dat er omstandigheden denkbaar zijn, die op de lange duur bij volkomen gezondheid tot een kleine lichaamsgestalte aanleiding zouden kunnen geven. Aan de gezondheid behoeft bij de Centraal Nieuw Guinee bewoners niet te worden getwijfeld. De stammen rond Pania, zoowel als de in 1920 ontdekte Timorini, zijn harmonisch gebouwd, in goede voedingstoestand, krachtig en levendig. De malaria, de geesel der Nieuw Guineesche laagvlakte, schijnt in het bergland te ontbreken en de framboesia speelt er een veel kleinere rol.

Het kan niet worden ontkend, dat er bij het pygmoïde bergvolk echte dwergtypen voorkomen en deze zijn bij de Tapiro's bijzonder talrijk. Een der foto's geeft er een prachtig voorbeeld van. De daar afgebeelde man maakt werkelijk een uiterst primitieve indruk. De groote mond, de buitengewoon breede neus, het korte gezicht met het vooruitstekende kaakgedeelte dragen het hunne daartoe bij. De gedrongen bouw, het groote hoofd en de korte beenen geven het geheel bovendien iets kinderlijks, waartoe ook de goedige ietwat onnoozele gelaatsuitdrukking meewerkt. De bijzonder lange en zwaar gespierde armen spreken daarentegen een andere taal; ze doen allerminst kinderlijk aan.

Men denke overigens niet, dat het bergvolk, of in het bijzonder de Tapiro-pygmeëën, in hoofdzaak aan dit gedrongen type beantwoorden. Integendeel, ook onder de kleinen zijn slanke figuren en daarnevens ziet men alle mogelijke tusschenvormen. Een blik op het harmonische en pientere gelaat van den man, die onder den zoo juist besprokene staat afgebeeld, bewijst, dat niet alle pygmeëën — deze man is 137 cm. — een onnoozel uiterlijk hebben.

Men kan zich afvragen, of de veelvuldig voorkomende kropgezwollen de groei niet belemmeren. Deze worden veroorzaakt door een te kort aan jodium in het voedsel. De stoornis welke daardoor ontstaat, geeft inderdaad een remming van de groei, maar dergelijke dwergen zijn gekenmerkt door geringe behaardheid en vermindering van vitaliteit en intelligentie. Daarvan is bij het bergvolk geen sprake. De baardgroei is bij het kustvolk zeker niet sterker en de schranderheid veel geringer dan bij de zooveel kortere bergstammen.

Toch moet me van het hart, dat de kleinste dwergvormen van Tapiroland wel met het voorkomen van krop verband zouden kunnen houden. Drie dingen wijzen in die richting. Vooreerst is het ons opgevallen, dat de Tapiro-dwergen in een weinig gunstige landstreek zijn terecht gekomen en dit drukt ook zijn stempel op het volk. De tuinen zijn er ruw aangelegd en slecht verzorgd, de huizen zijn klein en primitief. Ten tweede blijkt krop veelvuldig voor te komen en ten derde is tandbederf daar algemeen. Bij de rassenkundig geheel met de Tapiro's overeenkomende Pania-kapaukoe's zijn huis en tuin royaler en beter onderhouden; krop is er tamelijk zeldzaam en de tanden zijn

er veel beter. In Pania heerschen ongetwijfeld gunstiger levensomstandigheden en het is best mogelijk, dat de grootere lengte van het volk daaraan te danken is. Evenwel, met hun gemiddelde lengte van 152.8 cm. bij drie honderd man — zonder de Mannekoe — blijven het pygmoïden! De tegenstelling tusschen de groote kust- en de kleine bergpapoea's blijft dus bestaan. Doch ik houd het voor mogelijk, dat de echte dwergstammen, zooals Tapiro's en Goliathpygmeeën, hun bijzondere kleinheid te wijten hebben aan minder gunstige omstandigheden, welke dan tevens het ontstaan van kropgezwollen in de hand zouden werken.

Zeer merkwaardig is de ontdekking van de Mannekoe. Deze menschen kunnen niet meer pygmoïd worden genoemd en toch zijn het echte bergpapoea's. Weliswaar is ook Auki bijzonder groot van gestalte en met hem verscheidene anderen van zijn stam. Maar goed beschouwd vormen de lengtematen van Pania bij hun grafische voorstelling een normale curve, waarvan Auki aan het bovenste einde staat. Ook in de Swartvallei hadden we indertijd te midden van de pygmoïde Timorini een man van 171.5 cm. aangetroffen. De Mannekoe maken het echter waarschijnlijk, dat er in Centraal Nieuw Guinee stammen zijn, die in hun geheel de maat van pygmoïden te boven gaan. Dit is in overeenstemming met wat op het Britsche deel van Nieuw Guinee herhaaldelijk is gevonden. Men heeft daar reeds verscheidene tochten in het hooggebergte gemaakt en vond daarbij stammen, welke in sterke mate op ons bergvolk gelijken; er wordt echter zelden gewag gemaakt van dwergen. Men noemt de menschen slechts

Vrouw uit Pania

De Tiri-Kapaukoe's op bezoek te Pania. Deze wonen aan een der later door Wissel ontdekte meren

Het dal der boven-Oeta, met uitzicht op de kustvlakte

kleiner van stuk dan de kustbevolking. Ofschoon sommige opgegeven maten met die onzer kapaukoe's overeenkomen, ligt het voor de hand, dat we in andere gevallen met soortgelijke stammen als onze Mannekoe te maken hebben.

De verslagen, die mij van dergelijke onderzoeken onder het oog kwamen, verplaatsten mij steeds geheel in Pania en de Swartvallei. Dit gold in het bijzonder voor wat de Luthersche missionaris Vicedom onlangs over het Waghidal schreef. Dit dal ligt in het centrale hooggebergte van het Australische mandaatgebied in Oost Nieuw Guinee.

De huizen daar beantwoorden nauwkeurig aan het model van Pania, de afgeronde hoeken inclus! Daarnaast komt soms het afzonderlijke ronde mannenhuis voor, dus datgene wat we in 1920 bij de Timorini leerden kennen. De landbouw is op dezelfde leest geschoeid als bij onze kapaukoe's. De beschrijving van allerlei lichamelijke eigenaardigheden, daarbij niet te vergeten het vaak semietisch uiterlijk, kon zóó uit mijn dagboek zijn overgenomen. Het gebruik van kauri's als geld, het mondharpje als muziekinstrument, het is alles geheel hetzelfde.

Van groot belang is het voorkomen van de vingermisvorming als rouwgebruik. Ook deze gewoonte is ons reeds lang van de Timorini en de Pesechem bekend. Ze bestaat in het afhakken van een vinger in zijn middelste kootje. Vrouwen blijken hiervoor het eerst in aanmerking te komen, maar ook bij mannen en zelfs kinderen vindt deze vermindering toepassing. De operatie schijnt weinig pijnlijk en gevaarlijk; men bindt namelijk de vinger ter plaatse eerst

eenige dagen af, zoodat het af te hakken deel vrijwel dood en gevoelloos is. In het hoogland van de boven-Digoel nam gezaghebber van der Goot deze gewoonte ook waar. Bij de door ons bezochte kapaukoe's werd ze niet gevonden, maar nu blijkt ze, ver naar het Oosten, in het Waghidal, weer op te duiken! De schaamkoker kent men daar nu weer niet.

De lengtematen, welke Vicedom opgeeft, zijn voor ons bijzonder merkwaardig. De langste man mat 175, de kleinste 138 cm. Onze heele bergpapoea-schaal is er dus vertegenwoordigd! Het gemiddelde van vijftig man was 154 cm. en dus maar weinig grooter dan het onze voor Pania en kleiner dan dat voor de Swartvallei (154.7 cm.). Een groot, slank, edel type kon worden uitgezocht, met een gemiddelde van 164 cm. — als onze Mannekoe — naast een klein plomp van 151 cm. In twee procent der gevallen werd een bijzondere lichtheid van huidkleur opgemerkt; deze lichte menschen behoorden echter noch tot de groote, noch tot de kleine soort. Belangrijk is verder, dat Vicedom deze menschen kenschetst als verstandig en intelligent, frisch en gezond, zonder huidziekten en in orde en rust levende. Ofschoon dit volk als vrij hoogstaande wordt beschreven, heeft het nauwelijks eenig huisraad en ontbreekt versieringskunst, op de eenvoudige pijlmotiefjes na, welke ook wij allerwegen aantreffen. Volgens Vicedom schijnt men aan meer geen behoefte te hebben, want hij roemt hun goed ontwikkelde smaak.

Ziehier een beeld van een der meest gunstige landstroken in het centrale gebergte van het Oosten, dat èn anthropologisch èn cultureel zoo in alle opzichten met onze

bevindingen overeenstemt, dat we mogen besluiten, dat zich één volk en één cultuur over geheel Centraal Nieuw Guinee uitstrekt. De kleine lichaamslengte doet verscheidene stammen onder de pygmoïden rangschikken, maar een echte dwergmaat blijkt voor dit volk geenszins kenmerkend. De veronderstelling, dat de Tapirodwergen voorposten zouden zijn van een dwergenras, dat in het binnenland van Nieuw Guinee belangrijke gebieden zou bewonen, heeft in sterke mate aan waarschijnlijkheid verloren. De Tapiro's zijn geen voorposten, maar veeleer randsnippers van de groep der bergpapoea's, die op zichzelf allerlei overgangen van klein tot middelmatig vertoonen.

Hoe staan de kustpapoea's tegenover deze centrale groep? Wel, de forsche bouw en aanmerkelijke lengte zijn wel typerend voor de zuidkust, maar niet voor uitgestrekte deelen van het Westen en Noorden. Verscheidene stammen uit die streken halen in hun gemiddelde de 160 cm. niet. We zien dus, dat de kleine bergman in bepaalde groepen de 160 cm. benadert, terwijl de zoogenaamd groote kustpapoea's tot beneden die maat afdalen. Onder deze omstandigheden bestaat er voor het handhaven van een fundamenteel verschil in lichaamsgrootte geen voldoende grond.

Het groote onderscheid zit echter in de vorm van de schedel en het merkwaardigste is, dat in de Mimikastreek de grens voor deze eigenschap even scherp getrokken is als voor de lichaamslengte. Alle kuststammen zijn dolichocephaal (smalhoofdig) en alle dwergstammen mesocephaal.¹⁾ Daarbij dient echter te worden opgemerkt,

¹⁾ Tegenover dolichocephaal staat brachycephaal of breedhoofdig; de daartusschen liggende vorm noemt men mesocephaal.

dat in het noordoostelijk deel van het Nederlandsche gebied weer allerlei overgangen voorkomen!

Men vindt herhaaldelijk vermeld, dat de bergpapoea's lichter van kleur zouden zijn dan de kustpapoea's. Persoonlijk vind ik dit zeer weinig opvallend en niet van groot belang. Ook aan de kust ziet men dikwijls een wat lichtere huid. Pater Tillemans wees op de meening van het volk zelf, dat het herhaaldelijke baden in zee donker maakt, iets wat volkomen strookt met de alom bekende bruinende invloed van het strandleven. Met dat al geldt voor de kleine zoowel als voor de groote papoeasoort, dat het zeer donkere menschen zijn. De pasgeborenen zijn grauw-vleeschkleurig, zooals dat bij alle gekleurde rassen het geval is; zij kleuren in een paar weken bij, tegelijk met het kroezig worden van het haar.

Men zou zoo denken, dat de huid dezer natuurmenschen een frissche en ongeschonden indruk maakt. Niets is minder het geval; ze zit vol moeten en litteekens. De inboorling gebruikt zijn huid terdege; ze moet weer en wind, zon en zee onbeschermd weerstand bieden; ze moet prompt reageeren op warmte en koude en ze moet, last not least, alle letsel opvangen en dit is niet gering in de wildernis. De huid doet zijn werk uitstekend, maar betaalt dan ook de prijs, die daarvoor staat. Zoo komt het, dat ze, geheel afgezien van huidziekte, de indruk maakt van het verstelde buis van een straatjongen! De mensch mist nu eenmaal de vacht, welke het dier beschermt. In tegenstelling met de kust, zagen we in de bergen zoo goed als geen huidziekten.

Alle papoea's, groot en klein, hebben kroeshaar als de

negers. Er wordt in de literatuur herhaaldelijk gewag gemaakt van papoea's met rood of zelfs blond haar. Dit klinkt misleidend. Er is geen sprake van, dat men zoo nu en dan een rooden papoea tegenkomt, wiens haar met dat van een rooden Europeaan verwisseld zou kunnen worden. Wel is het heel gewoon, dat men papoea's ziet, waarbij een rossige gloed over het haar ligt, maar dat is dan dezelfde glans, die een oude hooge hoed kan hebben!

Ik heb ditmaal bijzondere aandacht aan het befaamde roode haar gewijd. Mij zijn daarbij vier dingen opgevallen. Vooreerst ziet men het zelden bij menschen in de kracht van hun leven; daarentegen is het heel gewoon voor kinderen en oude menschen. Vervolgens is de rossige kleur onregelmatig over het hoofd verdeeld en het sterkst aan de haarpunten. Ten derde nam ik bij schoolkinderen de geleidelijke overgang waar van rossig — soms bijna blond — tot zwart toe. Van twee en zestig kinderen waren er maar negen zwart; twintig kon men rood noemen en de overige drie en dertig vertoonden alle schakeeringen daartusschen. Ten slotte zag ik op de Mimikakust verscheidene albino's en half-albino's. Een albino is iemand, die het vermogen tot kleurvorming geheel of ten deele mist. Hadden de papoea's zuiver zwart haar, dan zouden albino's, al naar de graad van het gebrek, bruin, blond, of geelwit haar moeten vertoonen. Welnu, de kleurschaal loopt duidelijk over rood naar blond en geelwit, hetgeen bewijst, dat gebrekkige vorming van de zwarte kleur de roode grondkleur zichtbaar maakt.

Uit deze bevindingen volgt, dat het bij het fameuze roode haar der papoea's niet gaat om een bijzondere eigenschap

van enkele individuen, maar dat rood een factor van de normale papoeahaarkleur is, die onder bepaalde omstandigheden zichtbaar wordt. Het roode haar der papoeasche schooljeugd is iets dergelijks als het „melkboerenhondenhaar“, dat op onze dorpsscholen de boventoon voert. Ook onze kinderen zijn later doorgaans veel donkerder dan in hun prille jeugd. Duitschers spreken hier van „nachdunkeln“. Een tegengesteld proces vindt plaats in de ouderdom en ook op jeugdiger leeftijd door inwerking van weer en wind. In deze hoedenlooze tijd weten we daarvan mee te praten.

De papoea's, en ook dit geldt zoowel voor de bergen als de kust, zijn sterk behaard. Volle baarden zijn heel gewoon. Juist als bij ons, gaat dit vaak gepaard met kaalheid en het is deze combinatie van zware baard en kale schedel, die zoo herhaaldelijk aan het eigen ras herinnert. Ook de gelaatsvorm werkt daartoe mede. Van alle gekleurde, niet zooals de Hindoes tot het Kaukasische Ras behorende volkeren, heeft de papoea het gelaat, dat het meest het europeesche type nadert. We zien hier de grove europeesche vorm in alle schakeeringen voor ons. Een eigen type lijkt te ontbreken. Negers en Mongolen zijn gespecialiseerd in een van het kaukasische model afwijkende richting; Papoea's schijnen slechts een primitieve vorm van dit laatste te vertegenwoordigen.

Ondanks veel overeenkomst, geeft het gelaat van den kustpapoea eenige markante verschillen met dat van de bergpapoea's te zien. Men vergete niet, dat de zeer smalle schedel van den eerste tot versmalling van het gelaat en van de neus aanleiding moet geven. Deze eigenschappen maken

het uiterlijk van den kustman wat scherper, wat minder boersch. Maar ook laten ze minder ruimte voor de ontwikkeling van het voorhoofd, dat, zooals menige foto laat zien, vooral bij het bergvolk, bijzonder fraai gevormd is.

De oogen staan horizontaal; alle mongoolsche kenmerken, welke we in de Indische Archipel en in Polynesië zoo herhaaldelijk zien, ontbreken hier ten eenen male. Het is verder de neus, die, hoe grof hij ook zijn moge, het gelaat in kaukasische zin beïnvloedt; terwijl de wortel ver onder het voorhoofd wegduikt, springt de rug sterk naar voren. De combinatie van diepliggende oogen en groote uitspringende neus, terwijl de jukbogen niet naar voren komen, doet het uiterlijk geheel van dat van den neger verschillen, vooral als ook nog een baard aanwezig is. Men denkt eerder aan Australiërs of Dravida's. De brug van deze naar het Kaukasische Ras is al dikwijls geslagen en dit te gemakkelijker, omdat de kloof, welke kroes van sluik haar scheidt, daarbij niet behoeft te worden overschreden. Voor papoea's ligt het geval daarom moeilijker.

De mond is, evenals de neus, meestal groot en grof. Het kaakgedeelte springt dikwijls wat naar voren — prognatie —; de dikke omgekrulde negerlippen zijn echter uitzondering. Integendeel heeft de papoea vaak een ferm gesloten mond, die niet weinig tot zijn resoluut uiterlijk bijdraagt. De kin is niet sterk ontwikkeld, zooals dat bij primitieve volken past; echter is een zuiver oordeel moeilijk, omdat de mond zoo grof is door het zware gebit. Ook dit laatste vertegenwoordigt een primitieve eigenschap. Dat tanden en kiezen bij papoea's werkelijk bijzonder groot

zijn, konden we door vergelijking met onze maleische dragers vaststellen. De kracht van hun tanden is enorm; men moet ze maar eens een dik stuk suikerriet zien beknauwen!

We konden aangaande het gebit nog twee aardige waarnemingen doen. Vooreerst blijkt het een sprookje, dat de natuurmensch prachtige gave tanden heeft. Bij de Tapirodwergen zijn holle kiezen — cariës — schering en inslag. Bij de Pania-kapaukoe's is dit in veel mindere mate het geval. De conclusie ligt voor de hand, dat uitwendige omstandigheden hier een rol spelen en deze zullen in de voeding moeten worden gezocht.

Een tweede bijzonderheid is, dat de verstandskiezen zoo vaak afwezig zijn. Dit is geheel in tegenstelling met wat ik had verwacht. Wijlen professor Bolk heeft de nadruk gelegd op het feit, dat de verstandskiezen bij het zwarte ras minder vaak zouden ontbreken dan bij het blanke. Wat bleek nu in Pania? Dat bij volwassenen het aantal menschen met een volledig stel verstandskiezen niet grooter was dan in Europa! Caries, dat in Pania weinig voorkomt — in twintig procent — kon niet als oorzaak worden aangemerkt. Bij de Tapiropygmeeën was ons al het herhaald ontbreken van deze kiezen opgevallen, maar door het heerschende tandbederf hadden we geen conclusies durven trekken.

De verstandskiezen verschijnen bij het blanke ras zelden voor het zeventiende jaar en kunnen nog doorbreken tot het veertigste. Bij negers zou de doorbraak eerder geschieden. Ook dit gaat voor onze papoea's zeker niet op. We hebben verscheidene jonge mannen en vrouwen onderzocht, die als volwassen mochten worden beschouwd, maar bij wie,

ondanks een gaaf en overigens volledig gebit, de verstandskiezen nog niet waren doorgebroken.

Het intellectueele peil der bergpapoea's verheft zich ongetwijfeld boven dat van de kustpapoea's. Dit blijkt vooreerst uit hun wijze van tellen. Een kustpapoea telt niet verder dan drie en dan komt veel. De bergmensen tellen daarentegen in het tientallig stelsel: *ena, wàsa, wièdõ, wiè, idibie, bènnowie, pítóewõ, wógoewõ, sè, nàti*, — tien — waarna ze doorgaan met *natièna, natiwàsa* enz. De kinderen tellen voor hun plezier; als zij er even kans toe zagen, begonnen ze de bladen van onze opschrijfboeken op te sommen, waarbij ze zonder haperen tot over de honderd kwamen!

Merkwaardig is, dat de Mannekoe het vijftallig stelsel hebben. Bij hen is het *hâgo, ièsa, hëlõ, wie, ídi* en daarna *ãmănè hago, ãmănè ièsa*, enz. tot *ãmănè idi* — tien —, dat ook met *hãnãgè* wordt aangeduid.

De bergpapoea's zijn weetgierig. Auki wilde weten hoe de zon in het land der blanken liep! Dit verwonderde pater Tillemans in hooge mate, daar de verhalen welke hij bij het kustvolk over zon, maan en sterren ten beste placht te geven, daar niet de minste belangstelling bleken op te wekken.

Hij zou zich later nog meer verwonderen. Zooals blijken zal, heeft een groepje bergpapoea's ons naar de kust vergezeld. Daarbij was ook de U reeds bekende Warekai, de weggelopen gids van het Charles Louisgebergte. In de kustplaats Porogo stond deze in aandachtige bewondering voor de bloemen, welke de goeroe om zijn huis had gekweekt. Hij vroeg pater Tillemans of hij er geen zaden van mee naar huis mocht nemen. De pater, door langdurige

ervaring overtuigd, dat een papoea slechts dan wat voelt voor een plant, als hij er nut van trekken kan, meende Warekai te moeten ontnuchteren door de mededeeling, dat deze bloemen slechts tot versiering dienden. Echter, daar bleek het hem juist om te doen!!

Naast het onderscheid in schedelvorm is dat in geestelijke geaardheid een van de moeilijkst verklaarbare verschillen, die de groote van de kleine papoea-variëteit scheidt. De vraag dringt zich op, of hier de omgeving voor het onderscheid verantwoordelijk kan worden gesteld. De kustpapoea leeft te midden van geheel andere omstandigheden, dan de bergbewoner. De moerassige wildernis der vlakte dwingt den eerste tot nomadiseeren, dat uit de aard der zaak tot vagebondeeren met roof- en moordpartijen leidt. De onuitputtelijke sagovoorraad maakt voorzorg overbodig en de onbezorgdheid werkt ongebondenheid in de hand. In het bergland ziet men zich daarentegen gedwongen om door landbouw en varkensteelt in zijn dagelijksche behoeften te voorzien. Het land, solide, koel en gezond, stelt den bergpapoea hiertoe ook in staat. Het land noopt tot arbeid, de arbeid noopt tot orde. Er is dus reden genoeg voor een afwijkende ontwikkeling.

Doch hiermede is niet alles verklaard. We staan voor het feit, dat de bergpapoea een aanzienlijk bredere schedel heeft en de zeer smalle kop van den kustpapoea maakt de indruk een primitieve vorm te vertegenwoordigen. De diepere geest onzer kapaukoe's zetelt in een grootere hersenpan. Hoe komen ze aan dit bredere hoofd? Het is weer de kwestie van de kip en het ei. Hebben ze de betere ontwikkeling te danken aan hun andere hoofdvorm, of

was deze het gevolg van betere ontwikkeling? In het laatste geval ware het gevleugelde woord „die Kultur schlägt die Köpfe breit” niet heelemaal van zin ontbloot. We komen hiermede op gevaarlijk terrein, dat vol ligt met voetangels en klemmen, doch waarop we niettegenstaande dat, in het volgende hoofdstuk een uitstapje zullen wagen.

HOOFDSTUK XVII.

DE PAPOEA EN DE EVOLUTIE DER MENSCHHEID.

De Papoea's gelden van ouds als een moeilijk in het systeem der rassen te plaatsen volksgroep. Slechts noode wordt hun, bij de verdeeling der menschheid in drie groote groepen, het Blanke of Kaukasische, het Gele of Mongool-sche en het Zwarte of Negride Ras, een plaats bij het laatste ingeruimd. Maar in het Zwarte Ras staan ze afgezonderd in een hoekje.

Het is mijn overtuiging, dat na de versnipperingsmanie, die in de anthropologie het aantal rassen lawineachtig aan deed zwellen, een streven tot overzichtelijk groepeeren wenschelijk is. We dreigen door al te nauwkeurige studie van de boomen het bosch uit het oog te verliezen. We moeten in de verscheidenheid de eenheid pogen weer te vinden.

In de nabuurschap van de Papoea's wonen de Australiërs. Het komt mij voor, dat de in ruime kring verbreide opvatting, dat deze laatsten aan de basis van de tegenwoordige menschheid staan, veel kans heeft juist te zijn. De Australiër heeft de geleerde wereld van meet af aan getroffen door zijn bijzonder primitief uiterlijk, zijn lage cultuurstand en zijn volkomen afzondering in een we-

relddeel, dat ook op het gebied van flora en fauna een afzonderlijke plaats inneemt. Rassenkundig heeft hij veel moeilijkheid gegeven. Vele primitieve eigenschappen heeft hij gemeen met het Zwarte Ras. Zijn golvend haar en de vorm van het aangezicht geven echter, ook door de sterke ontwikkeling van de baard, aanknoopingspunten met het Blanke Ras. Zijn zware beenige wenkbrauwbogen en het vluchtende voorhoofd doen bovendien denken aan den Neandertaler, een der voorhistorische, slechts in fossiele toestand bekende menschvormen. Hij is aanvankelijk wel als levend overblijfsel van dezen aangezien. Deze opvatting moest men echter laten varen; de Australiër moet tot het tegenwoordig levende menschtype worden gerekend. Weliswaar vertegenwoordigt hij een oud stadium daarvan en we kunnen den beroemden Engelschen anthropoloog Keith bijvallen, waar deze den Australiër de beste nog levende vertegenwoordiger van de diluviale mensch noemt. Hij is een levend fossiel uit die lang vervlogen tijd, toen de specialisatie in rassen wellicht nog moest beginnen en toen het kroeshaar nog niet was opgetreden.

Als eerste anthropologische laag boven den Australiër denkt men zich het Zwarte Ras, of kortweg de Negriden, die inderdaad door vele primitieve eigenschappen gekenmerkt zijn. Het is duidelijk, dat de Oost-Negriden, waartoe in de eerste plaats de Papoea's behooren, een andere ontwikkelingsrichting insloegen, dan de West-Negriden of eigenlijke Neger. De Oost-Negriden zijn daarbij de oorspronkelijke vormen het meest trouw gebleven. Wel heeft de Papoea evenals de Neger het kroeshaar verworven, maar afgezien daarvan heeft hij niet meer neger-

achtige eigenschappen dan de Australiër — de donkere kleur, de smalle schedel, niet zelden de vooruitstekende mond en de breede neus —; hij heeft echter de kaukasische in grootere mate. In het gelaat, dat ook bij den Australiër niet aan dat van Neger of Mongool, maar zooals reeds opgemerkt, wel aan dat van een groven Europeaan doet denken, vinden we bij den Papoea de gelijkenis met den laatste versterkt. In Nieuw Guinee zien we het ontstaan van de europeesche neus: frisch en sterk vooruitstekend. Verder zien we op dit eiland het smalle, uiterst dolichocephale hoofd, typisch voor den Australiër, in alle graden overgaan in het mesocephale. We hebben in Nieuw Guinee herhaaldelijk gelegenheid om ons te verwonderen, hoe naast de meest bestiale physionomieën het rechte profiel — de orthognatie — zich baan breekt. En het is verscheidene Nieuw Guinee-reizigers gegaan als mijn metgezellen en mij, die herhaaldelijk vergelijkingen troffen tusschen papoea's — vooral dwergpapoea's — en kennissen uit het vaderland!

We zien meer. We ontdekken bij de papoea's onder de kaukasische trekken ook, en zeer duidelijk, de semietische. Ik geloof daarbij niets van inkruising van semietisch bloed. We ontdekken hier het joodsche type, als nevenvorm van het arische,¹⁾ bij zijn oorsprong. Hoe men ook over de

¹⁾ Ik gebruik hier de term Arisch of Indo-Germaansch naast Semietisch, ofschoon deze woorden taalgroepen aanduiden en geen eigenlijke anthropologische grondslag hebben. Een rassenkundige uiteenrafeling heeft hier geen zin; de joodsche trekken zijn zeer kenschetsend voor de semietische volken, en de gezamenlijke europeesche volken, welke die trekken missen, kan men het eenvoudigst onder de naam Ariërs samenvatten. Ariërs en Semieten behoren beide tot het Kaukasische ras.

Joden van rassenkundig standpunt denken moge, er is niemand, die de Joden, als behoorende tot de Semieten, niet als onderdeel van het groote Kaukasische Ras beschouwt. Welnu, we zien in Nieuw Guinee bij de Papoea's, die zich volgens de zoo juist geschetste opvatting zouden bevinden op de ontwikkelingslijn van het Blanke Ras, naast de arische ook de semietische trekken optreden.

Hoe de evolutie van het Kaukasische Ras verder verliep, is moeilijk te zeggen. We zien de eigenschappen, welke den Papoea aan het Zwarte Ras binden, verzwakken, zoowel naar het Oosten in Melanesië en Polynesië, als naar het Westen in Indië en Voor-Azië. De Polynesiër heeft reeds veel meer verfijnde kaukasische trekken, maar de negride zijn toch nog zoo duidelijk, dat de groote natuuronderzoeker Wallace niet terugdeinsde voor de uitspraak, dat Polynesiërs het beste als een modificatie van het Papoea Ras konden worden beschouwd. Weliswaar vond deze opvatting geen genade bij meer moderne rassenkundigen en dit noopte Wallace wat water in zijn wijn te doen, maar toch vond zijn oorspronkelijke meening steun van mannen, die door jarenlang verblijf in de Zuidzee tot oordeelen bevoegd waren.

In het Westen staan de zaken nog ingewikkelder. In Voor-Indië zijn kaukasische en negride kwaliteiten onontwarbaar verstrengeld. Daar gaat het grovere Dravida-type met ontelbare overgangen in het fijne, lichte Hindoe-type over, hetwelk dat van den Europeaan nabijkomt.

Nu zijn er aangaande deze dingen twee opvattingen mogelijk. De gebruikelijke is deze. Polynesiërs zijn en blijven Polynesiërs en Papoea's zijn en blijven Papoea's.

Alle overgangsvormen daartusschen zouden het gevolg zijn van kruisingen, die door volksverhuizingen in het leven werden geroepen. Op gelijksoortige wijze zouden we in Voor-Indië allerlei bastaarden hebben tusschen de zwarte australoïde Dravida's uit het Zuiden, die de eigenlijke inboorlingen van het land vertegenwoordigen, en de blanke arische stammen, die als indringers van uit het Noorden Hindostan binnenvielen.

De tweede opvatting is deze, dat de grove australoïde vorm in de loop der eeuwen naar de fijnere kaukasische evolueerde. Nu is het inderdaad de gangbare opvatting der natuuronderzoekers, dat er bij het menschedom een evolutie van het oorspronkelijk lagere type naar het hogere heeft plaats gevonden. Het hoe en wanneer daarvan is echter geheel onbekend en voor de bestaande tusschenrassen — dus afgezien van het Zwart-Geel-Blank — voelen de meeste geleerden zich veiliger bij de kruisings-theorie. Want de erfelijkheidsleer van de mensch leert, dat raseigenschappen standvastig zijn en dat het dientengevolge inderdaad voor de hand ligt, dat Papoea's Papoea's blijven, als men er geen vreemd bloed inkruist.

Evenwel, dan geraken we tot de paradox, dat evolutie — geleidelijke ontwikkeling — en erfelijkheid met elkander in strijd zijn. Er zijn geleerden, die daarom vinden, dat erfelijkheid en evolutie niet onmiddellijk met elkaar te maken hebben. Dat lijkt me struisvogelpolitiek. De erfelijkheidswetenschap — genetica — beschikt over een groot aantal gegevens, die de standvastigheid van soorten bewijzen; niettemin zien we in het rijk der natuur een zoodanige opeenvolging van lager naar hooger, een zoodanige

De Mannekoe (Dzjoengoene)

De middelste was de woordvoerder; de rechtsche is mede een man van gewicht

Tapiro, dwergtype

Tapiro, dwergtype

Dezelfde, in profiel

trapsgewijze opklimming, door de tijden heen, van de verschillende vormen uit planten- en dierenrijk — zich uitend in verdieping en verbreding, dus in een verhoogde uitbuiting van het gegeven grondplan — dat men zich niet aan de evolutiegedachte kan onttrekken.

In ons geval moeten we afwegen: evolutie tegen kruising, of met andere woorden, evolutie tegen erfelijkheid.

Ik geloof in beide. Ik geloof in erfelijkheid, want ik weet, dat als men een neger met een blanke kruist, de kenmerken van het zwarte ras gedurende geslachten te vervolgen zijn, zich daarbij gedragend volgens Mendel's erfelijkheidswetten. Ik neem ook gaarne aan, dat een dolichocephale kustpapoea in het bergland niet brachycephaal zal worden en dat zijn kindskinderen nog dolichocephaal zullen zijn.

Maar ik geloof ook in evolutie. Evolutie, dat beteekent, dat de Australiërs, in andere omstandigheden overgebracht, na millennia in Dravida's of Papoea's zouden kunnen zijn veranderd. En dat beteekent verder, dat een dolichocephale kustpapoea, niet na een eeuw, maar wel na verscheidene eeuwen, in het anders gearde bergland van zijn eiland tot een mesocephale en kleine bergpapoea zou kunnen zijn geworden, zonder eenige bijmenging van ander bloed.

We kunnen het ook aldus zeggen. Erfelijkheid is oorzaak, dat, in voor de mensch overzichtelijke tijdperken, het ras zich onvermurwbaar toont. Evolutie daarentegen houdt in, dat in de loop van geologische tijdperken een stuwkracht werkt, een levenskracht, die het lagere tot het hogere toespitst. Of evolutie daartoe, zooals men veelal

aanneemt, vooral gebruik maakt van mutatie's — plotse-
ling optredende veranderingen in de erfelijke aanleg —,
terwijl de toespitsing een gevolg zou zijn van isolatie en
selectie — Darwin's „survival of the fittest” — of dat
evolutie bovendien beschikt over een eigen stuwkracht
en het dus niet uitsluitend van aanpassing, mutatie, krui-
sing en Darwin's „struggle for life” moet hebben, zij hier
niet verder uitgesponnen. Ik zie in evolutie een kenmer-
kende uiting van het Leven en voel derhalve voor de
laatste opvatting, maar dit doet niet ter zake.

De psychologie leert, dat bij de geestelijke ontwikkeling
van het kind tot volwassene, op ieder stadium individuen
blijven steken, zoodat onze maatschappij, helaas, uit men-
schen van zeer verschillend geestelijk niveau bestaat. Li-
chamelijk zijn ze volwassen, geestelijk blijven velen, zeer
velen, in de buurt van de kinderkamer hangen. Op gelijke
wijze zijn er ook bij de ontwikkeling der levende natuur,
van de schepping af tot heden, op allerlei stadia typen
blijven staan, gefixeerd, „bevroren”, zou men kunnen
zeggen. De Australiër is een dergelijk levend fossiel, de
Papoea is er wellicht een van iets jongere datum. Maar
beiden lijken mij zich te bevinden op de ontwikkelingslijn,
die tot den Blanke heeft gevoerd.

Deze bespiegelingen, want het zijn niet meer dan dat,
voeren tot de erkenning van de mogelijkheid, dat de Papoea
een ras vertegenwoordigt, dat zich ter plaatse heeft ont-
wikkeld, en dat dus niet door kruising is ontstaan. Of-
schoon ik deze laatste vroeger waarschijnlijk achtte, blijken
bij herhaald onderzoek de gronden daarvoor niet voldoende
stevig. Indogermaansche en semietische trekken zijn op dit

afgelegen en onherbergzame eiland zeer opvallend en zij zijn dit bij het pygmoïde bergvolk even sterk als aan de kust. Ze zijn dus niet ingekruist, maar ze behooren bij het ontwikkelingsstadium der menschheid, dat Papoea heet.

Deze arische en semietische trekken zijn in de verdere ontwikkeling niet bij elkaar gebleven. We zien de eerste in de europeesche rassen, de laatste bij Arabieren, Armeniërs en Joden hun hoogste ontwikkeling bereiken. Dat Arabieren semietisch bloed in Nieuw Guinee zouden hebben gebracht, acht ik, zooals reeds uiteengezet, onjuist; veeleer vertegenwoordigen zij zelve een fixatiegraad van het joodsche type op een veel hooger, of wat de geologen zouden noemen, veel jonger niveau.

Het is zelfs denkbaar, dat de splitsing in Semieten en Indogermanen, geografisch dus in Voor-Aziaten en Europeanen, zich een geleding eerder heeft voltrokken. Behalve de Papoea's worden ook de Dravida's geacht op de Australiërs aan te sluiten. Deze Dravida's hebben geen kroeshaar en hun uiterlijk vertoont, zooals reeds opgemerkt, geleidelijke overgangen naar de europeesche geelaatsvorm van de Hindoes. Men kan zich derhalve voorstellen, dat de Dravida's — en ook de naburige Wedda's van Ceylon — zich aan de voet der europeesche ontwikkelingslijn bevinden, terwijl de Papoea's dan aan die van de Voor-Aziatische zouden staan. Voor deze opvatting zou pleiten, dat bij de primitieve Dravida's het joodsche type niet opvalt, in tegenstelling met wat bij de Papoea's het geval is en vervolgens het feit, dat aan Joden een zwakke, maar duidelijke neiging tot kroeshaarigheid eigen is.

Men denke nu niet, dat de Europeanen in het algemeen of de Joden in het bijzonder in de Papoea's hun directe voorvaderen moeten zien. De geschetste opvatting beteekent slechts, dat in de ontwikkelingsgang van de primitieve mensch, laten we zeggen de Australiër, naar den modernen Europeaan stadia heeft doorlopen, waarvan de nu levende Papoea's en Dravida's als plaatselijk overgebleven resten de levende getuigen zijn.

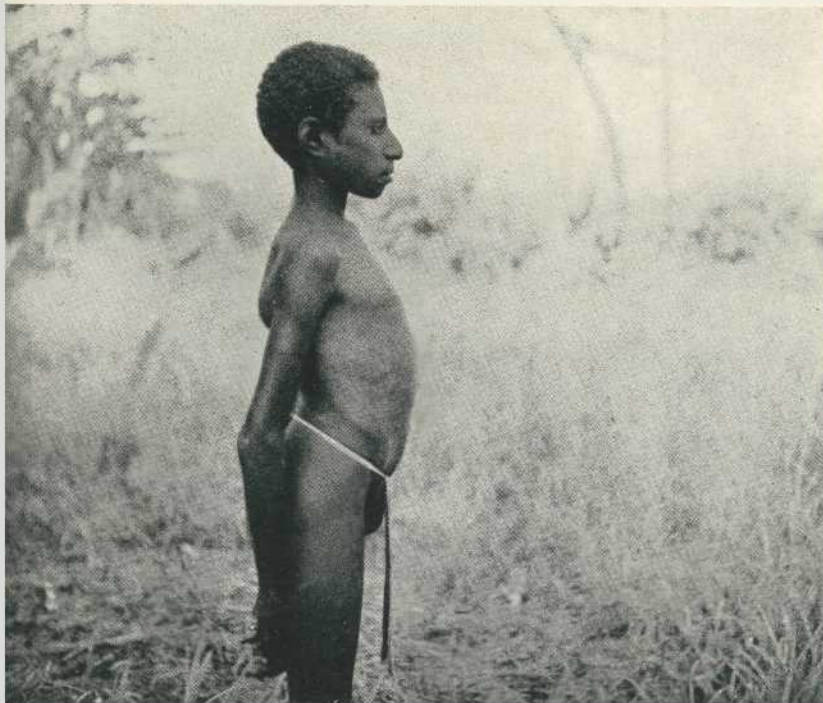
In het licht van deze opvatting over de Papoea's kan het verschil tusschen berg- en kustpapoea's aldus worden opgevat, dat de eersten de laatsten op de weg der evolutie een paar schreden vooruit zijn. Bij den Papoea in het algemeen zagen we de ontwikkeling van het kaukasische gelaat, bij den bergpapoea zien we bovendien die van de breedere schedel — zooals we die voor den blanke kennen — en daarmee gepaard een fijner ontwikkelde geest.

Zou men meer voor kruising voelen, welke a priori natuurlijk niet is uit te sluiten, dan zou men moeten uitgaan van een oorspronkelijk dwerggras, — dat dan heden door de Tapirodwergen nog het meest wordt benaderd — dat zich in meerdere of mindere mate met de rijzige smalhoofdige Papoea's zou hebben vermengd. De dwerggrassen vallen onder de primitiefste der menschheid, de kustpapoea's staan daar echter nauwelijks boven. En aan de bond van deze twee zou dan de intelligente bergpapoea zijn ontstaan te danken hebben? Dit is niet zeer waarschijnlijk.

Een merkwaardig trio van de Mimikakust: een blonde papoea, een krulharige bastaard en een jonge kustpapoea met sterk Semietisch uiterlijk

Het Semietische papoeatype van hierboven in profiel

Pania, Semietisch type

Tapiro, Semietisch type

Tapiro, Semietisch type

HOOFDSTUK XVIII.

DE THUISREIS.

Op negen Januari aanvaardden we de terugtocht om op tijd te komen voor de gouvernementsstoomer, die ons volgens afspraak op één Februari van Mimika zal komen halen. Een groot gezelschap is aanwezig ten afscheid, daaronder in de eerste plaats de Mannekoe. Ze nemen het ernstig op; het trekken der knokkels geschiedt met het gewicht van een handdruk. Ze hebben de ontmoeting met ons op hooge prijs gesteld en ze verwachten, dat de eenmaal tot stand gekomen aanraking onderhouden zal worden. Uit hun ernstige blikken spreekt kameraadschap en vertrouwen. Ook wij zijn onder de indruk van het oogenblik. We laten deze eenvoudige kinderen van de wildernis achter, maar nemen de verantwoording voor hun toekomst naar de beschaving mede.

Het is zeven uur eer we op weg zijn. Een paar kapaukoe's vergezellen ons. Uit de betrokken lucht begint een motregen neer te dalen. Het pad door de tuinen wordt modderig en glad. Het is een mistroostig afscheid van de vallei van Pania, die ons een paar weken geleden met zulk stralend weer ontving. Gelukkig heeft de zon gedurende ons verblijf

hoogtij gevierd, al kwam er menig buitje tusschendoor. Maar dit vermocht ons goed humeur niet te verstoren; bij gasten en gastheeren liet de stemming nooit iets te wenschen over. In Centraal Nieuw Guinee leeft men gemoedelijk en rustig, het bestaan is er simpel, de problemen zijn er weinig ingewikkeld, de spanning in de atmosfeer bepaalt zich tot de elementen der natuur en pleegt door een fiksche donderbui te worden opgelost.....

De dalwand is bereikt en we beginnen te stijgen. Adieu Pania, we richten onze schreden weer naar huis, naar Europa, waar de gemakken der beschaving wachten en waar de tamme menschen wonen. We vinden het bijster ingewikkeld.

Ons Pania-bivak lag op 1460 M., we hebben 1300 M. klimmen voor de boeg. Al stijgende houdt de regen op en in de namiddag krijgen we van 2500 M. hoogte nog een laatste uitzicht te genieten over het weer door de zon beschenen dal.

Om twee uur 's middags is onze oude bivakplaats bereikt. Dicht in de buurt kampeert een kapaukoesch reisgezelschap van twee mannen, twee vrouwen en een kind, die groote rollen tabak als handelswaar bij zich hebben. We hebben nog een gezellige zonnige achtermiddag op ons stukje hei en onze dragers vieren het afscheid van Pania met het stoken van een geweldig vuur, waarbij ook de toewans zich niet onbetuigd laten. Een bestuursambtenaar, een pater en een dokter, die straks weer netjes moeten zijn, doen hier nog weer eens als in hun jonge jaren. Ware Auki hier geweest, hij zou op zijn beurt hebben kunnen zeggen, van de hoogte van zijn steentijd-stand-

punt ons peinzend beschouwend: „het zijn toch net menschen....”

De volgende dag verlaten we ons schilderachtig plekje reeds vroeg en volgen het oude pad door een ijl, hoogstammig woud. Na een paar uur bereiken we de steile rotswand, welke ons scheiden van de hoogvlakte. Om tien uur zijn we boven en rusten even uit op dit hoogste punt dat door de expeditie werd bereikt. We treffen het slecht, de 10.000 voet boven zee biedt geen uitzicht, nu zoo min als bij de heenreis.

Om elf uur wordt de plaats van ons Kerstbivak bereikt. De zon breekt door en we hebben zulke aangename herinneringen aan deze plaats, dat we de lust niet kunnen weerstaan, nog eenmaal op de hooge hei in kamp te gaan. Het wordt een middag van zonnebaden en zalig niets doen met een huiselijk regenavondje tot besluit.

Dan gaat het naar beneden, veilig langs het pad, door de kapaukoe-ingenieurs langs deze uitgevreten kam aangelegd. Na vijf uur dalen gebruiken we ons middagmaal in het vierde marschbivak van onze heenreis en tegen vier uur komen we op het tusschenbivak aan. Van de blikken met etenswaar, die we in dit onbewaakt gebleven kamp verwachten, mist er geen enkele en vol beladen trekken we de volgende dag verder. De vijfde marschdag begint de afdaling en nu hebben we geluk. Vanaf een hoogte van 2500 meter genieten we van een prachtig panorama. Uitzichtbivak ligt beneden ons in het Zuidwesten en naar links strekt zich de hooge wal van het Charles Louisgebergte uit. Nu stellen we met zekerheid vast, dat wij er boven op staan en wel op het oostelijke gedeelte.

Een dag later zijn we in Uitzicht-bivak, waar we de achtergebleven politiesoldaten en dragers met alle bagage in goede orde terugvinden.

De vriendschap met het Boven-Jera-volk blijkt bestendig. Weldra verschijnt Auki met een vijftiental Paniamensen; hij is ons gevolgd en zal ons verder naar de kust begeleiden. We maken van de gelegenheid gebruik, ook het Paniavolk de grammofoon te leeren kennen. Dat is aan Auki wel besteed; hij staat verstomd, neen, meer dan dat, hij is ontroerd; zijn heele brein komt in speurende actie. . . . Dan schikt hij zich in het onbegrijpelijke. Nieuwe emotie, als het speelgoedautomobieltje uit eigen kracht over de tafel loopt. Maar voor zoo'n nietig ding is zijn vrees gauw overwonnen; onvervaard pakt hij het beet. „Als zij daar niets van krijgen, zal het met mij ook wel losloopen”, denkt deze nuchtere kop. We nemen dit ter harte; veel zullen we deze nieuwe onderdanen niet op de mouw kunnen spelden.

Een paar dagen later staan we aan de Jera-rivier en vinden daar onze beide bewakers, die zich na de wekenlange rust- en slaapkuur bijzonder fit en monter voelen.

Na deze veilige thuiskomst in de vlakte, wacht ons de eenige tegenslag der expeditie. In de vlakte. . . . Daar zit hem juist de kneep, want Jera-bivak is van de echte vlakte van modder en moeras nog door enkele stroomversnellingen gescheiden. Er was afgesproken, dat de kustpapoea's ons in de derde week van Januari zouden komen halen. Wij zijn op tijd; de papoea's laten echter op zich wachten. Pater Tillemans kende zijn pappenheimers; de gewilligheid was bij het wegbrengen al niet groot geweest. Onder deze

omstandigheden besluiten we de prauwen te bemannen met onze eigen menschen, die als Molukkenbewoners toch ook verstand van water hebben. Onze vijf vaartuigen worden beladen en de bemanning wordt met zorg uitgekozen. Ik verdeel mijn kostbare last van films en foto's wijselijk over twee prauwen; de eene helft wordt toevertrouwd aan den drager, die gedurende de heele reis over dit materiaal heeft gewaakt en de tweede helft neem ik onder eigen hoede. De toewans gaan ieder in een prauw.

De eenige versnelling, waarover we bezorgd zijn, ligt vlak om de hoek, een paar honderd meter van ons prauwbivak verwijderd. Het sein tot vertrek wordt gegeven. Door een misverstand gaat de boot met mijn films voorop. Een oogenblik later zijn we allen op stroom.

De vaart heeft nog geen vijf minuten geduurd, of het blijkt dat we ons geheel in de stuurmanskwaliteiten van ons volk misrekend hebben. Het kolkende water heeft de voorste prauw onmiddellijk te pakken; pijlsnel en stuurloos schiet het vaartuig door de versnelling met zijn radelooze bemanning en slaat om. De rivier is niet diep, men heeft dus gauw grond onder de voeten. Mijn trouwe cameraman denkt alleen aan zijn kostbare vracht. Terwijl hij aan land scharrelt, houdt hij het juk met mijn beide blikken boven water, maar hij heeft niet kunnen voorkomen, dat hij eerst met alles kopje onder is gegaan.

Met moeite worden de volgende prauwen de wal opgestuurd, vóórdat de stroomversnelling ze kan grijpen. Zoo loopt alles betrekkelijk goed af. Maar als een paar uur later de kustpapoea's joelend de Jera opkomen om, zij het met wat vertraging, hun belofte gestand te doen,

vinden ze ons op een modderig strandje aan de wal, te midden van een heele kraam van droogende spullen, op een half vergane boom uitgestald. De schade valt mee, al zijn er eenige films verloren en andere zwaar beschadigd. Goed, dat ik de zaak heb verdeeld en wel zoo, dat films van één dag van meet af aan in verschillende blikken zijn gedaan. Het is echter een zware slag, dat onze grammofoon met alle platen in de diepte is verdwenen. Sarie Marijs zal ons de dagen niet meer korten. Jammer, want we zijn verbazend aan de platen gehecht en ze waren pater Tillemans als aandenken beloofd. Een ernstig verlies is verder het biggetje der Mannekoe, dat deel van de lading der verongelukte prauw uitmaakte. We hebben het niet teruggezien.

De volgende morgen gaan we verder stroomaf. Bocht na bocht slieren we om, tusschen de coulissen door, die het woud in eindelooze opeenvolging naar voren schuift. Op eens.... tintelend licht en ruimte, een laatste muur van groen wordt langzaam weggeschoven.... de zee!

De bergen, het oerwoud, ze liggen achter ons. We zijn weer „thuis”, al valt er dan, zoover het oog reikt, geen levende ziel te bekennen. Van de Jera-mond gaan we langs het strand te voet naar Porogo. Vluggere voeten dan de onze hebben de kampong reeds gewaarschuwd. De goeroe, aan het hoofd van zijn schoolkinderen, ditmaal in jurkjes en broekjes gestoken en met papieren vlaggetjes in de hand, ontvangt de expeditie aan de rand van zijn dorp met het onder zulke omstandigheden in de Indische Buitenbezittingen gebruikelijke Wilhelmus van Nassouwe. Stram

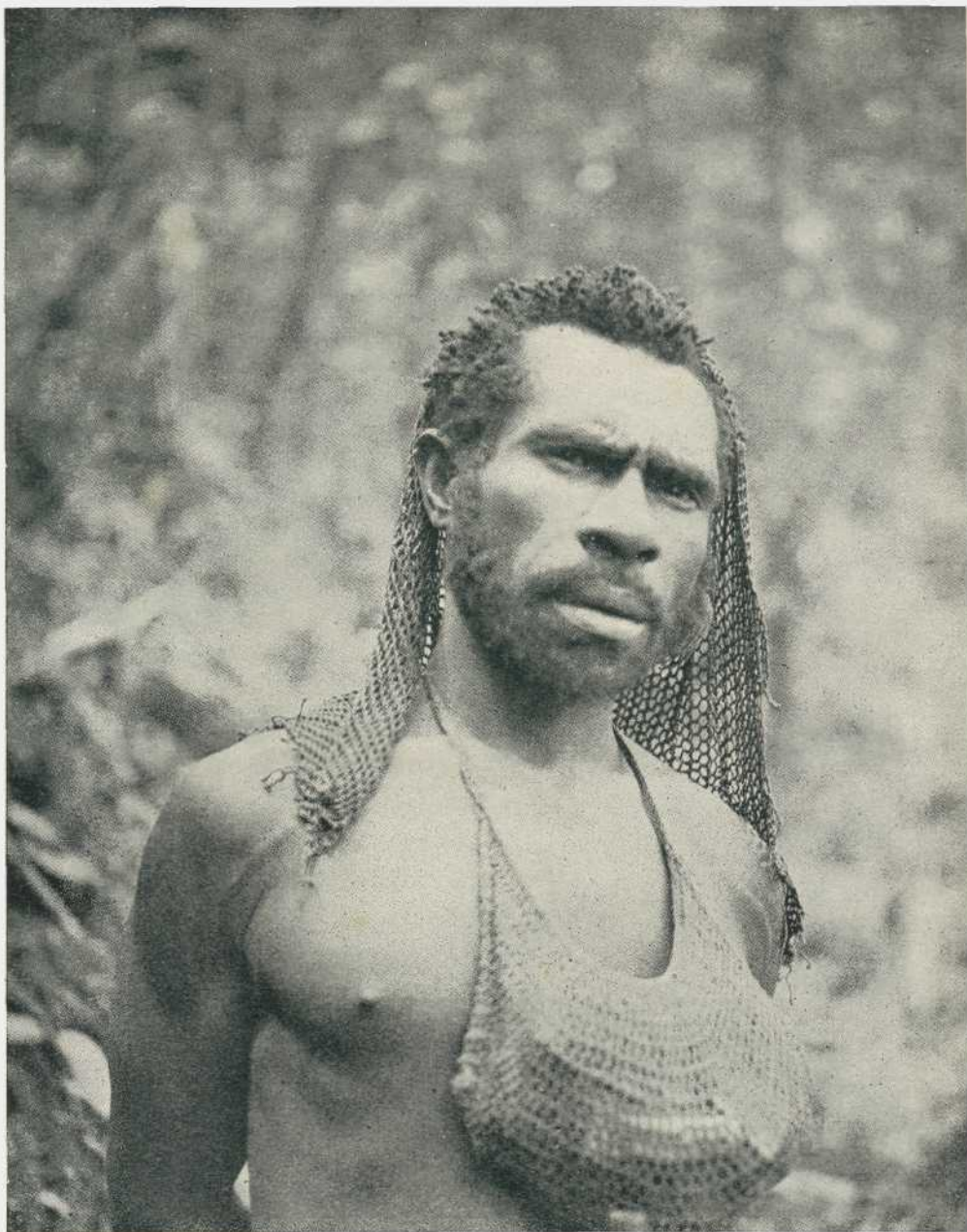
in de houding, brengen wij de groet aan Vaderland en Vorst.

De tocht is beëindigd. Rustig wachten we in de pastorie van Mimika op het oogenblik, dat de Fomalhaut komt om ons af te halen. Elke avond vindt ons bij zonsondergang vereenigd op het strand, gezeten op een doode boomstam, om te genieten van het schitterende kleurenspeel, dat zon en wolken tooveren boven de wester kim. De zee van parelmoer, het breede strand met zijn bizarre boomgeraamten, en de tjemara-zoom, die zich langzaam tot een gitzwart kantwerk om het vlammeende avondlicht verdonkert, ze volmaken het beeld, dat boeit door zijn ongereptheid en zijn volstrekte eenvoud. We voelen ons eeuwen terug.

Een troepje pelikanen vischt ginds aan de hoek, waar het zoete rivierwater zich met het zeewater vermengt, een enkele visscherman teekent zijn koolzwart silhouet tegen de hemel af. Een handvol menschen leeft hier tusschen zand en water, beide hun onvervreembare bondgenooten. Piekeren doen ze nooit, iets regelen evenmin. Simpel als de hun omringende natuur, drijven zij onbezorgd op de stroom van het leven, die in deze broeikas der aarde nooit ophoudt te vloeien.

Achter zee en strand, beide vol licht en kleur, achter de rij tjemara's, begint het land, dat geen land is, de eindelooze modder onder het eeuwige bladerdak. Stil, somber en warm. Dagenlang kan men varen op de talrijke rivieren, die in ontelbare kronkels niets anders toonen dan hetzelfde bosch. Tot de heuvels het landschap openbreken en uit-

zicht bieden op de vervaarlijke rotsgevaarten van Nieuw Guinee's binnenland. Hier eindigt het gebied van den kustpapoea, hij bleef steken in de modder. Achter de steile wanden ligt een ander land, open, gezond en koel en er leeft een ander volk. Een land en een volk, waard om ontdekt te worden, waard ook, om bezorgd over te zijn.

Tapiro, Semietisch type

Een groepje oude heeren aanschouwt de bouw van ons bivak in Pania

HOOFDSTUK XIX.

DE TOEKOMST.

De lezers van dit en andere verhalen over de ontdekking van de bergpapoea's zullen zich ongetwijfeld afvragen, wat of er met dit volk gebeuren gaat. Velen zullen een gevoel van medelijden niet hebben kunnen onderdrukken, omdat het is ontdekt en dus prijsgegeven aan vreemde indringers. Inderdaad ligt deze gevolgtrekking voor de hand. Zij is besloten in de ontboezeming, door een Brit, James Hall, een paar jaar geleden neergeschreven in een Melanesische krant, de „Rabaul Times”¹⁾. Deze betreft de onberoerd gebleven papoea's der binnenlanden en luidt in het nederlandsch vertaald aldus: „Zullen we hen kerstenen, beschaven, exploiteeren en verbasteren, zooals het blanke ras dat immer met zulke volken heeft gedaan? Of zullen we voor deze eene keer in de geschiedenis van de blanke overheersching, eerst denken aan de belangen van de menschen zelf en deze een uitgebreide aanraking met ons besparen? De resultaten kunnen in het eerste geval met ze-

¹⁾ Rabaul is de hoofdplaats van het Britsche mandaatgebied in Nieuw Guinee.

kerheid worden voorspeld. De resultaten zouden in het laatste geval van de grootste waarde kunnen zijn en het is zelfs waarschijnlijk, dat ze dit zullen zijn. De beschaafde mensch kan veel van de primitieve mensch leeren...." Daarbij pleitte James Hall voor een natuurreservaat voor den berg-papoea.

Het door Hall opgeworpen vraagstuk is zeker van groot belang en in hooge mate dringend. Nu of nooit... kan het blanke ras zich lauweren oogsten door te toonen, dat het hart heeft voor menschenkinderen, die, totaal overgeleverd aan zijn overmacht, hun lot in zijn handen zien gesteld.

De staat van dienst van de blanken lijkt niet bemoedigend. De Indianen van Noord Amerika zijn meedoogenloos van hun jachtvelden verjaagd en nauwelijks aan uitroeiing ontsnapt. De Australiërs zijn aanvankelijk als beesten behandeld en weggeschoten, waar ze hinderlijk werden geoordeeld. De Spanjaarden maakten zich in Midden- en Zuid-Amerika aan ergerlijke wandaden tegenover de inboorlingen schuldig.

Met recht valt men den blanke daarover hard. Echter, hij is een mensch en niet meer dan dat. Hij handelde, zooals menschen van oudsher plachten te handelen, als zij de macht in handen hadden. Naast de gruwelverhalen van Blank tegen Rood, Bruin en Zwart, kan men er even zoo-vele zetten van de gekleurde volken onder elkaar. De staaltjes van wreedheid der voormalige kolonisten leggen het niet zelden af tegen die, welke van Oostersche potentaten en negeropperhoofden worden verhaald.

Nu kan men opmerken, dat men van den blanke beter had

verwacht. Het antwoord der geschiedenis daarop stemt tot bescheidenheid. De beschaving is bij velen onzer niet meer dan in het woord besloten ligt; er is wat af- en bijgeschaafd, maar de kern bleef onveranderd.

Sedert lang is er verbetering. De leden der gekleurde rassen worden geheel als menschen gewaardeerd, win-gewesten en bezittingen zijn verouderde koloniale begrippen, de belangen van de inboorling genieten groote aandacht.

Men moet het oog open houden voor de juiste verhoudingen. Te zeggen, dat een koloniseerend volk in zijn overzeesche gewesten niet thuis hoort, is onredelijk en onjuist. Men zou met hetzelfde recht kunnen zeggen, dat het kroos niet thuis hoort in een sloot. Een vitaal menschengeslacht trekt uit op onderzoek en avontuur. Het kan de Portugeezen niet euvel worden gedeut, dat zij in de Indiën met een handvol menschen de heerschappij verwierven over een millioenenvolk. Het heeft de Polynesiërs vrij gestaan Europa te bezeilen, zooals Columbus het Amerika deed. De Europeanen bezeilden in de loop der tijden alle werelddeelen, maar de gekleurde rassen zijn nooit voor de kusten van Europa verschenen. Deze stand van zaken is der overdenking waard.

Men zou het kunnen gooien op de macht der vuurwapens, die iedere strijd, ongeacht het aantal tegenstanders, in het voordeel der blanken besliste. Doch de blanken vonden niet alleen het buskruit uit! Ook zonder kanonnen waren hun schepen honderden procenten beter dan die, in gebruik bij andere rassen, welke toch ook koene zeevaarders in hun gelederen telden. Het bleef, zooals gezegd, niet bij het buskruit. De stoommachine, de electriciteit, de radio,

de auto en de vliegmaschine, dat alles nam de Kaukasiër voor zijn rekening. Nu kan men zijn neus ophalen voor techniek en voor het materialisme, dat in nauw verband daarmede in het Westen hoogtij vierde. Men richte dan echter zijn blik op de Dom van Keulen en op die van Reims, of op de Nachtwacht van Rembrandt. Men legge het oor te luisteren naar de muziek van Bach, Beethoven of Chopin, men verlustige zijn geest in de gedichten en gedachten van Shakespeare, van Vondel, of van de vele, zeer vele andere dichters en denkers, die het Westen voortbracht. . . .

Het Kaukasische Ras verkreeg zijn heerschende positie niet zonder reden, niet door een gelukkig toeval, maar heel eenvoudig door een combinatie van eigenschappen, die het de leiding verzekerde. Dit waren gewis niet alle goede eigenschappen — de brutale heeft immers de halve wereld — maar er waren toch zeker zeer waardevolle bij en die lagen ook op het gebied van kunst en zielenadel. De bekwaamheid van dit ras is niet aan redelijke twijfel onderhevig.

Daarmee is niet gezegd, dat het altijd de meerdere is geweest, of dit altijd blijven zal; dat zijn ster niet kan ondergaan, dat de andere rassen het niet over het hoofd zouden kunnen groeien. Het gele ras zit het blanke reeds danig op de hielen.

Evenmin is er mee gezegd, dat de rassen der menschheid in grondslag ongelijkwaardig zijn. Immers het eene ras zou kunnen staan in zijn kindsheid, het andere in de bloei der jaren, het derde in zijn ouderdom. Ook zouden perioden van kracht en zwakte elkander kunnen afwisselen.

Het tegendeel, dus dat de rassen gelijkwaardig zijn, is echter evenmin bewezen. Voor wie in de evolutie der menscheid gelooft, is het aannemelijk, dat het eene ras in een verder ontwikkelingsstadium verkeert dan het andere, dus verder op de weg der volmaakte menscheijkheid is voortgeschreden. Principieele ongelijkheid der menschenrassen ligt daarbij voor de hand; in dit licht beschouwd, vertegenwoordigt de Australiër een lager menschentype dan de Neger en staan Papoea's en Hottentotten lager dan Chineezen of Europeanen. De vondsten der anthropologie wijzen in deze richting.

Het probleem is moeilijk en verward. Men late aan de wetenschap de oplossing over. Voor de leek bestaat het probleem immers nauwelijks. Niemand beschouwt nog den Bosjesman als weinig meer dan een beest, zooals onze voorzaten dat deden, maar niemand ook ziet in hem zijns gelijke. En dat is hij ook niet, hoe men het keert of wendt.

We komen terug op de bescherming van de bergpapoea. Is zijn ontdekking een fout? Hadden we eerbied moeten hebben voor zijn afzondering, omdat van vorige expedities bekend was, dat hij in betrekkelijke rust en vrede leefde en ons niet noodig had?

We kunnen daar lang en breed over praten. Echter, de lust tot onderzoek van het onbekende is een aangeboren neiging van de mensch. Hij heeft er zijn glorie aan te danken en als hij niet oppast, zal hij er straks zijn ondergang aan te wijten hebben. Sinds Adam de vrucht van de boom der kennis proefde, zijn wij gedoemd hetzelfde te doen. Het is de oude erfzonde. Maar deze staat aan het begin der

menschwording. Rees Adam wellicht uit boven de dieren, omdat hij, als eerste, het onfeilbare pad van het instinct verliet en zich de eerste proefneming veroorloofde? Een proef, die hij moest bekoopen met eeuwig zoeken en met zware zorgen. Zoeken en zorgen, het is, wat de mensch van het dier onderscheidt. Maar het is ook, wat hem de weg opende naar de Goddelijke sferen van waarheid en wijsheid. De erfzonde was immers voorwaarde voor de verlossing? Lot en noodlot zijn facetten van dezelfde steen.

De mensch is een onderzoeker en zal het altijd blijven. De wereld is ontdekt en de hoekjes, die dat nog niet zijn, zullen de dans niet lang ontspringen.

Toch zijn we verder dan vroeger. Wij voelen verantwoording voor wat we ontdekken. De gedachte aan bescherming ontwaakt. Maar Nieuw Guinee buiten 's werelds stroomen houden, dat zal niet gaan.

We kunnen ook het oordeel van de ontdekte bergpapoea's in de kwestie betrekken. Voelen zij hun ontdekking als een nadeel? Eigenlijk niet. Ik wil hier niet te optimistisch zijn. De Tapiro's hebben hun woonplaatsen zoolang mogelijk verborgen gehouden en de tocht naar Pania heeft men ons afgeraden. De weerstand zat echter niet diep. En de Mannekoe beschouwden onze komst als van groot belang. De blanken, eens in hun rijk aanwezig, waren verdwenen en men scheen hen noode te missen. Daar ging de mare door het land, dat deze verloren zonen de terugweg hadden aanvaard. De blanken, wel gevreesd, maar toch bewonderd, verbraken de kring, waarin de Mannekoe zich voelden bekneld. Onvervaard zochten de laatsten aanraking. Zelfbewust, fier en zonder schroom kwamen ze ons tegemoet. Als kameraden

zijn we gescheiden. Hun verwachtingen zijn hoog gespannen. Hoe vleidend dit voor ons wezen moge, onze verantwoording wordt er slechts door verzwaard.

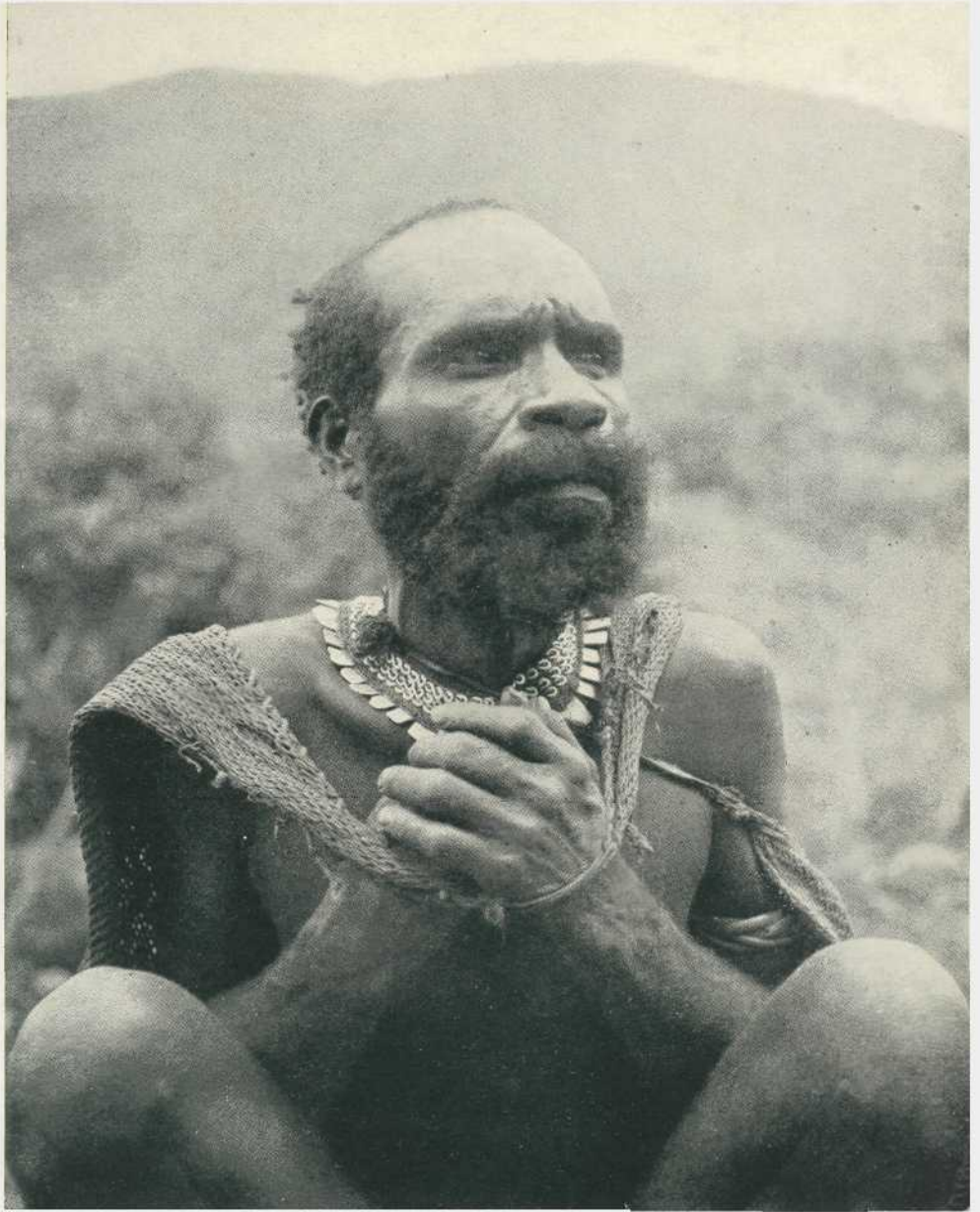
De Nederlandsche Commissie voor Internationale Natuurbescherming heeft de mogelijkheid tot bescherming der bergpapoea's ernstig onderzocht. James Hall's stem was dus niet die van een roepende in de woestijn. Het is met zijn ontboezeming merkwaardig gegaan. De „Rabaul Times" is zeker geen ruim verspreid orgaan, maar de Nederlandsche Nieuw Guinea Studiekring bezorgde mij onder veel andere paperassen een uitknipsel van het blad, waarin Hall zijn opgekropt gemoed had gelucht. Niet zonder aarzeling haalde ik zijn opmerkingen aan in het door het Molukken Instituut samengestelde werk „Nieuw Guinee". Ik voelde de nobele gedachte, die aan Hall's woorden ten grondslag ligt, maar ik twijfelde aan de mogelijkheid van verwezenlijking ervan. Ik zag zoo gauw geen oplossing, maar schreef de woorden neer in de vage verwachting, dat zij ergens weerklank zouden vinden. En ziet, dit is gebeurd. Het citaat werd aanleiding, dat de hierboven genoemde Commissie voor Natuurbescherming de zaak der bergpapoea's ter harte nam en het was voor mij een groote voldoening, daarbij mijn medewerking te mogen verleenen.

Als men bescherming van primitieve volken in overweging neemt, is de eerste opwelling, in verband met de droevige kolonisatie-ervaringen van vroeger, wel deze, dat de natuurmensch eigenlijk geheel met rust moet worden gelaten; dat men zijn land hermetisch voor iedere vreemdeling moet sluiten en dat zelfs de regeering zich er toe zou moeten bepalen een wakend oog in het zeil te houden, om gebruiken,

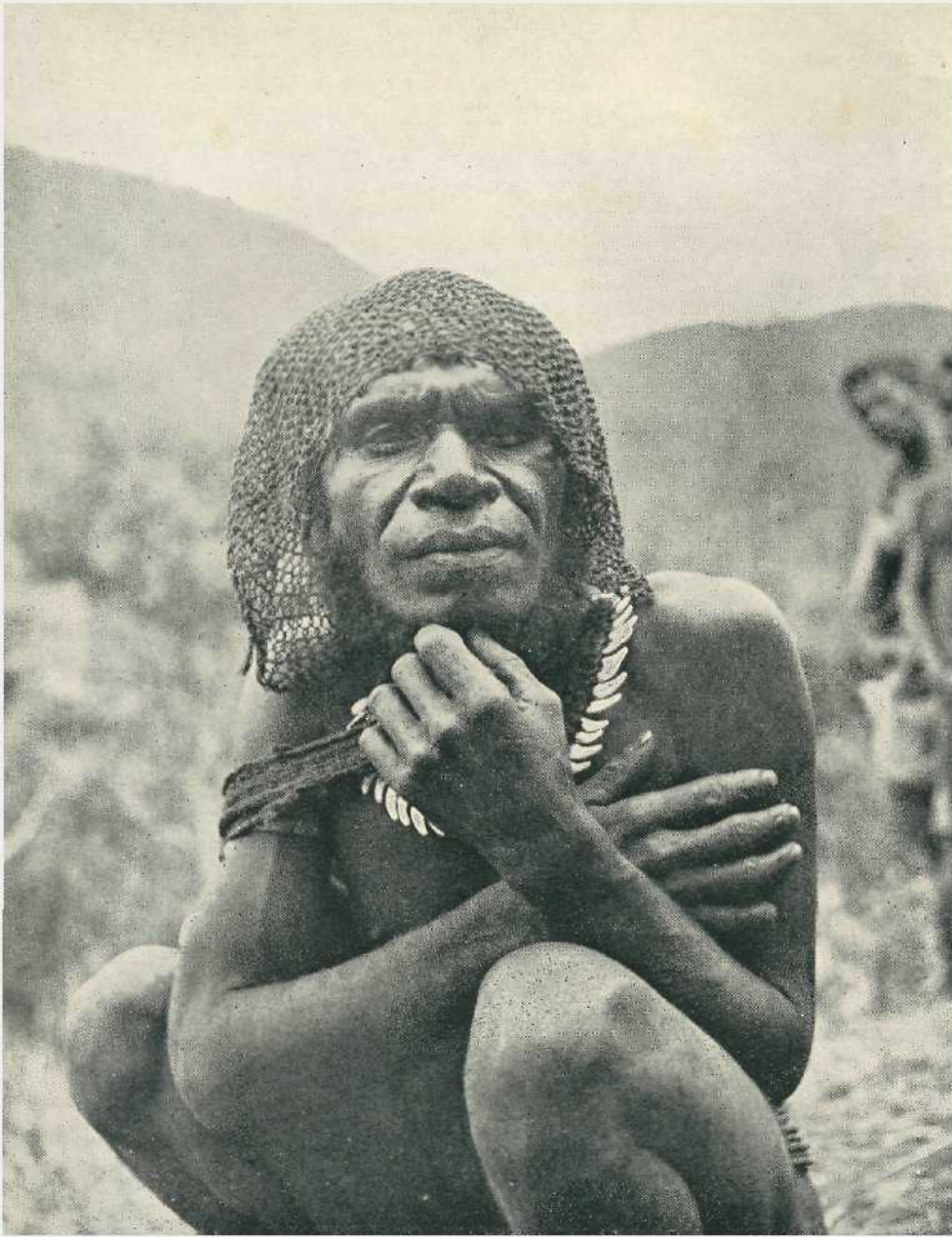
die al te veel tegen de moraal indruischen, langzaam maar zeker om te vormen. Voor Nieuw Guinee kreeg men dan het behoud van een stukje steenen tijdperk, zooals men ook een eilandje met pinguins in stand zou kunnen houden. Hoe verleidelijk dit denkbeeld schijnen mag, het leek mij, noch de commissie, voor verwezenlijking vatbaar. Immers, de natuurstaat van het betreffende volk is reeds geschonden, omdat ze zich ontdekt weten. Nu kan men maar niet gaan doen, alsof ze niet ontdekt zijn. Het geldt hier geen dieren, die het vermogen missen om anders te worden dan ze zijn en het best gedijen als men ze met rust laat. Ook de natuurmensch is leergierig en dit geldt zeker voor den schranderen bergpapoea, moge hij dan zonder weef- en pottbakkerskunst in de steentijd zijn blijven steken. Een kunstmatig doorgevoerd isolement wordt door geen gemeenschap gewenscht. De primitieve zoekt, als ieder ander, de beschaving met haar werktuigen, maar ook met haar gemakken en men heeft niet het recht hem deze te onthouden.

Een reservaat voor menschen is dus in grondslag wat anders, dan een natuurreservaat, dat bescherming van planten of dieren beoogt. Een reservaat voor bergpapoea's is echter ook iets anders, dan de reservaten voor Indianen in Noord Amerika. Daar heeft men de „laatste der Mohikanen", opgejaagd en verslonsd door een niet begrijpende beschaving, een laatste schuilplaats aangeboden, waar ze met rust gelaten worden, om de scherven van hun uit elkaar geslagen cultuur nog wat aaneen te lijmen.

In Nieuw Guinee staat de cultuurmensch voor een nieuw probleem. Tot nu toe onberoerd gebleven menschen be-

Uit het steenen tijdperk schouwend in de nieuwe tijd

In filosofische overpeinzing over de „roode” mensen

wonen daar een goed bewoonbaar land, waarin ze het met de allereenvoudigste hulpmiddelen, bijna zonder materieel cultuurbezit, tot een ordelijke en respectabele samenleving hebben gebracht. Dat is dus heel wat anders, dan dat men ergens in de onmetelijke oerwouden van de Amazone een op de overvloed van het tropenwoud vegeteerende Indianenstam ontdekt. De bergpapoea's stellen belang in ons, zooals wij in hen; ze hebben geen bezwaar tegen aanraking, indien zij baas blijven in eigen huis. Ze zijn echter geheel onkundig van wat die aanraking voor hen beteekent. Ze hebben nog niets van onze beschaving geleerd en deze heeft ook nog niets bij hen bedorven.

Bescherming zal hier moeten bestaan in verstandig geleide aanraking. Een aanraking, die met groote terughoudendheid zal moeten plaats vinden en waarbij dat, wat voor de inschakeling van de bergpapoea's in de rij der volken noodig is, voorzichtig moet worden toegelaten, terwijl de schadelijke uitwassen der beschaving met beslistheid moeten worden geweerd.

Dit behoort in Nieuw Guinee tot de mogelijkheden, omdat het centrale bergland diep in het binnenland ligt en in hooge bergruggen natuurlijke grenzen heeft, welke niet gemakkelijk onbemerkt kunnen worden overschreden. Zoo ergens ter wereld, dan is hier volledige afsluiting van het woongebied te verwezenlijken.

We moeten dus de „beschaving” mondjesmaat toelaten, of anders gezegd, we moeten haar gefiltreerd laten doorsijpelen.

Wat moet geweerd worden?

Ziekten, alcohol, baadjes en broekjes. Verder vooral

menschen, menschen die er niets te maken hebben.

Vooreerst ziekten. Dat is heel moeilijk. Een dokter kan niet door zijn patiënt heenzien. De zwaarste keuring met de meest moderne hulpmiddelen — bijvoorbeeld een Röntgentoestel — zou niet kunnen beletten, dat ziekteverwekkende microben hun weg naar bergpapoealand zouden vinden. Dat hoeft ook niet. Heerschende ziekten danken wellicht niet zoo zeer hun bestaan aan de overvloed der betreffende ziektekiemen, als wel aan de plaatselijke gesteldheid van land en volk, die deze ziektekiemen tot het verwekken van ziekte in staat stellen. Met recht betwijfelt men tegenwoordig of de blanke de tuberculose aan de gekleurde volken heeft gebracht, of dat niet veeleer de minder natuurlijke levenswijze, na de ontdekking dezer laatsten, oorzaak was, dat de van oudsher aanwezige tuberkelbacillen de kans kregen, hun slag te slaan.

Men zoeke het dus niet in een keuring, met pijnlijke nauwgezetheid uitgevoerd, maar in het weren van wezenlijk zieke of duidelijk infectieuze personen. Een hoestende tuberculosepatiënt zou een heele kampong ernstig kunnen besmetten. Ook lijdens aan geslachtsziekten veroorzaken groot gevaar. Dergelijke patienten zijn bij een eenvoudige keuring reeds uit te schakelen en daarmee kan groot onheil worden voorkomen.

Nu is het gevaar voor het invoeren van ziekten al verminderd, als men slechts de ambtenaren toelaat, die voor een eenvoudig contact onmisbaar zijn. Dit zijn uit de aard der zaak gezonde en betrekkelijk hygiënisch levende menschen.

Dat alcohol, den papoea van huis uit onbekend, geweerd

moet worden, behoeft geen betoog. Toch wil ik hier protesteeren tegen de veel verbreide opvatting, dat geslachtsziekten en alcohol de belangrijkste oorzaken van de ondergang van vele natuurvölkeren zijn geweest. Dit is ernstig overdreven. De volkeren van Nederlandsch Indië gedijen, ondanks vier eeuwen contact met tot voor kort weinig ascetisch levende kolonisten! De zwakte ligt voor een deel bij het uitstervende volk zelf. Maar toch is het reeds erg genoeg, dat bij kolonisatie de ondeugden in de voorhoede terecht plegen te komen, tot schade van het prestige van het moederland en zeker tot groot zedelijk en lichamelijk nadeel van de betrokken stammen.

Het ongewenschte van lichaamsbedekking, bij daaraan niet gewend zijnde volken, vindt steeds meer erkenning. Schaamtegevoel is ook bij den dwergpapoea duidelijk aanwezig. Maar, afgezien van de schaambedekking, zijn kleeren bij tropische stammen slechts voorwerpen van ijdelheid. Ijdelheid, die moordend is voor de hygiëne en voor hun goede smaak. Sierlijk gebouwde menschen halen zichzelf neer tot potsierlijke smeerpotsen!

Men vergeete niet, dat de zaak ook een hygiënische kant heeft. Vieze en vooral ook natte kleeren zijn een gevaar voor de gezondheid. Huidziekten worden er door in de hand gewerkt en allerlei smetstoffen vinden er een gunstige bodem om welig voort te tieren, terwijl ze anders reeds lang waren weggespoeld of door de meedoogenlooze stralen der zon ten doode waren gedoemd. Het ernstigste is wellicht, dat de huid er haar functie van warmteregelaar bij inboet. Wij Westerlingen zijn die reeds danig kwijt en vatten dan ook altijd kou of hebben rheumatiek. Infectieziekten, in-

clusief tuberculose, zouden door slecht gebruikte kleding begunstigd kunnen worden, vooral in het bergland met zijn koude nachten. Het is allerminst verantwoord om de inboorling te berooven van de normale functie van een gewichtig orgaan als de huid, zonder hem daar een tastbaar voordeel voor in de plaats te geven.

Allerbelangrijkst is, het land gesloten te houden voor jan en alleman. De europeesche avonturier, die er zijn geluk gaat beproeven, de chineesche kleinhandelaar, die er zijn slag denkt te slaan, zijn niet de beste exponenten der beschaving. Ze zijn belust op winstbejag, ze maken van hun overwicht gebruik, den ander om de tuin te leiden, zij vernielen het raderwerk der inheemsche maatschappij, als dit hun winst oplevert. Zonder deze menschen al te hard te willen vallen, immers zij vechten, meestal arm en berooid, met inzet van hun leven voor het eigen bestaan, meen ik toch, dat het de plicht der overheid is, het nieuw ontdekte volk te vrijwaren voor wie slechts als parasieten kunnen worden beschouwd.

Nogmaals zij er verder aan herinnerd, hoe Murray er op wijst, dat toelating van uitheemsche gekleurde werkrachten op de inschakeling van den papoea, die nog van meet af aan beginnen moet, een noodlottige invloed kan uitoefenen, omdat de laatste daardoor tot een ongelijke strijd genoodzaakt wordt. Hij blijft gedoemd tot de onderste trap, waar de hogere treden reeds door concurrenten zijn bezet. In Papua bestaan slechts blanken als leiders en papoea's als geleiden. Dan staat de zaak het zuiverst.

De bergpapoea behoort derhalve beschermd te worden tegen veel, wat schaden kan. Maar niet mag daarbij worden

vergeten, dat hij bovendien bescherming behoeft tegen zichzelf. Hij is een mensch, nieuwsgierig en reislustig. Hij wil mee naar de kust, hij wil mee over zee, naar de wonderbaarlijkheden van de hoofdplaats Fak-Fak, van Ambon, ja van Soerabaja. En hij zal geheel verbijsterd en uit het lood geslagen weer thuis komen. Hij zal zijn vleugels branden als de mot aan de kaars. Daarom, we zullen pal moeten staan tegen de vreemdeling, die zijn land wil binnendringen, maar niet minder tegen de inboorling, die de vertrouwde bergstreken zal willen verlaten. Want wij weten, wat hij niet weten kan, dat de spijs daarbuiten te zwaar gepeperd is.

Dan is er nog het arbeidsvraagstuk. De bergpapoea zal — en dit kan tot eigen geluk en geestelijke verheffing strekken — meer behoeften krijgen en hij zal willen arbeiden om aan het geld te komen ter bevrediging daarvan. Men late hem dan arbeiden in het eigen land. De vlakte is voor hem noodlottig, daar dreigt malaria, die zonder eenige twijfel decimeerend zal werken. Daar dreigt de ondermijning van zijn gezondheid, die de vatbaarheid voor allerlei ziekten zal verhoogen. We zouden hem door onze beschermende bepalingen sterk en gezond houden in zijn eigen land en hij zou verbloeden in de voor hem opengestelde kuststreek. Het nadeel, dat door dergelijke verhuizingen in tropische landen het volk is toegebracht, is reeds zeer belangrijk.

In het bergland van Nieuw Guinee zouden mineralen van waarde kunnen worden gevonden. Er zouden terreinen voor bescheiden kolonisatie kunnen zijn. Zullen deze onontgonnen en ongebruikt moeten worden gelaten? Het

antwoord kan voor het eerste geval eenvoudig zijn. Men zal ze tóch ontginnen; voor goud is geen slagboom te sterk en reeds reikt een concessie tot diep in de bergen.

Voor alle natuurbescherming geldt, dat ze praktisch moet blijven, wil ze ooit worden uitgevoerd. Bij nadere beschouwing is er niet veel bezwaar om in Kapaukoeland een mijnbedrijf in gang te zetten en de menschen te laten zien, wat werken eigenlijk is. Mits de vestiging behoorlijk worde afgebakend en onder medisch toezicht komt te staan, terwijl het contact met de bevolking aan strenge regels wordt gebonden. Een ordelijk bedrijf heeft men immers in de hand.

Voor een landbouwkolonie kan hetzelfde gelden.

Natuurlijk gaan de levensbelangen van de bevolking in elk geval voor. Maar deze zelf zal het steenen tijdperk allerminst trouw willen blijven. Welnu, waar zal ze beter de aanpassing leeren dan bij overzichtelijke en goed geleide ondernemingen in haar eigen land? Dit zal vooral voor landbouwkoloniën kunnen gelden. Van groot belang is daarbij — en dit lijkt me voor de laatste gebiedend —, dat men alle arbeiders uit de bergpapoea-bevolking betreft.

Geregelde arbeid is een zegen en een paar jaar discipline kan zeer nuttig blijken. Maar de papoea blijve daarbij in eigen omgeving en lid van zijn eigen samenleving, zoodat hij ingeschakeld kan blijven in zijn eigen groep en deel kan blijven uitmaken van zijn eigen gezin. Nogmaals zij gewezen op de rijke ervaring van onze oosterburen in Nieuw Guinee, die den papoea als werkkraft roemen en hem voor schier alles gebruiken.

Zijn Westersche ondernemingen principieel dus niet

te weren, de toelating blijft een hachelijke zaak, die groote zorg vereischt en het zou wenschelijk kunnen blijken, sommige deelen geheel voor den papoea te reserveeren.

De reeds genoemde commissie heeft zich ernstig met de beschreven punten bezig gehouden en haar gevoelen in een omstandig rapport aan de bevoegde autoriteiten voorgelegd. Men kan de commissie niet verwijten, dat ze niet met beide voeten op de grond bleef. Ze verzet zich immers niet tegen de onvermijdelijke penetratie; ze bepleit slechts met kracht het in werking stellen van een zeef, die de droesem onzer beschaving tegenhoudt.¹⁾

Dat ze geenszins het onmogelijke vraagt, blijkt uit de Australische bepalingen, door den grooten papoeakenner en -vriend, gouverneur Murray, voor Papua ingesteld. Daar krijgt geen enkele Oosterling recht van vestiging, zoodat men gedwongen is om slechts met papoeasche arbeiders te werken. Daar wordt iedere reiziger naar niet onder direct bestuur staand gebied, onderworpen aan een keuring, mitsgaders inenting tegen bepaalde ziekten. Daar moet een inlandsch reisgezelschap naar onbekende streken onder leiding staan van een verantwoordelijken Europeaan. En het is daarbij aan allen, Europeanen, Aziaten en inheemschen verboden om daar nederzettingen van inboorlingen te betreden, tenzij uit noodzaak, en daar te verblijven of handel te drijven; om dragersdiensten of levensmiddelen van hen te

¹⁾ Men zie hieromtrent het verslag van de Ned. Comm. v. Intern. Natuurbescherming, dit jaar aan de Regeering aangeboden. In de Mededeelingen no. 11 van genoemde commissie vindt men het verslag der vergadering van 29 April 1937, en de punten bovengenoemd, waarop ik daar de aandacht vestigde.

verlangen en om kamp te maken op minder dan een kwart mijl — vierhonderd meter — afstand van hun nederzettingen. Ten slotte wordt als waarborgsom van iederen binnentrekker een bedrag van niet minder dan £ 50 geëischt.

Wat de kleeding betreft, zoo is in Papua aan alle inlanders het dragen van kleeding boven de heup verboden. De bestuursambtenaren kunnen echter bovenlijfskleeding en zelfs europeesche kleeding toestaan voor inboorlingen van een zekere beschaving en dit is regel voor alle inlanders in gouvernements dienst. Of deze er daarmee op vooruitgaan, blijve in het midden; in elk geval verliest kleeding veel van haar schadelijke werking, als ze geregeld wordt gewasschen.

Ook wat de vestiging van ondernemingen betreft, is men in Papua niet makkelijk. In „uncontrolled area's" worden geen vergunningen gegeven voor mijnbouwkundige opsporingen en in de beide vorige jaren zijn aanvragen daarvoor nog geweigerd.

Moeilijk maar belangrijk is ten slotte de beoordeeling van de rol, welke de zendingsarbeid bij de aanraking met primitieve volken behoort te spelen. Men kan er over twisten of zending en missie hier in eerste instantie wenschelijk zijn, maar in het Indische staatsbestel nemen beide nu eenmaal een vaste plaats in. Ongetwijfeld behooren missionarissen en zendelingen tot de meest ijverige en onbaatzuchtige vrienden van de inboorling. De commissie bovengenoemd stelt zich dan ook op het standpunt, dat zij missie en zending, mits volgens moderne methoden toegepast, van groot nut acht. Zij wijst er echter op, dat hier

De „professor” (links) neemt ons bivak in oogenschouw

Ook in de steentijd hield men reeds van een gemoedelijk praatje. Open, schrandere gezichten met respectabele voorhoofden.....

de grootste voorzichtigheid geboden is; dat het tempo slechts zeer langzaam kan zijn; dat het nieuwe niet kan worden opgebouwd met negatie van het oude; dat het niet verstandig is, alle inheemsche cultuur als heidensch te brandmerken en te verbieden, en dat men wijs doet omzichtig te werk te gaan, door eerst de vreemde symbolen te leeren verstaan, hoe grof van vorm zij ook mogen zijn, om dan gaandeweg te trachten, ze te veredelen door er een betere en hoogere beteekenis aan te geven.

Daarna raakt de commissie aan een moeilijk punt, dat der dubbele zending. Waar protestante en katholieke invloed samenkomen, ontwaart de inheemsche bevolking een diepe kloof in het front der op hem afstormende beschaving. De commissie besluit gelaten: „Hoe dit gevaar te vermijden in de koloniën van een land als Nederland, met verschillende christelijke gezindten, is een zeer moeilijk probleem. Deze commissie zal niet pogen het op te lossen.”

De commissie heeft gelijk; een oplossing ligt helaas buiten haar macht. Maar ik kan toch niet nalaten een persoonlijke ervaring mede te deelen, overtuigd als ik ben, dat dit meer indruk zal maken dan bespiegelingen. Zuid Nieuw Guinee was tot voor kort het domein van de katholieke, Noord Nieuw Guinee van de protestante zending. Tegenwoordig zijn de gebieden voor beide godsdiensten vrijgegeven. In de Mimikastreek werken een goede dertig katholieke goeroe's (inlandsche godsdienst- en tevens schoolonderwijzers) en daar zijn nu, dank zij de nieuwe regering, een dozijn protestanten bij gekomen. Pastoor en dominé komen uit de aard der zaak slechts met groote tusschenpoozen op bezoek. Intusschen zijn de papoea's

ten prooi aan twee concurrerende goeroe's, waarvan de een den ander voor een misleider uitmaakt en waar bij reguliere vechtpartijen reeds zijn voorgevallen! Men zou om deze wantoestand kunnen schaterlachen, ware het niet, dat zij zoo diep treurig is voor ons zelf. Voelt men dan niet, hoe hier het Blanke Ras zijn prestige ondermijnt? Wat moet dat worden, als straks de pientere Mannekoe de nieuwe leer hooren verkondigen uit twee elkaar fel bestokende kampen?

Het is begrijpelijk, dat een zendeling aan zijn zendingsarbeid geen grenzen stelt; men kan het respecteeren, dat hij zich in geweten verplicht voelt, zijn overtuiging over te dragen aan ieder, die in zijn oog dwaalt. Maar een regering, die meerdere godsdiensten binnen haar rechtsgebied erkent, heeft hier de voor de hand liggende taak, om, boven de partijen staande, te zorgen, dat de Christelijke beschaving, die zij bedoelt te schragen, zich niet in de grond belachelijk maakt bij de eenvoudigste harer onderdanen. Primitieven hebben, als kinderen, een scherp en raak oordeel! Laten we hopen, dat het gezond verstand nog tijdig middelen moge vinden om hier een dwaasheid te voorkomen.

Een dwaasheid welke Auki nogmaals — maar nu in bittere ernst — in de gelegenheid zou stellen om met een wijze steentijd-glimlach op te merken: „het zijn toch net menschen, met al hun schoone schijn, — bekrompen, dom en eigenwijs....”